

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Katedra sociální práce

Diplomová práce

Bc. Ivana Köhlerová

Vliv zániku německé komunity na nynější komunitu

Praha 2013

Vedoucí práce: prof. JUDr. Igor Tomeš, CSc.

Poděkování:

Děkuji panu prof. JUDr. Igoru Tomešovi, CSc. za cenné rady, připomínky a velmi vstřícný přístup při odborném vedení této práce.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny, literaturu a dalších odborných zdrojů a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Drnovicích, dne 16. ledna 2013

.....

Ivana Köhlerová

Bibliografický záznam:

KÖHLEROVÁ, I. *Vliv zániku německé komunity na nynější komunitu*. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická Fakulta, Katedra sociální práce, 2013, 179 s. Vedoucí diplomové práce prof. JUDr. Igor Tomeš, CSc.

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá odsunem obyvatel německé národnosti po druhé světové válce z pohraniční severomoravské obce Velké Losiny a dopadem tohoto odsunu na nynější komunitu ve Velkých Losinách.

Cílem práce bylo zjistit, jestli odsun původní německé komunity z Velkých Losin a osídlení obce novoosídlenci ovlivňuje tuto nově vzniklou komunitu a jakým způsobem. K dosažení cíle práce byla sestavena komparativní studie, ve které byl porovnán vývoj starousedlické obce Bludov s vývojem novoosídlenecké obce Velké Losiny. Vývoj byl analyzován v sedmi časových obdobích (do roku 1918; 1918–1938; 1938–1945; 1945–1948; 1948–1960; 1960–1989; 1989 po současnost) a v jedenácti oblastech života komunit (počet obyvatel, národnost a regionální příslušnost, politická orientace, hospodářství, sídelní typ obce, bydlení a architektury, občanská vybavenost, občanská iniciativa, náboženství, lidová kultura, jazyk pro denní komunikaci, vztah k obci jako k místu svého domova), které byly v této práci sestaveny na základě analýz výzkumů a studií provedených v severomoravském, jihomoravském a českém pohraničí popisujících vliv odsunu německého obyvatelstva. Údaje pro analýzy obou obcí byly čerpány z kronik a dalších archiválií Státního okresního archivu Šumperk, dále z tištěných publikací a elektronických databází Českého statistického úřadu a dále z literatury popisující sledované obce, zejména od autorů Bartoše a kol. (1974), Doubravský (In Gába, Berková, 2001), Jašš (In Gába, Berková, 2001), Jašš (2007), Spurný a kol. (1979). Takto získané informace byly doplněny rozhovory a vlastními zkušenostmi s komunitami ve Velkých Losinách a v Bludově především ve sledované oblasti struktury obyvatelstva podle národnosti, regionálního původu a státního občanství; lidové kultury a jazyka pro denní komunikaci.

Komparativním srovnáním obou obcí bylo zjištěno, že v dnešní době se vliv odsunu původní německé komunity projevuje v oblasti lidové kultury (nedochováním poutí a hodů a po roce 1989 obnovením několika tradic původní německé komunity), jazyka pro denní komunikaci (používáním německých výrazů v běžné mluvě a češtiny s velmi jemným hanáckým a lašským zabarvením), vztahu obyvatel k obci jako k místu svého domova (neidentifikováním patriotismu tak jako v Bludově). Více než odsun původní německé komunity ovlivnil oblasti hospodářství a občanské iniciativy nástup komunistického režimu, který tyto oblasti deformoval až do roku 1989, po kterém postupně tato deformace ustala.

Klíčová slova: odsun obyvatel německé národnosti, německá komunita, česká komunita, starousedlická obec, novoosídlenecká obec.

Abstract

This dissertation is focused on the transfer of citizens of German nationality after the Second World War from the borderlands of the North Moravian Velké Losiny village as well as on the impact of this transfer on the current community in Velké Losiny.

The goal of this dissertation is to learn whether the transfer of the former German community from Velké Losiny and the resettlement with new residents influences the newly created community and how. A comparative study was created to support this goal and compare the originally populated Bludov village and the newly populated Velké Losiny village. Their development was analysed in seven periods (to 1918; 1918-1938; 1938-1945; 1945-1948; 1948-1960; 1960-1989; 1989 until today) and in eleven categories (population, nationality, regional origin, political orientation, administration, settlement type, living conditions and architecture, popular culture, languages of daily communication, relationship towards their home). These categories were selected on the basis of studies and research undertaken in the North Moravian, South Moravian and Bohemian borderlands describing the influence of the resettlement of the German population. Data used to describe the development of these villages has been collected from chronicles and other annals deposited in the Regional State Archive in Šumperk, and from printed and digital publications of the Czech Statistical Office as well as from literature dedicated to the description of the two villages from authors Bartoš and collective (1974), Doubravský (In Gába, Berková, 2001), Jašš (In Gába, Berková, 2001), Jašš (2007), Spurný and collective (1979). These data were completed using interviews and experience gained within the Velké Losiny and Bludov communities; mainly experience from categories like population nationality, regional origin, citizenship, popular culture and languages of daily communication.

The comparative study showed that the transfer of the original German community influenced contemporary popular culture (pilgrimages and feasts have not been preserved, but several tradition of the original German community have been renewed after 1989), languages of daily communication (the use of German expressions in general speech and Czech with hints of Haná and Lašany accents) and the relationship of citizens to their home (non-identified patriotism as in Bludov). The economy and local administration were more influenced by the communist regime than by the transfer of the German community. The regime deformed these areas until 1989.

Key words: transfer of citizens of German nationality, originally populated village, resettled village, German community, Czech community.

Obsah

Úvod.....	13
1 Historická determinanta současnosti.....	16
2 Cíl a zvolené techniky.....	20
2.1 Cíl diplomové práce.....	20
2.2 Základní předpoklad diplomové práce.....	20
2.3 Kategorie, ve kterých byl vliv odsunu sledován.....	20
2.4 Metody a postup k dosažení cíle práce.....	21
2.5 Výběr obcí Bludov a Velké Losiny.....	23
2.6 Obsah jednotlivých kategorií	23
2.6.1 Kategorie počtu obyvatel.....	24
2.6.2 Kategorie struktury obyvatelstva podle národnosti, regionálního původu a státního občanství.....	24
2.6.3 Kategorie politické orientace komunity	24
2.6.4 Kategorie hospodářství	24
2.6.5 Kategorie sídelního typu obce, bydlení a architektury	24
2.6.6 Kategorie občanské vybavenosti.....	25
2.6.7 Kategorie občanské iniciativy	25
2.6.8 Kategorie náboženství	25
2.6.9 Kategorie lidové kultury.....	25
2.6.10 Kategorie jazyka pro denní komunikaci	25
2.6.11 Kategorie vztahu k obci jako k místu svého domova	26
3 Předpoklady vlivu odsunu původního obyvatelstva německé národnosti na novoosídlenecké obce v pohraničí.....	27
3.1 Předpoklad vlivu odsunu původní komunity na nově vzniklou komunitu ve VL podle teorií Assmana, Volbrachtové, Bergera a Luckmana.....	27
3.2 Základní předpoklad vlivu odsunu německé komunity na novoosídleneckou obec VL.....	30
3.3 Předpoklady vlivu odsunu původní komunity v jednotlivých kategoriích.....	31
3.3.1 Kategorie struktury obyvatelstva podle národnosti, regionálního původu a státního občanství.....	32
3.3.2 Kategorie politické orientace komunity.....	33
3.3.3 Kategorie hospodářství.....	33
3.3.4 Kategorie sídelního typu obce, bydlení a architektury.....	35
3.3.5 Kategorie občanské iniciativy.....	36
3.3.6 Kategorie náboženství.....	36
3.3.7 Kategorie lidové kultury.....	37
3.3.8 Kategorie jazyka pro denní komunikaci	38
3.3.9 Kategorie vztahu obyvatel k obci jako k místu svého domova.....	39
4 Úvodní charakteristiky obce Bludov.....	41
4.1 Přírodní charakteristika obce Bludov.....	41
4.2 Politicko-správní charakteristika obce Bludov.....	41
4.3 Historie obce Bludov.....	42
5 Úvodní charakteristika obce Velké Losiny.....	47
5.1 Přírodní charakteristika Velkých Losin.....	47
5.2 Politicko-správní charakteristika Velkých Losin.....	47
5.3 Historie Velkých Losin.....	48
6 Analýzy Bludova.....	53

6.1	Analýza Bludova do roku 1918.....	53
6.1.1	<i>Kategorie počtu obyvatel.....</i>	53
6.1.2	<i>Kategorie struktury obyvatel podle národnosti, regionálního původu a státního občanství.....</i>	53
6.1.3	<i>Kategorie politické orientace komunity.....</i>	54
6.1.4	<i>Kategorie hospodářství.....</i>	54
6.1.5	<i>Kategorie sídelního typu obce, bydlení a architektury.....</i>	55
6.1.6	<i>Kategorie občanské vybavenosti.....</i>	56
6.1.7	<i>Kategorie občanské iniciativy.....</i>	56
6.1.8	<i>Kategorie náboženství.....</i>	58
6.1.9	<i>Kategorie lidové kultury.....</i>	58
6.1.10	<i>Kategorie jazyka pro denní komunikaci.....</i>	59
6.1.11	<i>Kategorie vztahu k obci jako k místu svého domova.....</i>	59
6.2	Analýza Bludova od 1918 do 1938.....	59
6.2.1	<i>Kategorie počtu obyvatel.....</i>	59
6.2.2	<i>Kategorie obyvatel podle národnosti, regionálního původu a státního občanství.....</i>	60
6.2.3	<i>Kategorie politické orientace komunity.....</i>	60
6.2.4	<i>Kategorie hospodářství.....</i>	62
6.2.5	<i>Kategorie sídelního typu obce, bydlení a architektury.....</i>	63
6.2.6	<i>Kategorie občanské iniciativy.....</i>	64
6.2.7	<i>Kategorie občanské vybavenosti.....</i>	65
6.2.8	<i>Kategorie náboženství.....</i>	66
6.2.9	<i>Kategorie lidové kultury.....</i>	67
6.2.10	<i>Kategorie jazyka pro denní komunikaci.....</i>	67
6.2.11	<i>Kategorie vztahu k obci jako k místu svého domova.....</i>	67
6.3	Analýza v období od záboru Bludova německou státní mocí po konec druhé světové války	68
6.3.1	<i>Kategorie počtu obyvatel a kategorie struktury obyvatel podle národnosti, regionálního původu a státního občanství.....</i>	68
6.3.2	<i>Kategorie politické orientace komunity.....</i>	69
6.3.3	<i>Kategorie hospodářství</i>	69
6.3.4	<i>Kategorie sídelního typu obce, bydlení a architektury.....</i>	70
6.3.5	<i>Kategorie občanské vybavenosti</i>	70
6.3.6	<i>Kategorie občanské iniciativy.....</i>	71
6.3.7	<i>Kategorie náboženství.....</i>	71
6.3.8	<i>Kategorie jazyka pro denní komunikaci.....</i>	71
6.4	Analýza Bludova 1945–1948.....	72
6.4.1	<i>Kategorie počtu obyvatel.....</i>	72
6.4.2	<i>Kategorie struktury obyvatelstva podle národnosti, regionálního původu a státního občanství</i>	72
6.4.3	<i>Kategorie politické orientace komunity.....</i>	73
6.4.4	<i>Kategorie hospodářství.....</i>	73
6.4.5	<i>Kategorie sídelního typu obce, bydlení a architektury</i>	74
6.4.6	<i>Kategorie občanské vybavenosti.....</i>	75
6.4.7	<i>Kategorie občanské iniciativy.....</i>	75

6.4.8	<i>Kategorie náboženství</i>	75
6.4.9	<i>Kategorie jazyka pro denní komunikaci</i>	76
6.4.10	<i>Kategorie vztahu k obci jako k místu svého domova</i>	76
6.5	<i>Analýza Bludova 1948–1960</i>	76
6.5.1	<i>Kategorie počtu obyvatel</i>	76
6.5.2	<i>Kategorie struktury obyvatelstva podle národnosti, regionálního původu a státního občanství</i>	77
6.5.3	<i>Kategorie politické orientace komunity</i>	77
6.5.4	<i>Kategorie hospodářství</i>	78
6.5.5	<i>Kategorie sídelního typu obce, bydlení a architektury</i>	80
6.5.6	<i>Kategorie občanské vybavenosti</i>	81
6.5.7	<i>Kategorie občanské iniciativy</i>	81
6.5.8	<i>Kategorie vztahu k obci jako k místu svého domova</i>	82
6.6	<i>Analýza Bludova 1960–1989</i>	83
6.6.1	<i>Kategorie počtu obyvatel</i>	83
6.6.2	<i>Kategorie politické orientace komunity</i>	83
6.6.3	<i>Kategorie hospodářství</i>	83
6.6.4	<i>Kategorie sídelního typu obce, bydlení a architektury</i>	85
6.6.5	<i>Kategorie občanské vybavenosti</i>	86
6.6.6	<i>Kategorie občanské iniciativy</i>	87
6.6.7	<i>Kategorie náboženství</i>	88
6.6.8	<i>Kategorie vztahu k obci jako k místu svého domova</i>	88
6.7	<i>Analýza Bludova po roce 1989</i>	88
6.7.1	<i>Kategorie počtu obyvatel</i>	88
6.7.2	<i>Kategorie struktury obyvatelstva podle národnosti, regionálního původu a státního občanství</i>	89
6.7.3	<i>Kategorie politické orientace komunity</i>	89
6.7.4	<i>Kategorie hospodářství</i>	91
6.7.5	<i>Kategorie sídelního typu obce, bydlení a architektury</i>	93
6.7.6	<i>Kategorie občanské vybavenosti</i>	94
6.7.7	<i>Kategorie občanské iniciativy</i>	95
6.7.8	<i>Kategorie náboženství</i>	96
6.7.9	<i>Kategorie lidové kultury</i>	97
6.7.10	<i>Kategorie jazyka pro denní komunikaci</i>	97
6.7.11	<i>Kategorie vztahu k obci jako k místu svého domova</i>	98
7	<i>Analýzy Velkých Losin</i>	100
7.1	<i>Analýza Velkých Losin do 1918</i>	100
7.1.1	<i>Kategorie počtu obyvatel</i>	100
7.1.2	<i>Kategorie struktury obyvatelstva podle národnosti, regionálního původu a státního občanství</i>	100
7.1.3	<i>Kategorie politické orientace komunity</i>	100
7.1.4	<i>Kategorie hospodářství</i>	100
7.1.5	<i>Kategorie sídelního typu obce, bydlení a architektury</i>	101
7.1.6	<i>Kategorie občanské vybavenosti</i>	102
7.1.7	<i>Kategorie občanské iniciativy</i>	102

7.1.8	<i>Kategorie náboženství</i>	102
7.1.9	<i>Kategorie lidové kultury</i>	102
7.1.10	<i>Kategorie jazyka pro denní komunikaci</i>	103
7.1.11	<i>Kategorie vztahu k obci jako k místu svého domova</i>	103
7.2	<i>Analýza Velkých Losin 1918–1938</i>	103
7.2.1	<i>Kategorie počtu obyvatel</i>	103
7.2.2	<i>Kategorie struktury obyvatelstva podle národnosti, regionálního původu a státního občanství</i>	103
7.2.3	<i>Kategorie politické orientace komunity</i>	104
7.2.4	<i>Kategorie hospodářství</i>	105
7.2.5	<i>Kategorie sídelního typu obce, bydlení a architektury</i>	106
7.2.6	<i>Kategorie občanské vybavenosti</i>	106
7.2.7	<i>Kategorie občanské iniciativy</i>	107
7.2.8	<i>Kategorie náboženství</i>	107
7.2.9	<i>Kategorie lidové kultury</i>	108
7.2.10	<i>Kategorie jazyka pro denní komunikaci</i>	108
7.2.11	<i>Kategorie vztahu obyvatel k obci jako k místu svého domova</i>	108
7.3	<i>Analýza v období od záboru Velkých Losin německou státní mocí po konec druhé světové války</i>	109
7.3.1	<i>Kategorie počtu obyvatel a kategorie národnosti, regionálního původu a státního občanství</i>	109
7.3.2	<i>Kategorie politické orientace komunity</i>	109
7.3.3	<i>Kategorie hospodářství</i>	110
7.3.4	<i>Kategorie sídelního typu obce, bydlení a architektury</i>	110
7.3.5	<i>Kategorie občanské vybavenosti</i>	110
7.3.6	<i>Kategorie jazyka pro denní komunikaci</i>	110
7.4	<i>Analýza Velkých Losin 1945–1948</i>	110
7.4.1	<i>Kategorie počtu obyvatel a kategorie struktury obyvatelstva podle národnosti, regionálního původu a státního občanství</i>	110
7.4.2	<i>Kategorie politické orientace komunity</i>	111
7.4.3	<i>Kategorie hospodářství</i>	111
7.4.4	<i>Kategorie sídelního typu obce, bydlení a architektury</i>	112
7.4.5	<i>Kategorie občanské vybavenosti</i>	113
7.4.6	<i>Kategorie občanské iniciativy</i>	113
7.4.7	<i>Kategorie náboženství</i>	114
7.4.8	<i>Kategorie jazyka pro denní komunikaci</i>	114
7.4.9	<i>Kategorie vztahu k obci jako k místu svého domova</i>	114
7.5	<i>Analýza Velkých Losin 1948–1960</i>	115
7.5.1	<i>Kategorie počtu obyvatel</i>	115
7.5.2	<i>Kategorie struktury obyvatelstva podle národnosti, regionálního původu a státního občanství</i>	116
7.5.3	<i>Kategorie politické orientace komunity</i>	116
7.5.4	<i>Kategorie hospodářství</i>	117
7.5.5	<i>Kategorie sídelního typu obce, bydlení a architektury</i>	119
7.5.6	<i>Kategorie občanské vybavenosti</i>	120
7.5.7	<i>Kategorie občanské iniciativy</i>	120

7.5.8 Kategorie náboženství.....	122
7.5.9 Kategorie jazyka pro denní komunikaci.....	122
7.5.10 Kategorie vztahu k obci jako k místu svého domova.....	122
7.6 Analýza Velkých Losin 1960–1989.....	123
7.6.1 Kategorie počtu obyvatel.....	123
7.6.2 Kategorie politické orientace komunity.....	123
7.6.3 Kategorie hospodářství.....	123
7.6.4 Kategorie sídelního typu obce, bydlení a architektury.....	124
7.6.5 Kategorie občanské vybavenosti.....	126
7.6.6 Kategorie občanské iniciativy.....	127
7.6.7 Kategorie náboženství.....	127
7.6.8 Kategorie vztahu k obci jako k místu svého domova.....	127
7.7 Analýza Velkých Losin po roce 1989.....	128
7.7.1 Kategorie počtu obyvatel.....	128
7.7.2 Kategorie struktury obyvatelstva podle národnosti, regionálního původu, státního občanství.....	128
7.7.3 Kategorie politické orientace komunity.....	129
7.7.4 Kategorie hospodářství.....	131
7.7.5 Kategorie občanské vybavenosti.....	132
7.7.6 Kategorie občanské iniciativy.....	133
7.7.7 Kategorie sídelního typu obce, bydlení a architektury.....	134
7.7.8 Kategorie náboženství.....	135
7.7.9 Kategorie lidové kultury.....	136
7.7.10 Kategorie jazyka pro denní komunikaci.....	136
7.7.11 Kategorie vztahu k obci jako k místu svého domova.....	137
8 Komparace vývoje Bludova s Velkými Losinami a závěry v jednotlivých kategoriích.....	139
8.1 Kategorie počtu obyvatel.....	139
8.2 Kategorie struktury obyvatelstva podle národnosti, regionálního původu a státního občanství.....	140
8.3 Kategorie politické orientace komunity.....	142
8.4 Kategorie hospodářství.....	146
8.5 Kategorie sídelního typu obce, bydlení a architektury.....	150
8.6 Kategorie občanské vybavenosti.....	153
8.7 Kategorie občanské iniciativy.....	154
8.8 Kategorie náboženství.....	155
8.9 Kategorie lidové kultury.....	157
8.10 Kategorie jazyka pro denní komunikaci.....	158
8.11 Kategorie vztahu k obci jako k místu svého domova.....	159
9 Vliv odsunu původní německé komunity na současnou komunitu ve Velkých Losinách. .	164
Závěr.....	168
Seznam použité literatury.....	170
Příloha č. 1.....	178

Seznam použitých zkratk

ČČK - Československý červený kříž, později Český červený kříž

čsl. – československá

ČSR – Československá republika

ČZS - Český zahrádkářský svaz

hl. - volební hlasy

JZD - jednotné zemědělské družstvo

NJ - Národní jednota pro severovýchodní Moravu

NK - nezávislý kandidát ve volbách

mand. – mandát

m.n.m. - metrů nad mořem

MNV - místní národní výbor

MSK - místní správní komise

něm. pol. strany = německé politické strany

ob. - obyvatel/é

ob. čes. národ. - obyvatel české národnosti

ob. něm. národ. - obyvatel německé národnosti

posl. sněmovna - poslanecká sněmovna

SOS – Strážce obrany státu

VL - Velké Losiny

Úvod

Jak uvádí Březina (1932), pohraniční území severní Moravy bylo již od dvanáctého století osídleno německým obyvatelstvem. Oblast politického okresu Šumperk, Staroměstsko, horní Podesní až po město Šumperk, byla ryze německá. Hranice mezi českým a německým osídlením byla spíše ostrá, i když místy členitá. Území českých obcí začínalo Bludovem, Dolními Studénkami a Rudou. V průmyslových oblastech existovaly české menšiny i před rokem 1918, zejména v Šumperku. Po roce 1918 přicházeli do ryze německých oblastí obyvatelé české národnosti v souvislosti s pozemkovou reformou, dále přicházeli úředníci, zaměstnanci pošt, drah, četníci a další. Především ve dvacátých a třicátých letech dvacátého století se v doposud německých oblastech vytvořily významné české menšiny. V souvislosti s tím byly otevírány české školy a vznikaly české národnostní spolky. Po druhé světové válce byli obyvatelé německé národnosti odsunuti. Zůstat mohli jen ti obyvatelé, kteří prokázali aktivní odpor proti fašismu, byli nezbytní odborníci pro národní hospodářství nebo byli vázání ve smíšených manželstvích.

Jaký vliv měl tento odsun na obce obývané po staletí německými komunitami, které byly nyní odsunuty a na jejich místa přicházeli novoosídlenci zcela nesourodí, demograficky a etnicky nejednotní, se svoji vlastní kulturou, historií, identitou a zkušeností? Diplomová práce odkrývá odpověď na tuto otázku v jedné z pohraničních obcí. Práce tedy nepopisuje obecný vliv, nýbrž vliv odsunu německé komunity v konkrétní pohraniční obci. Závěry nelze zobecňovat pro část pohraničí ani region a lze s nimi počítat pouze s přihlédnutím k místním specifikům konkrétní obce. Diplomová práce je konkrétně zaměřena na pohraniční severomoravskou obec Velké Losiny¹, která byla před druhou světovou válkou osídlena z 95 % obyvatelstvem německé národnosti (Bartoš a kol., 1974, s. 120). Po druhé světové válce byla původní německá komunita z Velkých Losin odsunuta a na její místo přišli novoosídlenci. Cílem této práce je zjistit, zda a jakým způsobem ovlivnil odsun původní německé komunity nově vzniklou komunitu ve Velkých Losinách.

Autorka této práce na základě výsledků výzkumů publikovaných ve sbornících od Haišmana, Matějové (1985), Haišmana, Matějové (1986), Navrátilové (1986) a historických a společenskovedních studií publikovaných v odborných periodikách Český lid: národopisný časopis, roč. 70, č. 1 (1983); Český lid: národopisný časopis, roč. 81, č. 4 (1994); Český lid: národopisný časopis, roč. 81, č. 3 (1994); Severní Morava: Vlastivědný sborník, sv. 7 (1962); Severní Morava: Vlastivědný sborník, sv. 12 (1965); Lidé města: revue pro etnologii, antropologii a etnologii komunikace, roč. 7, č. 1 (2002) vychází z předpokladu, že odsunem

¹ Podle administrativního členění do roku 1960 byla obec Velké Losiny součástí politického okresu Šumperk.

obyvatel německé národnosti a osídlení nově příchozími byly nově vznikající komunity v pohraničních obcích ovlivněny. Vliv odsunu německé komunity je na tomto základě předpokládán i ve Velkých Losinách, tak jak to dokládají výše uvedené výzkumy a studie provedené v severomoravském, jihomoravském a českém pohraničí. Autorka zpracovává vybrané kategorie², ve kterých sleduje vliv odsunu obyvatel německé národnosti ve Velkých Losinách.

Pro dosažení cíle diplomové práce je sestavena komparativní studie, ve které se porovnává vývoj novoosídlenecké obce Velké Losiny se starousedlickou obcí Bludov. Obec Bludov měla podobné demografické charakteristiky jako Velké Losiny, avšak na rozdíl od Velkých Losin byla kontinuálně osídlena původní českou komunitou. Přestože šlo o ryze českou obec³, byl Bludov po podepsání Mnichovské dohody přiřazen k Německé říši stejně jako Velké Losiny. Pro snadné srovnání vývoje novoosídlenecké obce se starousedlickou obcí byly vytvořeny analýzy obou obcí ve sledovaných kategoriích postupně v sedmi časových obdobích, od období před rokem 1918 až po současnost. Jednalo se především o analýzu kronik a jiných archiválií Státního okresního archívu Šumperk. Dále byly informace čerpány z publikací a elektronických databází Českého statistického úřadu a také z literatury popisující situaci ve sledovaných kategoriích ve Velkých Losinách a v Bludově. Takto získané poznatky byly doplněny o informace z autorčiny vlastní zkušenosti a rozhovorů s komunitou ve Velkých Losinách a v Bludově.⁴ Závěry komparace byly doplněny diskuzí nad předpoklady vlivu odsunu obyvatel německé národnosti z výše uvedených výzkumů a studií.

Pro zpracování historických souvislostí, historického vývoje obcí a jejich analýz byly použity odborné publikace a historicko-vlastivědná periodika, dále historické místopisy, statistické lexikony, ročenky, statistiky a elektronické databáze Českého statistického úřadu. Jako primární zdroje byly použity obecní kroniky Velkých Losin a Bludova, farní kronika Velkých Losin a jiné archiválie ze Státního okresního archívu Šumperk.

Úvodní kapitola diplomové práce objasňuje historické události, které předcházely odsunu německé menšiny z Československé republiky. Ve druhé kapitole je uveden cíl práce,

² Kategorie popisují charakter komunity (jaká komunita je) a život komunity (jak komunita funguje). Kategorie jsou podrobně popsány v kapitole 2.3.

³ Pojem česká obec je v této práci používán pro obce na území ČSR, které měly nadpoloviční většinu obyvatel české národnosti. Pro obce na území ČSR, které měly nadpoloviční většinu obyvatel německé národnosti, je v této práci používán pojem německá obec. Tyto pojmy vychází z pojetí obcí a jejich pojmenování podle Bartoše a kol. (1974); Kníže, Spurného (1968).

⁴ Zkušenosti s komunitou ve Velkých Losinách a v Bludově získala autorka práce z každodenního kontaktu a rozhovorů s komunitou, jelikož Velké Losiny jsou jejím trvalým bydlištěm a Bludov pravidelně navštěvuje. Více informací k tomuto postupu je uvedeno v kapitole 2.4.

metody a postup, který byl využit pro dosažení cíle, a jsou definovány jednotlivé kategorie, ve kterých byl vliv odsunu obyvatel německé národnosti sledován. V další kapitole jsou předloženy předpoklady vlivu odsunu obyvatel německé národnosti. V následující kapitole je uvedena charakteristika a historie obcí Bludov a Velké Losiny. Analýzy obce Bludov v jednotlivých kategoriích v sedmi časových obdobích, od období před rokem 1918 až po současnost, jsou obsahem čtvrté kapitoly. Následující kapitola stejným způsobem předkládá analýzy Velkých Losin. V šesté kapitole je srovnán vývoj obou obcí doplněn diskuzí nad předpoklady z výše uvedených výzkumů a studií. Na základě toho jsou uvedeny závěry v jednotlivých kategoriích. Obsahem poslední kapitoly je odpověď na základní otázku, zda a jakým způsobem odsun původní německé komunity a novoosídlení obce ovlivňuje nynější komunitu.

1 Historická determinanta současnosti

Březina (1932) uvádí následující informace o osídlení pohraničních oblastí severní Moravy. Pohraniční oblasti severní Moravy pokrývaly až do 12. století pralesní porosty, které byly narušeny jen několika obchodními stezkami. Ve 12. a 13. století docházelo na podnět zeměpánů z přemyslovského rodu ke kolonizaci obyvatelstvem přicházejícím převážně z německých krajů ve Slezsku a Sasku. Jednalo se převážně o horníky, řemeslníky a také zemědělce, kteří zde zakládaly města. Uvnitř Němci osídlených oblastí se traduje také vznik některých převážně českých obcí (např. Sobotín), již v průběhu 16. století však o nich není žádný doklad. Buďto již bylo jejich obyvatelstvo asimilováno německým okolím nebo je dovození českého obyvatelstva produktem české buditelské a národně obrodné tradice. Přesto, že zde jak v období před Bílou horou, tak v čase pobělohorském vládla tradičně česká vrchnost (převážně Žerotínové), oblasti horního Podlesí až po město Šumperk byly ryze německé. České osídlení začínalo vesnicemi Bludovem, Dolními Studénkami, a Rudou. Nic nenasvědčuje zvláštnímu promíšení obou jazykových skupin. Hranice byla spíše ostrá, i když někde členitá. V průběhu 18. století došlo ke germanizaci místní žerotínské vrchnosti, která však na sklonku 18. a na počátku 19. století prodala svá panství národnostně netečnému řádu Cisterciáků z Velehradu a německému rodu knížat z Liechtensteina. Tím se německý charakter oblasti utvrdil.

Po vzniku Československa v říjnu 1918 se německé pohraniční oblasti prohlásily za součást německého národního státu Německé Rakousko (Deutsch Österreich). Poslanci zaniklé Říšské rady byla na severní Moravě dne 30. října 1918 vyhlášena provincie Sudetenland se sídlem v Opavě. Podobně vznikla na území severních a západních Čech země Deutschböhmen, v jižních Čechách kraj Böhmerwaldgau a na jižní Moravě kraj Deutschsüdmähren. K Německému Rakousku se zamýšlelo připojení některých německých jazykových ostrovů, např. Brna, Olomouce, Českých Budějovic a oblasti kolem města Jihlavy. K jejich ovládnutí německou správou však fakticky nikdy nedošlo (Jašš, 2007b).

Jašš (2007b) ve své práci popisuje situaci v provincii Sudetenland následujícím způsobem. Provincie Sudetenland byla po celou dobu své existence sužovaná nedostatečným zásobováním palivem a především potravinami, ale celkem v krátké době se jí na svém území podařilo vytvořit fungující německou veřejnou správu. Okrajové oblasti byly však od počátku ohrožovány dobrovolnickými vojenskými útvary českých národních výborů a dopravně blokovány. Jelikož bylo díky vystoupení čsl. legií české vojsko považováno za sílu Dohody, nebyla přes snahy místních německých elit možná vojenská obrana. Když ve druhé. polovině

prosine 1918 zahájilo čsl. vojsko obsazování německých oblastí severní Moravy a Slezska, nenarazilo prakticky nikde na odpor. Dne 18. prosine 1918 padlo zemské hlavní město Opava a na počátku roku 1919 byly obsazeny i okrajové části historického území (Javornicko a Osoblažsko).

Jašš (2007b) dále uvádí, že političtí představitelé oblastí většinově obývaných obyvateli německé národnosti se uchýlili do Vídně, odkud se pokoušeli zpochybnit československou svrchovanost právě na těchto územích v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Jednou z takovýchto akcí měly být i volby do národního shromáždění Německého Rakouska, které se měly konat 4. března 1919 a byly vyhlášeny i v pohraničních oblastech Československa. České úřady však konání voleb nepřipustily, což vyvolalo masové demonstrace obyvatel německé národnosti za právo na sebeurčení. Dohodoví spojenci pak při podpisu smluv ze St. Germain 10. září 1919 přiřkli oblasti obývané obyvatelstvem německé národnosti beze zbytku ČSRu. V německém politickém táboře začal postupně převažovat pozitivistický proud, což vyústilo od roku 1926 v účast německých zemědělců a křesťanů ve vládě.

Období 20. a 30. let je také obdobím vytváření výrazné české menšiny v doposud čistě německých oblastech (Srov. Doubravský, In Gába, Berková). Část českých novousedlíků přišla v souvislosti s pozemkovou reformou, nezanedbatelná byla také vlna nových českých úředníků, zaměstnanců pošty, drah, četníků atd. V obcích s významným průmyslem (například v oblasti Šumperska) existovala podstatná česká menšina již před rokem 1918. V souvislosti s tímto trendem, se do té doby v čistě německých obcích začaly také vznikat české školy a české národní spolky (Srov. Spurný a kol.).

Hospodářská krize na počátku 30. let zasáhla velmi silně celou ČSR, ale nejvíce pohraniční německé oblasti. Severní Morava se svým rozvinutým tkalcovským a potravinářským průmyslem a agrární strukturou se nevzpamatovala z následků krize až do roku 1945. Na základě velmi neutěšené sociální situace plynoucí z vysoké nezaměstnanosti a také na základě rezonance národně-socialistického hnutí v sousedním Německu došlo v první polovině 30. let v Československu k nárůstu německého nacionálního hnutí, které postupně veškerou politickou moc v německém táboře přesouvalo na fašistickou Sudetoněmeckou vlasteneckou frontu (SHF, Sudetendeutsche Heimatfront) pod vedením Konrada Henleina. Ta se po parlamentních volbách již jako Sudetoněmecká strana (SdP, Sudetendeutsche Partei) v roce 1935 stala nejsilnější stranou v Československu a marginalizovala fakticky ostatní německé strany.

V průběhu roku 1937 se postupně vytvářel pod taktovkou Hitlerovy vlády v Německu plán na ovládnutí Československa a především jeho zbrojního průmyslu. Hlavní záminkou pro rozbití ČSR měl být domnělý útlak německé menšiny v pohraničních oblastech. Hlavním mluvčím obyvatel německé národnosti v pohraničních územích se stala SdP. Situace v pohraničí se díky Hitlerovi dostala na jednání západních velmocí, které ve snaze uspokojit německé požadavky a zabránit konfliktu, kterým Hitler stále častěji vyhrožoval, vyvíjely nátlak na československou stranu, aby jednala a uspokojila německé požadavky. Ty se však s každým jednáním stupňovaly. V průběhu září 1938 československá vláda postupně přijala veškeré požadavky SdP ohledně autonomního správního a jazykového statusu německých oblastí v ČSR. SdP však požadovala připojení k Německé říši. Od 12. září docházelo v pohraničí stále častěji k ozbrojeným útokům na československé úřady, četnictvo a jednotky SOS, které vyvrcholily ve dnech 19. a 20. září 1938 ozbrojeným povstáním. Při něm za přímé podpory Německé říše vstoupily na území republiky jednotky tzv. Freikorps, rekrutující se převážně z uprchlých sudetských obyvatel německé národnosti. V reakci na to československá vláda vyhlásila všeobecnou mobilizaci a zakázala SdP. Dne 29. září 1938 však zástupci Velké Británie, Francie, Itálie a Německa podepsali v Mnichově dohodu, na základě které ČSR předala Německu pohraniční území s ohledem na výsledky sčítání z roku 1910. Tak se dostaly do Německé říše rozsáhlá území obývaná čistě obyvatelstvem české národnosti. Pohraničí bylo postupně bez odporu vojensky obsazeno Wehrmachtem. Oblast Šumperska obsadila německá armáda 7. října 1938 (Spurný a kol., 1979, s. 106).

Poté, co byly pohraniční oblasti přičleněny k Německé říši jako župa Sudeten obyvatelstvo čistě českých obcí většinou setrvalo (Srov. Spurný a kol., 1979). Před Mnichovem nebo těsně po něm však oblast z většiny opustilo obyvatelstvo, které přišlo v meziválečném období. V březnu 1939 obsadila německá armáda i zbytek Česko-Slovenska. Říšská hranice však zůstala fakticky zachována. Pro Čechy v Německé říši a v nově zřízeném Protektorátě Čechy a Morava platily jiné zákony a bylo zamezeno volnému pohybu osob.

Na základě retribučních dekretů prezidenta republiky a příbuzných dekretů bylo hned v prvních dnech po válce německé pohraničí osidlováno prvními českými osídlenci z hraničních českých obcí. Jednalo se velmi často o Čechy, kteří zde žili již v meziválečném období a kteří museli v roce 1938 odejít. V této první tzv. divoké osidlovací vlně se nejčastěji stávaly případy, kdy pod záminkou retribuce a ochrany veřejného majetku bylo perzekuováno obyvatelstvo německé národnosti a defraudován jejich majetek. Obecný odsun německého obyvatelstva z ČSR byl schválen USA, VB a SSSR na konferenci v Postupimi 17. července až 2. srpna 1945. Zůstat mohly jen osoby, které prokázaly aktivní odpor proti fašismu, byly

nezbytné pro národní hospodářství jako odborníci a osoby vázané ve smíšených manželstvích. Oproti tomu byli odsunuti němečtí komunisté i sociální demokraté, kteří byli často v Německé říši vězněni a perzekuováni za své politické názory.

Pohraničí obce byly na severní Moravě alespoň částečně dosídleny obyvatelstvem z oblasti Hané, Valašska, Slovácka, repatrianty z Volyně a později také Řeky. Dosídlení však bylo nedostatečné (Jašš, 2007a). Větší obce, dobře dopravně dostupné a s kvalitnější zemědělskou půdou byly dosídleny z jedné poloviny až dvou třetin (Pospěch, In Melzerm Schulz, 1993, s. 280). Velké množství menších sídel však zcela zaniklo (Vařeka, In Haišman, Matějová, 1986, s. 280). Odsunem německé komunity došlo k velmi osobitému a specifickému vývoji v pohraničí, kterým se zabývá tato práce v dalších kapitolách.

2 Cíl a zvolené techniky

V této kapitole je popsán cíl diplomové práce a způsob jeho dosažení.

2.1 Cíl diplomové práce

Cílem diplomové práce je zjistit, jestli odsun původní německé komunity ve Velkých Losinách (dále jen VL) a osídlení obce novoosídlenci ovlivňuje tuto nově vzniklou komunitu a jakým způsobem. Možnost posouzení je založena na komparatistice s českou obcí v severomoravském pohraničí. Diplomová práce si neklade za cíl popsat obecný vliv, ale chce postihnout vliv odsunu původní německé komunity na nynější komunitu v konkrétní pohraniční obci VL, ve které žilo dle výsledků posledního předválečného sčítání lidu z roku 1930 z celkového počtu 2 569 obyvatel 2 449 obyvatel německé národnosti (95,33 %), 51 obyvatel české národnosti (1,98 %) a 69 obyvatel jiné národnosti (2,69 %) (Bartoš a kol., 1974, s. 120). Dle Jašše (In Gába, Berková, 2001, s. 35) a Černé (1993, s. 5) po odsunu zůstalo ve VL pouze 25 obyvatel německé národnosti.

2.2 Základní předpoklad diplomové práce

Autorka této práce si na základě analýzy výzkumů provedených do roku 1984 publikovaných ve sbornících od Haišmana, Matějové (1985), Haišmana, Matějové (1986), Navrátilové (1986) a historických a společenskovedních studií publikovaných v odborných periodikách Český lid: národopisný časopis, roč. 70, č. 1 (1983); Český lid: národopisný časopis, roč. 81, č. 4 (1994); Český lid: národopisný časopis, roč. 81, č. 3 (1994); Severní Morava: Vlastivědný sborník, sv. 7 (1962); Severní Morava: Vlastivědný sborník, sv. 12 (1965); Lidé města: revue pro etnologii, antropologii a etnologii komunikace, roč. 7, č. 1 (2002), zkoumajících vlivy odsunu německé komunity vytvořila základní předpoklad, že odsunem obyvatel německé národnosti a osídlením nově příchozími byly nově vznikající komunity v pohraničních obcích ovlivněny. Vliv odsunu německé komunity je na tomto základě předpokládán i ve VL.

2.3 Kategorie, ve kterých byl vliv odsunu sledován

Na základě informací z výše uvedených výzkumů a studií byla vytvořena základní struktura oblastí života komunit, ve kterých se vliv odsunu obecně promítl. Výzkumy a studie byly prováděny v oblastech severomoravského, jihomoravského a českého pohraničí, nelze je tedy bez filtrace přijmout a vytvořit z nich přesné hypotézy, v jakých oblastech života

komunity a jakým konkrétním způsobem se odsun ve VL projevil. Nicméně ty oblasti života komunit, ve kterých byl vliv prokázán, se staly předlohou pro vytvoření základních kategorií, v nichž je sledován vliv odsunu původní komunity ve VL.

Jedná se o kategorie struktury obyvatelstva podle národnosti, regionálního původu a státního občanství, kategorií politické orientace komunity, kategorií hospodářství, kategorií občanské iniciativy, kategorií sídelního typu obce, architektury a bydlení, kategorií náboženství, kategorií lidové kultury, kategorií jazyka pro denní komunikaci, kategorií vztahu obyvatel k obci jako k místu svého domova. Bádání bylo doplněno o kategorie, které se běžně sledují v demografických a sociálně-ekonomických analýzách. Jedná se o kategorie počtu obyvatel a kategorií občanské vybavenosti. Kategorie tedy popisují charakter komunity (jaká komunita je) a život komunity (jak komunita funguje). Pojem kategorie je s ohledem na snažší srozumitelnost v určitých úsecích diplomové práce nahrazován pojmem oblast života komunity.

2.4 Metody a postup k dosažení cíle práce

Pro dosažení stanoveného cíle je provedena komparativní studie, ve které se porovnává vývoj starousedlické kontinuálně osídlené obce Bludov s novoosídleneckou nekontinuálně osídlenou obcí VL, doplněnou o diskuzi nad konkrétními předpoklady vlivu odsunu z výše uvedených výzkumů a studií.

Pro tvorbu analýz vývoje obou obcí byly informace čerpány zejména z kronik Bludova (SOkA Šumperk, fond MNV Bludov, inv. č. 15); (SOkA Šumperk, fond MNV Bludov, inv. č. 16; SOkA Šumperk, fond MNV Bludov, inv. č. 17); (SOkA Šumperk, fond MNV Bludov, inv. č. 18); z kronik Velkých Losin (SOkA Šumperk, fond MNV Velké Losiny, inv. č. 72); (SOkA Šumperk, fond MNV Velké Losiny, inv. č. 74) a dalších archiválií Státního okresního archivu Šumperk (SOkA Šumperk, Fond MNV Velké Losiny, Inv. číslo 137, karta 18); (SOkAŠ Šumperk, fond OÚ Šumperk, karta 44, inv. č. 351), dále z tištěných publikací Českého statistického úřadu týkajících se sčítání lidu Český statistický úřad a Ministerstvo vnitra ČR (1994); Český statistický úřad a Ministerstvo vnitra ČR (2003), Český statistický úřad a Ministerstvo vnitra ČR (2005), Ministerstvo vnitra a Státní úřad statistický (1924); Ministerstvo vnitra a Státní úřad statistický (1935); Růžková a kol. (2006); Státní úřad statistický (1936); Státní úřad statistický (1948); Státní úřad statistický a Ministerstvo vnitra (1955) a z veřejných online databází Českého statistického úřadu týkajících se sčítání lidu, domů a bytů 2011 a výsledků voleb po roce 1989 a dále také z literatury věnující se sledovaným obcím od autorů Bartoše a kol. (1974); Berková (2001), Březina (1927), Černá

(2005), Černá (2010), Doubravský (In Gába, Berková, 2001), Gába (In Gába, Jašš (1998), Gába (2008), Jašš (2000), Jašš (In Gába, Berková, 2001), Jašš (2002), Jašš (2007), Kníř, Spurný (1968); Macoun (2008); Morávková, Veberová (2000), Pospěch (In Melzer, Schulz, 1993), Sural (2004), Spurný, Tylečková (1975), Spurný a kol. (1979) a z periodik Bludovan č. 1 (2000), Bludovan č. 1 (2002), Bludovan č. 2 (2002), Bludovan, č. 6 (2002), Bludovan, č. 9 (2002), Bludovan č. 5 (2005), Bludovan č. 1 (2012), které autenticky vykreslují situaci v různých oblastech života komunity v Bludově. Takto získané informace jsou doplněny rozhovory a vlastními zkušenostmi s komunitou ve VL a v Bludově především ve sledované kategorii struktury obyvatelstva podle národnosti, regionálního původu a státního občanství, v kategorii lidové kultury a jazyka pro denní komunikaci. Zkušenosti s komunitou ve VL získala autorka práce z každodenního kontaktu a neformálních rozhovorů s komunitou, jelikož VL jsou jejím trvalým bydlištěm. Ze specifitějšího kontaktu lze jmenovat účast na společenských, kuturních a jiných akcích komunity (pozorovatel na veřejné volbě starosty v roce 2010, participace na Svatojánských slavnostech (červen 2003–2012), participace na slavnostním žehnání obnoveného poutního místa Křížový vrch (Kreuzberg) původní německé komunity (červenec 2011), participace na obnovené Pekařovské pouti (srpen 2010/2011/2012) a na obnovených Velikonočních jízdách (neděle před Velikonočním pondělím 2008/2012) a další, návštěva náboženských obřadů, rozhovory s farníky a místním farářem, rozhovory s místostarostou obce a dalšími. Při tvorbě diplomové práce v posledních dvou letech šlo o cílenější zaměření na konkrétní kategorie. Poznatky v analýze VL jsou rozšířeny o informace z rozhovorů provedených s odsunutým obyvatelem původní německé komunity (červenec 2012), přímými potomky starousedlíků VL, kteří v obci bydleli před druhou světovou válkou (srpen 2010). Zkušenosti s komunitou v Bludově získala autorka z návštěv obce a rozhovorů s obyvateli zejména v letech 2010 až 2012 při tvorbě této diplomové práce.

V první fázi jsou vytvořené kategorie⁵ doplněny předpoklady o konkrétním vlivu odsunu v dané kategorii (oblasti života komunity) z výzkumů a historických a společenskovedních studií uvedených v podkapitole 2.2. Tyto předpoklady slouží jako vodítko, na co se konkrétně zaměřit při tvorbě analýz v jednotlivých kategoriích a zároveň se s těmito předpoklady v poslední kapitole práce srovnávají výsledky z komparativní studie.

Ve druhé fázi práce je sestavena podrobná analýza starousedlické obce Bludov, která je pro přehlednost rozčleněna do sedmi časových období. První je analyzováno časové období vývoje obce do vzniku ČSR, druhé je analyzováno časové období od roku 1918 do záboru

⁵ Proces vytvoření kategorií popsán výše v kapitole 2.3.

pohraničních území německou státní mocí v roce 1938, třetí je časové období od záboru po konec druhé světové války, čtvrté je období od roku 1945 do komunistického převratu v roce 1948, páté časové období je od roku 1948 do roku 1960, šesté od roku 1960 do sametové revoluce roku 1989 a poslední je analyzována situace od roku 1989 po současnost. Stejným způsobem je sestavena podrobná analýza novoosídlenecké obce VL.

V závěrečné fázi je v jednotlivých kategoriích komparativně porovnán vývoj starousedlické obce Bludov s novoosídleneckou obcí VL s ohledem na vliv odsunu původní německé komunity z VL. Zjištěné poznatky jsou konfrontovány s konkrétními předpoklady vlivu odsunu obyvatel německé národnosti v pohraničních obcích z výše uvedených výzkumů a studií. Práce postihuje vývoj vlivu od prvních let po odsunu přes období komunistického režimu po současnost v jednotlivých kategoriích (oblastech života komunity). Závěrečná stanoviska jsou formulována s ohledem na současnost tohoto vlivu.

2.5 Výběr obcí Bludov a Velké Losiny

Obec Bludov byla pro komparaci vybrána, protože měla před druhou světovou válkou podobné charakteristiky jako Velké Losiny, které mohly být určující pro přirozený vývoj obce. Obě obce byly ve stejném politickém okrese, obě obce měly podobnou velikost a počet obyvatel v obci a přibližně stejnou délku kontinuálního osídlení komunitou do druhé světové války. Dalším důležitým předpokladem bylo, že obě obce byly zabrány německou státní mocí po mnichovských událostech v září 1938 a připadly Německé říši. Platily zde tedy na přechodnou dobu stejné německé zákony. Zároveň měly obce dvě nezbytné základní odlišnosti. Obec Bludov se od VL odlišovala národnostním složením obyvatel. Jednalo se o ryze českou obec v německo-českém politickém okrese. Další důležitý rozdíl byl v kontinuitě osídlení obce po druhé světové válce. Ve Velkých Losinách byla kontinuita vývoje přerušena odsunem původní německé komunity a osídlením této obce nově příchozími. V Bludově nebyla kontinuita osídlení obce takto nepřírozeně přerušena. Tato okolnost byla velmi důležitá pro studium vlivu kontinuity na současný život komunity.

2.6 Obsah jednotlivých kategorií

V této podkapitole je stručně popsáno, na co jsou analýzy v jednotlivých kategoriích konkrétně zaměřeny.

2.6.1 Kategorie počtu obyvatel

V této kategorii je sledován vývoj počtu obyvatel od roku 1918 až po současnost. Zvláštní pozornost je věnována situaci po odsunu obyvatel němeské národnosti z VL.

2.6.2 Kategorie struktury obyvatelstva podle národnosti, regionálního původu a státního občanství

V této kategorii je analyzována národnost, ke které se hlásí obyvatelé vybraných obcí VL a Bludova. Bylo zjišťováno, jestli jsou v obci jednotlivci či skupiny vyznačující se specifiky v různých oblastech života, které vychází z jejich odlišného regionálního nebo národnostního původu či pocitu sounáležitosti s určitým regionem nebo národností.

2.6.3 Kategorie politické orientace komunity

V této kategorii je zkoumáno, pro jaké politické strany hlasovali obyvatelé obou obcí v komunálních volbách a ve volbách do poslanecké sněmovny. Zároveň je kladen důraz na aktuální komunální politickou scénu. Dále je sledováno, jakým způsobem přijali obyvatelé obce nástup komunistického režimu v roce 1948 a celková obliba KSČ a levicové politiky.

Jednotlivé politické strany jsou uváděny zkratkami. V příloze č. 1 je uveden seznam použitých zkratk a k nim příslušných názvů politických stran. Zkratky jsou převzaty od Bartoše a kol. (1974) a pro potřeby této práce upraveny a doplněny o nové politické strany podle vývoje po roce 1989.

2.6.4 Kategorie hospodářství

V obou obcích je sledováno, který hospodářství sektor je nejdominantnější. Dále je hospodářství podrobně analyzováno v sektoru zemědělství, průmyslu a služeb. Mapuje se struktura podnikatelských subjektů v obou obcích. Zvláštní pozornost je věnována průběhu socializace zemědělství, protože je úzce spojena s důležitými ukazateli charakteru komunity a například Spurný (In Haišman, Heroldová, 1985, s. 203) a Spáčil (1965, s. 50) popisují odlišnosti mezi starousedlickými a novoosídlenými obcemi v této oblasti. Socializace zemědělství má úzký vztah s kategorií politické orientace komunity, ale i s kategorií náboženství. Pro získání komplexního pohledu na všechny tyto tři kategorie bylo dobré se na socializaci zemědělství zaměřit.

2.6.5 Kategorie sídelního typu obce, bydlení a architektury

Tato kategorie je zaměřena na analyzování vývoje sídelního typu obcí, na vývoj dominantních a historických center v obcích, na výstavbu a úpravu bytových míst, na výstavbu a úpravu ostatních nebytových míst, veřejných prostranství a komunikačních sítí, na

celkový vzhled obce, architekturu, vnitřní i vnější úpravu domů a hospodářských objektů náležejících k obytným částem domů.

Zvláštní pozornost je věnována zkoumání vlivu odsunu na územní změny správní reorganizace obcí – na administrativní sloučení menších obcí k obcím větším.

2.6.6 Kategorie občanské vybavenosti

V kategorii je sledováno, jak jsou obce vybaveny institucemi veřejnými, školskými, zdravotními, institucemi v oblasti služeb (provozovny, obchody, živnosti), institucemi pro trávení volného času.

2.6.7 Kategorie občanské iniciativy

V kategorii je analyzováno spolkové dění v obci. Dále je zkoumána intenzita pořádání společenských, kulturních, sportovních a jiných akcí pro obyvatele a zájem obyvatel o tyto akce a zájem o celkové setkávání se obyvatel v obcích. Dále je sledována angažovanost a iniciativa jednotlivých obyvatel v této oblasti a možnosti, jak trávit volný čas.

2.6.8 Kategorie náboženství

V této kategorii je analyzována religiozita v obcích, zejména na základě výsledků ze sčítání lidu, a její vliv na život komunity. Tato kategorie nemohla být důkladněji prozkoumána v období komunistického režimu, protože ve sčítání lidu se za dob komunistického režimu tomuto tématu nevěnovala pozornost.

2.6.9 Kategorie lidové kultury

V této kategorii je analyzováno provádění různých tradic v obou obcích – slavení poutí, hodů, svátků a dalších. Dále je analýza zaměřena na konkrétní obyčeje, které se prováděly při příležitosti oslav těchto svátků v obou obcích (Velikonoce a jiné). Dále je zkoumán lidový oděv v obcích. Do této kategorie by bylo možné zařadit architekturu a úpravy domů, avšak tomuto je věnována pozornost v kategorii sídelního typu obce, bydlení a architektury. V rámci lidové kultury se ještě mohlo sledovat stravování a pohostinnost, výtvarný folklór, hudební folklór a taneční folklór, avšak pro nedostatek informací v těchto konkrétních oblastech lidové kultury, bylo od tohoto záměru upuštěno.

2.6.10 Kategorie jazyka pro denní komunikaci

V kategorii je sledován používaný jazyk pro běžnou denní komunikaci a jeho specifické dialogy a jevy a vývoj používání českého a německého jazyka v obou obcích.

2.6.11 Kategorie vztahu k obci jako k místu svého domova

Pro analýzu této kategorie jsou čerpány informace ze vztahu k historickým a sakrálním památkám, ze vztahu ke krajině, z podílu obyvatel na péči o vzhled obce, na její úpravě a čistotě, z neformálních vztahů mezi lidmi v obci. Další analyzovanou oblastí je pohřbívání zemřelých, protože dle Haišmana, Heroldové a Matějové (1983, s. 29) pohřbívání blízkých na místním hřbitově ukazuje na vztah osídlenců k místu bydliště jako k trvalému domovu. Analýzy předcházejících kategorií, především občanské iniciativy a sídelního typu obce, bydlení a architektury, poskytují cenné poznatky pro analýzu této kategorie.

3 Předpoklady vlivu odsunu původního obyvatelstva německé národnosti na novoosídlenecké obce v pohraničí

Tato kapitola tvoří teoretickou základnu pro zpracování diplomové práce. V první podkapitole je předložen předpoklad vlivu odsunu původních německých komunit na komunity, které v místech po odsunu vznikly z nově přichozího obyvatelstva, popřípadě které vznikly z novoosídlenců a starousedlíků (předpoklad se vztahuje konkrétně i na VL). Předpoklad vychází z teorií Assmana, Volbrachtové, Bergera a Luckmana. Druhá podkapitola pak seznamuje s předpokladem vlivu odsunu obyvatel německé národnosti na komunity novoosídlenců, který byl vytvořen na základě analýzy výsledků výzkumů a studií uvedených v kapitole 2.2. (předpoklad se vztahuje i na obec VL). V následující podkapitole je rozveden předpoklad vlivu odsunu na novoosídlenecké obce, jak se projevil v konkrétních oblastech života komunity, ze kterých byly vytvořeny badatelské kategorie. V jednotlivých kategoriích jsou předloženy konkrétní předpoklady vlivu odsunu z výsledků výzkumů a studií uvedených v kapitole 2.2..

3.1 Předpoklad vlivu odsunu původní komunity na nově vzniklou komunitu ve VL podle teorií Assmana, Volbrachtové, Bergera a Luckmana

Původní komunita ve VL si s sebou nesla svoji „komunikativní paměť“. Assman o komunikativní paměti níže uvádí (Assman, 2001, s. 48), že zahrnuje vzpomínky k nedávné minulosti, které člověk sdílí se svými současníky. Tato paměť se historicky rozvíjí u určité skupiny. Jejím nositelem musí být tedy skupina. Je přenášena pouze ústně, když zemřou její nositelé, zemře i paměť. Protože vzniká v čase, s časem také zaniká. S odsunem původních obyvatel z VL tato komunikativní paměť zanikla. Protože je tato paměť přenašečem memoriám vzpomínek (rituálů, tance, mýtů, vzorců jednání a konání, oděvů, ozdob, tetování, cest, památníků, úpravy krajiny), s touto pamětí pravděpodobně zanikla i kultura původní komunity. To, že původní kultura zanikla „pravděpodobně“, je uvedeno záměrně proto, že z původní komunity zůstalo ve VL po odsunu pětadvacet obyvatel německé národnosti (Jašš, In Gába, Berková, 2001, s. 35). Existuje zde možnost, že v rámci této skupiny obyvatel původní komunity by mohlo dojít k udržování některých prvků původní kultury. Podmínky pro toto udržování nebyly dobré a předávání této kultury by bylo značně obtížné. Jednak by noví osídlenci, kteří zakládali sňatky s původními obyvateli, museli tuto kulturu přijmout a

udržovat ji, což bylo málo pravděpodobné, a jednak by se udržování dělo pouze uvnitř rodiny či původní komunity. Jestliže nebylo společenství zbylých starousedlíků živé ve smyslu aktivní, realizující se a sdílející navzájem svoji kulturu, tak ani jejich kultura nemohla být živá. Protože starousedlíci nebyli určujícím prvkem života nově vzniklých komunit a jejich kultury (Srov. Robek, Heroldová, 1983, s. 6) a (Srov. Haišman, Heroldová, Matějová (1983, s. 28-29), byla jejich původní kultura sdílena uvnitř komunity zbylých starousedlíků a pak zejména uvnitř těchto rodin. Kvůli výše uvedeným důvodům tak nepříliš živá kultura strádala, až se začala vytrácet. Jistá část života původní komunity, její kultury, však mohla být přenášena kulturní pamětí starousedlíků.

Kulturní paměť byla důležitou výbavou novoosídlenců. Ti si s sebou přinášeli vlastní kulturu, která se formovala v místech, ze kterých pocházeli. Jednotliví osídlenci si nemohli přinést komunikativní paměť, ale přinesli si paměť kulturní. Assman (2001, s. 53) uvádí, že komunikativní paměť je totiž složkou kulturní paměti. Komunikativní paměť se udržuje 80–100 let, kulturní je tvořena od samotného počátku věků, nese v sobě až minulost pravěku. Je to společný systém pro všechno vědění, které ve specifickém rámci interakcí určité společnosti řídí všechna jednání, konání a prožívání, je založena na fixaci určitých důležitých osudových bodů v historii každé společnosti a životnost vzpomínání se udržuje pomocí jejich kulturního formování, pomocí textů, rituálů, památníků a institucionalizované komunikace jako je přednášení, úvahy, oslavy. V nově vznikající komunitě se pak odráželo, že noví osídlenci si přinesli kulturní paměť a s ní část své kultury, specifické myšlení, prožívání a konání. Protože kulturní paměť se udržuje znovuožíváním, bylo jen na novoosídlencích, jak moc se snažili těmito výstupy kulturní paměti ovlivnit druhé, jak to mezi sebou přijímali, integrovali se a přizpůsobovali se sobě navzájem. I vliv kulturní paměti původních starousedlíků se tedy do nově vznikající komunity promítal.

Důležitým předpokladem proto, aby jednotlivci, kteří po odsunu žili ve VL, vytvořili jednotnou komunitu, bylo vyrovnat mezi nimi rozdíly, vytvořit a respektovat společná pravidla a společně zažívat události všedního života, aby tak vznikly dějiny společných vzpomínek nové komunity. Protože tím, co jednotlivá individua spojuje do podobného „my“, je kolektivní struktura sdíleného vědění a zobrazení, která se jednak opírá o vazbu na společná pravidla a hodnoty, jednak o vzpomínku na společně obývanou minulost (Assman, 2001, s. 20). To znamená, že v počátečních fázích po odsunu jednotliví osídlenci a starousedlíci netvořili jednotnou komunitu. Jednak spolu nesdíleli společně obývanou minulost a pak také pravidla, hodnoty a zákony byly v poválečných letech euforií z vítězství velice rozvolněné,

míra posuzování mravnosti byla značně posunuta⁶ a v nově se formující komunitě interní pravidla teprve vznikala. Až s postupem času došlo k vytvoření komunitních pravidel. Situace se natolik stabilizovala, že obecně platné hodnoty a zákony byly dodržovány, komunita se mohla opírat o společné vzpomínky tvořící její historii, začaly se vyrovnávat rozdíly mezi jednotlivci.

Tím vznikly podmínky, aby se začala utvářet kolektivní paměť nově vzniklé skupiny (komunity). Kolektivní paměť je sociálně vázaná na skupinu a vychází z obrazu její společné minulosti (Volbrachtová, 1994, s. 285). Podle Bergera, Luckmana (1999, s. 70), umožňuje toto vědění společné minulosti vytvořit mezi jednotlivci silné pouto. Assmann (2001, s. 68) uvádí, že čím více je toto vědění společné minulosti bohatší na vzpomínky, tím je pak pospolitost komunity pevnější a niternější. Kolektivní paměti jsou pak udržovány dějinami komunity. Volbrachtová (1994, s. 287) uvádí, že to, jak komunita udržuje a interpretuje komunitní dějiny, působí na současnou orientaci, postoje, jednání a život komunity a člověka i jejich budoucnost. První společnou vzpomínkou komunity, její první dějinnou událostí uloženou v kolektivní paměti, se stal samotný odsun německých obyvatel a osídlování obce. To, jakým způsobem odsun probíhal, se pak odrazilo a stále ještě může odrážet v životě komunity i jejich jednotlivců.

Jestliže došlo ke vzniku kolektivní paměti a vyrovnání rozdílů mezi členy nově vzniklé komunity, k jejich integraci, dochází postupně i ke vzniku kolektivní identity⁷ jako obrazu, který o sobě vytváří skupina, s níž se pak identifikují její příslušníci (Assman, 2001, s. 117). Kolektivní identita dává příslušníkům komunity pohled na jejich individuální identitu. To by v praxi mohlo vypadat tak, že názory dané skupiny se zrcadlí ve zkušenostech jedince a v jeho interpretaci. Z tohoto důvodu mohou být návyky jednotlivce výrazem zvyků a norem, které převládají v té skupině, která je analyzována (Grygar, 2002, s. 148). Assman (2001, s. 122) vysvětluje, že kolektivní identita je vědomí společné příslušnosti, opírá se o účast na společném vědění a společné paměti, formuluje se promlouváním ve společném jazyce anebo užíváním společné soustavy symbolů. To, jaký si komunita vytvoří obraz o sobě samé,

⁶ Pro toto tvrzení byla vycházeno z knihy Neodsunutě vzpomínky, Česká zkušenost pohraničí, která obsahuje 16 rozhovorů sudetských Čechů. Ti zde líčí svoje vzpomínky na život v pohraničí těsně před II. sv. válkou, za války a po válce. V příbězích jsou postihnuty jak historické události a osobní události respondentů, tak i atmosféra předválečných, válečných a poválečných let. „...kdybych byl v pětáctýřicátém, když jsem byl ozbrojený, někde potkal toho Hansiho Kohla, asi bych ho bez mrknutí oka zastřelil. Dneska je to neuvěřitelné, ale tenkrát ta nenávisť měla jiné měřítko.“ (Wagnerová, 2000, s. 158).

⁷ Berger a Luckmann ve své Sociologii vědění kritizují termín kolektivní identita a nahrazují jej termínem typ identity. V této práci se přiklonilo k pojetí Assmanna a vycházelo se z jeho koncepce identity skupiny jako kolektivní identity.

vychází z kolektivní paměti. Paměť je ovlivněna společnými komunitními dějinami. Výrazem identity je společná soustava symbolů (rituály, tance, mýty, vzorce jednání a konání, oděv, úprava krajiny a specifická architektura a památky). Jestliže tedy vývoj novoosídlenecké obce dojde až ke zformování kolektivní identity, můžeme si být jisti, že se v této identitě, jež je vyjádřena společnou soustavou symbolů, odráží společně obývaná vzpomínka na poválečný odsun původních obyvatel a příchod novoosídlenců. Protože odsun ovlivnil kolektivní identitu, vyplývá z toho, že ovlivnil i individuální identitu příslušníků komunity.

Tyto společenskovední poznatky o zániku komunikativní paměti, přenosu kulturní paměti, vytváření kolektivní paměti a kolektivní a individuální identity nám dávají informace ke zformování předpokladu, že vliv zániku se promítl do procesu formování charakteru nově vzniklé komunity ve VL a jejího fungování (její kultury i identity), ale také i do života jednotlivců.

3.2 Základní předpoklad vlivu odsunu německé komunity na novoosídleneckou obec VL

V roce 1984 byla v Sobotíně, v okrese Šumperk, pořádána konference s mezinárodní účastí na téma „Etnické procesy v pohraničí po roce 1945“. Tato konference shrnula výsledky bádání do roku 1984 o etnických procesech ve společnosti a kultuře pohraničních obcí severních Čech, jižní a severní Moravy. Příspěvky přednesené na konferenci byly publikovány ve sbornících od Haišmana, Matějové (1985), Haišmana, Matějové (1986), Navrátilové (1986) Tyto výzkumy a dále pak studie uvedené v odborných periodikách Český lid: národopisný časopis, roč. 70, č. 1 (1983); Český lid: národopisný časopis, roč. 81, č. 4 (1994); Český lid: národopisný časopis, roč. 81, č. 3 (1994); Severní Morava: Vlastivědný sborník, sv. 7 (1962); Severní Morava: Vlastivědný sborník, sv. 12 (1965); Lidé města: revue pro etnologii, antropologii a etnologii komunikace, roč. 7, č. 1 (2002), ukázaly, že odsunem původních obyvatel německé národnosti a osídlením nově příchozími byly novoosídlenecké obce ovlivněny.

Tento předpoklad se vztahuje na všechny obce pohraničí. Jediný názor proti tvrzení všeobecného vlivu odsunu obyvatel německé národnosti na pohraniční obce byl zaznamenán ve studii Vařeky (1994, s. 179), který uvádí, že vysídlení sudetských Němců po druhé světové válce změnilo pohraničí v cizí životní prostor, s výjimkou podkrušnohorské sudetské oblasti a vesnic na jižní Moravě a částečně v jižních Čechách. Toto tvrzení však odporuje výsledkům výzkumů prezentovaných na konferenci v roce 1984 v Sobotíně. Ty byly zaměřené právě i na obce v těchto oblastech pohraničí, které podle Vařeky tvořily výjimku, a jasně dokázaly, že

vliv odsunu se promítl i v obcích z těchto oblastí. Diference mezi jednotlivými obcemi pak spočívají v rozsáhlosti a intenzitě tohoto vlivu. S tvrzením Vařky by bylo možné plně souhlasit, jestliže by jeho obsah znamenal to, že vliv se promítl i v podkrušnohorské oblasti a pohraničních oblastech jižní Moravy a částečně jižních Čech, ale ne tak intenzivním způsobem, aby udělal z těchto pohraničních oblastí cizí životní prostor, jak tomu bylo v ostatních pohraničních oblastech. Vařka (1994, s. 179) totiž dále uvádí, že odchodem obyvatel německé národnosti byl v pohraničí přerušen dosavadní kulturní vývoj, na který se již nenavázalo. Následné osidlování pohraničí pak neznamená pouze geografickou změnu, ale v prvé řadě to je začátek procesu hlubokých změn ve sféře společenského a kulturního života každého člověka (Sulitka, In Haišman, Matějová, 1985, s. 171). Vliv odsunu německé komunity je na základě výše uvedeného předpokládán i ve VL.

3.3 Předpoklady vlivu odsunu původní komunity v jednotlivých kategoriích

Na základě informací z výzkumů a studií uvedených výše v kapitole 2.2. byla vyvozena základní struktura oblastí života komunit, ve kterých se obecně potvrdil vliv odsunu. Výzkumy a studie byly prováděny v oblastech severomoravského, jihomoravského a českého pohraničí, není možné je tedy bez filtrace přijmout a vytvořit z nich přesné hypotézy, v jakých oblastech komunity a jakým konkrétním způsobem se odsun původní komunity ve VL projevil. Situace je totiž značně specifická s ohledem na to, o jaký region (kraj, bývalý okres) se jedná. Dokonce i v každé obci stejného regionu (kraje, bývalých okresů) došlo k odlišným výstupům. Osidlování jednotlivých pohraničních oblastí probíhalo odlišně a to se pak odrazilo v následujícím vývoji místních komunit. Tak například osidlování jihomoravského pohraničí probíhalo mnohem rychleji (Sulitka, In Navrátilová, 1986, s. 54) a méně komplikovaněji (Sulitka, In Haišman, Matějová, 1985, s. 173) než osidlování pohraničí severomoravského, což se pak promítlo v odlišném vývoji území. Vývoj severomoravského pohraničí má svými specifickými znaky spíše blíže k vývoji pohraničních oblastí Čech než k pohraničí jižní Moravy. Ale ani vývoj severomoravského pohraničí neprobíhal stejně v nynějším Moravskoslezském kraji a v nynějším Olomouckém kraji. Z výše uvedených výzkumů a studií vyplývá, že obec od obce měla své specifické znaky průběhu osídlení (rychlost osídlení; odlišná struktura osídlenců – oblast, ze které pocházeli/jejich původní domov, vzdělání, profese; to jakým způsobem došlo k vysídlení původních obyvatel – jestli došlo ke krutému a nemorálnímu zacházení při odsunu a jiné) a každá obec měla své specifické charakteristické znaky (geografická poloha a nadmořská výška, krajina, půda,

způsob hospodaření, folklór, komunikační spojení obcí mezi sebou, občanská vybavenost obce, sídelní typ obce a jiné), které následně ovlivnily i zcela specifický poválečný vývoj jednotlivých obcí. Může se tedy stát, že v rámci jednoho regionu (kraje i okresu) dochází k odlišnému vývoji obcí. To, v jakých základních oblastech života komunity se vliv odsunu zjistil ve výše uvedených výzkumech a studiích, posloužilo k vytvoření struktury, které oblasti života komunit (kategorie) se budou v této práci analyzovat. Zcela konkrétní předpoklady posloužily jako inspirace, co konkrétně sledovat při tvorbě analýz v jednotlivých kategoriích.

3.3.1 Kategorie struktury obyvatelstva podle národnosti, regionálního původu a státního občanství

Jedním z nejpatrnějších vlivů odsunu původního obyvatelstva a jeho dosídlení novým byla struktura obyvatelstva nově vznikajících komunit pohraničních obcí podle regionálního původu či národnosti. V novoosídlených obcích muselo docházet k vyrovnávacím procesům mezi obyvateli odlišného regionálního či národnostního původu. Vyrovnávací proces měl různé stupně, docházelo při něm k vyrovnávání faktických ekonomicko-společenských rozdílů, k odstranění vývojového zpoždění, k odstranění vzniklých stereotypů a postojů, k integraci, k akulturaci a k asimilaci (Heroldová, In Haišman, Matějová, 1986, s. 126). Heroldová (In Haišman, Matějová, 1986, s. 126) pak dále uvádí, že k vyrovnávání mezi starousedlíky a novoosídlenci z vnitrozemí nebo novoosídlenci z pohraničí docházelo poměrně brzy a snadno, stejně tak poměrně snadno a brzy docházelo k vyrovnávání mezi jednotlivými novoosídlenci z vnitrozemí a regionálními skupinami z vnitrozemí. Jen zvlášť výrazné etnografické skupiny (osídlenci z Valašska, Slovácka, Chodska) si v místech kompaktního usazení déle udržovaly skupinovou identitu a některé své regionální zvláštnosti, kterými za určitých okolností působily na své okolí. Obtížněji probíhaly vyrovnávací procesy u reemigrantů, ti si totiž udržovali skupinovou identitu. Některé skupiny reemigrantů, zvláště pak jestli byly kompaktně usazené, se dostávaly do sociální izolace. Sociální odlišnosti reemigrantů, rozdíly ve vývojovém stupni, bohatá tradiční kultura reemigrantů působily v převážně urbanizovaném a etnograficky českém prostředí nezvykle a zaostale a daly vzniknout různým stereotypům a postojům, které se projevovaly v rámci lokálních společností různou společensko-skupinovou hierarchií (Heroldová, 1986, s. 126). Heroldová (1986, s. 126) dále uvádí, že reemigranti proto odkládali své zvláštnosti a usilovali o vyrovnání s majoritní společností. Některé vzory chování však zcela nezmizely, ale zůstaly uzavřeny na okruh rodiny nebo zbylých příslušníků skupiny. Heroldová (1986, s. 126) zdůrazňuje, že v dnešní době se již odlišnosti smazaly, vyrovnávací procesy byly dokončeny. Přesto se v této

práci v rámci analýzy kategorie struktury obyvatelstva zkoumaly možné pozůstatky vlivu regionálních a národnostních rozdílů na charakter a život komunity ve VL.

3.3.2 Kategorie politické orientace komunity

Další oblastí vlivu odsunu původní komunity na novoosídleneckou obec byla politická orientace nově vzniklých komunit. Dle Filipa, Spurného (1965, s. 32) vytvořilo pohraničí rozsáhlou oblast, v níž byly pozice kapitalismu otřeseny daleko silněji než ve vnitrozemí a komunisté tu hned v poválečných letech získávali téměř absolutní většinu. Lasovský (In Haišman, Matějová, 1986, s. 192) se vyjadřuje, že většina těch, co odešli do pohraničí a zůstali tam, podporovala politiku KSČ a že KSČ se stala v mnoha pohraničních oblastech nejsilnější politickou stranou s více než nadpoloviční většinou.

3.3.3 Kategorie hospodářství

Vliv odsunu původních komunit se promítl do oblasti hospodářství. Důležitým předpokladem, který ovlivnil poválečný vývoj hospodářství novoosídlených vesnic, byla věková struktura a hlavně profesní a sociální struktura nově příchozího obyvatelstva, jak uvádí Spáčil (1965, s. 38) a Haišman, Heroldová, Matějová (1983, s. 24). Dalším důležitým faktorem, který ovlivnil hospodářství, byl nástup socialismu. Obyvatelé novoosídlených vesnic měli tendence navazovat na staré způsoby hospodaření. Poměrně rychlá a intenzivní kolektivizace zemědělství v pohraničních oblastech, jak ji popisuje například Spáčil (1965) nebo Spurný (1985), orientace na těžký průmysl, omezení podmínek pro rozvoj služeb tuto návaznost narušovala. Dalším činitelem, který ovlivnil vývoj hospodářství, byla urbanizace a industrializace, změna tradiční lokální provázanosti vazeb a změna v postavení ženy v rodině a její zaměstnatelnosti, jak uvádí Haišman (In Haišman, Matějová, 1986) nebo okrajově zmiňuje Haišman, Heroldová, Matějová (1983, s. 27). Pro zjištění, jestli a jak odsun původních obyvatel ovlivnil hospodářství nově vzniklých komunit, je nezbytné počítat se všemi těmito proměnnými majícími teoreticky vliv na vývoj hospodářství.

V kategorii hospodářství bylo nezbytné zaměřit se na socializaci zemědělství, protože v pohraničí docházelo k odlišnému průběhu procesu socializace zemědělství oproti tradičnímu vnitrozemí. Například v severomoravském pohraničí vznikala JZD rychleji než v blízké vnitrozemské Hané (Robek, Heroldová, 1983, s. 4), docházelo k rychlejšímu zvyšování počtu JZD a bylo založeno více JZD III. typu než ve starousedlických vesnicích na Hané (Spáčil, 1965, s. 51). Mohlo se tak dít, protože novoosídlenci v pohraničí dostávali do vlastnictví

velká hospodářství s velkou zemědělskou výměrou⁸, která museli obhospodařovat. Tento předpoklad vychází z tvrzení výše uvedeného Robka a Heroldové a Spáčila. Spáčil (1965, s. 48) totiž uvádí, že hospodářům novoosídlencům často chyběly zkušenosti s hospodařením na tak velké výměře a odborné vzdělání. Takoví hospodáři, jak uvádí Spáčil (1965, s. 48), přišli do odlišných klimatických podmínek těm svým, neznali kvalitu půdy a její skladbu, která si vyžadovala svůj vlastní způsob ošetření a hnojení, a tím i specifický způsob hospodaření pro charakteristicky danou oblast. Spáčil (1965, s. 48) se dále domnívá, že v průběhu osidlování se jakékoliv sociálně-ekonomické vztahy teprve formovaly, lidé si kvůli tomu nemohli vzájemně vypomáhat v zemědělství a sdílet svoje těžkosti, díky čemuž by déle odolávali tlaku vstupu do JZD. Protože si novoosídlenci chtěli svá hospodářství udržet, hledali způsoby, jak řešit své potíže a výrobní problémy. Východisko spatřovali v zakládání a vstupu do JZD. K tomu přispíval i fakt, že novoosídlenci byli otevřenější přijímat jakékoliv změny, což v důsledku podporovalo jejich příklon k socialismu (Spáčil, 1965, s. 51). Levicové smýšlení komunit typické pro novoosídlenecké obce se tak významným způsobem promítlo do průběhu procesu socializace zemědělství. Ve vnitrozemí pak zpočátku nebyl vyvíjen tak intenzivní nátlak pro vstup do JZD jako v pohraničí. V dubnu 1950 na předsednictvu komunistického výboru KSČ padl totiž názor, že by se proces budování JZD měl po určitou dobu zaměřit pouze na pohraniční okresy (Spáčil, 1965, s. 49).

V tomto vývoji procesu socializace zemědělství se okres Šumperk (patří sem VL i Bludov) od zbývajících severomoravských okresů odlišoval tím, že rychlost a míra socializace zemědělství tu byla značně menší. I když byl okres Šumperk z převážné míry nově osídleným, v roce 1952 dosahoval stupeň kolektivizace pouze 27,5 % společně obdělávané půdy z celkové výměry okresu oproti okresu Jeseník, kde dosahoval 58,7 % (Spáčil, 1965, s. 51). Je možné, že menší stupeň kolektivizace byl způsoben tím, že asi 20 % nových obyvatel v šumperském okrese tvořili přistěhovalci z pohraničních obcí, to znamená z obcí podobného výrobního a podnebného charakteru (u ostatních okresů bylo procento daleko nižší) (Spáčil, 1965, s. 51). Spurný (In Haišman, Matějová, 1985, s. 206) uvádí, že tito novoosídlenci se uměli rychleji přizpůsobovat novým podmínkám. Pomalejší socializace zemědělství však nemusela znamenat, že by obce v okresu Šumperk nebyly levicově orientované.

⁸ Ve vnitrozemí na Hané bylo 41 % všech hospodářství do 1 ha. V pohraničí převažovala hospodářství 10–20 ha, z toho bylo v bývalém okr. Bruntál 38,5 % těchto hospodářství, v okr. Rýmařov 29 %, v okr. Jeseník 24 %. Oproti tomu bylo v okr. Olomouc (vnitrozemí) pouze 8 % hospodářství od 10 do 20 ha (Spáčil, 1965, s. 51).

3.3.4 Kategorie sídelního typu obce, bydlení a architektury

Odsun obyvatel německé národnosti a dosídlení území nově příchozími se v severomoravských a českých pohraničních obcích promítl do sídelního typu obce, bydlení a architektury (stavitelství) (Vařeka, In Haišman, Matějová, 1986, s. 280). Dle poznatků Vařeky (In Haišman, Matějová, 1986) lze usuzovat, že se tento vliv v jihomoravském pohraničí zřetelně neobjevil. Desítky obcí a osad v českém a severomoravském pohraničí zanikly a změnily svůj název novým pojmenováním (Vařeka, In Haišman, Matějová, 1986, s. 280). Vařeka (In Haišman, Matějová, 1986) pak uvádí následující informace o procesu zániku obcí. Dynamika procesu zanikání obcí v první polovině šedesátých. let přešla z Čech na severní Moravu, jmenovitě do okresu Šumperk. Na jižní Moravě nedocházelo k tomuto velkému zániku obcí. Proto bylo v padesátých a šedesátých letech pohraničí, s výjimkou jihomoravského, oproti vnitrozemí značně nestabilní. Tento proces zániku obcí se později projevil i ve vnitrozemí. Pro pohraničí je tento proces specifický v tom, že probíhal mnohem dříve a dynamičtěji než ve vnitrozemí, a ve své první fázi byl jedním z důsledků odsunu obyvatel německé národnosti. Pospěch (In Melzer, Schulz, 1993, s. 143) také uvádí, že mnoho obcí po vysídlení jejich původního německého obyvatelstva zaniklo nebo rapidně snížilo počet obyvatel. Jestliže situace nebyla pouze přechodná (v rámci několika let po vysídlení původního obyvatelstva a dosídlování novým obyvatelstvem), ale trvalá, docházelo k tomu, že se z těchto obcí s velmi malým počtem obyvatel staly osady nebo byly administrativně přičleněny k obcím s větším počtem obyvatel jako jejich administrativní části. Toto administrativní přičleňování probíhalo i ve vnitrozemských obcích, ale jak uvádí Vařeka (In Haišman, Matějová, 1986, s. 282) v pohraničních obcích byl tento proces značně dynamičtější a rychlejší a prvotní příčinou byl odsun původního obyvatelstva a nedostatečné dosídlení nově příchozím obyvatelstvem.

Dalším vlivem zániku původních komunit byla změna půdorysu obcí. Pospěch (In Melzer, Schulz, 1993) se k tomu vyjadřuje následovně. Některé domy či stavby nebyly osídleny a využívány. Často šlo o nuzná obydlí, jejichž oprava byla nákladná nebo neměla dobrou polohu, proto se zbourala nebo zanikla. Po těchto budovách vznikly stavební proluky, které místy narušovaly rytmus dlouhých řadových vesnic vedených podél cesty či potoka. Tyto proluky pak splynuly s extravilánem (nezastavěná část obce – osamělé domy, lesy, louky, pastviny, pole). Pospěch pak dále uvádí, že v časných letech po odsunu mohly proluky paralyzovat bezprostřední sousedské styky, což mohlo vést k posílení izolace určitých etnických skupin obyvatelstva.

Z výzkumu Sulitky (In Haišman, Matějová, 1986) lze vyvodit předpoklad, že dalším vlivem odsunu původních komunit byl dopad na přirozená jádra novoosídleneckých obcí.

Sulitka (In Haišman, Matějová, 1986, s. 61) ve výzkumné studii uvádí následující informace. Ve vnitrozemí docházelo k bipolaritě fungování starého a nového centra nebo nového centra či dominanty obce. V novoosídleném pohraničí byla situace jiná. Vznikala nová centra a stará zanikala nebo zaniklo jedno z původních dvou center. Dominantnější centrum bylo dokladem o formování se nového společenství, formování se vztahu novoosídlenců k nové obci.

Vařeka (In Haišman, Matějová, 1986, s. 289) uvádí předpoklad, že nedostatek domů byl v pohraničních oblastech řešen už v padesátých letech nikoliv soukromou výstavbou domů, ale spíše státní výstavbou bytů a sídlišť. Dále se Vařeka (In Haišman, Matějová, 1986, s. 290) vyjadřuje, že etnické a regionální rysy novoosídlenců, hlavně reemigrantů, se promítaly do vnější a vnitřní úpravy domů. To se týkalo zejména období po odsunu původních komunit. Již v 80. letech nebylo téměř možné tyto rysy v úpravách domů pozorovat. Sulitka (In Navrátilová, 1986, s. 63) uvádí, že novoosídlenci chtěli udržovat hospodářský vzhled budov a využívat je, ale do této oblasti se intenzivně promítl nástup socialismu a značně změnil ráz hospodářských budov a vzhled obcí v tomto ohledu.

3.3.5 Kategorie občanské iniciativy

Další oblastí, ve které se promítl vliv zániku původních komunit, je oblast sdružování se příslušníků nově vzniklých komunit ve spolcích, zájmových kroužcích a různých sdruženích. Tento předpoklad je sledován v analýze pod kategorií občanské iniciativy a byl vyvozen ze studie Robka, Heroldové (1983); Haišmana, Heroldové, Matějové (1983). Po odsunu původních obyvatel zanikly původní spolky a sdružení. Ihned po odsunu mohly být udržovány zbylými původními obyvateli. Nové spolky, sdružení, zájmové kroužky se v pohraničních oblastech začaly rozvíjet až po vytvoření neformálních vztahů. Organizaci společenského a kulturního života pak na sebe strhla kulturně průraznější skupina, ta nemusela být početnější (Robek, Heroldová, 1983, s. 6). V padesátých letech se společenský a kulturní život značně rozvinul a v šedesátých letech pak došlo k poklesu, který byl spojovaný s objevením se TV (Haišman, Heroldová, Matějová, 1983, s. 29).

3.3.6 Kategorie náboženství

Robek, Heroldová (1983, s. 7) uvádí, že vliv náboženství zeslábl porovnáme-li starousedlickou vesnici s novoosídleneckou vesnicí. Odsunem došlo k přerušení kontinuity území, jejich tradic a obřadů náboženského charakteru. Zároveň odsunem a dosídlením novým obyvatelstvem došlo k tomu, že mezi novoosídlenci nebylo příliš mnoho starých lidí, kteří by byli hlavními udržovateli tradiční religiozity a předávali ji tak na své vnuky. Dále je důležité pracovat s proměnnou, že religiozita byla za socialismu všeobecně potlačována. Vliv

této politické proměně se pak mohl zvláště promítat v pohraničních oblastech, které byly silně levicově orientované (Lasovský, In Haišman, Heroldová, 1986, s. 192). Samotné náboženství mělo v počátečních letech po znovuosídlení obcí vliv na pospolitost komunit. Příslušnost ke stejné církvi spojovala věřící, české a slovenské osídlence z vnitrozemí, slovenské reemigranty, rumunské reemigranty a starousedlé obyvatele německé národnosti (Lasovský, In Haišman, Heroldová, 1986, s. 7). Naopak odlišnosti v příslušnosti k církvím mohly působit v počátečních letech po osídlení dezintegračně (Lasovský, In Haišman, Heroldová, 1986, s. 7).

3.3.7 Kategorie lidové kultury

Odsunem původních obyvatel došlo k přerušení dosavadního společenského vývoje v pohraničí (Haišman, In Haišman, Matějová, 1986, s. 134). Následné osidlování pohraničí pak není pouze geografická změna, ale v prvé řadě je to začátek procesu hlubokých změn ve sféře společenského a kulturního života každého člověka (Sulitka, In Haišman, Matějová, 1985, s. 171). Protože do pohraničí přicházeli lidé z různých oblastí a regionů, bylo třeba, aby mezi nimi došlo k vyrovnání rozdílů a k jejich integraci. Integrační a stabilizační úlohu měla tradice, která se výrazně projevovala v oblasti lidové kultury (Srov. Haišman, Heroldová, Matějová, 1983, s. 29). Vlastní kulturní tradice byla stimulatorem lokální, etnické nebo socioprofesionální jednoty dané skupiny, obřady a obyčeje plnily společenskotvornou úlohu (Navrátilová, In Haišman, Matějová, 1985, s. 3). K rozvoji nové kultury novoosídleneckých obcí docházelo postupně. Nejprve muselo dojít k vytvoření příbuzenských a sousedských vazeb, jež vedou k endogamosti vzniklé lokální společnosti, která je tvůrcem a nositelem jednotné lokální tradice (Haišman, Heroldová, Matějová, 1983, s. 30). Až pak se mohly začít formovat nové tradice a nové kulturní a krajské povědomí. Pohraniční osidlovatelé přicházeli s kulturním dědictvím svého domova (Šrmková, In Haišman, Matějová, 1986, s. 66). Tyto obřady, obyčeje, zvyky, folklór se pak podílely na tvorbě nové kulturní tradice. Jak dále tvrdí Navrátilová (In Haišman, Matějová, 1985, s. 8), výrazné kulturní prvky reemigrantů se však na nové kulturní tradici podílely málo. Bylo to důsledkem toho, že tradice reemigrantů i reemigranti samotní byli považováni za zaostalé. Proto se jich reemigranti snažili brzy zbavit a udržovali je převážně jen v rodinném kruhu. Dále zprostředkování jejich kultury ztěžovala nedostatečná komunikační a mentální vybavenost. Haišman, Heroldová, Matějová (1983, s. 28-29) pak objasňují, že určující byla tradice českého etnika ve svých regionálních variantách. Zároveň však uvádějí, že v severomoravském pohraničí se obyčejová tradice nestala určující, někde nepůsobila vůbec, někde tvoří jen jednu část společenského života. Dle jejich výzkumu

se ani poutě nebo hody v novoosídlených obcích nedržely. O tradičním oděvu uvádí, že její lidé odložili v brzké době po příchodu do pohraničí.

Kapusta (1962, s. 39). se v následujícím textu vyjadřuje k severomoravskému písňovému folklóru. Co se týká severomoravského písňového folklóru, ten byl před rokem 1945 živý a používaný. Avšak po roce 1945 došlo k pronikavému zvratu. Znalost písňového folklóru si uchovávali pouze někteří pamětníci, ale novoosídlenci tento písňový repertoár neznají. Písňe začaly přebírat pěvecké sbory a písňový folklór tak ztratil své původní určení a stal se jen uměleckým útvarem sbírkovým. Sulitka (In Haišman, Matějová, 1985, s. 175) se vyjadřuje, že v oblasti stravy došlo k přejímání různých charakteristických regionálních prvků novoosídlenců i charakteristických prvků původních obyvatel.

3.3.8 Kategorie jazyka pro denní komunikaci

Pro předpoklad vlivu odsunu obyvatel německé národnosti do jazykové vybavenosti novoosídlenců byly čerpány informace z výzkumu Slavomíra Utěšeného, který se vztahoval na oblast severní Moravy, převážně na oblast Jesenicka a Šumperka.

Utěšený (In Haišman, Matějová, 1986, s. 239) popsal následující tři etapy usazování českého jazyka v pohraničí. V první etapě, která probíhala ihned po válce, přicházeli do oblasti pohraničí novoosídlenci a přinášeli si češtinu či jazyk specifický pro region, ze kterého přišli. Čeština byla v této etapě komoleným jazykem a k jejímu ovládnutí do spisovné podoby docházelo až v druhé etapě. V druhé etapě už nedocházelo k tomu, že by se rozšiřovaly jednotlivé vnitrozemské nářeční ekumeny, ale naopak docházelo k odstranění příznačných nespisovných a necelonárodních prvků, docházelo k neutralizaci a nivelizaci. Ve třetí etapě, probíhající v 70.letech, došlo k plné usazenosti jazyka. Na přechodu k třetí etapě došlo k vytvoření nové jazyko-zeměpisné krajiny, která byla charakteristická svoji třístupňovostí a třízónovostí.

V následujícím textu je uveden výběr poznámek z výzkumu Utěšeného (In Haišman, Matějová, 1986, s. 240-241), které se snaží objasnit, jak chápat tuto novou jazyko-zeměpisnou krajinu. Třízónové území je přechod od českého úzu na západě k slezskomoravskému hovorovému úzu na východě, kde jádro tohoto přechodu tvoří jakousi moravskou zónu (nachází se v jižnější půli přiléhající k vlastní Hané). Po jazykové stránce na tomto území směrem k severu/severozápadu ubývalo výraznějších moravských interdialektismů středomoravského (hanáckého) nebo slezského (lašského) vnitrozemského zakotvení a nejdále od něho se projevovala hovorová čeština nejméně příznaková (přechází to postupně). Ve směru od západu byly přinášeny nespisovné prvky obecné češtiny a od východu byly přinášeny nadnářeční slezské prvky. Celá oblast vykazovala směrem k východu

stále více širších moravismů (chcu – proti chci, dom – proti domů, dědina – proti vesnice, v expresivnějších výrazech pak i nepřehlasované podoby bez přehlásek typu sviňa – na sviňou, sviňu, krátkost dvojslabičných jmen skalka, sadlo, v infinitivu dat, mět (dát, mít).

3.3.9 Kategorie vztahu obyvatel k obci jako k místu svého domova

Jeden ze základních důsledků odsunu původního obyvatelstva a jeho nahrazení nově příchozími byl, že novoosídlenci vztah k osídleným obcím jako k místu svého domova zpočátku neměli, vytvářeli si ho postupně a někteří z první generace novoosídlenců si jej nevytvořili dodnes (Wagnerová, 2000, s. 225). S tím, jak docházelo k vyrovnání rozdílů mezi příslušníky komunity, se vytvářela lokální společenství ztotožňující se s nově osídlenými pohraničními regiony, který považovali za svůj domov (Frolec, In Haišman, Matějová, 1986, s. 100). Tento vztah byl většinou ustálen až třetí generací (Frolec, In Haišman, Matějová, 1986, s. 101). Společenskovední výzkum Haišmana, Heroldové a Matějové (1983) ukázal, že tento vývoj v oblasti severomoravského pohraničí probíhal na Jesenicku pomaleji.

Na vytvoření vztahu k obci jako k místu svého domova mají velký vliv neformální vztahy mezi obyvateli v obci. Haišman (In Haišman, Matějová, 1986, s. 134) popisuje vývoj neformálních vztahů ve vnitrozemských obcích. Ve vnitrozemských obcích dochází industrializací a urbanizací k zásadní proměně rodinné a příbuzenské vazby. Její obsah a úloha v rámci lokální společnosti i v životě jednotlivce se změnila a zúžil se rozsah příbuzenské skupiny i funkce. Se zánikem či transformací tradičního se v obci objevují nové formy vnitřní provázanosti, nové instituce lokálního, regionálního, celospolečenského dosahu a působnosti, které přejaly řadu funkcí příslušejících v tradičním modelu lokální společnosti sousedsko teritoriálním a příbuzenským okruhům, rodině a obci.

Haišman (In Haišman, Matějová, 1986, s. 134) uvádí, že v pohraničních obcích bylo třeba nejprve vytvořit neformální vztahy. Ty však nevznikaly v tradičním pojetí, ale jejich vznik byl již poznamenán industrializací a urbanizací, což se odrazilo v jejich kvalitativním pojetí. Hanzl (In Haišman, Matějová, 1985, s. 269) uvádí, že to, jaké má člověk v obci neformální interpersonální vztahy (rodinné, příbuzenské, sousedské, přátelské), určuje, jak se cítí spokojený a jestli na tom místě chce trvale žít a pracovat. Aby se novoosídlenci cítili takto spokojení, museli nejprve vztahy vytvořit. To přispívalo k jejich snadnější integraci do společnosti. Sounáležitost jednotlivců s komunitou pak bude tím větší, čím bohatší vzpomínky na společnou minulost komunity si budou jednotlivci připomínat (Assman, 2001, s. 117). Mohlo by to teoreticky znamenat, že sounáležitost jednotlivců s komunitou v obcích s nekontinuálním osídlením by mohla vykazovat problémy.

Důležitým ukazatelem vztahu obyvatel jako k místu svého trvalého domova je pohřbívání svých blízkých na místních hřbitovech (Haišman, Heroldová, Matějová, 1983, s. 29). Haišman, Heroldová a Matějová (1983, s. 29) dále uvádějí, že vedle starousedlých obyvatel německé národnosti pohřbívali na místním hřbitově nejprve slovenští reemigranti, češi odváželi pozůstalé do obcí, odkud pocházeli. Ještě v 80.letech byl tento poměr patrný, Obyvatelé české národnosti zde pohřbívali méně. Toto tvrzení se týkalo oblasti Jesenicka, protože výzkum byl prováděn právě tam.

4 Úvodní charakteristiky obce Bludov

První podkapitola popisuje geografickou polohu Bludova a jeho přírodu. Druhá podkapitola se věnuje popisu administrativně správního charakteru obce a vysvětluje národnostní a politickosprávní poměry v obci před druhou světovou válkou. Třetí podkapitola se věnuje historickému vývoji obce v širším kontextu politických událostí a popisuje postavení Bludova v česko-německém pohraničním území. Nejprve stručně popisuje historii obce Bludova od prvních zmínek o obci z doby kolem začátku 13. století až po vznik samostatné ČSR. Dále se věnuje historickým událostem, které se odehrály po vzniku ČSR, zejména pak období záboru Bludova německou státní mocí a období druhé světové války v Bludově. Podkapitola je uzavřena popisem konce války a osvobození Bludova sovětskou armádou. Poválečný vývoj obce je pak podrobně probírán v jednotlivých kategoriích analýz po roce 1945.

4.1 Přírodní charakteristika obce Bludov

Pro tuto kapitolu byly čerpány informace od Spurného a kol. (1979, s. 11). Území katastru Bludov patří ke třem horopisným celkům. Od severu do katastru zasahuje Branenská vrchovina. Ta je převážně zalesněná. Nejvyšší vrchol Bludova se nachází zde a měří 550 m. n. m. Zbytek území katastru je položen níže. Toto území je až na výjimky bezlesé, a tak je využíváno především zemědělsky. Mírně zvlněná plošina v jihovýchodní části katastru patří k Šumperské kotlině. Od nivy Desné je nápadně oddělena strmým, až 50 metrů vysokým, zalesněným svahem, který se táhne v délce přes 2 km nad železniční trať. V jihozápadní části katastru leží obec i lázně Bludov. Tato část je zvlněna jen nepatrně a je součástí mohelnické brázdy. Tvoří ji niva Moravy, četné meandry a několik slepých ramen. V jižní části katastru, nedaleko soutoku Moravy a Desné, je nejnižší nadmořská výška 280 m n. m.

4.2 Politicko-správní charakteristika obce Bludov

Podle administrativního členění do roku 1960, ležel Bludov na hranicích zábřežského a šumperského politického okresu na pomyslné česko-německé národnostní hranici v jižní části politického a zároveň soudního okresu Šumperk, která oddělovala většinově německo-národnostní obce od většinově českých. Bludov patřil od roku 1848 do politického okresu Šumperk, který v roce 1880 obývalo šestkrát více obyvatel německé národnosti než české. V Zábřežském okrese už byl poměr národností vyrovnaný, obyvatel s českou národností bylo 33 556 a s německou národností o přibližně 5 000 více.

Politický okres Šumperk zahrnoval soudní okresy Staré Město, Vízemberk a Šumperk (patřil sem Bludov). Soudní okresy Staré Město a Vízemberk byly v roce 1930 osídleny z naprosté většiny obyvateli německé národnosti. Nejvíce obyvatel české národnosti se nacházelo v soudním okrese Šumperk, který svým jihovýchodním okrajem zasahoval do kompaktní českonárodnostní oblasti souvisící širokým pruhem s Malou Hanou, kde se nacházel Bludov. Okres měl 38 obcí, z nichž bylo 13 s naprostou českou většinou nebo zcela české. V roce 1930 bydlelo v tomto okrese 16 745 obyvatel české národnosti z 51 039 obyvatel.

Bludov byl téměř čistě českou obcí a střediskem českého národnostního života na celém šumperském politickém okrese. V roce 1938 byl Bludov zabrán německou státní mocí a přičleněn k Německé říši, kam náležel až do konce druhé světové války.

V roce 1960 po reformě administrativního členění v ČSR docházelo k velkému slučování obcí. Bludov nepodlehł slučovacímu tlaku a nebył připojen k městu Šumperk. V roce 1976 byly s Bludovem sloučeny do té doby samostatné obce Chromeč a Vyšehoří, které se však později osamostatnily. V letech 1991 se osamostatnila Chromeč a o rok později Vyšehoří. Nyní je Bludov samostatnou obcí v šumperském okrese.

Na severovýchodě sousedí s okresním městem Šumperk, které se nachází ve vzdálenosti 4 km. Na severozápadě sousedí s Chromčí, Bohutínem a Rudou nad Moravou, na jihovýchodě s Dolními Studénkami a Sudkovem a na jihozápadě s Postřelmovem.

4.3 Historie obce Bludov

Informace pro tvorbu historie Bludova do roku 1918 byly čerpány od Pospěcha, (In Melzer, Schulz, 1993); Spurného, Tylečkové (1975); Spurného a kol. (1979).

První historické zmínky o Bludovu se uvádí kolem roku 1200. Název obce je odvozen od pravděpodobného zakladatele markraběcího úředníka Bluda z Bludova. Název se v průběhu času příliš neměnil. V roce 1378 to byl Bludaw, v roce 1438 Bludow a v roce 1639 Bloudov. V roce 1438 se objevuje i německý název Blauda nebo Blaude, který se pak používá od zaboru německou státní mocí do konce druhé světové války.

Potomci Bluda z Bludova dali postavit někdy v 13. století bludovský hrad. Bludov měnil své majitele od moravských markrabat přes Zikmundova stoupence Beneše z Valdštejna k Tunklům z Brníčka. Při česko-uherských válkách byl roku 1468 dobyt a zničen bludovský hrad. Od roku 1496 vlastnili bludovské panství pánové ze Žerotína. Žerotínové panství za necelé století prodali, avšak za krátkou dobu ho vlastnili znovu. V roce 1618 bylo panství opět prodáno a v rámci pobělohorských konfiskací získali panství Lichtenštejnové. Od

roku 1710 se Žerotínové stali opět majiteli panství, a to až do roku 1945. Bludov byl od počátku až do roku 1848 samostatným panstvím. Od roku 1848 byl Bludov přičleněn k politickému a soudnímu okresu Šumperk.

Za vlády Lichtenštejnů byl ve dvacátých letech 17. století postaven pozdně renesanční dvoukřídlý zámek, který byl roku 1708 barokně upraven. První zmínka o farní škole se objevuje v roce 1657. Šlo o jednu z nejstarších vesnických farních škol na Šumpersku. K Bloudovskému panství patřil v roce 1710 zámek, Dolní dvůr, ovčírna, ovocná zahrada, park při zámku, Bělídlo, Horní dvůr s ovčírnou, výletní hostinec-zámeček, ovocné zahrady. Vybudováním císařské silnice v letech 1836 až 1842 se stal Bludov významnou křižovatkou mezi Moravou a Čechami. V devatenáctém století byla zavedena železnice přes Bludov, což umožnilo spojení s průmyslovými podniky v Sobotíně, Šumperku, Šternberku a Králíkách a způsobilo rozšíření průmyslu v typicky zemědělsky zaměřené obci. Až v roce 1929 byly v Bludově vytvořeny radioaktivní a sírné lázně otevřené pro veřejnost, ačkoliv léčivý minerální pramen byl objeven již v 16. století. V lázních se léčí pohybové ústrojí, problémy dýchací, zažívací a kožní. Lázně se brzy staly oblíbené, postupně se zvětšovaly a s tím rostl i cestovní ruch v obci.

Již od poloviny 19. století a v první polovině 20. století byl Bludov centrem českého národnostního života na Šumpersku. Dokazuje to skutečnost, že v roce 1885 byly mezi zakládajícími členy ústřední Národní Jednoty Olomoucké starosta Bludova, obecní starší z Bludova a bludovský rolník a ještě v tom roce vznikl místní odbor NJ pro severovýchodní Moravu v Bludově, který měl přispívat k duševnímu, národnímu a hmotnému zvelebení krajiny na severní a východní Moravě. V roce 1901 byl postaven národní dům a o sedm let později zde byla otevřena první české měšťanská škola na tehdejším šumperském okrese.

Pro popis historie obce od roku 1918 byly použity informace od Březiny (1927), Bartoše a kol. (1974); Spurného a kol. (1979) a z kroniky obce Bludova (SOA Šumperk, fond MNV Bludov, inv. č. 15).

Vznik Československé republiky 28.10.1918 byl v Bludově jako v české obci vítán s povděkem. Dosvědčují to zápisy z obecní kroniky (SOkA Šumperk, fond MNV Bludov, inv. č. 15). Bludov byl největší českou obcí v bývalém šumperském okrese, ve kterém se nacházely obce české, z velké většiny však německé a smíšené. Poslanci německé národnosti ze severní Moravy a Slezska neuznali samostatnost ČSR a vyhlásili si na území severní Moravy a Slezska většinově obývaným německým obyvatelstvem samozvanou provincii Sudetenland hlásící se k Německému Rakousku. Bludov tvořil pohraniční dědinu mezi provincií a ČSR s tím, že patřil do ČSR. Národní výbor v Bludově řídil českou část

šumperského okresu až do obsazení Šumperka československým vojskem dne 15.12. 1918. Po několika dnech samozvaná provincie kapitulovala.

V pohnuté atmosféře před mnichovskými událostmi v roce 1938 byl Bludov vzorem národní jednoty pro všechny české obce Šumperka. Již v roce 1936 se zde začala utvářet jednota fronty na ochranu republiky. Bludovští se účastnili demonstrací proti nacismu, pořádali protinacistické přednášky. V roce 1937 politické strany s veškeré spolky v Bludově uzavřely dohodu o zmírnění bídy pracujících a proti nacismu. Bludovští se podíleli na vzniku Akčního výboru pro ochranu republiky v srpnu 1938.

Dne 29. září roku 1938 se uskutečnila konference v Mnichově, na které byla podepsána tzv. Mnichovská dohoda, podle které se pohraniční měla pohraniční území postoupit Německé říši.. Podle kroniky (SOkA Šumperk, fond MNV Bludov, inv. č. 15, s. 94) se mezi Bludovem a Šumperkem počítalo se státní hranicí, která měla rozdělovat území mezi Československem a Německou říší. Železniční trať ze Šumperka do Bludova měla být na československém území. Někteří šumperští Češi byli hned po vyhlášení Mnichovské dohody vyhazováni ze svých pronajatých bytů v Šumperku. Dávali si věci do úschovny v Bludově a stěhovali se podle možností do Československa. Do Bludova se také uchýlovali nejvíce ohrožení funkcionáři KSČ, sociální demokracie a jiných politických stran nesympatizujících s nacismem z celé severní Moravy. Večer 6. října se v rozhlase objevila zpráva o záboru oblasti od Bludova až na jih k Mohelnici. Do záboru byl tedy zařazen i Bludov, který v roce 1930 čítal 2 892 obyvatel a z toho bylo pouhých třicet devět německé národnosti (Bartoš. a kol, 1974, s. 51). Podle zápisu kronikáře zavládlo ve vesnici zděšení, bezradnost, pláč a nakonec nezbytné odevzdání se do rukou osudu (SOkA Šumperk, fond MNV Bludov, inv. č. 15, s. 104).

Osmého října 1938 bylo provedeno úřední obsazení Bludova německou státní mocí. Spurný a kol. (1979, s. 106) popisuje příběh předávání obce německému důstojníkovi, který vystihuje absurditu celé situace obsazení české obce. Z příběhu lze snadno vyčíst, že němečtí říšští vojáci si mysleli, že jedou osvobozovat a namísto toho se v Bludově setkali s negativismem a rozčarováním místních Čechů.

Bludov opustili ti nejvíce ohrožení. Na úřední příkaz se odstěhoval celý poštovní úřad, poštovní mistr s rodinou a s listonoši. Na úřední příkaz se odstěhovali také všichni čtyři četníci s rodinami, železniční úředníci a zřízenci. Železniční zřízenci odjížděli většinou sami bez rodin. Z vlastního rozhodnutí se odstěhovala asi polovina učitelského sboru školy obecní i měšťanské včetně ředitele, obvodní lékař a další. Celkem se odstěhovalo sto sedm osob. V kronice (SOkA Šumperk, fond MNV Bludov, inv. č. 15, s.107) je uvedeno, že lidé se

ohlíželi po vyhláškách, aby se mohli odstěhovat, ale žádné takové nebyly. Bylo jen několik málo úředních příkazů a to pouze pro určité výše uvedené vrstvy obyvatel. Lidé neobsažení v těchto příkazech se naopak dozvěděli z úřední vyhlášky, že mají zůstat na svých místech. V Bludově zůstalo 35 usedlých obyvatel německé národnosti. Spurný a kol. (1979, s. 106) uvádí, že během roku se zvýšil počet osob německé národnosti přibližně na 200 osob, většinou šlo o přistěhované obyvatelé německé národnosti ze Sudet.

Bludov patřil do části území Sudet, tzv. Sudetengau, která zahrnovala oblast od Domažlicka po Moravskou Ostravu a stala se 15. dubna 1939 územně správní jednotkou Německé říše. Centrum bylo v Liberci, kde měl sídlo říšský župní správce Konrad Henlein. Říšská župa Sudetengau se dělila na 3 vládní obvody: Cheb, Ústí nad Labem a Opavu. Bludov patřil pod vládní obvod Opavy a pod úřad zemského rady landráta v Šumperku.

Čeští občané žijící v Bludově se stali příslušníky Německé říše, ne však státními občany, protože nebyli pokrevními Němci. Z tohoto byli vyčleněni dosavadní obyvatelé Bludova, kteří se ani sami ani jejich předci do třetího pokolení nenarodili na území Sudet. Těmto vyčleněným přidělily československé úřady na žádost některou obec v Česko-Slovensku za domovskou.

Germanizace začala hned po záboru. Šlo to vidět hlavně na školství, v kultuře, kde byly pouze německé spolky a české byly rušeny. Němci obsadili pozice státních zaměstnanců, učitelů. Nápisů musely být německé, za nedodržení se udělovaly pokuty i tvrdší tresty. V Bludově jako v celé Německé říši byla zavedena jízda vpravo. Nedodržování bylo přísně stíháno. Čeští hospodáři byli vyhnáni z velkých statků a jejich majetek obsadili nově příchozí Němci. Docházelo k postupnému zabírání českého majetku Němci. Germanizaci zpomalilo vypuknutí druhé světové války dne 1. září 1939. Ještě předtím byl Němci zabrán zbytek Česka a 15.3.1939 byl vyhlášen Protektorát Čechy a Morava, který ovládala německá státní moc.

Silná protinacistická činnost, kterou byl Bludov známý již před zábořem, se dále rozvíjela i za války. Probíhal neorganizovaný i organizovaný odboj. Organizovaný odboj vedly ilegální odbojové organizace. Bludovská skupina odbojářů navázala spojení se zábřežským severomoravským odbojem a se šumperskou skupinou a vytvořily okresní vlastenecký výbor. První schůzky výboru se konaly 1943 v Bludově. Vznikl tak jednotný severomoravský odboj. Bludov (spolu s Chromčí) se tak stal střediskem severomoravského odboje. Bludovští odbojáři vydávali nelegální časopis, pomáhali uprchlým válečným zajatcům a podporovali partyzány – kopali pro ně bunkry a vybavovali je lůžky, světlem, rozhlasovými přijímači, opatrovali partyzánům zbraně, které schovávali v Habermanově

mlýně a v lázeňských sklepích. Dalším úkolem bylo organizovat sbírky pro postižené nacistickou perzekucí, na potřeby odboje a na rozšiřování nelegálních tiskovin. Přistižením odbojáře při převozu potravin do bunkru začalo první rozsáhlejší zatýkání na severní Moravě. Druhá fáze zatýkání postihla celou rozvětvenou síť severomoravského Národního sdružení československých vlastenců. V roce 1943 bylo zatčeno více jak dvanáct lidí z Bludova. Ti, co přežili věznění a mučení na šumperském gestapu, byli deportováni do různých věznic a koncentračních táborů.

V dubnu 1945 zahájila sovětská vojska útok na Opavu a Ostravu. V posledních válečných dnech přecházely přes Bludov oddíly ustupujících vojáků, mnohdy s kolonami britských, jugoslávských a ruských zajatců. Sedmého května do Bludova přišly poslední bojové jednotky wehrmachtu, dělostřelectvo i tanky. Celou noc pálila děla na postupující spojenecké jednotky 15. a 28. stříleckého sboru šedesáté armády čtvrtého ukrajinského frontu. Němci se bránili ještě po celé dopoledne následujícího dne, než se rozhodli k ústupu. Dne 8. května 1945 kolem 14:00 vstoupilo sovětské vojsko do Bludova. Při osvobození Bludova nedošlo ani k jedné ztrátě na životech bludovských občanů., ale v boji za osvobození Bludova zemřelo 14 vojáků. Vojáci byli pohřbeni v Sudkově. Další vývoj obce je podrobně uveden v jednotlivých analýzách.

5 Úvodní charakteristika obce Velké Losiny

V této kapitole je nejprve popsána příroda obce. Na tu následně navazuje charakteristika obce z hlediska jejího správního uspořádání doplněného o národnostní vývoj v obci. V poslední podkapitole je popsána historie obce od prvních zmínek o obci po první poválečná léta. Důraz je kladen na popis situace v pohraničí po vzniku samostatné ČSR. Dále je na období před zábořem a na odsun původní německé komunity z VL a příchod novoosídlenců. Následující poválečný vývoj obce je podrobně popsán v jednotlivých analýzách VL.

5.1 Přírodní charakteristika Velkých Losin

VL jsou podhorskou obcí ležící v podhůří Hrubého Jeseníku v údolí řeky Desné. Rozprostírají se podél potoka Losinky, který tvoří levý přítok Desné. Horní tok Losinky směřuje od severu k jihu a u kostela se stáčí od severovýchodu k jihozápadu. Po všech stranách se do obce svažují kopce. Nejvyšší kopce uzavírají obec na severozápadě a měří od 771 metrů nad mořem do 1 009 metrů nad mořem.

Nejnižší nadmořská výška v obci je 382 metrů nad mořem, nejvyšší 825 metrů nad mořem a střední nadmořská výška je 411 metrů nad mořem. Nejbližší okresní město Šumperk leží asi 10 km jihozápadně od VL. Obec sousedí na jihu s Rapotínem, na východě s Rejcharticemi. Dalšími přímými sousedy VL jsou původně samostatné obce, později přičleněné k VL a do nynějška jsou jejími součástmi. Na severovýchodě jde o Maršíkov, na severu o Bukovice, na západě o Žárovou, jejíž součástí je zaniklá osada Prameny. Dalšími přímými sousedy je na jihozápadě Ludvíkov, který byl přičleněn k Rapotínu, na jihovýchodě osada Terezín přičleněná k Petrovu nad Desnou, na severozápadě téměř zaniklá osada Pekařov, která je přičleněna k Jindřichovu.

5.2 Politicko-správní charakteristika Velkých Losin

VL náležely od roku 1848 do politického okresu Šumperk, který byl z naprosté většiny obýván obyvatelstvem německé národnosti. Politický okres Šumperk byl rozdělen na další tři soudní okresy. VL patřily do soudního okresu Vízemberk, který byl osídlen obyvatelstvem německé národnosti. Na jihu sousedil s šumperským soudním okresem, ve kterém z těchto tří soudních okresů bydlelo nejvíce obyvatel české národnosti. V roce 1880 byly VL čistě německou obcí, v roce 1930 bylo ve VL 51 obyvatel české národnosti z 2 569 obyvatel (Bartoš a kol., 1974, s. 120), jednalo se o téměř čistě německou obec s malou českou

menšinou. V letech 1946 až 1947 byla z VL odsunuta původní německá komunita. Obec přicházeli osidlovat novoosídlenci z Moravy, především z Hané, Valašska a Slovácka, méně pak z Čech.. Dále přicházeli novoosídlenci z okolních zemí, z Polska, z Rakouska, z Rumunska, jedna rodina ze Sýrie. Naposledy přicházeli čeští reemigranti ze západní Ukrajiny z Volyně.

VL jsou součástí šumperského okresu v Olomouckém kraji. Obec sousedí na jihu s Rapotínem, na východě s Rejcharticemi. Dalšími přímými sousedy VL jsou původně samostatné obce, po územních změnách správní reorganizace roku 1976 byly přičleněny k VL a do nynějška jsou jejími součástmi. Na severovýchodě jde o Maršíkov, na severu o Bukovice, na západě o Žárovou s Horním Bohdíkovem a zaniklou osadou Prameny. Dalšími přímými sousedy je na jihozápadě Ludvíkov, který byl historicky součástí Rapotína, avšak v roce 1990 byl přičleněn k VL. Na jihovýchodě osada Terežín přičleněná k Petrovu nad Desnou, na severozápadě téměř zaniklá osada Pekařov, která je přičleněna k Jindřichovu.

5.3 Historie Velkých Losin

Doubravský (In Gába, Berková, 2001) o historii VL do roku 1918 uvádí následující informace. První písemná zmínka o VL pochází z roku 1296. Obec byla tehdy uvedena pod latinským názvem Ulrici Villa, což znamená Oldřichova ves a je možné se domnívat, že obec byla tedy založena Ulrichem (Oldřichem). Z tohoto názvu byl vytvořen původní německý název Ullersdorf. Český název Losín vznikl později a byl odvozen od řeky. V 18. století dostává obec přídavek Gross a český překlad Velké Losiny se začíná společně s německým užívat až v roce 1924.

VL nejprve patřily šumperskému panství, které bylo později také zvané jako panství novohradské. V roce 1562 po vykoupení města Šumperka z vlastnictví Žerotínů se VL staly centrem panství. Nejvýznamnějším ze šlechtických rodů vládnoucích ve VL byli Žerotínové (1494–1802), kteří měli panství nejprve jako zástavbu, od roku 1507 jako pevnou část majetku. Jan ml. ze Žerotína nechal v 16. století postavit na místě staré gotické tvrze kamenný dvoupodlažní dům a třípodlažní renesanční zámek a nechal zbudovat lázně. Na konci 16. století nechal postavit papírnu a hned na počátku 17. st., v roce 1600–1603, nechal přestavět starý gotický kostel na kostel renesanční, který byl největším z obcí na žerotínském panství. Do roku 1624 byli v obci luterští duchovní. V roce 1624 byla fara jako jedna z prvních na severní Moravě obsazena katolickým knězem, ale až po roce 1652 Přemek II. ze Žerotína konvertoval ke katolické církvi a zahájil spolupráci vrchnosti s duchovními.

Když zemřel Přemek II. ze Žerotína, byly oba jeho synové nezletilí, a tak jim byla ustanovena poručnictví jejich teta Angelina Sybilla de Galle. Angelina Sybilla Galle povolala inkvizitora Františka Jindřicha Bobliga z Edelstadtu, který předsedal soudnímu tribunálu při vedení procesů s lidmi obviněnými z čarodějnictví a paktování s ďáblem. Soud předsedal na zámku a samotné popravování probíhalo nedaleko Losin. Procesy probíhaly v letech 1673 až 1685 a bylo při nich upáleno přes třicet obětí z Losin a okolí.⁹

Na počátku 18 století se majetek Žerotínů rozšířil až na panství ve Valašském Meziříčí a v Bludově. V 18. století prodělaly VL mnohé úpravy. Kolem zámku byla vybudována francouzská zahrada, byla přestavěna část zámku a papírna, byly přistavěny lázeňské budovy, panská hospoda a panská sýpka.

V roce 1802 prodali Žerotínové losinské panství Lichtenštejnům. V roce 1848 byla vybudována silnice přes červenohorské sedlo a v roce 1904 železniční dráha z Petrova nad Desnou vedoucí přes VL do Koutů, což významně zvýšilo dostupnost regionu. Ve dvacátém století začaly být VL, které byly svým charakterem spíše zemědělskou obcí a nenacházely se v nich větší průmyslové závody, vyhledávanou lázeňskou a turisticky oblíbenou obcí.

Doubravský (In Gába, Berková, 2001, s. 29) uvádí, že v období první světové války se němečtí obyvatelé VL toužili stát občany tzv. Sudetenlandu. Vznik ČSR byl německými obyvateli v pohraničních oblastech hodnocen většinou negativně (Srov. Spurný a kol., 1979, s. 30).

Jašš (2007b) vysvětluje situaci v severomoravském pohraničí krátce po vyhlášení ČSR následovně. Němečtí poslanci ze severu Moravy a Slezka reagovali na vznik ČSR vyhlášením samostatné provincie Sudetenland na území většinově obývaném obyvateli německé národnosti, kam patřily VL. Poválečné podmínky v ČSR byly velmi tvrdé, o to více se pak obtíže projevovaly v německých provinciích, které odmítaly vznik a svrchovanost ČSR. Sudetenland byl z jihu z vnitrozemí obklíčen obcemi s česko-německým a českým obyvatelstvem. Z Německa se Sudetenlandu pomoci v zásobování nedostalo, z vnitrozemské části ČSR také ne. Nejbližším městem politického okresu Šumperk bylo město Zábřeh s velkým českým zastoupením (1 104 Čechů a 2 423 Němců v roce 1910). Národní výbor v Zábřehu byl zmocněn k organizování vojenské obrany v politických okresech Zábřeh i Šumperk a stal se tak oficiálním představitelem ČSR. V průběhu listopadu se v Zábřehu zformovala čsl. vojenská jednotka, která postupně obsadila celý politický okres Šumperk. Město Šumperk kapitulovalo dne 15.12. 1918 bez jediného výstřelu a zranění či ztráty na

⁹ Morávková, Veberová (2000, s. 6) uvádějí až 56 obětí.

životech. Ve dnech 16.–17.12. pak byly postupně obsazeny obce podél trati Šumperk, Vikýřovice, Petrov, konečně i VL a Loučná.

Doubravský (In Gába, Berková, 2001) popisuje, jak se vyvíjela situace ve VL dále. Po vyhlášení ČSR se pak Velké Losiny a okolní německé obce vydali osidlovat obyvatelé české národnosti, kteří zde měli za úkol posilovat češství. Pracovali ve státní správě. Založili českou menšinovou školu a odbor Národní jednoty. To u obyvatel německé národnosti ještě více posílilo protičeské nálady. Na obranu německé kultury si v roce 1920 ve VL založili Deutscher Kulturverbund. V tomto období došlo ve VL k rozbití monogamního německého etnického složení obyvatelstva. Vzniklo zde multikulturní prostředí složené z nepatrné menšiny obyvatel české národnosti a absolutní většiny obyvatel německé národnosti. Do roku 1930 byla nejsilnější politickou stranou sociální demokracie. V roce 1935 se již projevuje nárůst nacionalismu, protože pro SdP hlasuje 48 % voličů (Bartoš a kol., 1974, s. 121), ale pořád ještě většina voličů hlasuje pro nenacionálně orientované strany. Ve volbách dne 12. června 1938 pro SdP již hlasovalo celých 85 % voličů, vypočteno dle údajů z kroniky (SOkA Šumperk, fond MNV Velké Losiny, inv. č. 72, s. 36). Naproti tomu byl v Šumperku založen Deutscher Wirtschaftsverbund in der ČSR (Německý hospodářský svaz) sdružující obyvatele německé národnosti, kteří se hlásili k ČSR jako k demokratickému státu a viděli budoucnost ve spolupráci mezi Čechy a Němci.

Jašš (1998, s. 19-22) se vyjadřuje k situaci ve VL v období před zábořem následujícím způsobem. Velké napětí ve VL nastalo po vyhlášení mobilizace dne 23. září 1938. Obyvatelé VL se obávali perzekuce ze strany Čechů, zamykali se doma, zabeďňovali okna a dveře. V noci 27. září 1938 bylo zatčeno šest členů SdP. Valná většina německých záložníků z Losin se však přihlásila do československé armády. Podepsáním Mnichovské dohody se Velké Losiny staly součástí Německé říše. Tento zvrát ve vývoji nebyl příliš bouřlivě oslavován, oslavovalo jej s prapory pouze několik lidí před hotelem Praděd. V obci panoval strach před ustupující československou armádou, ta však nakonec VL vůbec neprošla. Německou armádu, která projížděla sedmého října VL, vítal taktéž málokdo. Jašš (1998) ve svém příspěvku celkem dvakrát zdůrazňuje tuto neangažovanost Losinských na oslavách připojení pohraničí k Německé říši a zároveň ji přičítá otupění Losinských z těchto náhlých zvrátů ve vývoji situace v září a říjnu 1938.

Naproti tomu Gába (In Gába, Berková, 2001, s.107) uvádí, že obsazení pohraničí a jeho začlenění k Německé říši přijalo losinské obyvatelstvo s nadšením. Jinde Gába (2008, s.3) uvádí, že ke konci roku 1938 byla v Losinách vydána propagační kniha „Unsere Heimkehr ins Reich“ (Náš návrat do Říše), jejímž účelem bylo slavit hrdinství sudetoněmecké

mládeže v boji za odtržení Sudet od Československa. Počty aktivních příslušníků SdP a naproti tomu pouze tiše souhlasících obyvatel však nejsou nikterak zjistitelné. Zcela konkrétní počet 85 % voličů, vypočtený dle údajů z kroniky (SOkA Šumperk, fond MNV Velké Losiny, inv. č. 72, s. 36), kteří v roce 1938 volili SdP, však ukazuje na nezpochybnitelné sympatie losinských obyvatel s vývojem situace, konkrétně s odtržením pohraničí od ČSR a připojení k Německé říši.

Jašš (1998) uvádí, že před válkou, na podzim 1938, se z Velkých Losin ze strachu z perzekuce odstěhovala většina z 51 českých obyvatel, ale také obyvatelé německé národnosti, kteří nesouhlasili s nacionalismem. Uchylovali se do vnitrozemských obcí. Někteří obyvatelé české národnosti pak odešli až později za války. Při okupaci byla obec zabrána Němci 7.10. 1938.

Dne 15. 4. 1939 se VL staly součástí říšské župy Sudetengau pod vládním obvodem Opavy. Říšská župa Sudetengau měla centrum v Liberci, kde sídlil říšský župní správce Konrad Henlein.

V jiném zdroji uvádí Jašš (2000) následující informace o poměrech VL za války. VL byly za války centrem hitlerjugend a jeden z lázeňských domů byl vyčleněn pro budoucí německé matky, které měly plánovaně rodit děti nordické rasy. V Losinách pak ke konci války nacházeli útočiště Němci, kteří utekli z německého Slezska a Opavska. V lázeňských budovách bylo ubytováno několik set lidí z oblasti Porúří zasaženého bombardováním. Informací o tom, jaká byla situace ve VL za druhé světové války, je velmi málo, protože archivní materiál z tohoto období byl z naprosté většiny zničen jak původním německým obyvatelstvem, tak nově příchozími.

Jašš (2000) uvádí o poválečné situaci a odsunu původních obyvatel tyto informace. Šestého května 1945 přišel do VL oficiální rozkaz k evakuaci civilních osob před postupujícím sovětským vojskem. Protože ve VL nebyly lokomotivy ani vagony, losinští obyvatelé se neměli jak evakuovat a zůstali v obci. V Bukovicích a horním konci VL se lidé ze strachu před sovětským vojskem ukrývali v lesích. V těchto dnech došlo k několika sebevraždám z obav z osvobození VL a z dalšího vývoje poválečné situace. Samotné VL nebyly zasaženy žádnými válečnými boji. Sovětskou armáda obsadila obec 8. května 1945. Někteří sovětští vojáci pak drancovali a kradli, dokonce jsou známy případy zranění, usmrcení a znásilnění německých obyvatel sovětskými vojáky. Čeští obyvatelé VL za pomoci českých mužů z obcí na Bludovsku vytvořili ozbrojené bezpečnostní hlídky (tzv. revoluční gardy), které měly zamezovat násilnostem a dohlížet na dodržování zákona, dozírat na

zabezpečení opuštěných konfiskátů a zajišťovat klid mezi českými a německými obyvateli. Tito gardisté se však často stávali strůjci provokací a perzekuce.

Černá (2010, s. 2) pak uvádí následující informace o vzniku nové správy obce. Dne 9.května 1945 převzali tři čeští občané správu obce. Dne 7. června 1945 pak byla ustavena Místní správní komise (MSK), jejíž tři členové byli čeští starousedlíci. V dalších dnech byli do MSK kooptováni další občané. MSK měla za prioritní úkoly ochranu národního majetku, zajišťování majetku po obyvatelích německé národnosti, odsun obyvatel německé národnosti, osidlování pohraničí, zabezpečování zásobování. Po měsíci pak předseda odstoupil a na jeho místo nastoupil jiný. V roce 1946 došlo k přejmenování MSK na Místní národní výbor (MNV). Soural (2003, s. 24) uvádí, že obyvatelé německé národnosti museli bezplatně vykonávat práce na veřejném pořádku, dospělí chodili v létě 1945 pracovat do lázeňského parku a děti chodily česat ovoce do konfiskovaných zahrad.

Jašš (In Gába, Berková, 2001, s. 35) uvádí dále tyto informace. Obyvatelé německé národnosti byli postupně v průběhu roku 1946 odvezeni do sběrného střediska v Šumperku. Odtud byli odvezeni vlaky do německých zemí, především do Bádenska-Virtemberska, Hesenska a Bavorska. Tam pak založili nové osady losinských Němců. Celkově bylo z Losin odsunuto 2 015 osob. Zůstalo pouze 25 osob německé národnosti, kteří bojovali proti fašismu, byli nepostradatelnými odborníky nebo žili ve smíšeném manželství, což z nich byla většina. V létě 1945 se začali do Losin vracet čeští obyvatelé, kteří z Losin odešli před válkou ze strachu z připojení severomoravského pohraničí k Německé říši. V těchto dnech také přicházeli první novoosídlenci. Byli to převážně obyvatelé z nedalekých českých vesnic. V Losinách tak byla až do roku 1946 složitá situace a na MSK (později MNV) byl činěn velký tlak jak ze strany německých starousedlíků, tak i nově přichozích obyvatel. Přicházeli sem totiž noví osídlenci, kterým byli přidělovány domy a pozemky starousedlíků, do kterých se nastěhovali a bydleli společně ze starousedlíky do té doby, než byli Němci organizovaně odsouváni. Na konci roku 1946, ve kterém přijelo nejvíce novoosídlenců, zde žilo 282 usedlých rodin. Přesný počet obyvatel české národnosti nelze stanovit. Rodiny totiž přicházely postupně. Většina novousedlíků přicházela z Moravy, především z Hané, Valašska a Slovácka. Dále přicházeli lidé z Čech, z Polska, z Rakouska, z Rumunska, jedna rodina ze Sýrie, později přicházeli čeští reemigranti ze západní Ukrajiny z oblasti Volyně. Počet obyvatel byl v poválečných letech značně nestabilní, stabilizoval se až na začátku padesátých let. V roce 1948 bylo ve VL celkem 1 941 obyvatel (Státní úřad statistický, 1948, s. 50) a podle výsledků sčítání lidu z roku 1950 bylo ve VL 1 853 obyvatel (Růžková a kol. 2006, s. 682). Poválečný vývoj obce je podrobně probrán v analýzách VL. .

6 Analýzy Bludova

V této kapitole jsou předloženy kompletní analýzy obce Bludov jednotlivých kategorií v sedmi časových obdobích, od období do roku 1918 až po současnost.

6.1 Analýza Bludova do roku 1918

Nejprve je analyzováno časové období do roku 1918, ve kterém byla vyhlášena samostatnost ČSR.

6.1.1 Kategorie počtu obyvatel

Dle Bartoše a kol. (1974, s. 51) byl Bludov před vznikem ČSR mimořádně velkou českou obcí. Prudký nárůst počtu obyvatel v obci proběhl v poměrně klidném 18. století (Spurný, Tylečková, 1975, s. 3). V příloze č. 1 je uvedena tabulka, která poskytuje údaje o sčítání lidu v Bludově v letech 1869, 1880, 1900 a 1910. Z uvedené tabulky lze vyčíst, že počet obyvatel od roku 1868 do posledního sčítání lidu před vznikem ČSR v roce 1910 postupně a plynule stoupl bez větších skoků, stejně tak se postupně a plynule zvyšoval počet domů. K úpadku počtu obyvatel a stagnaci staveb nových domků došlo za první světové války.

Bartoš a kol. (1974, s. 51) nám poskytují následující informace o počtu obyvatel v obci. V roce 1869 bylo v obci 320 domů a 2 171 obyvatel. Při sčítání lidu v roce 1880 stoupl počet domů na 333 a počet obyvatel na 2 266. O dvacet let později bylo v Bludově o 13 domů více a o necelých 200 obyvatel více. V posledním předprvorepublikovém sčítání lidu stoupl počet domů z 350 na 373 a počet obyvatel se navýšil o více jak 200, to znamená, že obec čítala 2 682 lidí. K úbytku obyvatel pak došlo během první světové války, kdy několik desítek bludovských mužů padlo nebo se stali nezvěstnými na frontě. Poválečné sčítání lidu se uskutečnilo až v roce 1921, tedy po vzniku ČSR, a bylo v něm zaznamenáno o 78 lidí méně než v roce 1910.

6.1.2 Kategorie struktury obyvatel podle národnosti, regionálního původu a státního občanství

Od reformního roku 1848 patřil Bludov k politickému i soudnímu okresu Šumperk, který se vyznačoval česko-německým národnostním složením. Ve druhé polovině 19. století žilo v Šumperském okrese české obyvatelstvo jen ve třinácti obcích poblíž Šumperka a tvořilo menšinu.

Bludov byl typicky českou obcí. Lze to vyčíst z tabulky v příloze č. 2, která ukazuje, kolik lidí se ve sčítání lidu z roku 1880, 1900 a 1910 přihlásilo k české a kolik k německé národnosti. Informace o počtu obyvatel hlásících se k určité národnosti nám poskytl Bartoš. V roce 1880 bylo v Bludově evidováno 2 123 obyvatel české národnosti (dále ob. čes. národ.) z celkového počtu 2 266 obyvatel, což činí 93,69 %. Obyvatel německé národnosti (dále ob. něm. národ.) bylo evidováno 97, což je 6,31 % z celkového počtu. Celkem 46 obyvatel bylo evidováno pod tzv. jinou národnost, což dělá 4,28 % z celkového počtu obyvatel. V následujících dvou letech se počet ob. něm. nár. v obci snižoval, v roce 1900 z 97 na 42 ob. něm. nár. a v roce 1910 jich bylo v Bludově 41. Naopak počet ob. čes. nár. stoupal z 2 409 obyvatel v roce 1900 na 2 629 obyvatel v roce 1910. Procentuelně bylo v Bludově v roce 1880 6,31 % ob. něm. nár. z celkového počtu obyvatel, v roce 1900 1,71 % a v roce 1910 to bylo pouhých 1,53 %.

Bludov měl díky svému vysokému počtu obyvatel a českonárodnostnímu složení obyvatelstva dobré předpoklady k pěstování živé české národní kultury. Bludov byl největší českou obcí a centrem českého národnostního života na Šumperském okrese (Bartoš, In Melzer, Schulz, 1993, s. 200).

6.1.3 Kategorie politické orientace komunity

Bludov byl samostatnou obcí v politické i soudním okresu Šumperk. Obecně lze říci, že Bludov jako česká obec v Šumperském většinově osídleném okrese obyvateli německé národnosti vytvářel pro-českou politiku a byl centrem českého kulturního, společenského i politického dění v celém politickém okrese Šumperk.

6.1.4 Kategorie hospodářství

Jak uvádí Spurný, Tylečková (1975, s. 3), ač byl Bludov do roku 1848 typicky zemědělskou obcí, přesto pracovala před rokem 1848 řada bludovských obyvatel v šumperských textilních továrnách. V průběhu druhé poloviny 19. století se vysoký nárůst průmyslu projevil i v samotném Bludově zejména díky železničnímu spojení Bludova se všemi okolními průmyslovými středisky, se Šumperkem a Sobotínem, se Šternberkem a Králíky. Spurný (1974, s. 69) uvádí, že během druhé poloviny 19. století se Bludov stal zemědělsko-průmyslovou obcí s důrazem na zemědělství. Řada bludovských pracovala jako zemědělstí a tovární dělníci.

Bartoš a kol. (1974, s. 52) uvádí o zemědělství v Bludově následující informace. Už před první republikou byl Bludov zemědělsky vyspělou obcí a sídlo velkostatku o velikosti 1 131 ha, který vlastnili Žerotínové a s ním i většinu hospodářské půdy. V roce 1900 zde bylo 1

619 ha hospodářské půdy, z toho 983 ha pole, 354 ha lesy, 187 ha louky, 62 ha zahrady, 33 ha pastviny. V roce 1900 se zde chovalo 100 koní, 722 kusů skotu, 152 kusů brav.

V Bludově se provozovalo především odvětví textilního průmyslu, které však kompletně zaniklo před první světovou válkou, odvětví stavebního průmyslu a strojího.

V období před rokem 1918 fungovaly v Bludově tyto průmyslové podniky: dvě filiálky hedvábnické továrny Trebitschovy ze Šumperka (zanikly již před první světovou válkou), další továrna na hedvábnické zboží (zanikla 1904), mlýn a pila s připojenou výrobou beden, továrna na zemědělské stroje, dvě výrobní stavebních hmot, výroba chemických přípravků, strojírna, mlýn, výroba vápenopískového zboží, palírna, cementárna (zanikla 1908), elektrárna a pekárna.

Před rokem 1918 byl obecně terciární sektor v českých zemích velice málo rozšířen, jinak tomu nebylo ani v Bludově. V roce 1901 pak vznikla Raiffeisenka. V oblasti obchodu zde fungoval od roku 1898 konzum, což byl obchod s potravinami i drogistickým zbožím. Od roku 1906 do 1909 bylo v Bludově řeznictví a od roku 1914 do 1937 pekárna. V Bludově bylo rozvinutá oblast peněžnictví. Již v roce 1870 fungovala v Bludově Občanská záložna. V oblasti pohostinství a hotelnictví fungoval v Bludově hostinec v nově postaveném Národním domě (od roku 1901), hostinec Na Nové a hostinec Krčma. Výčet uvedených služeb jistě není kompletní, ale popisuje všechny služby, které se podařilo dohledat.

6.1.5 Kategorie sídelního typu obce, bydlení a architektury

Spurný a kol. (1979, s. 10) popisuje architekturu, vnitřní a vnější úpravu domů a hospodářských objektů náležejících k domům v Bludově následujícím způsobem. Výstavba obce a domů se v Bludově řadila svým typem do území horní Hané, kde na rozdíl od vlastní Hané byly domy stavěny štítem k návsi či do ulice. Vždy se samozřejmě přihlíželo k okolnímu terénu. Do usedlosti se vstupovalo především vraty. Ta spojovala vlastní budovu zemědělské usedlosti, obydlí hospodáře, s výměnkem na druhé straně podélného dvora. U hospodářských usedlostí navazovaly hospodářské budovy bezprostředně na obydlí hospodáře. Stodola uzavírala příčně dvůr v jeho zadní části a oddělovala jej od sadu či zahrady. Často bývala malá, spíš okrasná, zahrádka i před domem. Menší usedlosti bývaly roubené.

Vzhledem k sídelnímu typu obce byl Bludov obcí návesovitého typu. Hlavním rysem byla náves, do které se sbíhaly zpravidla všechny cesty. Obec se významně protahovala od spodní části návsi podél silnice ke křižovatce na Postřelmov a pak dále směrem na Sudkov. Návsi procházela hlavní státní cesta na Šumperk a Jeseník.

Bludov zaznamenal od roku 1869 do roku 1918 celkový nárůst obyvatel. V souvislosti s tím stoupal i počet domů a zvětšovala se obytná zóna obce. Tato výstavba domů však

probíhala pozvolna. V období od roku 1880 do 1900 probíhala výstavba pomaleji a pak se trochu zvýšila. V roce 1869 se nacházelo v Bludově 320 obytných domů. O deset let později jich bylo o třináct více, o dalších dvacet let později o dalších sedmnáct více. Za dalších 10 let přibylo dalších 23 domů, v roce 1910 bylo v obci celkem 373 bytových míst.

V oblasti výstavby a úpravy nebytových objektů, veřejných prostranství byla vyvíjena zejména tato činnost. V roce 1901 byl postaven klubem Svatopluk Národní dům pro konání kulturních a společenských akcí. V roce 1908 byla postavena nová školní budova. Ženy ze spolku sv. Rozálie pečovaly o vzhled a čistotu farního kostela sv. Jiří a kostelíčka Božího Těla v lese nad Bludovem, prováděly zde i stavební práce.

V oblasti výstavby a úpravy komunikačních a inženýrských sítí byl Bludov před rokem 1918 spojen císařskou silnicí s Čechami. V roce 1845 byla přes Bludov postavena železnice z Olomouce do Prahy, v roce 1871 železnice ze Zábřeha do Sobotína a v 1873 ze Šternberka do Králík.

6.1.6 Kategorie občanské vybavenosti

V roce 1885 měl Bludov vlastní poštu, od roku 1904 četnickou stanici. Před rokem 1918 byla přes Bludov vybudována železniční trať s železniční stanicí. V Bludově byl kostel sv. Jiří s katolickou farou.

V roce 1901 byl spolkovým klubem Svatoplukem vybudován národní dům a v tomto domě probíhaly přednášky, divadla, koncerty a zábavy. V roce 1901 byl zřízen chudobinec .

Již v roce 1657 byla v Bludově farní škola. V roce 1853 byla v obci zřízena obecná škola. V roce 1907 zřízena trojtřídní česká chlapecká měšťanská škola. Jednalo se o první českou měšťanskou školu na tehdejším Šumperském okrese. V roce 1908 byla postavena nová škola s osmi třídami školy obecné a do této nové školy byly přesunuty tři třídy již vzniklé chlapecké měšťanské školy. Obecná i měšťanská škola tak byly pod jednou správou. V Bludově existovala před rokem 1918 mateřská školka pro děti ve věku od čtyř do šesti let.

Z provozoven a živností fungovaly v Bludově řeznická provozovna, pekárna, mlékárna, konzum se smíšeným zbožím, hostinec v nově postaveném Národním domě, hostinec Na Nové, hostinec Krčma a dvě občanské záložny.

6.1.7 Kategorie občanské iniciativy

V Bludově se již od poloviny 19. století začal rozvíjet společenský a kulturní život až do té míry, že se Bludov stal uznávaným společenským a kulturním centrem českého národnostního života na Šumperkém okrese (Spurný, Tylečková, 1975, s. 3). Jak uvádí Spurný a kol. (1979, s. 80) k posílení českého národnostního života posloužilo založení

místního odboru NJ v roce 1895 a dle Spurného, Tylečkové (1975, s. 3) také postavení Národního domu v roce 1901 pro konání společenských a kulturních akcí českého obyvatelstva.

Jedním z nejstarších spolků na severní Moravě a vůbec nejstarším spolkem v Bludově a okolí byl bludovský Sbor dobrovolných hasičů založený 1879. V roce 1880 vznikl z iniciativy hraběte Karla Emanuela ze Žerotína Německý úřednický spolek.

V roce 1881 vznikl Čtenářsko-zábavný spolek Svatopluk. Jeho činnost se prvních patnáct let zaměřovala na rozvíjení českého národního života v obci. Ve spolku se vydávaly časopisy, půjčovaly knihy, konaly přednášky a spolek se snažil o rozvoj všeobecné vzdělanosti. Důležitou činností spolku byla divadelní vystoupení, koncerty, taneční zábavy. V roce 1897 odešlo ze spolku kvůli neshodám 63 členů a založili tělovýchovnou jednotu Sokol, která pořádala přednášky, ochotnická divadla, plesy a představení. V roce 1900 měl Svatopluk 130 členů. Se spolkem Svatopluk splynula v roce 1900 Vzdělávací jednota katolických mužů a jinochů založená v roce 1895 kaplanem. Spolek byl přejmenován na Katolický čtenářsko-zábavný klub Svatopluk

V roce 1892 vznikl odbor Matice školské pro Bludov a okolí. Tento spolek pomáhal rozvíjet vědomí příslušnosti k českému národu a většinu svého úsilí soustřeďoval do zbudování českého gymnázia na severní Moravě. Spolek měl ještě jednu činnost, pomáhal dětem chudých rodičů. V roce 1895 byl založen místní odbor NJ, českonárodní spolek, jehož posláním bylo přispívat k národnímu, duševnímu, hmotnému zvelebení krajiny na severu a východě Moravy. Prostředkem k tomu byly přednášky, divadla, výlety, výstavy, národní slavnosti, zřizování škol a jejich podpora, zakládání knihoven a čítáren, zřizování peněžních záložen a spořitelen, podpora turismu, opatřování levného úvěru, obstarávání míst pro živnostenské a obchodnické učně.

V roce 1901 vznikl náboženský spolek Svaté Rozálie, jehož členkami mohly být pouze ženy. Měly za úkol pečovat o farní kostel sv. Jiří v Bludově a o kostelíček Božího Těla v lese nad Bludovem. V roce 1881 vznikl spolek veteránů, který pak za první světové války zanikl. Jako protiváha Sokola vznikl tělovýchovný spolek Orel v roce 1907. Za jeho vznik se zasadil spolek Svatopluk.

Bludov byl živou českonárodnostní obcí s velkým množstvím spolků, společenských, kulturních a politických akcí, při kterých se měli možnost obyvatelé Bludova setkávat. Probíhaly zde taneční zábavy a po postavení Národního domu se rozvíjelo v Bludově amatérské divadlo. Bludovští se mohli scházet na oslavách, na ochotnických divadlech, na večerních tanečních zábavách, sportovních aktivitách, ale i na vzdělávacích přednáškách.

Zároveň však toto živé dění v obci vytvářející mezi bludovskými neformální vztahy narušoval rozkol a soupeření některých spolků, což se pak negativně mohlo odrážet do vztahů mezi lidmi. Nejdůležitějšími organizátory společenského dění byly Svatopluk, Orel a Sokol. Svatopluk a Orel byly na sobě nezávislé, ale zároveň dobře spolupracovaly v pořádání kulturního a společenských akcí. Bohužel se však objevovaly četné spory těchto dvou spolků se Sokolem.

6.1.8 Kategorie náboženství

Březina (1927, s. 211) uvádí, že co do náboženského přesvědčení byl Bludov až do vzniku ČSR římsko-katolický. V Bludově byla katolická fara s kostelem sv. Jiří.

Tehdejší katolický farář Ermis byl angažován v komunálním politickém dění obce a stál za zrodem česko-vlasteneckého náboženského spolku Svatopluk a náboženského spolku sv. Rozálie a dvou česko-vlasteneckých spolků NJ a Matice školské. Protože právě v těchto spolicích bylo hojně bludovské obyvatelstvo angažováno, dá se usuzovat, že náboženství patřilo k běžnému životu obyvatel. Na druhou stranu rozkol ve Svatopluku v roce 1897 a výstup 65 členů ze Svatopluku, protože nechtěli hájit katolické zájmy, poukazuje i na náboženskou neangažovanost.

6.1.9 Kategorie lidové kultury

Březina (1927, s. 212) popisuje obyčejové tradice, které v Bludově bývaly prováděny. Z obyčejových tradic se dříve v Bludově provozovaly přástky. Od svátku svatého Martina přes advent až do čtvrté neděle postní se ve staveních po večerech scházela děvčata s kolovratem a předla len. Počítalo se pak, kdo má lnu nejvíce. Dalším z obyčejů bylo vodění medvěda o ostatcích po dědině. Poslední dny před Popeleční středou (poslední dny masopustu) jsou na Hané nazývány ostatky. Tento obyčej má řadu regionálních odlišností. Přesné informace o průběhu obyčeje v Bludově se nepodařilo dohledat. Obecně, skupina hochů, v níž byl jeden převlečen za medvěda, chodila po obci a navštěvovala dům od domu. Hospodyně vždy něco malého přinesly a ona jim za to dala něco ze svého. To co dostali, pak prodali na trhu a získané peníze propili. Dále se vynášela smrt o Smrtné neděli. Šlo o vynášení figuríny smrti, která symbolizovala konec zimy a začátek jara. Dále se stavěla májka.

V Bludově se konala každým rokem pouť k svátku sv. Jiří. O pouti nebo jiných oslavách se střílelo z hmoždířů. Jiná zvyklost: při tzv. hlučných bohoslužbách se tlouklo v kostele na kotle. V obci se hrávaly komedie a konaly cirkusy u sv. Jana. Pravidelně 4. září se v Bludově o svátku sv. Rozálie konala pouť ke kostelíčku Božího těla v lese nad

Bludovem. Pout' se vykonávala jako poděkování sv. Rozálii za ukončení epidemie cholery, která v Bludově vypukla v roce 1885 a polevila na svátek sv. Rozálie. Bludovští zavázali sebe i své potomky slavným slibem, že tento svátek budou na věky slavít jako zasvěcený. K dalším obyčejovým tradicím církevního pojetí patřila pout' vykonávaná v neděli po svátku Těla a Krve Páně k bludovskému kostelíčku.

6.1.10 Kategorie jazyka pro denní komunikaci

Dle Spurného a kol. (1979, s.10) obec patří k hornohanácké oblasti. Projevovalo se to v mluvě obyvatel, protože se mluvilo hanáckým nářečím. Avšak odlišně se tu vyslovovalo široké hanácké „e“, vysvětluje Březina (1927, s. 211), znělo asi tak jako krátké německé „ö“. Podle záznamů z bludovské kroniky většina bludovských nerozuměla němčině a němčina se v běžné mluvě skoro vůbec neužívala. V Bludově se používaly pomístní názvy k popisu celého katastru Bludova (přírodních územních částí v Bludově, obytných částí Bludova, ulic a jiných). I z těchto názvů, které souhrnně zpracoval Spurný a kol. (1979), lze vyčíst, že se v mluvě užívalo němčiny jen zcela výjimečně. Tyto pomístní názvy jsou totiž české, objevuje se pouze pár německých názvů z 18 a 19 století, ale to jsou jen zkomolené německé překlady.

6.1.11 Kategorie vztahu k obci jako k místu svého domova

Bludov byl obcí s obyvateli úzce spjatými českonárodnostními myšlenkami. Neformální vztahy v obci byly pěstovány velkým množstvím zábav, oslav, kulturních akcí a vzniklých a fungujících spolků. Zároveň byly neformální vztahy v obci negativně narušovány rozkolem spolků, avšak to nezabránilo, aby bludovští měli hluboký vztah k obci jako k místu svého domova. Potvrzuje to angažovanost bludovských v údržbě, vzhledu a čistotě obce a památek, na příkladu spolku sv. Rozálie. Každoročně konané poutě ke kostelíčku nad Bludovem také potvrzují vztah místních k obci jako ke svému domovu. Bludovští vykonávali tuto pout' jako poděkování za ukončení moru a tato pout' je dokladem pokračující tradice.

6.2 Analýza Bludova od 1918 do 1938

V této analýze jsou sledovány jednotlivé kategorie v letech od vzniku ČSR v roce 1918 po zábor obce německou státní mocí v roce 1938.

6.2.1 Kategorie počtu obyvatel

Po plynulém nárůstu počtu obyvatel před první světovou válkou došlo během první světové války k úbytku obyvatel v důsledku válečných obětí a stagnace porodnosti. Dle údajů od Bartoše a kol. (1974, s. 51) měl Bludov v roce 1921 celkem 2 604 obyvatel, což je o 78

obyvatel méně než v předešlém sčítání lidu v roce 1910. V prvních poválečných letech vlivem poválečné hospodářské stagnace se počet obyvatel příliš nezvýšil. Po zažehnutí poválečné krize začalo přibývat obyvatel v Bludově. V roce 1930 žilo v Bludově 2 892 obyvatel, což je o 288 více než před devíti lety. Březina (1927, s. 200) se domnívá, že tento velký nárůst obyvatel byl podporován snižující se úmrtností. Dalším faktorem takto markantního růstu bylo i příznivé meziválečné období a hospodářský růst v Bludově. Spurný a kol. (1979, s. 94) uvádí, že do roku 1938 překročil počet obyvatel hranici 3 000.

6.2.2 Kategorie obyvatel podle národnosti, regionálního původu a státního občanství

Když po vzniku ČSR vyhlásila pohraniční území svoji nezávislost, byl v Bludově zřízen Národní výbor pro českou část Šumperského okresu. Fungoval až do obsazení Šumperka československým vojskem dne 15. prosince 1918 a následné kapitulace Sudetenlandu. Ani za předmnichovského období se Bludov nevzdal svého českonárodnostního vlastenectví a byl vzorem národní jednoty pro všechny české obce Šumperka.

Bludov byl vždy českou obcí. Počet obyvatel německé národnosti byl v obci nepatrný. Přehled vývoje počtu obyvatel podle národnosti je uveden v tabulce přílohy č. 8. Dle výsledků ze sčítání lidu uvedených Bartošem a kol. (1974, s. 51) bylo v Bludově v roce 1921 z 2 604 obyvatel 2 534 čes. národ., 45 něm. národ. a 35 ob. jiné národnosti. V dalším sčítání lidu o devět let později bylo v Bludově 2 823 české, 39 německé a 30 osob jiné národnosti. V roce 1921 měl Bludov 96,9 % ob. čes. národ. a 1,7 % něm. národ. V roce 1930 se hlásilo k české národnosti 97,6 % a 1,4 % k německé, což je nepatrně méně než v předešlém sčítání obyvatel. V roce 1938, před Mnichovskými událostmi, Bludov čítal 35 ob. něm. národ., což je o další čtyři méně než v roce 1930.

6.2.3 Kategorie politické orientace komunity

V komunální politice Bludova měla již tradičně silné postavení ČSL. Také se dařilo levicové politice, místní KSČ a ČSDSD. Něm. pol. strany neměly nikdy zastoupení v bludovském zastupitelstvu. V roce 1921 vznikla v Bludově místní KSČ, která si postupně získala silné postavení. Vliv KSČ se několikrát promítl do okresního dění. Aktivně se angažovala v občanském životě. Například vydávala svůj týdeník, při jehož distribuci se střetávala s místním knězem. Níže jsou uvedeny výsledky komunálních voleb, které se podařilo dohledat. Pro přehlednost jsou uvedeny v tabulce přílohy č. 4.

Výsledky prvních obecních voleb z roku 1919 předkládá Spurný a kol. (1979, s. 96). Volby vyhrála nadpoloviční většinou 680 hlasy (dále jen hl.) ČSDSD (17 mandátů (dále jen mand.)). Druhá skončila ČSL s 343 hl.(8 mand.). Třetí nejsilnější stranou byla AGR s 228 hl. (5 mand.). Starosta obce byl zvolen z ČSDSD. Dle Bartoše a kol. (1974, s. 52) byly v roce 1924 na místní politické scéně politické strany ČSL, ČSDSD, AGR, ČSNS.

Spurný a kol. (1979, s 97-103) předkládá výsledky dalších voleb. V obecních volbách v roce 1927 vyhrála ČSL (597 hl./ 5 mand.), druhá byla ČSDSD (253 hl./ 5 mand.), třetí KSČ (224 hl./ 5 mand.), čtvrtá ČSNS (147 hl./ 3 mand.), pátá AGR (140 hl./3 mand.); šestá ŽOS (75 hl./ 2 mand.). Starosta byl zvolen ze strany ČSNS.

V květnu 1938 vyzval odbor NJ všechny spolky a politické strany, aby překonaly politickou různost názorů a uzavřely k nastávajícím volbám dohodu. Na základě této dohody se volby v roce 1938 vůbec nekonaly a mand. byly rozděleny podle domluvy. ČSL dostala 10 mand., KSČ 6 mand., ČSDSD 5 mand., AGR 4 mand., ŽOS 3 mand., ČSNS 2 mand.. Starosta zůstal stejný (ČSL). Bludovští zastupitelé pak poslali prezidentovi a ministerskému předsedovi slavnostní prohlášení o věrnosti ČSR. Peníze, které byly určeny na organizaci voleb, byly dány na sbírku pro ochranu státu.

Komunální politika vykazovala značné spory mezi politickými stranami. Tyto výrazné politické spory na komunální scéně Bludova zasahovaly i do běžného občanského a spolkového života v obci. V roce 1919 se z ČSN oddělila ČSDSD. ČSDSD pak kritizovala ČSNS. Místní KSČ se silně vymezovala proti demokratickým stranám, zejména ČSL. Mezi ČSL a KSČ vznikly nepřátelské postoje. O rozporech na politické se ve své knize vyjadřuje Březina (1927, s. 212). Tyto rozpory, které komplikovaly hladký vývoj obecních záležitostí, přestaly až po uzavření dohody politických stran pro zmírnění bídy pracujících a proti fašismu v roce 1937 a na bludovské politické scéně nastal pravý opak. V tíživé atmosféře německého tlaku na ČSR se stal Bludov, dle Spurného a kol. (1979, s. 103), vzorem národního a politického sjednocení pro celou ČSR.

V roce 1929 proběhly volby do poslanecké sněmovny Národního shromáždění, kterých se zúčastnilo 1 508 voličů z Bludova. Dle výsledků uvedených od Bartoše a kol. (1974, s. 52) hlasovalo nejvíce bludovských pro ČSL (568 hl.), druhý největší počet hlasů obdržela ČSDSD s 327 hl., třetí KSČ se 212 hl., čtvrtá AGR se 145 hl., pátá ŽOS se 106 hl., šestá strana ČSNS s 98 hl. a sedmá ČND s 19 hl. V kronice (SOKA Šumperk, fond MNV Bludov, inv. č. 15, s. 29) je uvedeno, že pět něm. pol. stran obdrželo od bludovských dohromady 26 hl.

Dle Bartoše a kol. (1974, s 52) v roce 1935 ve volbách do poslanecké sněmovny z celkových 1 703 hl. dostala nejvíce ČSL (540 hl.). Druhý největší počet hl. obdržela ČSDSD (318 hl.), třetí KSČ (305 hl.), čtvrtá ŽOS (216 hl.), pátá AGR (175 hl.), šestá ČSNS (112 hl.) a sedmá ČND (18 hl.). Dle záznamů z kroniky (SOkA Šumperk, fond MNV Bludov, inv. č. 15, s. 66): tři něm. pol. strany obdržely dohromady 16 hl. Výsledky dalších voleb do poslanecké sněmovny se nepodařilo dohledat. Pro větší přehlednost jsou předloženy výsledky voleb uvedeny v tabulce přílohy č. 5.

6.2.4 Kategorie hospodářství

Vývoj Bludova v obec zemědělsko-průmyslovou pokračoval i za první republiky (Spurný, Tylečková, 1975, s.4). K fungujícím průmyslovým podnikům přibýly další. Stále však hrálo hlavní roli zemědělství. V roce 1927 po otevření radioaktivních a sirných lázní se v obci začal rozvíjet terciér – lázeňství, cestovní ruch a soukromé ubytování. Spurný a kol. (1979, s. 89) uvádí, že hospodářská a sociální skladba obyvatel se oproti dřívějšímu podstatně nezměnila. Spurný, Tylečková (1975, s. 4) popisují, že bludovští obyvatelé pracující v průmyslu byli převážně zemědělství, stavební a textilní dělníci, z nichž velká většina pracovala v šumperských továrnách. Březina (1927, s. 210) se vyjadřuje, že přímo v Bludově pracovali obyvatelé jako zemědělci na svých hospodářstvích a jako řemeslníci.

Po počáteční poválečné krizi se bludovské hospodářství vzpamatovalo a bylo až do hospodářské krize v 30.letech na skutečném hospodářském vzestupu. V první polovině 30 let v důsledku hospodářské krize nastaly problémy se zaměstnaností. Mnoho obyvatel bylo propuštěno ze šumperských továren a textílek, ty totiž pocítily krizi jako první, stejně tak i stavební dělníci. Následoval hospodářský pokles a stagnace.

O zemědělství uvádí Spurný a kol. (1979, s. 89) následující informace. Z 342 bludovských zemědělců jich 95 (28 %) hospodařilo na pronajaté půdě. Pozemková reforma žerotínského velkostatku pro většinu žadatelů nedopadla úspěšně, proto ani příliš nestoupl počet zemědělských závodů (ze 342 v roce 1924 na 397 v r. 1930). Absolutní převahu měla v Bludově malá hospodářství. Zemědělství však bylo v Bludově vyspělé. Mechanizovala se zde střední a velká hospodářství. Žerotínský velkostatek si pronajala Středomoravská akciová společnost cukrovarská a zemědělská a najímala na něj na většinu prací sezónní dělníky. Snížilo se pěstování brambor (143 ha), ale naproti tomu se začala pěstovat cukrovka (23 ha). Z plodin se pěstovala krmná řepa (29 ha), zelená krmiva (jetel a směska), luštěniny, zelenina. Rozšířil se chov dobytka. V roce 1920 se chovalo 88 koní, 651 kusů hovězího dobytka, z toho 453 krav, 148 prasat, 425 koz. V roce 1936 upadlo včelařství, bylo zde 11 včelařů s 112 včelstvy. V roce 1928 se rozšířilo ovocnářství.

V Bludově převládal stavební průmysl, dále se objevoval těžební, dřevozpracující, strojní a potravinářský průmysl. Z podniků fungujících před vznikem ČSR fungovaly v Bludově nadále tyto: mlýn a pila s připojenou výrobou beden (od roku 1925 ve vlastnictví Habermana), továrna na zemědělské stroje ve vlastnictví Stona, výrobní Vápenopískového zboží (svůj provoz ukončila v roce 1922), palírna a elektrárna. V Bludově fungovaly další průmyslové podniky: továrna na výrobu cementového zboží a lepenky, jeden kamenolom státní, dva soukromé kamenolomy, pískovna, hliniště, čtyři truhlářství, pět pekáren, slévárna železa, výrobní krycí lepenky a parní mlékárna, která byla největším družstevním podnikem v Šumperském okrese.

V oblasti terciéru byla významná oblast peněžnictví, což dosvědčuje hospodářský vzestup Bludova, vzrostl i počet řemeslných a obchodních živností a po založení lázní v roce 1929 se v obci projevoval cestovní ruch spojený s lázeňstvím a ubytováním v soukromí, což pomáhalo k přivýdělku občanům Bludova. Lázně byly oblíbené pro teplou sírnu vodu k léčbě chorob pohybového ústrojí, chorob dýchacích, zažívacích a kožních a pro svoji dobrou a vstřícnou cenu. Lázně se brzy staly oblíbenými, modernizovaly se a rozšiřovaly svoji kapacitu. V roce 1938 měl být z lázní vybudován nový léčebný ústav s moderním balneologickým léčebným zařízením, ale zabránily tomu mnichovské události roku 1938 a následný zábor Bludova. V oblasti pohostinství a hotelnictví v obci fungovalo deset hospod, penziony při lázních patřící majiteli lázní Zdeňku Pospíšilovi a soukromý dům pro činnost hostinskou se šesti pokoji, které majitel pronajímal lázeňským hostům (nepatřil k lázním).

V roce 1923 byl v Bludově jeden velkoobchod a tři obchody se smíšeným zbožím. V Bludově fungovalo pět pekařství s přímým prodejem pečiva, čtyři řezníci, čtyři truhláři, čtyři krejčí, dva kováři, dva malíři, dva holiči, jeden kolař, jeden sedlář. Nacházelo se zde velké zahradnictví a od roku 1934 do 1935 čerpací benzínová stanice.

6.2.5 Kategorie sídelního typu obce, bydlení a architektury

Po poválečném útlumu se od roku 1922 začala obnovovat soukromá i veřejná stavební aktivita v oblasti bytových i nebytových prostor. Od roku 1919 do 1924 se v Bludově postavilo třicet pět novostaveb. V roce 1925 dalších šestnáct domů. V roce 1925 došlo k dvěma přestavbám rodinných domků a docházelo ke stavebním úpravám na dalších rodinných domcích. V roce 1927 byla nouze o byty, a tak byla vytvořena zvláštní komise pro stavbu tzv. nouzových domů se státní podporou. V roce 1931 vznikl regulační a parcelační plán, který upravoval Vitonínský potok tak, aby při státní silnici vznikla stavební místa pro asi sto dva nových domů. Od roku 1921 do 1930 stoupl počet domků o $\frac{1}{4}$ z původních 380 na 512. Tento opravdu čilý stavební ruch, který souvisí mimo jiné s hospodářským rozvojem

Bludova, pozastavila až hospodářská krize. Stavební ruch se pak znovu začal rozvíjet až v polovině třicátých let.

Ani výstavba nebytových objektů nezaostávala. V roce 1927 byl rozšířen obecní hřbitov. V roce 1928 byl opraven národní dům a nainstalováno dvacet jedna lamp veřejného osvětlení. Následující rok byla přemístěna obecní kancelář a prostory bývalé obecní kanceláře upraveny pro zasedací místnost. V letech 1930 až 1931 byla postavena nová četnická stanice. V roce 1930 koupila farnost nové hodiny na kostel, na které přispěla obec 5 000 Kč. Ze soukromých staveb byla v roce 1931 postavena družstevní mlékárna, holičství a řeznictví a v roce 1932 tenisové hřiště na sokolském cvičišti na staré cihelně a v roce 1935 postavena benzínová pumpa. V roce 1932 byl regulován Vitonínský potok tak, aby na místě, kde původně protékal, mohly být postaveny nové domky. V roce 1934 byl slavnostně odhalen pomník Adolfa Kašpara, bludovského známého malíře. O dva roky později došlo k úpravě návsi kolem pomníku, přičemž zde byly vysázeny stromky. V roce 1935 byla ke kostelíčku Božího Těla na kopci přistavěna sakristie a světnička.

V oblasti komunikačních a inženýrských sítí byla v období po roce 1918 a před hospodářskou krizí v Bludově zbudována jedna silniční trasa. Většina silnic pak byla v Bludově vybudována a upravena při velké hospodářské krizi a to proto, aby nezaměstnaní měli nějakou práci a výdělek. V Bludově bylo takto vybudováno šest silnic. Již v letech 1929 až 1930 došlo k vybudování kanalizace v první části návsi od kostela dolů.

Stak intenzivní výstavbou nových domů, kdy během devíti let od roku 1921 do roku 1930 přibýlo v obci 132 domů, docházelo k rozšiřování obce a ke změně jejího tvaru. Obec se rozšířila zejména směrem k nádraží, na horním konci ke kamenolomu a na západ od Nové Dědiny za státní silnicí. Ve středu obce přibýla řada nových dvoupatrových domů.

V obci se postavila řada nových domů, které se významně lišily od dřívějšího klasického architektonického typu, tak jak je popsán v analýze do roku 1918. Jednalo se o dvoupatrové rodinné domky.

6.2.6 Kategorie občanské iniciativy

Ze spolků, které provozovaly svoji činnost před rokem 1918, pracovaly nadále všechny až na německý spolek úředníků a spolek veteránů. Svoji činnost nadále provozoval Sbor dobrovolných hasičů, Tělovýchovná jednota Sokol. Z náboženských katolických spolků se jednalo o Čtenářskozábavný spolek Svatopluk (zároveň to byl českonárodnostní vlastenecký spolek), Orel a spolek sv. Rozálie. Z českonárodnostních vlasteneckých spolků šlo o místní odbor NJ a Místní odbor Matice školské.

Po roce 1918 vznikla v Bludově celá řada nových spolků. V roce 1919 vznikl první skautský oddíl v obci. Roku 1937 pak vzniklo celé skautské středisko. K tomuto středisku se připojil chlapecký spolek Černá ruka. Junáci se scházeli bez zázemí klubovny. Dále vznikl náboženský spolek sv. Ludmily a družina katolických zemědělců, Losovní spolek, Myslivecký spolek Hubertus, SK Bludov (sportovní spolek), tenisový kroužek, včelařský spolek, malozemědělský spolek, spolek Domovina, lovecký spolek, komunistický spolek mládeže. Od roku 1926 v Bludově působily odbory textilních dělníků a od roku 1927 odbory hudebníků a od roku 1919 odbory zemědělských dělníků bludovského velkostatku.

Bludov byl v oblasti občanské iniciativy velice bohatou a živou obcí. V roce 1934 zde působilo asi dvacet spolků, které společně se školou a obcí pořádaly mnoho večerních zábav, amatérských divadel, přednášek a jiných společenských a kulturních akcí. Bludov byl nadále centrem kulturního a společenského života obyvatel české národnosti na Šumperském okrese. Kromě aktivit českonárodních vlasteneckých spolků se v Bludově hrála ochotnická divadla povzbuzující české vlastenectví, konaly se velké oslavy a vzpomínkové akce k posílení češtví. Sjednocené spolky Svatopluk s Orlem však soupeřily proti Sokolovi. Nesoupeřily jen na poli tělovýchovném, ale zejména v pořádání různých oslav, svátků a zábav, ochotnických představení, přednášek a besed. Protože byly významnými pořadateli kulturního a společenského života, nebyla bludovská společenská a kulturní scéna jednotná, působila roztržštěně v běžném obecním životě a konfliktně v táborech členů jednotlivých spolků. Až těsně před zábořem se dokázala bludovská scéna sjednotit a svým společenským a kulturním děním intenzivně bojovala proti nacismu a podporovala českonárodnostní vlastenectví.

6.2.7 Kategorie občanské vybavenosti

V Bludově měli vlastní poštu, četnickou stanici, železniční zastávku. Pod jednou správou zde fungovala obecná a měšťanská škola chlapecká. V roce 1922 byla přeměněna na smíšenou měšťanskou školu. V roce 1930 dostala škola nový název Masarykova obecná a měšťanská škola v Bludově. Protože po roce 1918 byly v okrese zřízeny další české měšťanské a obecné školy a děti z jiných obcí tak měly možnost chodit do škol jejich bydliště bližším, počet žáků v bludovské škole rapidně poklesl. Až po roce 1935 začal stoupat. V roce 1938 byla bludovská měšťanka přeměněna na újezdni. V roce 1931 vznikla při měšťanské škole lidová škola hospodářská, která fungovala až do záboru. Fungovala zde mateřská školka. V roce 1935 byli v Bludově dva lékaři a v roce 1929 byla zřízena lékařská poradna pro matky a kojence.

V roce 1921 byla zřízena obecní knihovna. Jednotliví občané a bludovské spolky přispěly do knihovny věnováním knih. Dále byla v obci knihovna Sokola, knihovna

Svatopluka, knihovna Orla a Školní knihovna žakovská a učitelská. Nejprve zde bylo provozováno kino pro němý film. V roce 1934 bylo otevřeno zvukové kino v Sokolovně. Důležitou sociální organizací byl místní chudobinec. Od roku 1927 byly v provozu lázně s komplexem ubytovacích budov.

Počet provozoven a živností se od roku 1918 podstatně navýšil. V roce 1923 v Bludově fungovalo pět obuvníků, čtyři pekaři, čtyři řezníci, čtyři truhláři, čtyři krejčí, dva kováři, dva malíři, dva holiči, jeden kolář, jeden sedlář, velké zahradnictví žerotínského velkostatku, jeden velkoobchod a tři obchody se smíšeným zbožím. V oblasti pohostinství a hotelnictví došlo taktéž k značnému nárůstu živností a provozoven. V Bludově bylo deset hospod, z toho jedna hospoda měla šest pokojů s ubytováním. V samotných lázeňských budovách pak bylo ubytování pro lázeňské hosty, které se neustále rozšiřovalo. Stejně jako před rokem 1918 v Bludově i v tomto období fungovaly dvě občanské záložny.

6.2.8 Kategorie náboženství

Březina (1927, s. 200) uvádí, že po roce 1918 se v bludovští obyvatelé hlásili i k jiné než pouze římskokatolické církvi. Ve sčítání lidu v roce 1921 se z 2 604 obyvatel se přihlásila naprostá většina 2 465 obyvatel k římskokatolické církvi, 11 obyvatel se přihlásilo k evangelické církvi, 57 obyvatel k československé husitské, 63 obyvatel bylo bez vyznání a 8 obyvatel se zařadilo do jiné, blíže nespecifikované kategorie (Ministerstvo vnitra a Státní úřad statistický, 1924, s. 72). Při sčítání lidu v roce 1930, jehož výsledky uvádí (Bartoš a kol. 1979, s. 51), se repertoár vyznávaných církví v Bludově rozšířil o pravoslavnou církev. Z 2 890 obyvatel se téměř 92 % přihlásilo k římskokatolíkům (2 656 obyvatel), 142 k církvi československé husitské (4,9 %), 19 k českobratrské evangelické (0,6 %), 3 byli pravoslavného vyznání (0,1 %) a 70 obyvatel bylo bez vyznání (2 %).

Z těchto výsledků lze určit, že Bludov byl v roce 1921 z 97 % religiózní obcí a v roce 1930 z 98 %. Šlo o tradičně lidoveckou obec. Nakolik však byla tato religiozita pouze formální záležitostí, se již nelze dočíst. Nutno brát v potaz, že spolky Orel a Svatoopluk, které byly výrazně římskokatolicky orientované, měly výrazné spory se Sokolem, který se chtěl distancovat od ortodoxního katolicismu těchto spolků. Na jedné straně to ukazuje na více, na druhé na méně konzervativní a ortodoxní postoje k náboženství. Přesto bylo náboženství s bludovskými spjato silně a mělo své místo v životě obyvatel. Dokazuje to katolický spolek sv. Rozálie, který měl velké množství členek a pořádání pěších poutí, oslav a jiných aktivit.

6.2.9 Kategorie lidové kultury

Z obyčejových tradic uvádí Březina (1927, s. 212), že se již v roce 1927 neprováděly přástky, vodění medvěda o ostatecích po dědině, vynášení smrti o Smrtné neděli a dříve prováděné zvyklosti střelení z hmoždírů o poutích a oslavách, tlučení na kotle při hlučných bohoslužbách, komedie a cirkusy u sv. Jána. V období po vzniku ČSR se tedy hodně z lidové kultury vytratilo.

Zůstala tradice každoročního vykonávání poutě ke kostelíčku Božího Těla nad Bludovem, ale z původního cíle pouti, kterým bylo vzdání díky Bohu za skončení epidemie cholery v 50. letech 19. století, měla tato pouť spíše děkovný charakter za zdařilou úrodu.

Březina (1927, s. 212) ve své knize z roku 1927 uvádí, že bludovský lid dávno odložil svůj národní kroj a již ani lidé neví, jak jejich kroj vypadal. Uvádí také jednu zvyklost v odívání, že mužští rádi nosili koženice a v zimě na hlavě beranice, po letech 1927 se již ale tato zvyklost v odívání vytratila a lidé rádi chodívali oblékáni po městsku podle módy.

V Bludově byla důležitým zdrojem zábavy ochotnická divadelní představení. Hrály se většinou tzv. lidové hry – Kráska ze Šumavy, Cikánčina pomsta, ale i hry umělecky závažné – Tylův Strakonický dudák, Šamberkovo Jedenácté přikázání. Jednalo se tedy o hry českých umělců či hry zdůrazňující češství.

6.2.10 Kategorie jazyka pro denní komunikaci

V Bludově se mluvilo hanáckým nářečím. Používání němčiny se v běžné mluvě objevovalo minimálně, ale v souvislosti s otevřením českých škol na okrese a české měšťanky v Bludově němčiny ještě více ubylo. V úředním jazyce se němčina vůbec nepoužívala.

6.2.11 Kategorie vztahu k obci jako k místu svého domova

Lze se domnívat, že Bludované brali svoji obec jako místo svého domova. Toto tvrzení může být podepřeno následujícími skutečnostmi.

Vztah k místu jako ke svému domovu se prokazuje na angažovanosti obyvatel v péči o svoji obec, o její čistotu a pořádek a v péči o památky obce. V této oblasti působil spolek sv. Rozálie. O členství v tomto spolku byl velký zájem. Zajímavým dokladem vztahu ke své obci je způsob platby za povolení ke stavbě holičství a řeznictví blízko návsi, který stanovila obec. Za povolení ke stavbě museli oba živnostníci zavést potok, položit do něj trubku pro kanalizaci a platit poplatky. Tento způsob platby, orientovaný na starost o svoji obec více jak na pouhé inkasování peněz, může dosvědčovat společenské klima vnímání zodpovědnosti obyvatelů za svoji obec. V roce 1936 byla upravena náves kolem pomníku Adolfa Kašpara a byly zde vysázeny stromky.

Bloudovští pravidelně konali pout' ke kostelíčku Božího Těla nad Bludovem, ke které zavázali své potomky tehdejší obyvatelé Bludova již v padesátých letech 19. století. Původní děkonný cíl poutě za skončení epidemie cholery a zachování Bludova se sice po více jak padesáti letech změnil na děkonný charakter pouti za zdařilou úrodu, ale i zachování pouhé tradice pouti konané na stejné místo ve stejný den je dokladem vztahu k místu, k historii a předkům, kteří bludovské k této pouti zavázali. Taktéž odhalení pomníku zesnulého známého malíře Adolfa Kašpara spolu s pořádáním oslavy a výstavy ukazuje na hrdost obyvatel na svého spoluobčana, která dokládá vztah komunity ke své obci. Vnímání Bludova jako svého domova může také dosvědčovat to, že Bludované věnovali hodně svých knih nově vzniklé obecní knihovně, protože cítili sounáležitost a zodpovědnost za kulturu v obci. Důležitým ukazatelem vztahu k místu jako ke svému domovu je to, jestli jsou zemřelí pohřbíváni na místním hřbitově. V Bludově fungoval hřbitov, který musel být v roce 1927 rozšířen.

Dalším faktorem, který jistě dosvědčuje vztah k místu jako svému domovu, je živý a činný kulturní a společenský život v Bludově, který byl však narušen rozpory mezi spolky Svatopluk a Orel proti Sokolovi. Tyto rozpory bloudovští dokázali překonat pro sjednocení v charitativních akcích a v boji proti nacismu. Sjednocení a angažovanost obyvatel v charitativních akcích (sbírky) pro chudé děti z Bludova je dokladem toho, že Bludované vnímali spoluzodpovědnost za chudé ve své obci. To, že byl Bludov centrem kulturního a společenského českého národnostního života na Šumpersku, bylo zásadním faktorem pro vztah místních ke své obci jako k místu svého domova. Následné sjednocení proti nebezpečí nacismu a k obraně republiky, kterému opět dominoval na Šumpersku Bludov, jistě přispělo k silnému povědomí sounáležitosti obyvatel ke své české obci.

6.3 Analýza v období od záboru Bludova německou státní mocí po konec druhé světové války

V této analýze se je sledována situace v Bludově od záboru dne 6.října 1938 do osvobození Bludova sovětskou armádou dne 8. května 1945.

6.3.1 Kategorie počtu obyvatel a kategorie struktury obyvatel podle národnosti, regionálního původu a státního občanství

Poslední předválečné sčítání lidu se uskutečnilo v roce 1930, při kterém Bludov čítal 2 892 obyvatel a z toho 39 osob německé národnosti (Bartoš a kol., 1974, s. 51). Po záboru Bludova v roce 1939 provedli Němci sčítání počtu obyvatel a národnosti, které však nemělo přísné statistické metody jako klasické sčítání lidu v ČSR a je tedy spíše pouze orientační. V Bludově bylo 2 875 obyvatel z toho 160 Němců. V tomto sčítání bylo v Bludově uvedeno

celkem 2 875 obyvatel (Jersák, 1946, s. 45). K výraznému úbytku obyvatel tedy nedošlo. Dle kroniky (SOkA Šumperk, fond MNV Bludov, inv.č.18, s. 107) odešlo z Bludova po záboru celkem 107 osob. Vyhnáno bylo 13 hospodářů s jejich rodinami. A naopak po záboru se do Bludova, dle Spurného a kol. (1979, s. 105), přestěhovalo asi 160 Němců. Šlo o říšské Němce, ale především o obyvatele německé národnosti ze severnějších pohraničních obcí, kteří přijeli germanizovat. V průběhu války se do Bludova uchýlovali němečtí uprchlíci z bombardovaných částí Německé říše a z východních oblastí, ze kterých byli vyhnáni spojeneckými vojsky. Další statistiky počtu obyvatel byly provedeny až v roce 1948 a počtu obyvatel podle národnosti až v roce 1950.

6.3.2 Kategorie politické orientace komunity

Z kroniky (SOkA Šumperk, fond MNV Bludov, inv. č. 18) se dozvídáme v oblasti politické orientace následující informace. Po mnichovských událostech v září 1938 došlo k úřednímu obsazení Bludova německou státní mocí. Bludov připadl Německé říši. Byly zrušeny místní organizace jednotlivých politických stran. Němci neměli zpočátku vlastního kandidáta na úřad starosty. Zůstal jím tedy někdejší starosta Bludova Petr Zatloukal, ve funkci zůstal i tajemník Juránek a Hynek Minář. Díky tomu byla obec uchráněna od některých německých útoků. Během okupace se vystřídal ve funkci pět starostů. Dle záznamů z kroniky byli někteří vůči Čechům shovívaví, jiní nepřátelští a krutí. V prosinci 1938 vznikla v Bludově NSDAP¹⁰ a fungovala zde jako jediná politická strana.. V obecní kronice je uvedeno, že všichni dospělí Němci se přihlásili do NSDAP. Nejaktivnější složkou NSDAP byla Hitlerova mládež (Hitlerjugend).

První volby do Říšského sněmu sloužily k doplnění stávajících mandátů. V Bludově byly volby provedeny nedemokratickým způsobem. Češi byli zastrašováni a přemlouváni. Výsledky voleb byly zfalšovány v německý prospěch. K volbám nebylo připuštěno 190 bludovských Čechů. Ze zúčastněných hlasovalo 97 % pro Hitlera. Nátlak na občany byl opravdu velký, ale i přesto se 3 % obyvatel vyjádřila proti.

6.3.3 Kategorie hospodářství

Hospodářství bylo řízené státním systémem. Po vypuknutí druhé světové války se potraviny i jiné zboží dalo koupit pouze na úřední poukázky (lístky), které byly přidělovány. Jejich přiděl však každým rokem klesal. Ceny zboží byly úředně stanoveny, proto byl rozšířen černý trh s vysokými cenami. Němci postupně zabírali veškerý český hospodářský majetek. Na počátku války byli především nezaměstnaní dělníci lákáni na práci do Německé říše.

¹⁰ Národně socialistická německá dělnická stranu založená v roce 1920. Její členové se nazývali nacisté.

Později se z toho stávala nucená záležitost. Z Bludova bylo celkem nasazeno asi 80 lidí na totální práce na území Protektorátu, ale i v zahraničí.

Zemědělci vlastníci větší hospodářství byli nuceni opustit pohraničí, poté přicházeli na řadu hospodáři s menším hospodářstvím. Spurný a kol. (1979, s. 111) uvádí, že zemědělci samozásobitelé na tom byli lépe než ostatní, kteří byli odkázáni pouze na přiděly potravin podle potravinových lístků. V obci byl stanoven tzv. rolnický vůdce, v tomto případě české národnosti, který určoval, kolik bylo vypěstováno úrody. Ta se pak postupovala vyšším orgánům. Vždy odhadoval schválně vypěstovanou úrodu o něco méně, než jaká byla ve skutečnosti. Tento rozdíl si pak bludovští zemědělci mohli potají schovat. Tito zemědělci se dělili s ostatními, kteří neměli k úrodě žádný přístup.

Průmyslové podniky byly postupně zabavovány českým majitelům, větší z nich přejali německé firmy. Ke konci války již většina průmyslových podniků vůbec nefungovala. Například zemědělské elektrárenské družstvo bylo v roce 1940 přinuceno se rozejít a elektrárna připadla německé firmě. Mlýn s připojenou výrobou beden, ve vlastnictví bludovského občana Habermana, fungoval po celou dobu války s povinností odvádět stanovené dodávky. Po celou dobu okupace fungovalo mlékárenské družstvo.

Provozovny a živnosti v oblasti terciéru byly postupně zabrány německou státní mocí a některé z nich byly předány do rukou nových německých majitelů. Ke konci války již fungovalo velice málo živností. Potravní spolek Vzájemnost byl zrušen a konzum získala německá obchodní společnost. Obě záložny byly sloučeny v jeden peněžní ústav s německými majiteli a ten přežil celé období války. Provoz lázní byl zastaven.

6.3.4 Kategorie sídelního typu obce, bydlení a architektury

Po dobu záboru a druhé světové války ustala stavební činnost. Přístavby ke stávajícím domkům nebo stavby nových domů nebyly vůbec povolovány. Po záboru až do konce války byly postaveny jen dva domky u nádraží pro německé železničáře. V letech 1939 až 1940 byla starostou Winklerem opravena Sokolovna a obecní úřad. Jakékoliv opravy na soukromých stavbách, domech, plotech, i pouhé nátěry musely být povoleny.

6.3.5 Kategorie občanské vybavenosti

V období záboru se v rámci germanizačního úsilí budovala německá zařízení a rušila se česká. Hospodářské objekty byly postupně zabrány Němci. V průběhu války se celková vybavenost obce snížila na minimum.

Ihned po záboru došlo ke změnám ve vybavenosti obce. V rámci germanizace byly zrušeny všechny české knihovny a v roce 1939 byla zřízena knihovna německá. Za války byl

zavřen chudobinec i lázně. Na místě chudobince byla zřízena obecní věznice. V lázních byla zřízena vojenská nemocnice a poté lázně sloužily jako ubytovna pro uprchlíky z bombardovaných oblastí Německé říše. Byl zastaven provoz kina.

Byla zrušena měšťanská škola a fungovala pouze obecná. Ke konci války probíhalo vyučování v jedné místnosti v chudobinci a v posledních válečných týdnech pak vyučování neprobíhalo vůbec. Střední školy byly zrušeny. Naopak v roce 1939 byla zřízena dvojtřídní německá škola. Zpočátku byly některé české děti nuceny do této školy chodit. Pro neúspěch germanizace v oblasti školství skončil tento nátlak a české děti mohly navštěvovat českou obecnou školu. V mateřské školce bylo zřízeno německé oddělení, pro které bylo upraveno hřiště. Při škole byl zřízen klub Hitlerjugend, který byl honosně upraven z německého germanizačního fondu pro pohraničí.

6.3.6 Kategorie občanské iniciativy

Brzy po záboru postupně ustal veškerý veřejný a spolkový život. České spolky byly rozpuštěny a jejich jmění bylo zabaveno. Zůstal pouze hasičský sbor, ale i ten byl reorganizován podle německého vzoru. Jen bludovští Němci se mohli scházet ve svých spolcích a žít veřejným životem.

6.3.7 Kategorie náboženství

V kronice (SOkA Šumperk, fond MNV Bludov, inv. č. 18, s. 137) jsou uvedeny následující informace. Po záboru se církevní záležitosti staly do jisté míry soukromou záležitostí podle vzoru fungování v Německé říši. Existovala zde jakási odluka církve od státu. Lidé si museli vydržovat své kněze a kostel vybíranými příspěvky. Vyučování náboženství se ve škole snížilo na minimum a ze školy byly odstraněny veškeré kříže. Konaly se pouze římskokatolické obřady. Oba kněží sloužící v Bludově byli za ilegální odbojovou činnost vězněni. V Bludově tak do roku 1944, než sem utekli dva kněží, slovenští Němci, nebyly slouženy mše svaté. Za okupace byli záležitosti ohledně náboženství a církve vnímány samotnými obyvateli pozitivněji než dříve.

6.3.8 Kategorie jazyka pro denní komunikaci

V kronice (SOkA Šumperk, fond MNV Bludov, inv. č. 18, s. 208) byly uvedeny následující informace. Od začátku záboru do konce druhé světové války byla oficiálním úředním jazykem němčina. Neoficiálně se v Bludově mezi Čechy mluvilo česky. Obyvatelé postupně začali v běžné mluvě používat některá německá slovíčka. Šlo především o oficiální

německá označení a termíny pro nositele významných funkcí. Šlo například o slova: landrát, Bürgermaister, Wichbeschauer (prohlížečel dobytky), Gestapo, Blockwart (při zatemňování).

6.4 Analýza Bludova 1945–1948

Analýza zachycuje vývoj obce v prvních třech poválečných letech do roku 1948, než začala být ČSR plně ovládána komunistickou mocí.

6.4.1 Kategorie počtu obyvatel

V posledním předválečném sčítání lidu z roku 1930 bylo v Bludově hlášeno 2 892 obyvatel (Bartoš a kol., 1974, s. 51). Podle údajů od Jersáka (1946, s. 45) se po záboru počet obyvatel v Bludově výrazně nezměnil. Začátkem roku 1945 bylo v Bludově 2 390 obyvatel v 591 domech (Černá, 2005, s. 6) a začátkem roku 1948 celkem 2 418 obyvatel (Státní úřad statistický, 1948, s. 49). Od posledního sčítání lidu v roce 1930 došlo k úbytku obyvatelstva o necelých 500 obyvatel.

Jedním z důvodů tohoto poklesu byla značná migrace v poválečných dnech. Obec opouštěli bludovští obyvatelé, kteří odcházeli osidlovat konfiskované německé majetky v blízkých pohraničních obcích převážně osídlených Němci, do Šumperka, do Nového Malína, do Temenice, do Bratrušova. Další migrace, která však nemohla způsobit úbytek obyvatelstva, byla ta, že se navraceli do Bludova osvobození političtí vězni, vyhnaní sedláci ze statků v Bludově a většina železničářů a ti, co Bludov před válkou dobrovolně opustili. Zároveň Bludov opouštěli Němci, kteří přišli v době záboru ze severnějších sudetských německých obcí. Spurný a kol. (1979, s. 118) uvádí, že odsun německých obyvatel se Bludova příliš nedotkl ve smyslu toho, že by byla odsunuta nějaká větší německá komunita, ale tím způsobem, že bludovští Češi se ve velkém počtu vydávali osidlovat zkonfiskované německé majetky do okolních obcí Šumperka, Nového Malína, Bratrušova, Temenice.

6.4.2 Kategorie struktury obyvatelstva podle národnosti, regionálního původu a státního občanství

Před záborem bylo v roce 1930 v Bludově pouze 39 osob německé národnosti (Bartoš a kol., 1974, s. 51). Dle údajů od Jersáka (1946, s. 45) a Spurného a kol. (1979, s. 105) po záboru stoupl počet osob německé národnosti přibližně na 200. Těsně po osvobození zůstalo v Bludově ještě 125 osob německé národnosti, z toho 9 Čechů hlásících se k německé národnosti (SOkA Šumperk, fond MNV Bludov, inv. č. 18, s. 232). Spurný a kol. (1979, s. 122) uvádí, že do konce roku 1945 zůstalo v Bludově již jenom 65 osob něm. národnosti. Koncem roku 1947 zůstalo v Bludově 26 osob německé národnosti. Byli to převážně lidé ze

smíšených manželství nebo lidé hodně staří. Stav se tak téměř vyrovnal do předzáborové podoby.

6.4.3 Kategorie politické orientace komunity

Černá (2005, s. 5) uvádí, že ihned po osvobození vznikl v Bludově tzv. revoluční Národní výbor, který odrážel politickou náladu a rozložení politických preferencí v obci. Volby se nekonaly. Do výboru se ustanovily čtyři politické strany, které byly povoleny Košickým vládním programem. V čele výboru stál sociální demokrat. V červnu 1945 byl revoluční národní výbor nahrazen Místním národním výborem (dále MNV). V MNV byly zastoupeny čtyři politické strany. KSČ měla 9 zástupců, ČSSD 7 zástupců, ČSL 7 zástupců a ČSNS 4 zástupce. Předseda zůstal stejný.

První volby do MNV se uskutečnily v květnu 1946. Spurný a kol. (1979, s. 120) uvádí výsledky voleb v Bludově. ČSL obdržela nejvíce 649 hl. (39 %) a dostala 12 mandátů. Členové ČSL za doby okupace aktivně bojovali proti nacismu, měla předválečnou tradici a její předseda byl předválečným starostou. KSČ se umístila jako druhá s 478 hl., což bylo 28,8 % a znamenalo to 9 mand. pro KSČ. Třetí byla ČSSD s 271 hl., což bylo 16,3 % a 5 mand. Čtvrtá skončila ČSNS s 254 hl., 15,7 % a 4 mand. Celkem se voleb zúčastnilo 1 671 bludovských obyvatel. Po okupaci byly preference politických stran podobné jako před válkou. Nadále byla jednou z nejsilnějších stran ČSL. Silné zastoupení měla také nadále KSČ, která byla kvůli své početnosti rozdělena v roce 1947 na tři skupiny, jejichž práci koordinoval společný místní výbor KSČ. V poválečných volbách se ČSSD dostala do MNV stejně jako před válkou. ČSNS se taktéž dostala do MNV, před válkou získala taktéž v několika volbách mandáty do zastupitelstva. Před okupací poměrně oblíbená AGR nebyla po válce obnovena.

Po únoru 1948 byli z MNV odstraněni příslušníci pravicových politických stran a sociální demokraté. Dne 29. února 1948 byl ustaven akční výbor Národní fronty a moc se soustředovala do rukou KSČ.

6.4.4 Kategorie hospodářství

Po válce se začalo rozvíjet především zemědělství. Bludovští hospodáři měli dobré výsledky a plynule plnili dodávky masa a mléčných produktů. Svoji činnost obnovily některé větší průmyslové podniky v Bludově, avšak v prvních poválečných letech průmysl za zemědělstvím zaostával. Služby se neobnovovaly tak rychlým tempem a nestihly se rozvinout. Lidé pracovali především v zemědělství a ve velkých průmyslových továrnách v Šumperku, v Sudkově v Moravolenu a v Olšanských papírnách.

Na základě konfiskačních dekretů prezidenta republiky byl zabrán německý majetek v obci. Konfiskovaným majetkem byl Žerotínský zámek s přílehlými parky a zahradami, zámecký rybník, Horní dvůr a Dolní dvůr, lihovar, hostinec Na Nové, hostinec Na Zámečku, vodní pila bludovského mlýna, lesy a devět domků pro zaměstnance.

Dle Spurného a kol. (1979, s. 123) hrálo zemědělství v hospodářství obce, tak jako před válkou, důležitou úlohu. Bludovští byli úspěšní v prvních národních žních v roce 1945 i v zemědělských pracích v následujícím roce. Tyto úspěchy se odrazily ve stále se zlepšující hospodářské a zásobovací situaci v obci. Poměrně vysoký stav hovězího dobytka umožňoval plnění dodávek masa a mléčných produktů.

Po válce obnovily svůj předválečný a předprvorepublikový provoz Mlýn a pila s připojenou výrobou beden, která byla do roku 1945 ve vlastnictví Habermana. Po 1945 připadla národnímu podniku Severomoravské mlýny. Dále obnovila svůj předválečný a předprvorepublikový provoz Továrna na zemědělské stroje, původně ve vlastnictví Stona, kterou převzal národní podnik Agrostroj, a elektrárna z roku 1914. Z podniků vzniklých v období po roce 1918 obnovila po válce svůj provoz Slévárna železa, parní mlékárna a sirné lázně. Po válce vzniklo lihovarské družstvo. V obci byla dvě pekařství, což je ve srovnání s předválečným stavem velmi málo.

V prvních poválečných letech byl z pochopitelných důvodů terciární sektor oslaben. Po osvobození fungovalo několik obchodů se smíšeným zbožím, dva obchody se střížním zbožím, čtyři řeznictví, osm hostinců, dvě pekařství, zámečnická dílna, klempířství, malířství, natěračství, prodejna a správárna obuvi. Dvě spořitelní záložny, které fungovaly před okupací, byly v roce 1946 sloučeny v jednu Hospodářskou záložnu. Hotelnictví nebylo činné a nestačilo se obnovit.

6.4.5 Kategorie sídelního typu obce, bydlení a architektury

Velmi brzy po válce se začalo v obci s výstavbou a úpravou nebytových objektů a veřejných prostranství. Hned po válce se začala opravovat škola, která zchátrala a utrpěla škody ve válečném období. V roce 1946 se uskutečnila část regulačních prací na úpravě bludovského potoka. V roce 1947 byla opravena cesta na zámeček. V roce 1946 žádala obec o zařazení do dvouletého stavebního projektu Bludov-Radomilov, ale tento projekt nebyl schválen. V roce 1947 schválili obci návrh na částečnou regulaci Moravy nad bludovským mlýnem v prostoru tzv. Markrabiny louky a regulace byla provedena následující rok. Bludovští byli tedy v poválečných letech aktivní v úpravě místního okolního prostředí.

V obci byli aktivní i v oblasti bytové výstavby a úprav. Již v roce 1947 došlo k výstavbě čtyř bytových jednotek pro učitele a došlo k soukromé výstavbě sedmi domů.

6.4.6 Kategorie občanské vybavenosti

Po válce chyběla v obci pošta, četnická stanice. Nebylo zde telefonní ani telegrafní spojení. Již koncem května 1945 byla otevřena pošta a stanice Sboru národní bezpečnosti (četnická stanice). V roce 1946 zde fungoval lékař. V červnu bylo zahájeno vyučování na obecné a měšťanské škole. Obecná škola měla pět tříd a 247 žáků. Měšťanská škola byla pouze na jeden rok a měla čtyři třídy. Škola se začala opravovat. Obě občanské záložny fungující před válkou byly sloučeny v jednu občanskou záložnu.

Instituce pro volný čas byly obnoveny brzy. Již v roce 1946 byla obnovena místní knihovna. Knihovna rychle nahradila ztráty knih z doby okupace, protože se sloučila se Sokolskou knihovnou. V roce 1947 byl zahájen provoz kina v Sokolovně.

6.4.7 Kategorie občanské iniciativy

Ihned po okupaci se obnovily tři významné předválečné spolky Sokol, Orel a Katolický čtenářsko-zábavný klub Svatopluk. V rámci poválečné euforie a poválečného pocitu jednoty se pokusily spolu sloučit dva předváleční soupeři, spolky Sokol s Orlem. Sloučení se podařilo jen na chvíli, ale kvůli odlišným politickým zájmům se spolky za chvíli rozdělily. Opět se tedy objevila nejednota na spolkové scéně a znovu se začala rýsovat linie sporů mezi těmito dvěma spolky tak, jak ji známe před válkou. Svoji činnost nadále rozvíjel Sbor dobrovolných hasičů. Ten jako jediný fungoval i za války. Svoji činnost znovu obnovil místní odbor NJ. Byla obnovena činnost skautů a junáků. Ihned se obnovil spolek sv. Rozálie.

Nově začal v obci začal fungovat místní fotbalový klub. Brzy po osvobození začaly v Bludově vznikat komunistické spolky, které získávaly stále větší a větší vliv v obci. V roce 1945 byla založena mládežnická organizace Svaz české mládeže a vznikla místní odbočka Svazu československo-sovětského přátelství.

Hlavním organizátorem kulturní činnosti v obci nebyly jednotlivé spolky tak jako před válkou, ale místní osvětová komise. Kulturní život v obci se mohl brzy rozvíjet i díky obnovení kulturních institucí jako byla obecní knihovna a kino v Sokolovně. Ukazuje to na chuť občanů udržovat společenský život v obci.

6.4.8 Kategorie náboženství

Spurný a kol. (1979, s., 125) uvádí, že v poválečných letech bylo náboženství katolické církve v Bludově více ceněno než před válkou. Zřejmě to vycházelo z toho, že členové ČSL se aktivně účastnili protinacistického odboje v Bludově a okolí. Za obět nacistické nadvlády padli oba bludovští kněží. Silné náboženské cítění se promítalo i do

poválečného uspořádání politických stran. Po nacistické okupaci byla ČSL mezi vládnoucími politickými stranami v Bludově. Také byla obnovena činnost skautů a junáků, která se rychle rozvíjela, a činnost katolického spolku sv. Rozálie. Převzetí moci komunisty v roce 1948 bylo pro obyvatele těžce stravitelné, což jistě souviselo se silnou tradicí ČSL v obci, což mohlo být ovlivněno náboženstvím. Úcta ke katolické církvi se dá potvrdit i velkou finanční podporou MNV na stavbu nové stodoly a rozlučkovým pietním setkáním s umučeným bludovským farářem, kterého se zúčastnili zástupci MNV a jiných spolků.

6.4.9 Kategorie jazyka pro denní komunikaci

Úředním jazykem a jazykem pro běžnou denní komunikaci byla čeština. V kronice (SOkA Šumperk, fond MNV Bludov, inv. č. 18, s. 208) je však uvedeno, že se do běžné mluvy obyvatel vkradla německá slovíčka, která byla již za války hodně zdomácnělá. Jelikož se v prvních poválečných letech o situaci za války mluvilo, tato německá slovíčka se projevovala i v běžné mluvě. Šlo například o slova uvedená v této kategorii v předešlé analýze.

6.4.10 Kategorie vztahu k obci jako k místu svého domova

Bludované intenzivně vnímali vztah k Bludovu jako ke svému domovu. Domnívat se toho lze na základě soudržnosti obyvatel v poválečné obnově zničených objektů. Spurný uvádí, že Bludované byli aktivní a zapojili se při stavbě nouzových mostů přes Moravu. Brzy zahladili válečné škody na domech. Také Bludované vykonávali poválečné brigády na polích. Brzké obnovení obecní knihovny a její sloučení se Sokolskou knihovnou a obnovení kina ukazuje na chuť místních obnovit společenský život v obci, což je příznačné pro pozitivní vztah k obci jako k místu svého domova.

6.5 Analýza Bludova 1948–1960

Analýza popisuje období od komunistického převratu do roku 1960.

6.5.1 Kategorie počtu obyvatel

Po válce měl Bludov přibližně o 500 obyvatel méně než před válkou. Především šlo o to, že Bludované odcházeli po válce osidlovat pohraniční německé obce. Začátkem roku 1948 zde bylo 2 418 obyvatel (Státní úřad statistický, 1948, s. 49). Dle kroniky (SOkA Šumperk, fond MNV Bludov, inv. č. 18, s. 310) bylo v Bludově v roce 1948 celkem 2 396 obyvatel. Úbytek obyvatelstva se již v roce 1948 stabilizoval a v následujících letech se počet obyvatel zvyšoval, zejména na počátku padesátých let. Ve sčítání lidu z roku 1951 měl Bludov 2 546

obyvatel. Ve sčítání lidu z roku 1961, jak je uvedeno v kronice (SOkA Šumperk, fond MNV Bludov, inv. č. 19, s. 123), bylo v Bludově celkem 2 782 obyvatel. Počet obyvatel tedy nedosáhl předválečného stavu.

6.5.2 Kategorie struktury obyvatelstva podle národnosti, regionálního původu a státního občanství

Bludov byl před německou okupací typicky českou obcí. V roce 1930 čítal 39 osob německé národnosti (Bartoš a kol., 1974, s. 51). Ve srovnání s pohraničními obcemi Bludov nezaznamenal velký úbytek obyvatelstva z toho důvodu, že by z Bludova byli odsunuti obyvatelé německé národnosti. Údaje o počtu obyvatel dle národnosti, uvedené v kronice SOkA Šumperk, fond MNV Bludov, inv. č. 18, s. 310), jsou předloženy v následujícím textu. V roce 1948 měl Bludov 28 osob německé národnosti z celkových 2 396 obyvatel. Šlo o lidi převážně staré nebo ve smíšeném manželství. Obyvatelů jiné národnosti bylo zaznamenáno 26. Počet obyvatel německé národnosti postupně klesal. Ve sčítání lidu z roku 1950 měl Bludov 26 osob německé národnosti z celkových 2 436 osob. V roce 1951 se k německé národnosti přihlásilo již pouze 8 osob z 2 546 osob. Ve sčítání lidu z roku 1950 byly v obci zaznamenány 2 osoby jiné, blíže nespecifikované národnosti.

6.5.3 Kategorie politické orientace komunity

Spurný a kol. (1979, s. 126) uvádí, že poučnorové komunistické uspořádání bylo v Bludově, tradičně lidovecké obci, přijímáno s velkými problémy. Kvůli několika protikomunistickým útokům (např. hození kamenu do okna místnímu příslušníkovi KSČ) vyhlásil ONV na krátkou dobu pro Bludov zvláštní přímá politická opatření. V kronice (SOkA Šumperk, fond MNV Bludov, inv. č. 18, s. 313) je uvedeno, že Bludov byl považován za rebelistickou obec. Dokazují to i výsledky voleb do Národního shromáždění z 30. května 1948. Spurný a kol. (1979, s. 126) popisuje průběh i výsledky voleb v následujícím textu. Občané mohli volit pouze jednu stranu Národní fronty. I přesto hlasovaly v Bludově pro Národní frontu pouze 2/3 všech hlasujících. Celou jednu třetinu hlasů tvořily bílé lístky. Protože však byla v obci organizačně dobře vybudovaná a silná KSČ, která bojovala již proti okupantům a po osvobození dokázala sjednotit vesnici, aby fungovala v poválečném chaosu, byl zde předpoklad k socializaci veškerých sektorů v obci.

Od únorových událostí 1948 byla povolena pouze KSČ. Příslušníci jiných politických stran, v Bludově to byly ČSL a ČSNS, byli z obecní politické scény odstraněni a na jejich místa byli dosazeni členové KSČ. Příslušníci ČSSD měli možnost splynout s KSČ, jinak byli taktéž odstraněni. Lidé, co byli politicky spolehliví, byli dosazováni na důležitá pracovní

místa a naopak lidé, co byli „politicky nespolehliví“, byli posíláni na těžké manuální práce a tělesné práce do průmyslové výroby. Dělal se čistky, jak je již výše uvedeno, v MNV a radě, dále pak v záložně, Sokolu, hasičském spolku, škole. Byl zatčen bludovský farář. Členové KSČ, měli v obci neomezenou moc, začali dělat propagandistické a manifestační akce zdůrazňující nadvládu komunistů.

Obec však byla nakonec postupně socializována. Můžou to dokreslit výsledky dalších voleb, které popisuje Spurný a kol. (1979, s. 127). V dalších volbách hlasovalo ještě pořád poměrně mnoho obyvatel proti KSČ. Národní fronta obdržela pouze 75 % hlasů z 95 % hlasujících. Do urny bylo vhozeno 20 % bílých lístků. Ve volbách z roku 1954 již ale kandidáti Národní fronty obdrželi v průměru 96,5 % hlasů a jen 29 voličů se k volbám nedostavilo. Ve volbách roku 1960 odhlasovalo jednotnou kandidátku 99,8 % hlasujících.

6.5.4 Kategorie hospodářství

Před válkou byl Bludov zemědělskopřůmyslovou obcí. V obci se začal vyvíjet terciární sektor s důrazem na lázeňství. V prvních letech po válce průmysl stagnoval a sílilo především zemědělství. Po roce 1948 začal význam průmyslu v Bludově stoupat, stejně jako v celé ČSR. Zároveň však v Bludově bylo úspěšné zemědělství. Jak uvádí Pospěch (In Melzer, Schulz, 1993, s. 200), průmyslově-zemědělský charakter obce se za komunistického režimu ještě více prohloubil. Téměř přestalo fungovat lázeňství a terciární sektor začal poněkud zaostávat. Nejvíce lidí pracovalo v průmyslu, poté v zemědělství a v terciéru jich pracovalo nejméně.

Socializace zemědělství probíhala pomalu a postupně. Již v roce 1945 se odehrál pokus o vytvoření Jednotného zemědělského družstva (dále JZD). Černá (2005, s.7) sděluje, že zemědělství mělo v Bludově dobrou úroveň, bludovští měli výbornou produkci jak živočišnou, tak i rostlinou. V roce 1950 bylo v Bludově založeno JZD. Družstvo mělo pouhých 54 členů. Byli to kovozezemědělci a bezzemci a pouze jeden velký zemědělec. K dispozici měli 49 ha půdy, protože nevlastnili velké pozemky. Spurný a kol. (1979, s. 129) uvádí, že v roce 1952 přešlo družstvo na druhý typ JZD, přestože již od počátku fungovalo jako družstvo druhého typu. JZD se dařilo, dokonce mohlo vyplácet peníze za pracovní jednotku. Toto byl největší argument pro vstup, přesto naprostá většina do JZD nevstoupila. Protože produkce stoupala, ale do JZD se zřídka hlásili noví členové, začali někteří členové z JZD vystupovat. Družstvo mělo v roce 1952 kombajny a velice se mu dařilo. Bylo rychlejší se sklízni než malozemědělci, v plnění dodávek byli mezi nejlepšími v okrese, přesto vstoupili v tomto roce do JZD pouze 2 noví členové. Kvůli malému počtu členů byla rozžeta silná agitační kampaň, ve které chodili dům od domu a přesvědčovali ke vstupu do JZD. Lidé

se před těmito přesvědčovatelí zavírali doma, nechtěli je pustit a mluvit s nimi. Odmítavý postoj některých občanů musel být dokonce řešen obecní orgány. Díky velkým hospodářským úspěchům a silné agitační kampani vstoupilo v roce 1953 do JZD devět malých a středních rolníků. JZD přešlo na třetí typ. Odpůrci JZD způsobili několik sabotáží a na základě toho odešla z JZD polovina členů. Pro další úspěchy a velké výhody ve srovnání se soukromými zemědělci a na základě násilné manipulace začali zemědělci v roce 1957 do JZD vstupovat hromadně. V roce 1960 již byla socializace v podstatě ukončena. V JZD bylo 183 členů s celkovou výměrů 712 ha. Mimo družstvo pracovalo jen několik soukromých zemědělců.

Významná byla produkce jak rostlinné výroby, tak i živočišné. Spurný a kol. (1979. s. 131) uvádí, že ovocnářství si udrželo svoji předválečnou tradici a úspěchy. Stejně tak i chov včel.

Z předprvorepublikových průmyslových podniků nadále fungoval Mlýn s připojenou výrobou beden, který byl od roku 1945 zestátněn. Z období před vznikem ČSR fungovala ještě továrna na zemědělské stroje, taktéž znárodněná v roce 1945, a elektrárna. Lázně, vzniklé za první republiky, fungovaly nadále, ale jejich provoz byl zredukován na minimum. Slévárna a parní mlékárna, vzniklé v období 1918–1938, fungovaly i po roce 1948 do konce padesátých let. Většina prvorepublikových podniků, tedy především těch menších, nebyla po válce obnovena. Pro roce 1948 vznikaly zcela nové průmyslové podniky. Vznikla výrobná hřebenu, tři pískovny, sedm pekařství, doprava traktorem, výrobní radiátorů a v roce 1950 byl založen pivovar. V důsledku socializace byly podniky zestátněny, včleněny do komunálních podniků nebo zanikly.

V porovnání s předválečnými léty byl terciární sektor značně oslabený. Vycházelo to především z útlumu lázeňství a tím i hotelnictví a pohostinství. Dalším důvodem byl důsledek socializace živností, kdy jich spousta dobrovolně zanikla nebo byla zrušena.

V důsledku socializačních reorganizací po roce 1948 fungující živnosti zanikly nebo byli přičleněny do komunálního podniku, případně do družstev. V důsledku socializace zanikly tři ze šesti obchodů se smíšeným zbožím a tři byly združstevněny do společného družstva. Ze dvou obchodů se střížním zbožím jeden zanikl a jeden byl združstevněn. Jedno řeznictví zaniklo z důvodu smrti majitele, ale tři byly združstevněny. Zámečnická dílna a správkárna kol dobrovolně zavřela. Klempířství a pumpař se přihlásily do komunálního podniku. Papírnictví bylo združstevněno. V roce 1949 byla založena družstevní prádelna. Kolem roku 1951 odolávalo socializačnímu tlaku ještě několik soukromých živností. Byly to dva kováři, dva truhláři, jeden kolař, jeden klempíř, jeden krejčí, jeden správkář, obchod s elektrospotřebiči, autodoprava. Postupně však byly všechny živnosti přičleněny do

komunálního podniku, združstevněny nebo zanikly. Lázně byly roku 1948 zestátněny a jejich provoz byl značně omezen. Z větší části fungovaly jako ozdravovna. V této souvislosti v Bludově značně poklesl turistický ruch a s tím související pohostinství a hotelnictví. V Bludově fungovalo pět hostinců. Čtyři z nich vstoupily do komunálních podniků, jeden podnik nevstoupil a byl pak v roce 1951 majitelem opuštěn.

V roce 1951 byli komunální podniky Bludova sloučeny s komunálními podniky ze Šumperka a Bludovští tak ztratili zodpovědnost a pravomoci k podnikání v Bludově. V roce 1953 byla zřízena Bludovská jednota, kam přešlo jedenáct obchodů a čtyři hostince a Bludov měl opět na starost své podnikání. Pak ovšem Bludovská jednota začala spadat pod okresní a zodpovědnost znovu přešla na okres. Obec a stát přebíraly postupně veškerý soukromý majetek.

6.5.5 Kategorie sídelního typu obce, bydlení a architektury

Obec návsovitého typu protažená na jižním konci k nádraží a na západu k Nové dědině se dále protáhla v části Nové Dědiny, taktéž na západ po silnici lázeňské, protože nové domy se stavěly především k lázním.

Přestože byl stavební ruch komunisty v soukromém sektoru značně omezován, dle záznamů v kronice (SOkA Šumperk, fond MNV Bludov, inv. č. 18, s. 325) výstavba bytových prostor probíhala čile až do roku 1951. V roce 1951 bylo postaveno 17 domů a 16 domů bylo obnoveno. V kronice je uvedeno, že šlo na tu dobu o čilý stavební ruch. Od roku 1951, v důsledku komunistického režimu, pak již nebyly nové stavební prostory prodávány, ale pouze pronajímány. Od roku 1948 do 1959 bylo postaveno celkem 60 nových bytových domů.

Spurný a kol. (1979, s. 133) uvádí, že Bludované chtěli mít obec hezčí a modernější. Do šedesátých let se v obci udály mnohé úpravy původních budov a památek, výsadba zeleně a úpravy a zmodernizování vzhledu obce. Začala se měnit tvář obce. MNV se přestěhoval do zámku. Obecní dům se opravil a byl předán hasičům. Do zámku byla přestěhována mateřská školka a poštovní úřad. V zámku byla opravena okna, zrestaurován interiér a zbudována nová střecha. V roce 1949 byla opravena věž kostela, fasáda a vstup. U Národního domu, přejmenovaného na Kulturní dům, byla opravena fasáda a vstup. Byla vybudována moderní sušárna pro hasící přístroje, postavena autobusová čekárna. Došlo k regulaci potoka. Výstavba kanalizace byla zahájena v roce 1955. V roce 1959 byla opravena silnice na horním konci obce. Na dolním konci obce byl vysazen Sad míru. Střed obce byl obohacen o parkovou úpravu prostranství kolem pomníku padlých. Byla slavnostně odhalena deska obětem nacismu

a Aloisi Kašparovi. Probíhaly malé zvelebovací aktivity jako například opravy chodníků, parčíků ve středu obce, výsadba růží u zámku, asfaltování a výstavby vnitřních komunikací.

6.5.6 Kategorie občanské vybavenosti

V Bludově fungovala devítiletá základní škola, po vzoru SSSR, kdy se spojila měšťanská škola se školou obecní. Dále byla v Bludově Mateřská škola a Národní škola při státních lázních Bludov. Šlo o školu do páté třídy. V obci byla zřízena poradna pro matky a kojence, fungovalo zdravotní středisko, byl zřízen obecní rozhlas. Četnická stanice byla zrušena.

V obci fungovala obecní lidová knihovna, která dle záznamů z kroniky (SOkA Šumperk, fond MNV Bludov, inv. č. 18, s. 295) byla velmi oblíbenou na celém okrese a měla vysoký počet čtenářů.

Komunistický režim negativně ovlivnil síť obchodů a provozoven. Některé živnosti raději dobrovolně zanikly. Vybavenost službami tedy spíše poklesla namísto toho, aby se rozvíjela. Ze šesti obchodů se smíšeným zbožím tři zanikly a tři byly združstevněny. Jeden ze dvou obchodů se střížním zbožím zanikl. V obci byla tři řeznictví. Před válkou fungovalo sedm pekařství, po válce dvě, ale obě pekařství z důvodu tlaku k združstevnění raději zanikla. Zanikly obchody s ovocem. Fungovalo papírnictví, obchod s elektrospotřebiči, občanská záložna.

Z osmi hostinců zanikly v důsledku socializace čtyři a čtyři byly zařazeny do komunálního podniku. Lázně nefungovaly jako před válkou, ale jako ozdravovna pro děti. Vedle toho se v lázních v minimálním měřítku provozovaly koupele pro lidi z blízkého okolí. V důsledku poklesu lázeňství a omezení podnikání ustalo jak pohostinství, tak i hotelnictví, neexistovalo ubytování po soukromých bytech, tak jako před válkou.

6.5.7 Kategorie občanské iniciativy

Po únorových událostech roku 1948 došlo k politickým čistkám uvnitř fungujících spolků. Již roku 1948 byl úředně rozpuštěn Svatopluk a Orel byl sjednocen se Sokolem, a tak došlo prakticky k jeho zániku. Nadále fungoval pouze Sokol, který musel být prokomunistický. Hlavním organizátorem kulturních akcí se stala osvětová beseda, která sídlila od roku 1952 v bývalém národním domě. Pořádala přednášky, projevy, hudební vystoupení, divadelní představení.

Jednota Sokola měla oddíl šachistů, kopané, odbíjené a stolního tenisu, později k nim přibyl oddíl házené a košíkové. Z dalších organizací fungoval Svazarm – Svaz pro spolupráci s armádou; Jednotný svaz zemědělců, který pořádal výstavy ovoce; Svaz Československo-

sovětského přátelství, ten pořádal přednášky, filmová představení; spolek Sdružení rodičů a přátel školy; výbor žen pro budování socialismu, který si zřídil malířský kroužek, kurzy šití a vaření a angažoval se v agitační práci pro vstup do JZD; dále fungovala místní skupina Československého červeného kříže; včelařský kroužek; pěvecký kroužek Hlahol, který měl úspěchy i v krajských soutěžích umělecké lidové tvořivosti. Spurný a kol. (1979, s. 136) uvádí, že spolek Hasičské obrany (bývalý Sbor dobrovolných hasičů, nejstarší spolek v Bludově) byl nejčilejším spolkem v obci. Spolek vedl prokomunistickou agitační činnost, účastnil se brigád, pořádal kulturní akce, měl svůj ochotnický spolek hrající divadelní představení. Při škole fungovala družina mládeže, pionýrská organizace a zájmové kroužky pro děti: pěstitelský, včelařský, pěvecký, modelářský kroužek. Až 83 % žáků školy bylo v roce 1959 členy pionýrské organizace. Významnou kulturní a občanskou aktivitou bylo až do začátku padesátých let kino. Kino bylo provozováno i v předválečném prvorepublikovém období. Dalším oblíbeným místem pro trávení volného času byla nadále knihovna. Postupně však docházelo k úpadku zájmu o dění v občanské iniciativě. V kronice (SOkA Šumperk, fond MNV Bludov, inv. č. 18, s. 300) je uvedeno, že koncem padesátých let bylo divadlo ještě jediným kulturním směrem, který se v Bludově těšil oblibě, u ostatních kulturních akcí zájem opadl.

6.5.8 Kategorie vztahu k obci jako k místu svého domova

O úzkém vztahu Bludovských ke své obci jako k místu svého domova vypovídá velmi čilá výstavba a úprava bytových i nebytových prostor, a to i přes omezování komunistickým režimem. Kronikář (SOkA Šumperk, fond MNV Bludov, inv. č. 18, s. 325) obce uvádí, že šlo na tu dobu o čilý stavební ruch. Dále uvádí možnosti, které vysvětlují tento čilý stavební ruch. Za prvé uvádí touhu Bludovanů mít vlastní střechu nad hlavou, nedostatek slušných bytů a možnost opatřit si levně stavební materiál z konfiskovaného majetku obyvatel německé národnosti. To může být dokladem vztahu obyvatel k obci jako k místu svého domova a dokladem kontinuálního vývoje v obci. Intenzivní byla i výstavba a úprava infrastruktury a veřejného prostranství. Bludované chtěli mít totiž svoji obec hezčí a modernější (Spurný a kol., 1979, s. 133). Bludovští se scházeli na oslavách a připomínali si tak významné události a osobnosti z předválečných let, které je s obcí jako se svým domovem intenzivně spojovaly. Například v roce 1950 byla slavnostně odhalena deska obětím nacismu a obnovena deska Aloisi Kašparovi. V roce 1954 se slavila památka dvacátého výročí úmrtí Aloise Kašpara a pořádala se výstava jeho maleb.

Další doklad o vztahu obyvatel k Bludovu jako k místu svého domova byl uveden v kronice. Nejen místní, ale i ti, co odešli z Bludova osidlovat německé pohraniční obce, se do

Bludova vraceli, aby zde pohřbívali své blízké (SOkA Šumperk, fond MNV Bludov, inv. č. 18, s. 301). V roce 1953 až 1954 došlo k rozšíření hřbitova.

6.6 Analýza Bludova 1960–1989

Tato analýza popisuje vývoj obce v rozmezí let 1960 až 1989, do pádu komunistického režimu.

6.6.1 Kategorie počtu obyvatel

V šedesátých letech došlo i v této oblasti ke stagnaci. Sčítání lidu z roku 1961 vykazuje celkem 2 782 obyvatel (SOkA Šumperk, fond MNV Bludov, inv. č. 16, s. 123). O deset let později čítal Bludov velmi podobný počet obyvatel. Ve sčítání lidu z roku 1970 bylo uvedeno 2 758 osob (SOkA Šumperk, fond MNV Bludov, inv. č. 16, s. 307), což je mírný pokles o 24 osob. Další sčítání lidu se provádělo v roce 1980. Navázala perioda let sedmdesátých, která zastavila stagnaci z let šedesátých. Bez přičleněné Chromče a Vyšehoří čítal Bludov 3 154 obyvatel (SOkA Šumperk, fond MNV Bludov, inv. č. 17, s. 247). Došlo tedy k velkému nárůstu obyvatel o necelých 300. S přičleněnými obcemi čítal Bludov až 3 953 obyvatel. Poté opět nastalo období stagnace. Stav obyvatel od posledního sčítání z roku 1980 do sčítání v roce 1991 dokonce mírně poklesl. V roce 1991 bylo v Bludově 3 128 obyvatel (Růžková a kol., 2006, s. 679).

6.6.2 Kategorie politické orientace komunity

Dočasné oslabení moci komunistů v ČSR se silně odrazilo i v Bludově. V květnu 1968 vznikly dvě politické strany, ČSL (pro Bludov tradičně uznávaná politická strana) a ČSSD. Před volbami do národních výborů propukla politická agitace nekomunistických stran. Pak ovšem nastalo opětovné potlačení demokratických snah. V Bludově se protikomunistické ladění ještě výrazně projevilo při prvomájových oslavách v roce 1969, kterých se zúčastnila jen velmi malá skupina obyvatel Bludova. Následující léta byla opět znamením velké prokomunistické agitace, represe a potlačení svobodného projevu demokratických stran. V roce 1970 došlo k politickým zásahům proti lidem, kteří se v roce 1968 projevíli jako nekomunisticky smýšlející. Na základě tohoto tlaku byl opět politický a občanský sektor v Bludově prokomunisticky zkonsolidován.

6.6.3 Kategorie hospodářství

Obec se dále vyvíjela jako zemědělsko-průmyslová. V zemědělské oblasti získávala přední postavení na okrese a byla významná i v rámci kraje. Zemědělství nebylo nejsilnějším

odvětvím, ale jeho význam byl pro Bludov značný a zároveň bylo na velmi vysoké úrovni. Fungovalo zde několik velkých prosperujících průmyslových podniků, především šlo o strojírenský, potravinářský a chemický průmysl. Socializace zlikvidovala malé průmyslové podniky. Lázeňství se téměř přestalo provozovat a terciární sektor začal poněkud zaostávat. Až v sedmdesátých letech docházelo k pokusům o rozvoj terciéru, avšak nepříliš úspěšně. Terciér nadále zaostával.

V kronice (SOkA Šumperk, fond MNV Bludov, inv. č. 18, s. 140) byly k zemědělství v Bludově uvedeny následující informace. V šedesátých letech došlo k celkovému rozšiřování JZD. V roce 1962 došlo k sloučení JZD Bludov a JZD Bohutín. Tím počet družstevníků stoupl na 235. K dispozici měli 952 ha půdy, z toho 647 ha orné. Po sloučení došlo ke krátkodobému poklesu výroby. Proto se družstvo specializovalo a následně se zvýšila i výroba. JZD mělo velmi dobré výsledky. V revolučním roce 1968 z JZD nikdo nevystoupil.

Spurný a kol. (1979, s. 141) pak dále uvádí, že v roce 1971 byla sloučena JZD Bludov, Chromeč a Sudkov. Vznikl tak celek Páté pětiletky se sídlem v Bludově. Měl 625 členů a k dispozici 2 369 ha půdy z toho 1 074 ha orné půdy. Nadále rostla produkce. Vzrostly i příjmy družstevníků na průměrný roční výdělek. A tak se do JZD přihlásili další zemědělci. Pouze čtyři soukromí bludovští zemědělci nebyli v JZD. Družstvo mělo nejmodernější mechanizaci. Dostalo řadu ocenění a vyznamenání. Dosahovalo vynikajících výsledků a řadilo se k nejlepším zemědělským podnikům v rámci okresu, kraje i celé ČSSR.

V kronice (SOkA Šumperk, fond MNV Bludov, inv. č. 19, s. 221-231) jsou uvedeny následující informace. V osmdesátých letech obhospodařovalo JZD Páté pětiletky v Bludově 3 467 ha zemědělské půdy, z toho 2 824 ha orné. Pěstovaly se především obiloviny (51 %), brambory (9 %), řepka (9 %), krmné plodiny (31 %). Družstvo už nevykazovalo takové úspěchy jako v sedmdesátých letech. K roku 1981 mělo 933 členů, z toho 459 trvale činných. Někteří pozvolna vystupovali z družstva. Výsledky družstva byly pořád na dobré úrovni, avšak ne tolik jako dříve.

V Bludově fungovalo několik prosperujících velkých průmyslových podniků. Menší průmyslové podniky, tak jak již bylo pro socialistické období charakteristické, se v Bludově téměř nevyskytovaly. Z podniků vzniklých před rokem 1918 nadále fungovala pouze Továrna/opravna na zemědělské stroje. V roce 1974 zde pracovalo až 163 zaměstnanců. Byl to významný prosperující podnik. V roce 1977 byl sloučen se šumperskou strojní traktorovou stanicí. Bludovský výrobní program zůstal zachován. V roce 1962 ukončil svůj provoz bývalý Habermanův mlýn s připojenou výrobou beden. Na jeho místě vznikla míchárna krmiv. Ta v roce 1968 vyhořela a byla přeměněna na sklad družstevní Jednoty. Slévárna železa, jež

vznikla za první republiky, byla v roce 1968 zrušena a byla z ní vybudována výrobní radiátorů. Parní mlékárna, taktéž prvorepublikový podnik, fungovala s největší pravděpodobností i po roce 1960, ale kdy přesně zanikla, se nepodařilo dohledat. V roce 1971 byla na jejím místě zřízena Sodovkárna Nealko, která měla při vzniku 49 zaměstnanců. Dále fungovala traktorová doprava, pískovna, sírné lázně s minimálním lázeňským provozem. V osmdesátých letech vznikl Agrochemický podnik, ten měl střediska i v Dubicku a Javorníku. Dohromady měl 180 zaměstnanců.

Obec se snažila posílit terciární sektor, avšak s ohledem na socialistické podmínky trhu a obchodu se to příliš nepodařilo. V oblasti služeb byl provozován obchod s potravinami a drogistickým zbožím, kadeřnictví a holičství, elektroopravna, zámečnictví, zednictví, taxislužba a další drobné řemeslné služby, těch ale nebylo mnoho. V Bludově nebylo pekařství. V obci byla jedna záložna. S vybudováním koupaliště přibýlo služeb v oblasti pohostinství, bylo postaveno několik chat k ubytování. Avšak mimo oblast u koupaliště nebylo v obci pohostinství příliš rozšířeno a hotelnictví ještě méně. Soukromé ubytování se neprovozovalo. V obci fungovalo kino a lázně s omezeným provozem.

6.6.4 Kategorie sídelního typu obce, bydlení a architektury

Bludov, obec návsovitého typu, již protažená směrem na jih k nádraží a podél lázeňské ulice na západ (na Hradec Králové) a na západ podél ulice Nová Dědina, se dále protáhla na sever ke Kostelnímu vrchu (až k pískovně) podél několika slepých ulic.

Výstavba nových bytů ve středu obce výrazně změnila vzhled obce. Na místo klasických domů z předválečného období byl Bludov rozšířen především o panelákovou výstavbu.

V šedesátých letech došlo, stejně jako v občanské iniciativě, ke stagnaci ve výstavbě bytů a domů, ale i ke stagnaci ve výstavbě a úpravě veřejných objektů, prostranství a komunikačních sítí. K obnově aktivity v bytové výstavbě došlo až v sedmdesátých letech. Spurný a kol. (1979, s. 146) uvádí, že jako v jedné z prvních venkovských obcí okresu byla zahájena výstavba bytů. Stavělo je svépomocné bytové družstvo a předalo do soukromého užívání. V roce 1970 pak začala ještě další výstavba 42 družstevních a 9 státních bytů, tentokrát ve středu obce a později bylo postaveno dalších 24 bytů. Výstavba, leč nebyla prováděna soukromými osobami, byla velmi intenzivní. V osmdesátých letech přibýlo 121 bytových míst, což je zatím nejvyšší nárůst, který se uskutečnil.

V šedesátých letech, tak jak již bylo výše uvedeno, došlo ke stagnaci ve výstavbě nebytových prostor, veřejných objektů a infrastruktury. Nejvýznamnějším objektem zbudovaným v té době bylo koupaliště. S výstavbou se započalo již v 50. letech, ale první

otevření koupaliště proběhlo v roce 1963. V den otevření se zde sjelo několik set návštěvníků z Bludova i okolí. Koupaliště stálo 422 000 Kčs a bylo na něm odpracováno 30 000 brigádnických hodin. V šedesátých letech měli obyvatelé Bludova menší zájem i o celkovou úpravu a vnější vzhled obce. Započalo se s výstavbou kanalizace, která se však protáhla až do sedmdesátých let. V sedmdesátých letech se pak výstavba a úprava nebytových prostor, veřejných prostranství a infrastruktury, tak jak to bylo v poválečném období, intenzivně rozjela. Odráží to finanční možnosti obce, ale zároveň i touhu Bludovských investovat do své obce. U koupaliště byla v sedmdesátých letech vybudována chatová výstavba, volejbalové hřiště, parkoviště a stala se z něj rekreační oblast. Došlo k opravě školy, byl postaven nový obchodní dům, dům služeb, nová mateřská školka, došlo k opravě pohostinství Na Nové, bylo rozšířeno zdravotní středisko, proběhla stavba autobusových zastávek. V rámci úprav vzhledu obce a její modernizaci bylo v sedmdesátých letech pořízeno nové osvětlení, nový obecní rozhlas, upraveny zámecký a lázeňský park a v parku zbudováno sociální zařízení, parkoviště. V osmdesátých letech se pak obec nadále udržovala a průběžně zvelebovala. Byla vysazována zeleň, vystavěna další kanalizace.

Po územních změnách správní reorganizace roku 1976 byly k obci Bludov administrativně přičleněny obce Chromeč a Vyšehoří. Obě přičleněné obce měly čistě české obyvatelstvo, které neznamenalo ztrátu obyvatel v důsledku odsunu ob. něm. nár. po druhé světové válce. Snad jen v Chromči se snížilo obyvatelstvo ze 600 z roku 1930 na 500 obyvatel v roce 1950. Zřejmě to bylo důsledkem toho, že obyvatelé obce Chromeč odcházeli osidlovat blízké dříve německé pohraniční obce. Přes tento předpoklad je však možné se domnívat, že odsun ob. něm. nár. v této oblasti neovlivnil sloučení Bludova s Chromčí a Vyšehořím. Sloučení bylo pouze důsledkem celostátního vývoje správního uspořádání ČSR.

6.6.5 Kategorie občanské vybavenosti

Bludov byl vybaven základními službami. Fungovala zde mateřská a základní škola, knihovna, pošta, lázně s omezeným provozem. Bylo postaveno nové moderní zdravotní středisko. Chyběla četnická stanice. V obci fungovalo veřejné osvětlení, které se několikrát zmodernizovalo a postupně se zaváděla kanalizace.

Ve vybavenosti obce v oblasti obchodů, pohostinství a hotelnictví se neodehrály příliš velké změny. Snad jen se v souvislosti s otevřením koupaliště zvětšila vybavenost obce v pohostinství a hotelnictví (především rekreační chaty). Dále fungovala záložna.

Fungovalo kino a knihovna. V roce 1977 se postavil velký sportovní areál, který náležel Sokolu. Již od padesátých let se budovalo bludovské koupaliště, které bylo v roce 1963 částečně napuštěno. U koupaliště bylo vybudováno rekreační centrum s rekreačními

chatami a volejbalové hřiště. V Bludově bylo tedy několik objektů pro aktivní využití volného času.

6.6.6 Kategorie občanské iniciativy

Spurný a kol. (1979, s. 135) uvádí, že po velkém poválečném zájmu obyvatel o kulturní a umělecké akce a členství v různých spolcích následovala koncem padesátých let a dále v šedesátých letech velká stagnace zájmu o tyto občanské aktivity. Týkalo se to zejména kulturních akcí a zřejmě to bylo způsobeno, jak již uvedl Haišman, Heroldová, Matějová (1983, s. 29), vlivem nástupu a opatřováním si televizí do domácností. Návštěvnost kina rapidně poklesla a divadelní činnost byla utlumena. Jedinou občanskou aktivitou, která se ještě těšila oblibě, byla účast na karnevalech. Karnevaly pořádané v zámeckém parku navštěvovaly obrovské počty lidí z celého okolí.

Po roce 1960 nadále fungoval Československý svaz mládeže; místní pobočka Svazu Československo-sovětského přátelství; Výbor žen (od 1968 Svaz českých žen); pěvecký sbor Hlahol, který však na začátku šedesátých let zanikl; Lidová myslivecká společnost; Československý červený kříž; Spolek zahrádkářů a ovocnářů; Pionýrská organizace při ZDŠ; Místní jednota Českého svazu požární ochrany a Sbor pro občanské záležitosti.

Po roce 1968 začal zájem o kulturní dění v obci a o členství ve spolcích a zájmových kroužcích stoupat. Mohlo to být způsobeno překlenutím počáteční euforie z užívání TV. Dále je možné spekulovat nad tím, že mohlo skončit počáteční období vzdoru obyvatel proti komunistickému režimu v tradičně lidovecké obci a v důsledku dalších represí po roce 1968, které vedly k utužení a pokračování komunistického režimu bez vidiny konce, mohlo dojít ke smíření se s danou politickou situací a pak mohla znovu přijít chuť zapojit se do dění v obci.

V roce 1969 začal Sbor požární ochrany vyvíjet aktivní činnost, dostal různá ocenění a vyznamenání. Pionýrská organizace zaznamenala taktéž zvýšení své aktivity. I Sokol začal být aktivnější. Znovu se začala angažovat osvětová beseda, která byla vyhlášena za nejlepší v okrese. Při osvětové besedě byl založen dechový soubor a rytmická skupina. Stoupala návštěvnost kina a stoupl i zájem o místní knihovnu, ta byla v roce 1973 zmodernizována.

V osmdesátých letech pak byla v Bludově občanská iniciativa velmi čilá. V jednom roce bylo pořádáno 20 zábav a veselic, 15 koncertů, 2 diskotéky. Zároveň i prokomunistické aktivity byly velmi časté. Fungoval sbor pro občanské záležitosti. Sokol organizoval cvičení a turistiku. Měl oddíl cvičební, oddíl tenisu, oddíl kopané. Dále fungovalo myslivecké sdružení Hubertus, které vykonávalo klasickou mysliveckou činnost, přednášky na školách a založilo kroužek mladých pionýrů a ochránců přírody a myslivosti. Vykonal také poměrně hodně

brigádnických hodin ve prospěch obce a pořádalo novoroční výstupy na Háj. V obci fungoval stále hasičský spolek, ČZS. V knihovně se pořádaly se besedy a přednášky.

6.6.7 Kategorie náboženství

Za období komunistického režimu nebyly vedeny věrohodné statistiky o počtu nábožensky věřících obyvatel. Obecně se dá uvést, že v Bludově bylo stále silné náboženské cítění, protože ihned po roce 1968 se obnovila činnost skautu (junáka) a politické strany ČSL. Po roce 1968 následovala opět represe. Neoficiálně fungoval katolický Spolek sv. Rozálie.

6.6.8 Kategorie vztahu k obci jako k místu svého domova

V šedesátých letech nemáme jasné doklady o prohlubování vztahu místních ke své obci jako k místu svého domova. Obnovující se činnost politických stran byla násilnou intervencí komunistů úplně zastavena. V šedesátých letech došlo k celkové stagnaci ve výstavbě i v občanské iniciativě. Stagnace v občanské iniciativě může být vysvětlena nástupem TV do domácností, jak předpokládá Haišman, Heroldová, Matějová (1983, s. 29). Tyto faktory, která pomáhají dekodovat vztah místních ke své obci, tedy spíše neukazovaly na intenzivní vztah obyvatel ke své obci. Zároveň jsou však uvedeny důvody, které by tyto faktory mohly potlačovat. Velká účast Bludovských na venkovních karnevalech v šedesátých letech je však jistě dokladem zájmu obyvatel o společná setkání a zábavu a s tím souvisí prohlubování vztahu k obci jako k místu svého domova.

V sedmdesátých a osmdesátých letech se pak opět faktory, které potvrzují úzký vztah Bludovských k obci jako ke svému domovu, opět naplno ukazují. Jde o velmi čilý stavební ruch a zájem o vnější úpravu a modernizaci obce. Došlo k dalšímu rozšíření hřbitova. Bludovští odpracovali velké množství brigádnických hodin na zvelebování obce. Došlo ke značnému oživení v občanské iniciativě. V osmdesátých letech fungoval sbor pro občanské záležitosti, který působil na sjednocení a prohloubení vzájemných vztahů v komunitě

6.7 Analýza Bludova po roce 1989

V této analýze se popisuje vývoj obce v období od sametové revoluce v roce 1989 po současnost v roce 2012.

6.7.1 Kategorie počtu obyvatel

Počet obyvatel v Bludově od osmdesátých let do roku 1991 stagnoval. Od roku 1991 do současnosti dochází k mírnému nárůstu počtu obyvatel. V roce 1991 čítal Bludov 3 128 obyvatel (ČSÚ a Ministerstvo Vnitřní záležitostí ČR, 1992, s. 597), což bylo pouze o tři méně než

v předcházejícím sčítání lidu. Dle výsledků ze sčítání lidu, domů a bytů z roku 2001 (ČSÚ a Ministerstvo Vnitra ČR, 2005, s. 1018) již došlo k mírnému nárůstu o 61 obyvatel. V roce 2010, nejde o výsledky sčítání obyvatel v ČR, bylo v Bludově k 31.12. celkem 3 150 obyvatel (Bludovan, č. 1, 2012), což je o 22 obyvatel více než před deseti lety.

6.7.2 Kategorie struktury obyvatelstva podle národnosti, regionálního původu a státního občanství

Ve sčítání lidu z roku 2001 (ČSÚ a MV ČR, 2003, s. 22) bylo zjištěno, že pouze dvě osoby mají dlouhodobý pobyt v ČR, všichni ostatní obyvatelé mají pobyt trvalý. V Bludově má české státní občanství 3 175 osob, což je 99,6 %. Slovenské státní občanství má 10 osob, občanství některého státu EU nemá nikdo a 4 osoby mají státní občanství jiných zemí, které nebyly výše uvedeny. V obci se tedy k roku 2001 nenacházela žádná osoba s německým státním občanství.

Dále bylo ve stejném sčítání lidu z roku 2001, uvedeném ve stejném zdroji, zjištěno, že 2 802 obyvatel má českou národnost, 261 obyvatel moravskou, jeden slezskou, 37 slovenskou, dva romskou, pět polskou, devět německou, 12 jinou národnost než výše uvedenou či ruskou, ukrajinskou, vietnamskou. U 60 osob nebyla národnost zjištěna. Ve sčítání lidu, domů a bytů 2011, uvedeném ve veřejné databázi (ch) ČSÚ, se v Bludově přihlásilo 1717 ob. k české národnosti, 534 k moravské, 15 ke slovenské, sedm k německé, tři k polské, tři k vietnamské. U 694 osob se národnost nepodařila zjistit.

6.7.3 Kategorie politické orientace komunity

Následující text popisuje výsledky voleb z roku 1990, které byly uvedeny v kronice (SOkA Šumperk, fond MNV Bludov, inv.č.18, s. 62). V prvních svobodných volbách do obecního zastupitelstva v roce 1990 mohli volit občané v Bludově Koalici, složenou z politických stran OF, ČSL, ČSN a SZ; KSC nebo Politické hnutí členů JZD. Největší počet hl. získala Koalice (13 mand.), dále KSC (4 mand.) a nejméně Politické hnutí JZD (1 mand.).

Ve volbách do Federální shromáždění sněmovny lidu v roce 1990 obdrželo od Bludovských nejvíce hlasů OF, pro něž hlasovalo 56 % voličů, druhá skončilo HSD-SMS (14 %), třetí KSC (11 %) a až čtvrtá ČSL (10 %). Do Federální shromáždění sněmovny národů Bludované zvolili nejvíce hlasy (44 %) hnutí OF, druhou zvolili stranu HSD-SMS (21 %), třetí KSC (13 %) a čtvrtou ČSL (12 %). Přehledně jsou volby z roku 1990 do Federálního shromáždění a České národní rady uvedeny v tabulce v příloze č. 16.

Výsledky voleb do Federálního shromáždění ukazují, že ČSL, před válkou již tradičně nejsilnější politická strana, skončila až na čtvrtém místě za dvěma nově vzniklými stranami a

KSČ. Došlo tedy k novému rozložení politických preferencí ve srovnání se stavem před rokem 1948. I když ve volbách do zastupitelstva se jako první umístila Koalice, která byla složena i z ČSL, obliba samostatné ČSL klesla oproti výsledkům z dřívějších demokratických voleb před rokem 1948. Mohlo se tak stát i v důsledku špatných vztahů místního faráře s obyvateli. KSČ si udržela oblibu, což v podstatě odpovídá situaci před rokem 1948.

V Bludovanu, č. 9 (2002) byly uvedeny výsledky voleb do zastupitelstva obce v roce 2002. Nejvíce hl. získala ODS, kterou volilo 24 %. Druhou byla SZ (22 %), třetí KSČM (21 %), čtvrtou KDU-ČSL (17,5 %), pátou ČSSD (16 %). Nejvíce hl. obdržel člen SZ, druhý byl z KSČM, třetí z ODS, čtvrtý a pátý z ČSSD, šestý a sedmý z KSČM, osmý až desátý z ODS. Od jedenáctého až do dvacátého místa to pak byli pouze členové pravicových stran či KDU-ČSL s výjimkou jednoho levicového představitele. Mezi prvními deseti kandidáty, kteří obdrželi nejvíce hlasů, se objevuje pět kandidátů z levicových stran. V Bludově si tedy levicová politika udržovala oblibu. KDU-ČSL skončila až na čtvrtém místě.

Ve volbách do posl. sněmovny v roce 2002, které byly uvedeny v Bludovanu, č. 6, (2002) zvítězila v Bludově ČSSD (27 %), druhá byla KSČM (21 %), těsně za KSČM skončila až na třetím místě ODS (21 %), čtvrtá byla Koalice, kterou tvořila KDU-ČSL a US-DEU (16 %), pátá SZ (5 %). KDU-ČSL se i v parlamentních volbách umístila na čtvrtém místě. Ve volbách do posl. sněmovny se až na třetím místě umístila ODS, která byla ve volbách do zastupitelstva nejvíce volenou stranou. Ve volbách do zastupitelstva však nad druhou SZ a třetí KSČM nevyhrála nějakým větším počtem hlasů, spíše šlo o vyrovnané výsledky odstupňované poměrně málo hlasy. Výsledky voleb do parlamentu potvrzují oblibu levicově orientovaných politických stran.

Ve veřejné online databázi ČSÚ (b) a veřejné online databázi ČSÚ (c) byly uvedené následující výsledky voleb. Ve volbách do zastupitelstva roce 2006 byla opět nejvíce volenou stranou ODS, tentokrát vyhrála obecní volby zcela s přehledem a velkým odstupem hlasů (29 %, 5 mand.). Na druhém místě byla KSČM (11 %, 2 mand.), třetí KDU-ČSL (13 %, 2 mand.), čtvrtá SZ (13 %, 2 mand.), pátá ČSSD (11 %, 1 mand.), šestý skončil nezávislý kandidát (8 %, 1 mand.). Ve veřejné online databázi ČSÚ (a) byly uvedené tyto výsledky voleb do poslanecké sněmovny v roce 2006. Nejvíce hlasů dostala v Bludově ČSSD (32 %), druhá byla ODS (30 %), třetí KSČM (15 %), čtvrtá KDU-ČSL (10 %) a pátá SZ (6 %).

Z uvedených výsledků voleb v roce 2006 došlo k upevnění vlády ODS v obci, ale i k posílení celkové moci pravicových stran v obci. V parlamentních volbách však zvítězila levice, avšak situace mezi celkovou pravicovou a levicovou politikou byla vyrovnaná. Došlo v podstatě k podobnému stavu, jako před válkou. Jedna pravicová strana, ODS (předtím

v podstatě OF) namísto prvorepublikové a poválečné ČSL, si udržuje prvenství. Avšak velmi odlišná politická strana KSČM (a celkově levice KSČM a ČSSD) má taktéž velmi významné postavení v komunitě. Náhrada ODS za ČSL byla zcela přirozeným důsledkem negativní deformace komunistickým režimem a antagonistického vztahu místního faráře s komunitou.

Dle výsledků voleb do obecního zastupitelstva v roce 2010 uvedených ve veřejné online databázi ČSÚ (f) a veřejné online databázi ČSÚ (g) byla opět zcela nejúspěšnější stranou ODS, získala 5 mand. (33 %). Druhý nejvyšší počet mandátů získala KSČM (2 mand.; 13 %) a SNZ (2 mand.; 13 %). Po jednom mandátu obdržela ČSSD; KDU-ČSL; Sdružení NV, NK; SZ; Suverenita JB, US-DEU; VV.

Ve volbách do poslanecké sněmovny v roce 2010, uvedených ve veřejné online databázi ČSÚ (d), vyhrála v Bludově ČSSD s 382 hl. (22%). Druhá byla ODS s 306 hl. (18 %), třetí VV s 294 hl. (17 %), čtvrtá KSČM s 220 hl. (13 %) a velmi těsně s 212 skončila pátá TOP 09 (12 %). Šestá skončila, stejně jako ve volbách v zastupitelstvu, KDU-ČSL s 103 hl. To byl nejhorší výsledek KDU-ČSL od prvních svobodných voleb po roce 1990.

Na obecní scéně se ustálilo prvenství ODS a celkově pravicová politika získala převahu. KSČM skončila druhá. Tím se potvrdil předválečný a krátkodobý poválečný model komunálních politických preferencí v Bludově. Volby do poslanecké sněmovny však vyhrála ČSSD, ODS byla druhá a KSČM až čtvrtá. V podstatě to však potvrzuje oblibu pravicové politiky, ale zároveň i velký význam a dominanci levicové politiky, která už ve třetích volbách do poslanecké sněmovny získala prvenství. Lze se také domnívat, že členové ODS jsou pro místní obyvatele důvěryhodní a občané k nim mají sympatie, a proto se také stávají první volební stranou v komunálních volbách, avšak do poslanecké sněmovny pak již více obyvatel volí levice.

6.7.4 Kategorie hospodářství

Do roku 1989 byla obec převážně zemědělsko-průmyslová. Význam průmyslu po roce 1989 klesl oproti období před tímto rokem a naopak došlo k oživení terciárního sektoru v souvislosti s rozvojem lázeňství a lepší vybaveností a modernizací obce. V obci pracuje několik soukromých zemědělců ve výrobě živočišné i rostlinné, lesnictví a rybolovu. Bludov je tedy obcí, která má v podobné míře zastoupeny všechny tři sektory primér, sekundér a terciér. K zemědělsko-průmyslovému profilu obce se přidal jistým dílem i terciér s ohledem na lázeňství. Nejvíce obyvatel pracuje v oblasti průmyslu (530 osob). Dále je to oblast obchodu, opravy motorových vozidel a spotřebního zboží (174 osob) a v oblasti školství, zdravotní, veterinární a sociální činnosti (taktéž 174 osob), ve stavebnictví (170 osob), v oblasti dopravy, pošty, telekomunikací (133 osob), v oblasti zemědělství, lesnictví a

rybolovu 105 osob, v oblasti veřejné správy, obrany a sociálního zabezpečení 85 osob, v oblasti činnosti v oblasti nemovitostí, služeb pro podniky, výzkumu je to 68 osob, v ostatních veřejných a osobních službách 66 osob, v pohostinství a ubytování 38 osob a v oblasti peněžnictví a pojišťovnictví 27 osob. Celkem 1 345 obyvatel z 1 494 pracujících obyvatel Bludova vyjíždí za prací mimo obec.

Po roce 1989 si Bludov dále udržuje svoji významnou složku hospodářství, kterou je zemědělství. V Bludově významně funguje družstvo Bludovská, a.s., které vzniklo po roce 1989 místo JZD. Jde o velký zemědělský podnik, který se zabývá rostlinnou a živočišnou výrobou a dokonce má i svoji vlastní prodejnu potravin, závodní stravování a restauraci. Zabývá se však také službami v oblasti zemědělství, autodopravy a opravárenství zemědělských strojů. Má střediska v okolí, v Třemešku a Sudkově. Ze všech soukromých osob, jejichž předmětem podnikání je oblast zemědělství, se jich pět zaměřuje na živočišnou a rostlinnou výrobu, dva na lov a odchyt divokých zvířat a jedenáct na lesnictví a těžbu dřeva.

Bludov byl do roku 1989 průmyslově-zemědělskou obcí. Nacházelo se zde několik velkých průmyslových podniků a menších podniků. Velké podniky po roce 1989 zanikly. Avšak průmysl v obci se nadále nachází a má zde své zastoupení. Jedná se spíše o malé průmyslové provozovny, někdy spíše řemeslné živnosti. V obci se nachází i jeden významný velký průmyslový podnik a několik podniků středních.

Z průmyslových podniků, které fungovaly před rokem 1989, v obci fungují nadále lázně. Nadále funguje pískový lom, který si pronajala společnost Obecní lesy Bludov, s.r.o. V roce 2001 lom dobře prosperoval. Nadále funguje elektrárna, která se transformovala ve fotovoltaickou elektrárnu. Po roce 1989 byl zrušen velký podnik Nealko-sodovkárna a zanikl Agrochemický podnik, výdělečná doprava traktorem, továrna na zemědělské stroje.

Jediným velkým průmyslovým podnikem v obci je Agrega, který je největší opravnou startérů a vstřikovacích čerpadel do vozidel v ČR. Z trochu větších podniků funguje v Bludově Böser – návrhy a realizace technických izolací, Ponam – výroba a montáže nádrží, potrubí a strojových investičních celků, Solarlektron Czech – výroba fotovoltaických elektráren na střechy i pozemky domů, Stanap – zemní a terénní práce, údržba zeleně a řemeslné činnosti. V obci pak funguje řada malých průmyslových provozoven, některé by se mohly zařadit spíše do řemeslných živností. Jedná se o například o výrobu interiérů kuchyní, výrobu interiérů dětských pokojů, tesařství – výroba dřevěných brázděných domů a střešních krovů, výroba a montáž žaluzií, parapetů a sítí proti hmyzu, výroba akvárií a sklenářství, pěstitelské pálení a lisování ovoce.

Největší změna v hospodářství nastala v oblasti terciéru. S možností svobodného podnikání po roce 1989 vznikly nové obchody, drobné provozovny a řemeslné živnosti. Bludov se postupně snaží posilovat cestovní ruch v obci a čerpat z potenciálu lázeňské obce. V roce 2001 až 2002 se například v obci využila finanční podpora ze státního programu Lázeňských obcí na zvelebení a modernizaci obce s cílem posílit cestovní ruch v lázeňské obci. Lázně se otevřely veřejnosti. Začaly nabízet mimo koupání i množství kosmetických a relaxačních služeb. V tomto období se však nachází ve finanční tísní, jelikož mají problém s platbou od zdravotní pojišťovny. V oblasti pohostinství fungují v Bludově tři restaurace a jeden hostinec. V oblasti ubytování funguje jeden penzion, jeden menší penzionek a dvě ubytování v soukromí pro více osob. Dále pak čtyři chaty k pronájmu, z toho tři u koupaliště ve Vlčím dole v dříve oblíbené rekreační oblasti. Z vybavenosti pohostinství a ubytování lze usuzovat, že v obci se objevuje cestovní ruch, avšak není dominantní složkou v hospodářství.

6.7.5 Kategorie sídelního typu obce, bydlení a architektury

Bludov je obcí návsovitého typu rozšířená podél sbíhajících se silnic vedoucích do návsi, především směrem na sever k lokalitě Kostelní vrch a k pískovně podél slepých silnic. Dále je rozšířena na západ podél lázeňské ulice směrem na Hradec Králové a na západ podél ulice Nová Dědina a na jih k hlavnímu nádraží. Po roce 1989 nedocházelo k rozšiřování obce v jiných směrech a podél dalších silnic. Došlo však k nové zástavbě v již protažených koncích obce ke Kostelnímu vrchu a podél Lázeňské ulice. Nová výstavba také doplnila volná místa ve stávajícím půdorysu obce.

Po roce 1989 došlo k uvolnění podmínek výstavby bytových míst. Od roku 1989 dochází k nárůstu bytových míst. Jedná se spíše o rodinné domy, které si staví soukromé osoby. Obec připravila území na výstavbu nových rodinných domků v lokalitách „U lázní“, Kostelní vrch, V potokách. V potokách šlo o domy, spíše tedy byty, se smíšenou funkcí. V přízemí se jednalo o provozovny a v patře o byty. Obec musela do těchto míst zavést silnice a inženýrské sítě. Po roce 1989 již nevznikala nová panelová nebo řadová sídliště jako za komunistického režimu. Ke zřizování bytů se využívalo již stávajících budov, např. přestavění mateřské školky na 17 bytových jednotek. V roce 2001 byl obecně závaznou vyhláškou vytvořen fond rozvoje bydlení, který slouží k výstavbě bytového fondu, jak obecního, tak soukromého, a poskytuje půjčky občanům na stavbu.

Od roku 1989 investuje obec mnoho peněz do úprav nebytových objektů sloužících obyvatelům obce a do úprav a modernizace veřejných prostranství. Obec se tak snažila posílit cestovní ruch a čerpat přitom z potenciálu lázní, které se v obci nachází. Důležitým faktorem je však také skutečná uvědomělost Bludovských ke své obci jako k místu, které chtějí mít

udržované, čisté a komfortní. Dosvědčují to četné ankety v měsíčníku Bludovan, ve kterých se redakce ptá na spokojenost a návrhy na zlepšení právě v této oblasti a vyhlášení soutěží o nejhezčí úpravu či výstavbu domu a tak dále. Od roku 1989 se obec nezaměřuje na stavbu velkých nebytových objektů, ale spíše na modernizaci a úpravu budov stávajících, jejich účelové přestavby a úpravy veřejných prostranství. Byly provedeny rekonstrukce školy, sociálních zařízení na koupališti, kulturního domu, oranžerie v zámeckém parku, domova pro seniory. Bylo upraveno prostranství před pomníkem padlých, okolí a zahrada kulturního domu. Byl opraven obecní rozhlas, hlavní kříž na hřbitově a vysazena zeleň. V okolí kostela a radnice bylo pořízeno nové veřejné osvětlení. Bylo vybudováno parkoviště u zámku a parkoviště u sídliště, aby auta nestála podél hlavních silnic. Dále bylo vybudováno šest autobusových čekáren, dětské hřiště u paneláků, nové fotbalové hřiště, rybník k rekreaci a rybolovu a mnoho dalšího.

Od roku 1999 se plánovala splašková kanalizace v celé obci a čistírna odpadních vod. Nakonec se však začala budovat až v roce 2005 a do provozu byla uvedena spolu s čističkou odpadních vod v roce 2007. V roce 1999 byl dokončen vodovod i v okrajových částech obce. V roce 2000 došlo k plynofikaci zbývající části obce. V roce 2012 se udála velká rekonstrukce chodníků a veřejného osvětlení ve středu obce. Obec investuje od roku 1989 velké částky do úpravy veřejných komunikací.

Od roku 1976 byly k Bludovu přičleněny do té doby samostatné obce Chromeč a Vyšehoří. Po roce 1989 se obě obce osamostatnily, v roce 1991 Chromeč a v roce 1992 Vyšehoří.

6.7.6 Kategorie občanské vybavenosti

Na začátku devadesátých let byl Bludov dobře vybaven základními veřejnými institucemi jako je pošta, obecní úřad, římskokatolická fara s knězem, kulturní dům, zdravotní středisko, základní a mateřská škola, autobusová zastávka a vlaková stanice. Nebyla zde policejní stanice. V důsledku komunistického režimu však neměl hustou síť služeb a obchodů. Po roce 1989 došlo k značnému nárůstu služeb a obchodů a nyní má Bludov na své poměry (velikost obce) hustou síť služeb, obchodů, řemeslných živností a základních veřejných institucí s výjimkou policejní stanice.

V Bludově se nachází pošta, obecní úřad, římskokatolická fara s knězem, kulturní dům, dvě vlakové zastávky a několik autobusových zastávek. V obci je jedna mateřská škola, Základní škola Karla Staršího ze Žerotína a v kulturním domě se nachází hudební škola a škola jazyková a v lázních škola pro malé pacienty. Ze zdravotnických zařízení se nachází

v Bludově praktický lékař pro dospělé, praktický lékař pro děti a dorost, zubař, gynekolog, dva veterináři.

V obci se nachází tři cukrárny, čtyři obchody s potravinami a smíšeným zbožím, jedno řeznictví, jedna lékárna, dvě prodejny knih, prodejna bižuterie, prodejna výrobků ze soli, trafika a jiné prodejny. V obci se nachází velmi mnoho řemeslníků a rozmanitých malých provozoven či služeb. Dále v obci funguje jeden finanční ústav.

Z pohostinství se nachází v obci jeden penzion s restaurací, restaurace se soukromým ubytováním, restaurace zemědělského obchodního družstva Bludovská, a.s., hostinec, další dvě pohostinství bez možnosti objednání jídel, jedna vinárna. Ubytovacích zařízení není v Bludově mnoho. V obci se nachází pouze jeden penzion Habermannova vila, jedno soukromé ubytování s restaurací, dvě další soukromá ubytování – tzv. priváty a tři chalupy k pronájmu, z toho dvě ve Vlčím dole u koupaliště.

Z institucí pro trávení volného času funguje v Bludově kulturní dům. Dále je v obci koupaliště, fotbalové hřiště, tenisové kurty a další sportoviště. Návštěvnost koupaliště se v posledních letech snížila. U koupaliště je zřízen discoklub. V obci funguje mateřské centrum. Není zde kino, pouze v letních měsících se provozuje letní kino v zámeckém areálu. V knihovně se nachází informační centrum a veřejný internet. Krajské město Olomouc zřídilo v obci penzion pro seniory.

6.7.7 Kategorie občanské iniciativy

Po roce 1989 je občanská iniciativa v Bludově ještě intenzivnější než před rokem 1989. V Bludově je pořádáno velmi mnoho společenských, kulturních, sportovních akcí a působí zde celá řada spolků. Kulturní dům Bludov je stále centrem společenského a kulturního života. K tomuto centru přibýlo po roce 1948 centrum v zámku. Po roce 1989 část prostor v zámku slouží stále jako kulturní centrum, část zámku byla navrácena původnímu majiteli.

Po politickém převratu zanikly prokomunistické spolky, s výjimkou pionýrské organizace. Ze spolků fungujících před rokem 1989 funguje nadále Sbor dobrovolných hasičů jako nejstarší spolek, Sokol, Český svaz zahrádkářů, Myslivecký spolek a Pionýrská organizace. Z katolických spolků fungujících před válkou byl obnoven pouze Junák. V Bludově vznikly nové spolky, kterými jsou Billiard Club Bludov, Český svaz chovatelů, Český svaz ochránců přírody, Český svaz včelařů, Vlastivědný spolek Bludov, Dechová hudba Bludověnka, Ochotnický soubor Blud v tyátru, Pěvecký sbor Canzonetta Bludov, Skupina přátel historie a šermu Barbaři, Skupina přátel historie a šermu Páni z Bludova,

Česká tábornická unie - Jesenická oblast - T.O. Delaware. Jde o spolky tělovýchovné, ale i historicko-vlastivědné a kulturní.

Spolky působí i charitativně. Pěvecký soubor Canzonetta Bludov pravidelně každým rokem pořádá společně s Kulturním domem Bludov dobročinné koncerty, jejichž výtěžky jsou věnovány dětem z okolních dětských domovů. Dalším charitativním počinem bývají plesy otevřených srdcí pro vozíčkáře a handicapované lidi, který pořádá Hanka Mösnerová. V Bludově působí spolky, které seznamují s historií obce a pomáhají zvelebovat památky a přírodu Bludova. Některé spolky vytvořily v obci tradice opakujících se každoročních sportovních nebo společenských akcí, které mají za sebou již několik ročníků.

Místní se mohou scházet ve svém volném čase v Mateřském centru, v knihovně, do jejíž výbavy obec investovala velké množství peněz. Dále mohou Bludovští využívat různých sportovišť, kterých je v obci celá řada. V Bludově je sauna, tenisové kurty, bazén (v lázních fungující pro veřejnost). Bludovští se mohou scházet na různých kurzech v kulturním domě (například jógy), které jsou organizovány soukromými osobami.

6.7.8 Kategorie náboženství

Bludov byl před válkou a těsně po válce tradičně lidovecká a silně religiózní obec. Po roce 1989 je zde více obyvatel bez náboženského vyznání než s vyznáním. Stalo se tak zejména v důsledku silného represivního vlivu komunistického režimu a problematického vztahu bludovských k místnímu knězi, který zde byl farářem od padesátých let do roku 2012. Žádný z náboženských spolků, který před rokem 1948 v Bludově fungoval, nebyl obnoven s výjimkou Junáka.

Ve sčítání lidu v roce 2001 (Český statistický úřad, 2003, s. 22) se v roce 2011 přihlásilo 1 379 k nějakému druhu religiozity, což je 44 % z celkového počtu obyvatel Bludova. Z toho se přihlásilo 1 253 lidí k církvi římskokatolické, 24 ob. k církvi československé husitské, 16 ob. k českobratrské církvi evangelické, 3 ob. k pravoslavné církvi v českých zemích, 3 ob.k církvi adventistů sedmého dne a 98 ob. se zařadilo do kategorie ostatní a neurčená religiozita. Bez vyznání, tedy ateistů, se v Bludově přihlásilo 1 507 ob., což je 47 %, tedy přibližně o 3 % více než těch, co se k nějakému druhu religiozity přihlásili. U 285 ob. nebyla religiozita zjištěna. Ve sčítání lidu, domů a bytů 2011, uvedeném ve veřejné online databázi (ch)ČSÚ, se v Bludově přihlásilo z celkového počtu obyvatel 26% věřících. Z těchto věřících se 24 % nehlásilo k žádné církvi a 76 % se přihlásilo k některé z církví. Nejvíce 85 % (518 ob.) se přihlásilo k římskokatolické církvi, 15 ob. k církvi československé husitské, sedm ob. k českobratrské církvi evangelické, šest k pravoslavné

církvi v českých zemích. V obci se 31 % z celkového počtu obyvatel přihlásilo k ateismu. Celkem u 42 % obyvatel se nepodařilo zjistit náboženské přesvědčení.

Po roce 1989 probíhaly v Bludově dlouhá léta velké spory mezi knězem římskokatolické církve a samotnou obcí. Dokonce byly spory řešeny před soudem. Přes tyto problémy se římskokatolická farnost po roce 1989 angažuje na dění obce. Pořádá tradiční poutě, plesy a jiné aktivity. V únoru 2012 se děkan šumperského děkanátu a zároveň administrátor bludovské farnosti zúčastnil jednání zastupitelstva, na kterém uzavřeli s obcí deklaraci o narovnání vzájemných vztahů a další spolupráce mezi obcí a farností. V roce 2012 převzal farnost nový farář, od nějž se očekává naplnění této deklarace a zároveň zlepšení náboženského klimatu ve farnosti i v obci.

6.7.9 Kategorie lidové kultury

Z obyčejových tradic a zvyků prováděných v Bludově ještě na počátku devatenáctého století mnohé zanikly již v období první republiky. Některé se však uchovaly až do dnešních dnů. Velmi významnou tradicí, která se konala již před rokem 1918 a která trvá do dnešních dnů, je každoroční konání poutě ke kostelíčku Božího Těla nad Bludovem v neděli po svátku Těla a Krve Páně. Další stále vykonávanou poutí, jejíž tradice byla započata od poloviny 19. století, je pouť ke kostelíčku o svátku sv. Rozálie. Stále se v obci koná pouť ke svátku sv. Jiří a hody k 21. říjnu. Dochovaly se některé zvyky prováděné o Velikonocích. Na Zelený čtvrtek a Velký pátek chodí po obci klapači a ohlašují blížící se mši svatou. V sobotu chodí klapači dům od domu a prosí o výslužku v podobě peněz. Dalším stále trvajícím zvykem je, že na Velikonoční pondělí chodí chlapi s pomlázkou do jednotlivých domů vymrskat ženy, které zde bydlí. Při mrskání povídají básničky a za odměnu dostávají malovaná vajíčka, sladkosti, peníze a ti starší alkohol. Pro označení tohoto mrskání se používá pojem Šmekustr. Toto označení je typické pro severní Moravu a pochází z němčiny. Dosvědčuje to německý vliv na Bludov, který byl v minulosti českou obcí v česko-německém politickém okrese.

Z tradic vzniklých po roce 1918 se stále udržuje kladení věnců u pomníku padlých v I. světové válce a obětem nacismu.

6.7.10 Kategorie jazyka pro denní komunikaci

Starší generace obyvatel (senioři) a někteří obyvatelé střední generace stále užívají hanácký přízvuk typický pro hornohanáckou oblast se specifickým vyslovováním širokého hanáckého „e“. Jak uvedl Březina (1927, s. 211) v Bludově bylo vyslovováno spíše jako krátké německé „ö“. Mladší generace a děti již hanáčtinu vůbec nepoužívají, dokonce si ani

neuvědomují, že se hanáčtina v Bludově používá. Přírozeným vývojem času tak dochází k vytrácení se používání nářečí v každodenní mluvě obyvatel.

6.7.11 Kategorie vztahu k obci jako k místu svého domova

Vztah obyvatel ke své obci jako svému domovu jednoznačně dokazuje čilá aktivita v oblasti úpravy, modernizace a výstavby veřejných prostranství, komunikačních sítí, ale i úpravy a opravy bytových i nebytových prostor. Zástupci obce a zájmové spolky dávají podněty k udržování hezkého a upraveného vzhledu obce a domů. Z rozpočtu obce jsou průběžně poskytovány příspěvky na opravy fasád domů, na oplocení kolem domů, na akce spolků, na mzdy trenérů mládeže. V Bludovanu č.1 (2000) se například objevilo poděkování těm, kteří se v uplynulém roce starali o úpravu svého domu a zahrádky, angažovali se v obci a platili daně. Dále byla v Bludovanu č. 2 (2000) vyhlášena soutěž o nejlépe zahradnický upravené okno, balkón, předzahrádku a dům a soutěž o nejlépe vypěstovanou zeleninu. Na schůzi zastupitelstva byla povýšena péče o vzhled obce na samostatný bod jednání v zastupitelstvu.

Dalším faktorem, který podtrhuje vztah místních ke své obci, je důraz na čistotu v obci. V Bludovanu č.1 (2002) je uvedeno, že místní uvědoměle třídí odpad, topí dřevem a využívají plyn a elektřinu, což způsobuje jedny z nejmenších nákladů na svoz komunálních odpadů v okrese. V Bludovanu č. 5 (2005) jsou obyvatelé vybízeni, aby odevzdávali do sběrných surovin odpad nebo kovový šrot. Na základě toho dostane obec vyšší příspěvek za třídění odpadů a z toho pak nakoupí nové a lepší odpadkové koše.

Oblast občanské iniciativy taktéž jednoznačně potvrzuje silný vztah místních ke své obci. Nejenže v obci působí velké množství spolků, je zde velká nabídka různých akcí, které pořádá kulturní dům, spolky nebo jednotliví občané ke komerčním či nekomerčním účelům, ale ještě navíc jsou místními pořádány charitativní akce (koncerty, sbírky), jejichž finanční výtěžky jsou věnovány potřebným. Pomoc potřebným ve své obci a okolí ukazuje na uvědomění si zodpovědnosti za spokojenost svých handicapovaných spoluobčanů, což v důsledku potvrzuje silný vztah k obci i ke komunitě. Dalším ukazatelem fungujících neformálních vztahů je například rubrika v Bludovanu, ve které lidé děkují spolkům a jednotlivcům za to, co pro ně, pro druhé a pro obec udělali. V jiné rubrice si přejí k významným životním událostem.

Způsob, jakým si zástupci obce, prostřednictvím iniciativy redakční rady Bludovanu, získávají informace, je velice zdařilým důkazem toho, že místní se zde cítí jako doma. Dokonce jde až o velmi silnou potřebu snažit se zdokonalovat prostředí, ve kterém žijeme, aby se nám v něm co nejvíce líbilo a dobře žilo. V Bludovanu je každý měsíc uveřejněna

anketa, ve které se redakce ptá místních obyvatel, jestli jim vyhovuje nebo jestli a jak by chtěli změnit určitou věc v obci. Dle získaných odpovědí se pak ve většině případů obec zachová. Bludovan vůbec velmi hezky ukazuje na intenzivní vztah obyvatel ke své obci.

Bludovští (obec, spolky, jednotlivci) se snaží čerpat ze své historie a odkazů svých předků a ze své přírody. Například v Bludovanu jsou rubriky, ve kterých je popisován historický vývoj jednotlivých spolků, památek, příběhy známých bludovských rodáků. Památkově jsou chráněny dvě usedlosti v Bludově, doklady lidového stavitelství z 19. století. Na bludovské stráni byla vybudována naučná stezka, která popisuje přírodu, historii a pamětihodnosti Bludova a k tomu byly vydány informační brožury.. Dalším příkladem je soukromá aktivita občanky Bludova, která vytvořila tzv. Bludovské týdeníky. Jde o promítání filmových záznamů z šedesátých a sedmdesátých let v Bludově. Promítalo se již několik cyklů týdeníků. V obci působí nadace na obnovu a opravu sakrálních památek a jiných pamětihodností v Bludově. Důležitou součástí vztahu k obci je kontinuita a zachovávání tradic v obci. Do dnešních dnů se uchovaly tradice slavení poutí a provádění pěších poutí, které byly započaty již v polovině 19. století.

V roce 2012 udělali obyvatelé Bludova český rekord ve vytvoření obří kraslice, který byl zapsán do databanky českých rekordů. Fotky s obří kraslicí, která vážila asi 400 kg, se objevily i v zahraničí. Na vytvoření obří kraslice spolupracovalo velké množství místních, každý obyvatel Bludova donesl průměrně 15 kraslic. V Bludovanu pak byly vypsáni ti, co donesli nejvíce kraslic. Tato spolupráce místních a touha vytvořit něco jedinečného, co by obec zviditelnilo, je velkým důkazem silného vztahu místních ke své obci. Nejde jen o přirozený silný vztah místních k Bludovu jako k místu svého domova, ale jde o velmi silný vztah, který přechází až v patriotismus. To jistě dokládá i název měsíčníku Bludovan. Jde o přirozenou hrdost a přirozený vztah k obci, který je rozvinut až v patriotismus.

7 Analýzy Velkých Losin

V této kapitole jsou postupně předloženy analýzy VL v sedmi sledovaných období. V každém ze sedmi sledovaných období jsou vždy předloženy ty kategorie, ke kterým se podařilo dohledat příslušné informace.

7.1 Analýza Velkých Losin do 1918

V této analýze je v jednotlivých kategoriích popisována obec před vznikem ČSR.

7.1.1 Kategorie počtu obyvatel

Bartoš a kol. (1974, s. 120) uvádí, že v roce 1900 měly VL 2 111 obyvatel, kteří bydleli v 338 domech. O deset let později měly VL o 118 obyvatel více. Dle Bartoše a kol. (1974, s. 120) šlo o mimořádně velkou německou obec.

7.1.2 Kategorie struktury obyvatelstva podle národnosti, regionálního původu a státního občanství

VL byly do roku 1880 čistě německé. Dle údajů od Bartoše a kol. (1974, s. 120) zde bylo v roce 1900 celkem 10 ob. čes. národ., ale v roce 1910 zde byl už pouze jeden ob. čes. národ. V letech 1900, 1910, zde bylo stabilně sedm obyvatel jiné blíže neuvedené národnosti. Lze souhlasit s Bartošem a kol. (1974, s. 120), který uvádí, že šlo o německou obec.

7.1.3 Kategorie politické orientace komunity

Tato kategorie bude podrobně probrána až v analýze 1918–1938, analýze 1945–1948 a analýze od roku 1989. Ve VL byla před první světovou válkou nejoblíbenější DSD. Jednalo se o demokratickou stranu. Obyvatelé byli přívrženci pouze německých stran.

7.1.4 Kategorie hospodářství

Již od pol. 19. století začal převažovat v původně zemědělské obci cestovní ruch, protože se zde provozovaly lázně a obec se nacházela v oblasti turisticky atraktivního pohoří Hrubého Jeseníku (Srov. Doubravský, In Gába, Berková, 2001, s. 29). Z hlediska hospodářství obce se tedy od konce 19. století intenzivně vyvíjel a posiloval terciární sektor. Primér měl malý význam, protože se zde nacházeli pouze drobní zemědělci, i sekundér byl ve VL zanedbatelný, protože v obci existovalo pouze pár malých průmyslových provozoven a papírna.

V roce 1900 se ve VL hospodařilo na 2 047 ha. Z toho připadlo na pole 1 410 ha, na lesy 290 ha, na louky 177 ha, na pastviny 96 ha, na zahrady 74 ha. V roce 1900 se ve VL

chovalo 79 koní, 670 kusů skotu, 112 kusů bravu a 108 ovcí. Zemědělský sektor však neměl zvláštní postavení, zemědělci se zaměřovali především na vlastní spotřebu.

VL byly na průmysl zaměřeny velmi málo. Fungovalo zde osm malých podniků a ruční papírna. Nejstarším losinským průmyslovým podnikem byla ruční papírna ze 16. století. Dále zde fungovala tkalcovna od roku 1830, od roku 1851 tírna lnu, tři mlýny, mlékárna, od roku 1885 vodní pila a pivovar, od roku 1900 cihelna, další tkalcovna od roku 1905.

Nejdůležitější složkou terciéru bylo lázeňství. Velkolosinské lázně byly velmi oblíbené a hojně navštěvované (Gába, In Gába, Berková, 2001, s. 104). Pro ubytování lázeňských hostů sloužila přímo budova lázní a navíc byly postaveny soukromé vily.

V obci fungoval konzum, benzínová čerpací stanice, záložna, tesař.

7.1.5 Kategorie sídelního typu obce, bydlení a architektury

VL patřily mezi liniovité typy obcí. Obec se liniovitě táhla podél potoka Losinky.

Před rokem 1918 se v obci nacházela dvě centra. Jedno bylo kolem zámku (spodní část obce) a druhé kolem kostela (vrchnější část obce), kde se nacházela fara, hřbitov a škola. Koncem 19. století a počátkem 20. století se začalo formovat centrum kolem lázní, kde byla pošta, lékaři, železniční stanice, obchody a v blízkosti papírna. Toto centrum nahradilo centrum kolem zámku.

Od roku 1869 se v obci přistavovaly nové obytné domy. Bartoš a kol. (1974, s. 120) zaznamenal informace o počtu nově postavených obytných míst, které jsou uvedeny v následujícím textu. Od roku 1869 do roku 1880 přibylo 13 nových domů, od roku 1880 do roku 1900 přibylo 23 domů, od roku 1900 do roku 1910 přibylo 28 domů. Od roku 1910 do prvního československého sčítání lidu v roce 1921 počet domů stoupl pouze o 15. Lze usuzovat, že první světová válka a její ekonomické důsledky měly vliv na snížení výstavby bytových míst.

V oblasti úpravy a výstavby veřejných prostranství a nebytových prostorů se změnila tvář obce především rozšířením a modernizací lázní a stavbou lázeňských vil, které se nacházely v prostorách lázní. Kolem lázní byl zbudován lázeňský park.

V tomto období se ve VL nacházely nízké přízemní domy. Do domu se vcházelo po dvou až třech schodech bez verandy, přímo do obytného prostoru. Na dům byla nalepena stodola a hned vedle domu stála hospodářská obydlí. Zahrady bývaly poměrně rozsáhlé porostlé ovocnými stromy.

7.1.6 Kategorie občanské vybavenosti

Obec VL byla ve sledovaném období do roku 1918 vybavena základními institucemi v oblasti veřejné, zdravotní a školské. V obci se nacházela pošta, četnická stanice, dvě železniční stanice. Ordinovali zde tři lékaři (později dva lékaři). V obci fungovala pouze obecná škola. V roce 1900 zde byly čtyři třídy. Škola byla německá vzhledem k národnostnímu složení obyvatelstva. Za první světové války byla navíc provozována škola válečných invalidů.

O vyspělém hospodářství a dobrém finančním zázemí obce svědčí, že v obci fungovala záložna. V provozu byl konzum. Velkou návštěvnost a oblibu měly místní lázně (Gába, In Gába, Berková, 2001, s. 104). V roce 1881 byly rozšířeny a byl kolem nich zřízen park. V obci se tak rozvíjel cestovní ruch a s ním i hotelnictví. Mimo ubytování přímo v budově lázní zde bylo pro hosty postaveno několik lázeňských vil mimo lázeňský areál. Od roku 1910 fungoval v obci kojenecký ústav a dětský domov.

7.1.7 Kategorie občanské iniciativy

Doubavský (In Gába, Berková, 2001, s. 29) uvádí, že v osmdesátých letech 19. století se ve VL rozvíjel spolkový život. Již v roce 1879 vznikl hasičský sbor jako nejstarší spolek v obci. V roce 1885 vzniklo hudební a pěvecké sdružení, 1889 dělnický čtenářský spolek, 1897 zemědělský spolek, 1898 katolický lidový spolek, 1906 kasino.

V obci vznikaly spolky, dle Doubravského (In Gába, Berková, 2001, s. 29) posilující vědomí příslušnosti k německému národu. V roce 1899 to byla pobočka nacionálně zaměřeného Svazu Němců severní Moravy (Bund der Deutschen Nordmährens), v roce 1906 Německý tělovýchovný spolek (Deutscher Turnverein) a v roce 1911 spolek na podporu německého školství Německý školský spolek (Deutscher Schulverein).

7.1.8 Kategorie náboženství

Bartoš a kol. (1974, s. 120) uvádí informace o počtu věřících ve VL. Z celkového počtu 2 111 obyvatel v roce 1900 se ke katolické církvi přihlásilo 2 054 osob, k evangelické 40 osob a k jinému náboženství 17 osob. V obci nebyl nikdo, kdo by se nehlásil k nějaké církvi. Velké Losiny byly 100% religiózní obcí.

7.1.9 Kategorie lidové kultury

Před rokem 1918 v obcích údolí řeky Desné (patří sem i VL) používali kroj. Tento kroj, v tomto případě spíše slavnostní šaty, používali ženy a muži při slavnostních událostech,

na oslavách narozenin, svateb, při různých svátcích. O dalších prvcích lidové kultury se nepodařilo dohledat informace.

7.1.10 Kategorie jazyka pro denní komunikaci

Vzhledem k německému složení obyvatel se v obci se mluvilo německy. Dochované archivní záznamy z tohoto období jsou psány v němčině.

7.1.11 Kategorie vztahu k obci jako k místu svého domova

Ve VL fungovalo mnoho spolků a obyvatelé VL byli angažováni v oblasti občanského a politického dění. Na základě toho lze usuzovat, že se rozvíjela sounáležitost mezi lidmi v rámci spolků a veřejných akcí, na kterých se scházeli. Dále chtěli v rámci spolků zvelebovat prostředí či konat něco pro druhé. Tyto skutečnosti předurčují vztah k obci jako k místu svého domova. Tento vztah lze potvrdit tím, že v obci fungovala solidarita s druhými, protože v druhé polovině 19. století vzniklo v obci několik veřejně prospěšných institucí a podniků a například od roku 1907 zde fungovala nemocenská pokladna.

7.2 Analýza Velkých Losin 1918–1938

V této analýze je sledován vývoj obce od vzniku ČSR do záboru obce německou státní mocí v roce 1938.

7.2.1 Kategorie počtu obyvatel

V roce 1921 bylo v obci celkem 2 369 obyvatel v 381 domech (Ministerstvo vnitra a Státní úřad statistický, 1924, s. 75). Což bylo o 70 obyvatel více než před deseti lety. Nárůst počtu obyvatel tak pokračoval i v tomto desetiletí, i když ne tak intenzivně, což bylo jistě ovlivněno první světovou válkou. V roce 1930 bylo v obci zjištěno 2 569 obyvatel v 448 domech (Ministerstvo vnitra a Státní úřad statistický, 1935, s. 70). V obci přibylo až 200 obyvatel, což znamenalo nejproduktivnější desetiletí v rámci dochovaných přesných statistik. Šlo o desetiletí obecného klidu, míru a hospodářského vzestupu obce. Další sčítání lidu se uskutečnilo až v roce 1950.

7.2.2 Kategorie struktury obyvatelstva podle národnosti, regionálního původu a státního občanství

Po roce 1918 se do čistě německé obce přistěhovali Češi, aby zde založili českou menšinu a posílili českou kulturu v pohraničních oblastech. Jednalo se především o státní zaměstnance, železničáře, pošťáky, četníky, učitele menšinových škol a další. V roce 1921

bylo ve VL z 2 369 obyvatel 2 246 ob. něm. národ. (94,8 %) a 39 ob. čes. národ. (1,65 %) a 84 obyvatel národnosti jiné (3,55 %) (Ministerstvo vnitra a Státní úřad statistický, 1924, s. 75). Podle sčítání lidu z roku 1930 se počet ob. čes. národ. zvýšil z 39 obyvatel v roce 1921 na 51 obyvatel v roce 1930 (2 % z celkového počtu obyvatel) Ministerstvo vnitra a Státní úřad statistický, 1935, s. 70). Z celkového počtu 2 569 obyvatel obce bylo ob. něm. národ. 2 449 (95,3 %) a 69 obyvatel jiné národnosti (2,7 %) (Ministerstvo vnitra a Státní úřad statistický, 1935, s. 70).

7.2.3 Kategorie politické orientace komunity

V roce 1918 byla obec převzata československým vojskem. Jašš (2007a, s. 5) uvádí, že na vývoj obce to nemělo zvláštní vliv. V následujícím textu jsou předloženy výsledky voleb, které se podařilo dohledat. V kronice (SOKA Šumperk, fond MNV Velké Losiny, inv. č. 72, s. 36) jsou uvedeny výsledky obecních voleb z roku 1923, předložené v následujícím textu. V obecních volbách v roce 1923 bylo odevzdáno 1 265 hlasů. Nejvíce, 378 hl. obdržela DSD (něm. sociální demokraté) (9 mand.), druhá byla BdL (něm. agráři) s 325 hl. (8 mand.), třetí DGP (něm. živnostníci) s 274 hl. (6 mand.), čtvrtí DCV (něm. křesťanští sociálové) se 209 hl. (5 mand.) a pátá KSČ se 79 hl. (2 mand.). Zvolený starosta byl ze strany BdL, první náměstek byl z DSD a druhý náměstek z DGP. Z výsledků těchto voleb lze vyčíst, že nacionální strany vzniklé na obranu německví v pohraničí jako byla Německá nacionální strana (DNP-Deutsche Nationalpartei) a Německá národně socialistická strana (DNS-Deutsche nationalsozialistische Arbeiterpartei) nenašly ve VL mnoho příznivců.

V dalších obecních volbách z roku 1931 dostala nejvíce hlasů DSD 434 hl. (5 mand.), druhá byla BdL s 289 hl. (6 mand.), třetí byla nacionální strana DNS se 165 hl. (3 mand.), čtvrtá DGP se 148 hl. (3 mand.), pátá KSČ se 138 hl. (3 mand.), šestá DCV se 135 hl. (3 mand.), sedmá Unpol. Partei Zur Hebung des Fremdenverkehrs (Unp) se 108 hl. (2 mand.) (SOKAŠ Šumperk, fond OÚ Šumperk, karton 44, inv. č. 351).

Bartoš a kol. (1974, s. 121) uvádí výsledky dalších dvou voleb do parlamentu. Ve volbách do parlamentu v roce 1929 hlasovalo 1 373 losinských obyvatel. Nejvíce hlasů obdržela DSD 429 hl., druhá byla DCV 320 hl., třetí BdL s 260 hl., čtvrtá KSČ se 136 hl., pátá DNS se 133 hlasy, šestá DNP se 74 hlasy, sedmá ČSNS. Až na pátém místě se umístila nacionální strana DNS.

Ve volbách do parlamentu v roce 1935 volilo 1 568 voličů a naprosto nejvíce hlasů 740, téměř polovinu, obdržela SdP-Sudetendeutsche Partei. Šlo o Henleinovu sudetoněmeckou stranu. Jasný posun k nacionalismu se tedy ve VL projevil značně intenzivně. Více jak o polovinu méně hlasů než vítězná strana dostala DSD 329 hl., třetí

nejsilnější strana byla BdL se 182 hl., čtvrtá byla KSČ se 136 hl., až pátá byla DCV, šestá byla SdW a sedmá ČSNS.

Poslední demokratické volby se odehrály v roce 1938. Tyto komunální volby byly uvedené v kronice (SOkA Šumperk, fond MNV Velké Losiny, inv. č. 72, s. 36). Ve VL hlasovala naprostá většina 1 328 ob. pro SdP (25 mand.). V roce 1938 hlasovalo 128 osob pro DSD (3 mand.), 55 pro KSČ (1 mand.) a 54 osob pro českou kandidátku (ČK).

Příklon k nacionálním stranám se postupně u Losinských vyvíjel, avšak tento proces byl velmi pomalý. Ještě v roce 1935 hlasovala pouze polovina obyvatel pro SdP. Ve vyhrocené atmosféře roku 1938 již naprostá většina, 85 % voličů, hlasovala pro SdP. Stále však zůstávala malá část ob. něm. národ. jasně se přiklánějící k demokratickým stranám v ČSR, což dokazuje ostrůvek ob. něm. národ. nesouhlasící s Henleinovým a Hitlerovým nacionalismem. Výsledky voleb jsou přehledně uvedeny v příloze č. 23.

7.2.4 Kategorie hospodářství

Prosperující lázně, historické památky a poloha v podhůří Hrubého Jeseníku pomohly udělat z VL atraktivní lázeňskou a rekreační oblast. V souvislosti s tím se v obci ve dvacátých letech 20. století rozvíjelo pohostinství, hotelnictví a privátní ubytování. Ve VL zcela dominoval terciární sektor. Nacházeli se zde pouze drobní zemědělci a pár menších průmyslových provozoven s výjimkou ruční papírny. Jak uvádí Doubravský (In Gába, Berková, 2001, s. 29) tato skutečnost, ještě na začátku dvacátých let vnímaná jako handicap, se pro lázeňsky a rekreačně orientovanou obec začala jevit jako přednost.

Lze souhlasit s Doubravským (In Gába, Berková, 2001, s. 31), že ve VL se nenacházely větší průmyslové podniky. V provozu byla parní pila, tři mlýny, tkalcovna, ruční papírna s elektrárnou, provozovna na výrobu cementového zboží, výroba mlýnských zařízení firmy Dresel, která měla odbyt i za hranicemi regionu, olejna, výrobní šindele, kamenolomy, 7 řeznictví, 6 truhlářství.

V obci bylo tradičně provozováno lázeňství. VL byly turisticky vyhledávanou obcí. V souvislosti s lázeňstvím a turismem se ve dvacátých letech v obci rozvíjela oblast hotelnictví, pohostinství a privátního ubytování, z čehož proudily velké příjmy do obecní pokladny a místním podnikatelům. VL se tak mohly rychle vyrovnat s poválečnou krizí a hospodářsky se rozvíjet. Každý větší dům měl letní privátní ubytování pro turisty (SOkA Šumperk, fond MNV Velké Losiny, inv. č. 72, s. 42). V obci byl provozován „Hotel Weiser“ (nyní „Hotel Praděd“), panský hotel „U Zlatého kříže“, několik restaurací, penzionů a privátní soukromé ubytování po domácnostech. V obci bylo velké množství živnostníků, obchodů a provozoven rozmanitého zboží.

7.2.5 Kategorie sídelního typu obce, bydlení a architektury

Obec byla liniovitého typu. Bylo přistavěno mnoho rodinných domů a několik vilových domů sloužících k ubytování pro hosty, což přineslo mnohé změny do architektonického vzhledu obce. V obci byly renovovány lázně a zároveň VL získávaly vzhled rekreační obce. Na významu nabíralo obecní centrum u Hotelu Weiser směrem k hlavní lázeňské budově v dolní části obce. Na důležitosti taktéž neztratilo historické centrum kolem kostela, školy a fary v horní části VL.

V tomto období se stavěly velké dvouposchodové domy vilového typu. Domy měly poměrně velké sklepní prostory. Do domu se vcházelo přes dřevěnou verandu, k jejímž hlavním vchodovým dveřím vedlo několik schodů. Veranda v letních měsících sloužila k odpočinku a v zimních měsících pomáhala udržovat v obytných prostorech teplo. Vedle domu stávala samostatně stodola či dřevěná kůlna pro hospodářská zvířata. Jednotlivé domy od sebe bývaly poměrně vzdáleny, bývaly obklopeny velkou zahradou, ve které rostly ovocné stromy. V přízemí domu bývala velká chodba a velké místnosti s vysokými stropy.

Výstavba rodinných domů ve dvacátých letech byla velmi čilá. Od roku 1921 do roku 1930 bylo postaveno 67 nových domů, což bylo třikrát více než v minulém desetiletí. Tento intenzivní stavební růst souvisí s klidným meziválečným obdobím a hospodářským rozkvětem obce vycházejícím z prosperujícího lázeňství a turismu. Lázně byly renovovány a rozšiřovány, bylo postaveno několik vilkových domů pro hosty. Dbalo se na čistotu a upravený vzhled obce.

7.2.6 Kategorie občanské vybavenosti

V obci se nacházela fara, pošta, četnická stanice, železniční stanice. V obci fungovala obecná škola, ve které se vyučovalo německy. Od roku 1923 se přidala škola měšťanská, taktéž německá. V roce 1934 byla otevřena česká menšinová škola jako důsledek přistěhování Čechů do VL po roce 1918. Od roku 1924 probíhaly zimní kurzy tzv. selské školy, vyšší rolnické. Dále zde byla živnostenská pokračovací škola. Ve VL byli tři lékaři a jeden zvěrolékař. Brněnka fungovala jako ozdravovna magistrátu města Brna.

Velké Losiny byly nadprůměrně vybaveny obchody, pohostinstvím a hotelnictvím. Byly zde dva obchody s potravinami – Koloniál Millarsch-obchod s potravinami (dnes „Mirabar“) a Potraviny Hill-konzum (dnes Jednota „Na rohu“); Althubertovo papírnictví-obchod s drogistickým zbožím, papírnictvím, galanterií a fotopotřebami (dnes obchod s oblečením), Baťa obuv a sedm řeznictví. V obci byla záložna, advokát, pohřební ústav, benzínová čerpací stanice a poměrně mnoho provozoven malých živnostníků – šest truhlářů, tesař, kolař,

zámečník a další. Vybavenost v oblasti hotelnictví a pohostinství byla velmi dobrá. Fungoval zde Hotel Weiser (dnes „Hotel Praděd“), pohostinství „V Zátíší“ a další restaurace a penziony. Rozšířené bylo privátní ubytování po domech.

Z volnočasových institucí zde bylo kluziště, koupaliště a kino.

7.2.7 Kategorie občanské iniciativy

K již existujícím spolkům hasičskému, pěveckému, dělnickému čtenářskému spolku, zemědělskému spolku, katolickému lidovému spolku a kasinu přibyl spolek potravinářský, chovatelský, odborová organizace dřevozemědělců. Ke spolkům posilujícím povědomí o německé národnosti, které v obci fungovaly tři, Svaz Němců severní Moravy, Německý tělovýchovný spolek, Německý školský spolek, přibyl v roce 1920 Deutscher Kulturverband, spolek mládeže politické strany DNS. Ve VL tak byla solidní základna spolků posilujících německé vlastenectví. V roce 1934 vznikla v obci jako protiváha pobočka NJ, která naopak posilovala české vlastenectví v obci a okolí.

V obci se konaly různé společenské a kulturní akce, lidé mohli chodit do kina, sportovně se vyžít na koupališti a kluzišti. VL měly dobrou vybavenost pro volnočasové aktivity svých občanů. Farnost se taktéž angažovala v pořádání oslav a s tím spojených zábav a veselí. Například v roce 1922 a 1936 organizovala dvě větší zábavné akce k příležitosti žehnání kostelních zvonů.

7.2.8 Kategorie náboženství

Ve sčítání lidu z roku 1921 se z celkového počtu 2 369 obyvatel VL přihlásilo 2 256 obyvatel k římskokatolické církvi, 46 k evangelické, 12 k israelské, 54 obyvatel k jiné a neudané církvi a pouze jeden uvedl, že je bez vyznání (Ministerstvo vnitra a Státní úřad statistický, 1924, s. 23). Obec byla tedy naprosto religiózní.

Ve sčítání lidu v roce 1930 se již 33 lidí nechalo uvést jako ateisté, i přesto naprostá většina obyvatel uvádí příslušnost k některé z církví (Ministerstvo vnitra a Státní úřad statistický, 1935, s. 30). V tomto období byly VL taktéž velmi religiózní obcí. Z celkového počtu 2 569 obyvatel v roce 1930 se 2 395 přihlásilo k římskokatolické církvi, 49 k církvi evangelické, 2 k československé, 4 k israelské, 82 ke starokatolické církvi a 4 k jiné a neudané církvi (Ministerstvo vnitra a Státní úřad statistický, 1935, s. 30).

Římskokatolická farnost se aktivně účastnila společenského života v obci. Například ve farské kronice (Gedenk-buch des Pfarrsprengels) je několikrát uvedeno, že pořádala slavnosti ke příležitosti vysvěcení nových zvonů (Archiv farního úřadu Velké Losiny).

7.2.9 Kategorie lidové kultury

V této kategorii jsou předloženy informace, které se ke sledovanému období podařilo získat. V obci se slavily tradiční svátky, jako jsou Vánoce a Velikonoce. Na Velikonoční pondělí chodili chlapi s ručně upleteným prutem ovázaným mašlemi a navštěvovali domácnosti, ve kterých byla děvčata. Chlapi vymrskali děvčata, přitom povídali básničku a za to dostali od děvčat malovaná vajíčka a sladkosti. Tato tradice se nazývala Šmekustr. Poté mezi sebou chlapi soutěžili. Soutěžili vždy po dvou. Oba chlapi si vzali do ruky vyšmekustrované vajíčko a jeden bouchl druhému malovaným vajíčkem do malovaného vajíčka. Komu se rozbila skořápka, ten obě vajíčka získal. Ve VL a v okolních obcích se v neděli před Velikonočním pondělím konávaly Velikonoční jízdy na koních. Začínalo se mší v některém z kostelů. Poté se na koních projíždělo zúčastněnými obcemi. Jízda se zakončovala pohoštěním v některé ze zúčastněných obcí. V obci se konávala církevní procesí a poutě na poutní místo Kreuzberg (Křížový vrch).

7.2.10 Kategorie jazyka pro denní komunikaci

Po roce 1918 byla ve VL úředním jazykem čeština spolu s němčinou. V oficiálních úředních listinách bylo možné používat němčiny, ale vždy s českým překladem. V některých archiváliích uložených ve Státním okresním archivu v Šumperku je však obec VL napomínána za to, že se šumperskými úřady komunikuje v úředních dopisech pouze německy. V běžné každodenní komunikaci se v obci mluvilo pouze německy. Obyvatelé české národnosti používali češtinu a děti mohly navštěvovat českou menšinovou školu. Tu navštěvovaly i některé děti německé národnosti, které se zde naučily mluvit plynule česky, ale mimo školu mluvily německy.

7.2.11 Kategorie vztahu obyvatel k obci jako k místu svého domova

O vztahu místních k VL jako k místu svého domova svědčí čilá spolková aktivita a angažovanost místních v komunální politice se zaměřením na německé vlastenectví. V kronice (SOkA Šumperk, fond MNV Velké Losiny, inv. č. 72, s. 38) je uvedeno, že VL byly v tomto období krásně upravenou a čistou obcí, což dokazuje vztah místních k obci jako k místu svého domova. Dalším dokladem vztahu místních k VL jako k místu svého domova byl vztah místních k památkám v obci, jejich angažovanost v pořádání sbírek na zakoupení a opravu kostelních zvonů a renovaci kostela. Dalším faktorem potvrzujícím vztah místních ke své obci bylo provozování tradičních akcí k příležitostem oslavy svátků (např. Velikonoční jízdy) a vybudování a uctívání poutního místa na kopci Kreuzberg (Křížový vrch) za školou.

7.3 Analýza v období od záboru Velkých Losin německou státní mocí po konec druhé světové války

Tato analýza zachycuje období záboru VL Německou říší a období druhé světové války. V jednotlivých analýzách jsou předloženy kategorie, ke kterým se v příslušném období podařilo dohledat informace. Naprostá většina záznamů z tohoto období byla zničena původní německou komunitou, ale i novoosídlenci po druhé světové válce.

7.3.1 Kategorie počtu obyvatel a kategorie národnosti, regionálního původu a státního občanství

Počet obyvatel v obci se během války rychle měnil. Dle informací od Jašše (2000) a Morávkové, Veberové (2000) se předpokládá, že ve VL byl za války velmi velký pohyb obyvatelstva. Konkrétní údaje o počtu obyvatel však známy nejsou. Poslední sčítání lidu před záborem se uskutečnilo v roce 1930 a další údaje o počtu obyvatelstva jsou až z roku 1948, kdy se však zjišťoval pouze počet obyvatel, ne národnost. Dle posledního sčítání lidu zde bylo v roce 1930 celkem 51 českých usedlíků, avšak v roce 1938 jich zřejmě bylo více¹¹. Jašš (1998) uvádí, že na podzim roku 1938 se z VL ze strachu z perzekuce odstěhovala většina obyvatel české národnosti. Do vnitrozemských obcí se však odstěhovali i obyvatelé německé národnosti, kteří nesouhlasili s nacionalismem. Tímto došlo ke snížení počtu obyvatel. K dalšímu snižování počtu obyvatel docházelo v průběhu samotné války, když muži museli narukovat do německé armády. Naopak během války, zejména pak ke konci války, se v obci nacházeli Němci, utečenci z vybombardovaných a válkou pleněných území Volyňska, Slezka, Porúří a dalších. V lázních se soustřeďovali Němci pro pěstování arijské rasy.

7.3.2 Kategorie politické orientace komunity

Dne 7.10.1938 byly VL zabrány Německou říší. V obci byla odstraněna volitelnost orgánů obecní samosprávy a veškerou výkonnou moc měl nově jmenovaný starosta, který byl místním nacistou. Pouze na finančním hospodaření obce se podílel bývalý starosta VL.

Po záboru v roce 1938 byly v pohraničí vyhlášeny volby. Voliči mohli hlasovat pouze pro vůdce německé říše, Adolfa Hitlera. Ve VL byly do urny vhozeny 4 bílé lístky (SOkA Šumperk, fond MNV Velké Losiny, inv. č. 72, s. 36), 4 hlasy byly proti Adolfu Hitlerovi.

¹¹ Vyplývá to ze srovnání s počtem hlasů (54 hl.), které obdržela v komunálních volbách roku 1938 Jednotná česká kandidátka. Hlasovat mohli občané starší 18 let.

7.3.3 Kategorie hospodářství

Brzy po záboru byl zastaven provoz lázní. Došlo k útlumu cestovního ruchu. Po vypuknutí války došlo k celkovému úpadku hospodářství. Terciér neměl téměř žádný význam. Důležitým se stalo zemědělství a chov hospodářských zvířat pro vlastní potřebu, aby měli lidé zdroj obživy. Za války fungovaly mlýny a výroba cementového zboží. Hospodářství bylo centrálně řízeno a veškeré zboží se dalo koupit pouze na potravinové lístky, přičemž jeho ceny byly úředně stanoveny.

7.3.4 Kategorie sídelního typu obce, bydlení a architektury

Od roku 1938 do konce války byla k VL přiřčena do té doby samostatná obec Bukovice. V této kategorii se nepodařilo dohledat další informace.

7.3.5 Kategorie občanské vybavenosti

Naprostá většina obchodů a provozoven fungujících před záboem byla postupně zavřena. Na konci války už nebyly skoro žádné potraviny v obchodech s potravinami. Nadále fungovalo Althubertovo papírnictví-obchod s drogistickým zbožím, papírnictvím, galanterií a fotopotřebami. Z lázní byla zřízena ozdravovna pro matky s dětmi. Jeden z lázeňských domů byl vyčleněn pro Němky, které měly rodit děti nordické rasy.

7.3.6 Kategorie jazyka pro denní komunikaci

Jediným úředním jazykem se stala němčina. Němčina byla nadále běžně užívaným jazykem. Češtinou se zřejmě vůbec nemluvalo

7.4 Analýza Velkých Losin 1945–1948

V analýze je postižen krátký vývoj obnovy obce v poválečném období do převzetí moci komunisty v roce 1948.

7.4.1 Kategorie počtu obyvatel a kategorie struktury obyvatelstva podle národnosti, regionálního původu a státního občanství

Po válce proběhlo sčítání lidu, domů a bytů až v roce 1950. Ještě před samotným sčítáním lidu roku 1950 provedl Státní úřad statistický (1948, s. 50) sčítání v roce 1948, ve kterém bylo ve Velkých Losinách uvedeno 1 941 obyvatel. Jde o velký úbytek, o 628 obyvatel, od posledního sčítání lidu v roce 1930. Ve sčítání lidu v roce 1950 jich však bylo ještě méně, celkem 1 853 obyvatel (Státní úřad statistický a Ministerstvo vnitra., 1955, s. 61). Počet obyvatel se tedy stále snižoval. V této oblasti byla situace velmi nestabilní.

V létě 1945 se do VL začali vracet Češi, kteří obec opustili po záboru. Také se z války vraceli muži. Zároveň však v těchto dnech přicházeli první novoosídlenci převážně z blízkých českých obcí. Protože v té době v domech ještě bydleli starousedlíci německé národnosti, docházelo k velkým problémům. Obec byla kapacitně předimenzovaná obyvateli. Většina obyvatel německé národnosti byla organizovaně odsunuta již v roce 1946. Jak uvádí Jašš (In Gába, Berková, 2001, s. 35) a Černá (1993, s. 5), z VL bylo odsunuto 2015 osob, zůstalo pouze 25 obyvatel německé národnosti, kteří bojovali proti fašismu, byli nepostradatelnými odborníky nebo žili ve smíšeném manželství, což z nich byla většina. O neorganizovaných odsunech nebyly dohledány žádné informace. I po odsunu obyvatel něm. národnosti byl počet obyvatel velmi nestabilní. Jašš (In Gába, Berková, 2001, s. 35) uvádí, že mnozí novoosídlenci si zabrali volný domek, odtud odcizili movitý majetek a pak se odstěhovali do jiné obce. Většina novoosídlenců byla z Moravy, především z Hané, Valašska a Slovácka, méně jich bylo z Čech. Dále přicházeli novoosídlenci z Polska, z Rakouska, z Rumunska, jedna rodina ze Sýrie a čeští reemigranti. ze západní Ukrajiny z oblasti Volyně.

7.4.2 Kategorie politické orientace komunity

Černá (2010, s. 4) uvádí, že ve VL jako v obci s většinově státně nespolehlivým obyvatelstvem byla místo MNV zřízena Místní správní komise (dále jen MSK). V průběhu roku se složení MSK změnilo. V MSK byly pouze tři zástupci, z toho jeden z KSC, jeden z ČSSD, jeden z ČSNS. MSK přešel na MNV a v roce 1946 se znovu změnilo jeho složení. Do MNV byli jmenováni zástupci politických stran podle výsledků voleb do Národního shromáždění. Ve VL tak v MNV mělo 13 mandátů KSC, 7 ČSSD, 6 ČSNS, 4 ČSL. Zvolen byl starosta (KSC), první náměstek (ČSSD) a druhý náměstek (ČSNS).

7.4.3 Kategorie hospodářství

Jašš (2007a, s. 6), uvádí, že přes několik specifických problémů probíhalo osídlení, zejména ve vztahu k hospodářským objektům, ve VL relativně bezproblémově. Novoosídlenci obsadili většinu provozoven a podniků v obci, byly obnoveny státní úřady, postupně se z útlumu dostával provoz lázní a obec žila ekonomickými i spolkovými aktivitami. Jašš (In Gába, Berková, 2001, s. 49) uvádí, že v roce 1946 až 1947 se postupně začal konsolidovat kromě společenského a kulturního života i život hospodářský. V obci bylo provozováno velké množství soukromých živností a obchodů, pomalu se začaly obnovovat lázně. V obci se tedy znovu začal rozvíjet před válkou dominantní terciární sektor. Tento slibný vývoj byl přerušen až nástupem komunistického režimu v roce 1948.

V letech 1946 a 1947 zahájilo provoz několik malých průmyslových podniků, které fungovaly již před válkou, parní pila, dva mlýny, olejna. Ruční papírna s tkalcovnou byla v úpadku. Tkalcovna zanikla již v roce 1946. V letech 1946 až 1947 byl otevřen kamenolom s drtičem kamene, vznikla filiálka firmy Thonet, n.p., která vyráběla sedadla židlí z lýka, a dvě menší pily. Z potravinářského průmyslu v obci fungovaly dvě pekárny a jedna mlékárna, z dřevozpracujícího průmyslu několik malých provozoven truhlářství.

Po roce 1946 v obci fungovalo velké množství živností, malých provozoven a obchodů. Lázně se pomalu obnovovaly. V oblasti a hotelnictví a pohostinství byla obnovena většina předválečných podniků. Nejvýznamnější byl Hotel Praděd s biografem a tanečním sálem (bývalý Hotel Weiser), restaurant Zátíší s tanečním sálem, hostinec Odehnal č. p. 347 (bývalý hostinec Mikusch) s koloniálním obchodem a kuželnou, hostinec „Zlatý kříž“ u zámku, což byl nejstarší hostinec ve VL. Ve VL fungovala Hospodářská záložna.

V roce 1945 byla zřízena Zemským výzkumným ústavem zemědělským v Brně Šlechtitelská stanice ovocnářská na pozemku, kde již před válkou existoval 2ha matečný sad s krajovými, baltskými, ruskými a severskými odrůdami ovoce. Již za okupace zde byl pokusný ústav ke studiu mrazuvzdornosti jednotlivých odrůd polních plodin. V roce 1947 byl založen v zámeckém areálu Hygienickým a mikrobiologickým ústavem Univerzity Palackého v Olomouci ústav pro výzkum léčivých rostlin. Prováděly se zde výzkumy účinků a obsahu léčivých drog v různých rostlinách. Jašš (In Gába, Berková, 2001, s. 37) uvádí, že ústav byl založen jako první tohoto druhu v ČSR i střední Evropě a měl se stát výzkumnou stanicí biologickou, lékařskou všech vysokých škol v ČSR.

7.4.4 Kategorie sídelního typu obce, bydlení a architektury

Přestože byla obsazena většina obchodů, provozoven a průmyslových podniků (Jašš, 2007a, s. 6) a v obci se úspěšně rozvíjelo hospodářství, zároveň se úspěšně rozvíjela občanská iniciativa, dosídlit všechny domy v celé obci se nepodařilo. VL byly dosídleny nedostatečně, asi jenom ze dvou třetin (Jašš, In Gába, Berková, 2001, s. 39), což byl jeden ze specifických problémů nově osídlené obce (Srov. Jašš, 2007a, s. 6) Neosídlené domy chátraly a mnohdy musely být strženy. V zástavbách tak vznikaly proluky. Dalším významným specifickým problémem (Srov. Jašš, 2007a, s. 6) bylo, že novoosídlenci neměli zájem pečovat o vzhled a čistotu obce (Srov. SOkA Šumperk, fond MNV Velké Losiny, inv. č. 72, s. 38). Až do počátku padesátých let nebyla vyvíjena žádná stavební aktivita v oblasti veřejné úpravy a výstavby a až v šedesátých letech začala aktivita v oblasti výstavby bytových míst.

Bukovice, které za války připadly VL, se opět osamostatnily. Německý název Gross Ullesdorf přestal být používán a obec byla výhradně označována českým Velké Losiny.

7.4.5 Kategorie občanské vybavenosti

VL byly v poválečných letech, zejména od roku 1947, kvalitně vybavenou obcí, která ve většině institucí, obchodů a provozoven navázala na předválečný provoz. Byly obnoveny instituce zabezpečující školský, zdravotní a správní řád. Pošta prošla rekonstrukcí, četnická stanice byla obnovena, později však přesunuta do prostornějšího domu u hlavní silnice. V roce 1946 byla k obecní škole zřízena újezdni měšťanská škola. V 1946 byly založeny dvě mateřské školy. Jedna pro horní část obce, druhá pro spodní část obce. Do odsunu fungovali ve VL dva němečtí lékaři. V roce 1946 přišel do VL doktor a působil zde jako obvodní lékař až do 70.let. V roce 1945 bylo v lázních zřízeno porodnické a gynekologické oddělení nemocnice v Šumperku, ale hned v roce 1948 bylo zrušeno, protože se v Šumperku postavila nová porodnice. V roce 1946 došlo k zřízení místní lidové knihovny. V Hotelu Praděd fungoval biograf s tanečním sálem. V roce 1945 byla zřízena ovocnářská výzkumná stanice a v roce 1947 založen ústav pro výzkum léčivých rostlin v zámeckém areálu.

V obci byla provozována řada soukromých živností a obchodů. Fungovala zde prodejna obuvi, textilu, konfekce, průmyslového zboží, drogerie, benzinová pumpa, papírnictví, lékárna, šest prodejen potravin, pět obchodů s masem a uzeninami, cukrárna, mlékárna, dvě pekárny, dvě prodejny tabáku, opravna jízdních kol, hodinářství, sedlářství, několik holičství, krejčovství, ševcovství, pokrývačství, truhlářství, fotografický ateliér, zahradnictví, kovářství a další. V obci bylo provozováno několik hotelů a pohostinství, které navázaly na svůj předválečný provoz. Nacházela se zde Hospodářská záložna.

7.4.6 Kategorie občanské iniciativy

O poměrech v oblasti občanské iniciativy po odsunu původních obyvatel německé národnosti hovoří Jašš (2007a, s. 6) následujícím způsobem. Nové uspořádání poválečných poměrů se projevovalo ve všech oblastech obecního života. Odsunem původní německé komunity utrpěl losinský obecní život zásadní změny. Ve VL byly přetřhány staleté vazby a tradice. Původní spolky s odchodem německé komunity zcela zanikly. Přesto vzniklo široké spektrum zcela nových spolků a iniciativa občanů ve společenském a kulturním dění obce byla velká. Společenský, kulturní a spolkový život obce byl naplněn různými akcemi již od roku 1945.

V roce 1945 vznikl hasičský sbor protipožární ochrany, který se aktivně angažoval v kulturním životě obce. Pořádal divadelní představení a ve spolupráci se Sokolem organizoval oslavy významných svátků. Jeho členové tvořili hlavní část bezpečnostních hlídek revolučních gard. Členky tohoto hasičského sboru prošly samaritánským kurzem.

V roce 1945 vznikl Sokol. Pro cvičení využívaly tzv. Turnhalle, bývalou tělocvičnu Německého tělovýchovného spolku. Finanční prostředky na nejnnutnější opravy tělocvičny byly zajištěny ze vstupného, které se vybralo na sokolských plesích. Sokol zřídil ochotnický divadelní spolek. Ten pak spolu se sborem hasičů zajišťoval většinu představení a kulturních akcí pro širokou veřejnost. V letech 1945 až 1946 vznikl Lidový myslivecký spolek, Svaz bojovníků za svobodu, Svaz československé mládeže, Svaz československo-sovětského přátelství, Jednotný svaz českých zemědělců. Při škole bylo ustanoveno rodičovské sdružení, které se podílelo na mnohých kulturních akcích v obci.

7.4.7 Kategorie náboženství

V roce 1946 přišel do VL mladý římskokatolický kněz, který převzal úřad od posledního německého kněze. Působil zde až do své smrti po roce 1989. Poválečná kronika byla psaná v roce 1950 retrospektivně od roku 1945 do 1957, proto byly v kronice tendenčně vynechány informace o náboženství. Více informací se nepodařilo dohledat.

7.4.8 Kategorie jazyka pro denní komunikaci

Naprostá změna nastala v této kategorii. Místo němčiny, která výhradně zněla VL od šestnáctého století, se začalo v obci mluvit česky. Úředním jazykem byla pouze čeština. Protože novoosídlenci byli z různých částí Moravy a Čech, mluvilo s v obci různými nářečími, nejvíce nářečím hanáckým, valašským, ale také slováckým. V běžné mluvě se používaly některé německé výrazy, zvláště pro různé zvyky, pojmenování věcí každodenní potřeby, názvy budov a institucí, nadávky a zvolání. Tyto německé výrazy se někdy počešťovaly.

7.4.9 Kategorie vztahu k obci jako k místu svého domova

Na jednu stranu se objevují záznamy o tom, že spolková scéna ve VL byla velmi záhy obnovena, v obci se pořádalo mnoho společenských a spolkových akcí. Hospodářství se slibně vyvíjelo a vybavenost obce byla na velmi dobré úrovni. Na druhou stranu se objevují záznamy, které ukazují na negativní jevy. Například v kronice (SOkA Šumperk, fond MNV Velké Losiny, inv. č. 72, s. 38) se uvádí, že nová komunita neměla vztah k veřejnému a mnohdy ani k svému soukromému majetku. Nechávali chátrat zabrané domy a zahrady, znečišťovali koryto potoka Losinky tím, že do něj házeli staré nádoby, plechovky a jiný odpad. Nikdo se nechtěl ujmout psaní poválečné kroniky. Několik obyvatel to dokonce přislíbilo, ale pak to neudělali. To však nemusí být výrazem nevybudovaného vztahu k obci, ale nejistoty, jestli by si v tom počínali dobře a obav z postihnutí poválečné situací v obci v

pravém světle. Úspěchy v sektoru občanské iniciativy, hospodářství a občanské vybavenosti lze tedy spíše než k vytvoření vztahu k VL jako k místu svého domova přičíst k poválečné euforii mnohých novoosídlenců a euforii novoosídlenců z mnohých možností, např. v oblasti hospodářství, které obec poskytovala. Pokud jsou neformální vztahy mezi komunitou pozitivní, mohou ovlivnit, aby se lidé cítili v obci jako doma. V pár případech byly vztahy negativně poznamenány. Později než první novoosídlenci přišli reemigranti z Volyně. Ze zákona disponovali přednostním právem při zabírání přidělů, což znamenalo že mohli přednostně osídlit usedlosti, ve kterých již bydleli jiní novoosídlenci. Což se v drtivé většině případů stalo a vyvolalo to mezi nimi napětí a spory.

Souhrnem se dá říci, že za tak krátkou dobu si novoosídlenci nemohli udělat k VL takový vztah, ve kterém by vnímali tuto obec jako svůj domov. Jašš (2007a, s. 6) uvádí, že odsunem původní německé komunity došlo k zásadním změnám v obecním životě, byly přetřhány staleté vazby a tradice. I přes relativně hladký průběh osídlování, zejména provozoven a obchodů, a postupném ustálení života v obci se objevovaly některé osobité problémy (Jašš, In Gába, Berková, 2001, s. 39). Novoosídlenci byli nesourodou demograficky zcela odlišnou komunitou od původního obyvatelstva, obec byla nedostatečně dosídlena (Jašš, In Gába, Berková, 2001, s. 39) a novoosídlenci nepečovali o vzhled obce.

7.5 Analýza Velkých Losin 1948–1960

Analýza sleduje vývoj obce v období po komunistickém převratu do roku 1960 v kategoriích, ke kterým se podařilo získat nějaké informace.

7.5.1 Kategorie počtu obyvatel

První poválečné údaje o počtu obyvatel ve VL jsou až z počátku roku 1948. V Seznamu obcí v zemi Moravskoslezské, II. díl (1948, s. 50) je uvedeno, že ve VL bylo 1 941 obyvatel. Jde o rapidní pokles obyvatel od posledního sčítání lidu v roce 1930, kdy žilo ve VL 2 569 obyvatel. Pokles se uskutečnil v důsledku odsunu původní německé komunity. Další sčítání lidu proběhlo až v roce 1950. V tomto roce čítaly VL 1 853 obyvatel (Státní úřad statistický a Ministerstvo vnitra., 1955, s. 61), což ukazuje na další úbytek obyvatelstva. Situace byla v těchto letech v oblasti počtu obyvatel značně nestabilní. Do pohraničí se vydávalo velké množství novoosídlenců a ti postupně pobývali i v několika obcích, než se definitivně usadili. Další záznamy o počtu obyvatel jsou z roku 1955, nejde však o sčítání lidu v ČSR. V roce 1955 bylo v obci celkem 1 901 obyvatel (SOkA Špk, Fond MNV Velké

Losiny, Inv. číslo 137, karton 18). Jde o nepatrný nárůst obyvatel. Lze hovořit o tom, že se situace již stabilizovala.

7.5.2 Kategorie struktury obyvatelstva podle národnosti, regionálního původu a státního občanství

Odsun původního obyvatelstva, které bylo z naprosté většiny německé národnosti, proběhl v letech 1946 až 1947. Na jejich místo již v prvních poválečných dnech přicházeli novoosídlenci. Pohyb obyvatel byl v prvních poválečných letech velký. V zápise v kronice (SOkA Šumperk, fond MNV Velké Losiny, inv. č. 72, s. 35), který se váže k roku 1950, je uvedeno, že ve VL se usadilo 251 osob se svými rodinami z ČSR, 27 rodin z Ukrajiny (reemigranti z Volyně), jedna rodina z Polska, Slovenska, Rakouska a Sýrie. Z výše uvedených 251 osob bylo 86 rodin z Hané, 55 z Valašska, 25 ze Slovácka, 10 z Čech a 75 rodin z jiných částí ČSR. Dále kronikář uvádí, že ze starousedlíků zůstalo v obci šest rodin české národnosti a jedna rodina národnosti německé. (Černá, 2010, s. 5) však uvádí, že v obci zůstalo 25 osob německé národnosti. Informace o struktuře novoosídlenců podle národnosti jsou uvedeny i v jiné archiválii fondu MNV VL (Inv. číslo 137, karton 18), ale liší se od záznamů v kronice. Podle tohoto zdroje bylo v roce 1955 ve VL 1 901 obyvatel, z toho 1 680 Čechů, 53 Slováků, 95 ostatních Slovanů, 51 Němců, 2 Maďaři, 15 Rumunů, 5 jiné národnosti. Z toho bylo 38 reemigrantů z Volyně. Jašš (In Gába, Berková, 2001, s. 39) uvádí, že novoosídlenci tvořili velmi nesourodou skupinu, demograficky zcela odlišnou od původního německého etnika. Mezi některými novoosídlenci z Volyně a některými z ostatních novoosídlenců docházelo ke sporům (blíže v kategorii vztahu k obci 1945–1948).

7.5.3 Kategorie politické orientace komunity

Jašš (In Gába, Berková, s. 39) uvádí, že předěl, který ukončil postupnou a plynulou poválečnou konsolidaci nejen v pohraničí, ale i v celém státě, nastal na počátku roku 1948. Ve VL byla velmi dobrá iniciativa v občanském sektoru a kvalitní hustá síť občanské vybavenosti, hospodářství se zaměřením na cestovní ruch se znovu začalo obnovovat. Komunistický převrat však tento velice slibný poválečný vývoj přerušil.

Po komunistickém převratu byl zřízen Akční národní výbor. Ihned začal s prověrkami a odstraňováním všech politicky i potencionálně nepohodlných občanů ze zastupitelstva a jiných občanů z jejich funkcí ve veřejném životě. Převzetí moci komunisty však ve VL neprobíhalo vůbec jednoduše. V roce 1948 mohli občané volit pouze jednotnou kandidátku Národní fronty. Z 952 hlasů hodilo do urny 49 voličů bílé lístky (Jašš, In Gába, Berková, s. 39). Deset správců zemědělského majetku a rodinných domů bylo odvoláno. Z obce byl

vypovězen ředitel lázní. Dva občané VL byli v roce 1949 odsouzeni za protistátní činnost (tzn. z politických důvodů) na 16 let a 20 let do vězení. V roce 1949 byla zřízena Újezdni osvětová beseda, která se měla věnovat přednáškové činnosti a prokomunistické výchově. Setkala se však s nezájmem obyvatelstva. Proto musely být v roce 1951 do osvětové besedy sdruženy všechny spolky v obci. Tím byla zavedena kontrola nad kulturním životem v obci. Komunisté postupně přebírali moc jak v hospodářské, tak i kulturní oblasti života komunity.

7.5.4 Kategorie hospodářství

Po válce se ve VL slibně obnovovalo hospodářství. Vývoj směřoval k úspěšné dominanci terciárního sektoru se zaměřením na lázeňství a cestovní ruch, tak jako před válkou. Tento slibný vývoj byl přerušen nástupem komunismu v roce 1948. Provoz lázní pro veřejnost byl po roce 1948 komunisty zastaven, což bylo pro tradičně lázeňsky orientovanou obec velkou ztrátou. V důsledku komunismu byly živnosti a služby postupně znárodňovány, likvidovány či raději dobrovolně zrušily svůj provoz. I přes zrušení lázeňského provozu pro veřejnost v roce 1950 VL navštěvovali turisté. Avšak pro nedostatek kvalitních služeb, ubytování a pohostinství došlo k absolutnímu útlumu veškerého cestovního ruchu. VL se po roce 1948 staly převážně zemědělskou obcí (Bartoš, In Melzer, Schulz a kol., 1993, s. 499).

Socializace zemědělství se ve VL potýkala se značnými problémy, zemědělci nechtěli do JZD vstupovat a již v roce 1956 bylo JZD pro své neúspěchy v hospodaření převedeno do majetku Československých státních statků. Jašš (In Gába, Berková, 2001, s. 40) uvádí o socializaci zemědělství následující informace. V roce 1949 byl ve VL ustaven přípravný výbor k založení JZD. Mezi Losinskými však panovala nedůvěra ke kolektivizaci, kterou ještě umocňovalo vyprávění novoosídlenců z Volyně, kteří zažili socializaci zemědělství na Ukrajině. Protože lidé dobrovolně nechtěli vstupovat do JZD, začalo se pro vstup používat nátlaku od neúměrného zvyšování dodávek potravin pro ty, co nebyli v družstvu, až po vysídlování lidí, kteří veřejně odmítali vstup do družstva. Tento způsob nátlaku budil nesouhlas a nepokoje, což v důsledku způsobilo, že do JZD se v roce 1949 přihlásili pouze tři rolníci. Ani politická agitace MNV nepomohla výrazně zvýšit členství v JZD. Na konci roku 1951 mělo JZD pouhých 15 členů. Proto se zvolila jiná metoda přesvědčování. JZD bylo modernizováno tak, aby přilákalo nové členy. V roce 1951 byla zřízena traktorová stanice. Měla šest traktorů, dvě nákladní auta. Bylo zde zaměstnáno dvacet zaměstnanců. V roce 1952 byl zřízen první družstevní kravín. Na základě velké agitace v roce 1952 mělo JZD na konci roku 67 členů. Z toho jich 33 nevlastnilo ani 5 ha půdy. Šlo převážně o dělníky, kteří neplánovali pracovat v zemědělství. Velká část zemědělců, především těch s velkou rozlohou půdy, do JZD ještě vůbec nevstoupila. Pro neúspěchy hospodářského družstva z něj v roce

1953 vystoupilo 26 členů a oseli svá pole bez ohledu na společné scelení půdy. Avšak do konce padesátých let byla většina soukromých zemědělců přinucena do JZD vstoupit. Stalo se tak na základě stanovení neúměrně vysokých nucených zemědělských dodávek, za jejichž neplnění hrozilo zemědělcům trestní stíhání. JZD mělo čím dále tím větší problémy s produktivitou živočišné a rostlinné výroby, mzda v JZD byla velmi nízká. Proto muselo být losinské JZD převedeno do Československých státních statků Šumperk.

Komunisté zabavovali veškerý hospodářský majetek, většina průmyslových podniků a provozoven byla zrušena. Soukromé podnikání se dostalo do regrese (Jašš, In Gába, Berková, 2001, s. 46). Většina vodních děl a malých podniků byla zrušena. Již v březnu 1948 byla Vojtěchu Vávrovi odňata národní správa vodní pily. Ta zanikla v roce 1953 a v jejích prostorách byla zřízena výrobní cementového zboží. Veškeré drobné dřevařské podniky a pily byly zrušeny. Oba losinské mlýny byly zrušeny. Kamenolom s drtičem kamene byl také uzavřen. V jinak tendenčně cenzurované kronice (SOkA Šumperk, fond MNV Velké Losiny, inv. č. 72, s. 194) je uvedeno, že toto zrušení kamenolomu obci vůbec neprospělo. Obě pekárny byly zrušeny, avšak pro stálý nedostatek čerstvého pečiva musela být v roce 1955 zřízena nová pekárna. Zrušen byl Lesní závod a ředitelství státních lesů. O filiálce firmy Thonet vyrábějící sedadla židlí se nepodařilo dohledat žádné informace. V tomto období byly zřízeny jen dva podniky, výše uvedená pekárna a štěrkopískovna, jejíž těžba fungovala do šedesátých let. Nadále fungovala ruční papírna, ale její provoz byl omezen na minimum.

Po roce 1948 postupně docházelo k rušení obchodů a živností nebo k jejich sloučení do komunálních podniků či pod správu MNV. V padesátých letech samostatně podnikali jen tři živnostníci. Kronikář obce uvádí, že již v roce 1955 je pocíťován nedostatek některých řemeslníků, kteří dříve v obci fungovali (SOkA Šumperk, fond MNV Velké Losiny, inv. č. 72, s. 192). Některé zrušené provozovny musely být znovu obnoveny. Pro nedostatek kvalitních služeb v oblasti pohostinství a hotelnictví, které souviselo se socializací služeb a ukončením provozu lázní pro veřejnost, byl cestovní ruch v obci úplně utlumen.

V kronice (SOkA Šumperk, fond MNV Velké Losiny, inv. č. 72, s. 15) je uvedeno, že ojedinělý a významný projekt Ústavu pro výzkum léčivých rostlin byl v padesátých letech komunisty pozastaven a zrušen. Naopak šlechtitelská stanice se specializovala a zvětšila, zřídila si biochemickou laboratoř. Spolupracovala s Výzkumným ústavem ovocnářským v Holovousích a získala významné postavení především v pěstování drobného ovoce.

7.5.5 Kategorie sídelního typu obce, bydlení a architektury

Novoosídlenci obsadili většinu provozoven, živností a domů. Všechna obydlí se však nepodařilo dosídlit, proto bylo kolem roku 1955 strženo asi 90 zchátralých domů. Nové domy však postaveny nebyly. Vznikaly tak proluky v zástavbě obce liniovitého sídelního typu.

Stavební činnost v oblasti bytových míst byla od roku 1945 až do konce padesátých let v úplném útlumu. Po roce 1948 byla stavební aktivita soukromých osob omezována, ale ani obec se v této oblasti neangažovala. Třetina domů nebyla dosídlena, rapidně se snížil počet obyvatel. Až v první polovině padesátých let začal počet obyvatel pozvolna stoupat a až v druhé polovině padesátých let začala být vnímána potřeba nových bytových míst. Prakticky až do šedesátých let vůbec nedošlo k výstavbě nových domů. Dá se pochybovat i o údržbě stávajících domů, protože v kronice (SOka Šumperk, fond MNV Velké Losiny, inv. č. 72, s. 38) je uvedeno, že mnozí novoosídlenci si neopravovali své domy a jejich okolí. Dle kroniky (SOka Šumperk, fond MNV Velké Losiny, inv. č. 72, s. 38) bylo v roce 1950 ve VL celkem 991 bytových míst z toho 408 domů a 583 bytů. Z 408 domů bylo 379 obytných. Celkem 350 domů bylo obydlených a 58 neobydlených. Situace u bytů vzhledem k jejich obsazenosti byla tíživější. Z 583 bytů bylo obydlených pouze 474 a 109 zůstalo neobydlených.

Až do počátku padesátých let nebyla v oblasti úpravy a výstavby nebytových prostor, veřejných prostranství a komunikačních a inženýrských sítí vyvíjena téměř žádná aktivita. Pouze byly rekonstruovány stávající provozovny zabrané po odsunutých obyvatelích. Až od padesátých let se aktivita v této oblasti začala vyvíjet. V podstatě však k intenzivnější výstavbě a úpravě docházelo až na přelomu šedesátých let. Kronikář (SOka Šumperk, fond MNV Velké Losiny, inv. č. 72, s. 38-39) uvádí, že novoosídlenci zpočátku nedbali o své domy, ani o veřejný majetek a čistotu obce. Ještě v roce 1950 a 1951 nabádal MNV novoosídlence rozhlasem, aby udržovali čistotu v obci. V roce 1950 chtěli rybáři svépomocnou akcí vyčistit potok, do kterého novoosídlenci házeli odpadky a nepotřebné věci, usazovalo se zde bahno a ondatry, které podemílaly boční kamenné dláždění. Kvůli bahnu se v obci začali vyskytovat komáři, kteří před válkou v obci nebyli. S úpravou a výstavbou začaly až zájmové spolky. Sokolové postavili v roce 1949 nové fotbalové hřiště. V roce 1949 si lyžařský oddíl Sokola upravil dům na Pekařově na výcvikové středisko. Tenisový oddíl zbudoval dva nové antukové kurty. Hasičský spolek začal v roce 1951 s přestavbou bývalé restaurace na hasičskou zbrojnici. Další stavební aktivity byly provozovány v rámci socializace zemědělství. V roce 1951 byla zřízena traktorová stanice a 1952 kravín. Teprve až v roce 1955 se začala angažovat obec. Pro naprosto havarijní stav muselo být vyměněno a rekonstruováno elektrické vedení ve VL. Zároveň musela být ve všech domech přizpůsobena soukromá síť státní normě, o což měli obyvatelé velký zájem. V roce 1955 byl rekonstruován

hřbitov a zbořena márnice. V roce 1956 byla stržena obchodní galerie, která se využívala v předválečných letech. V letech 1958–1959 bylo rozšířeno kino.

V roce 1957 byla malá část VL ve svém horním konci připojena k Loučné n/ Desnou.

7.5.6 Kategorie občanské vybavenosti

Komunistický převrat nepříznivě zredukoval vybavenost obce v oblasti soukromých provozoven, obchodů a živností, což způsobilo, že jich byl v padesátých letech v obci nedostatek. Obec byla v padesátých letech vybavena prodejny, které musely být v důsledku socializace sdruženy do Severomoravského spotřebního družstva. Jednalo se o dvě prodejny potravin (jedna z nich v šedesátých letech zrušena), prodejnu mlékárny, prodejnu textilu, obchod s obuví, prodejnu partiového zboží (v šedesátých letech zrušena), drogerii, lékárnou. Další uvedené podniky byly sdruženy do Komunálních podniků v Šumperku anebo se nacházely pod přímou správou MNV. Jednalo se o správkárnu obuvi a punčoch, holičství, fotografický ateliér, malířství, spořitelnu a záložnu, zahradnictví, prodejnu průmyslového zboží a stavebnin, radioopravnu, uhelné sklady, kovárnu, autoopravnu, pohřební službu, středisko stavebních prací, restauraci Zátíší a hotel Praděd s kinem. Ve VL pak dále fungovala benzinová pumpa, čtyři řeznictví, pekařství. K rekreaci sloužila pouze dvě zařízení, Brněnka, ozdravovna města Brna, fungovala i před válkou, a Přerovka, ozdravovna města Přerova.

Oblast veřejných institucí nebyla pochopitelně nástupem komunismu tolik zasažena a redukována. V obci se nacházela četnická stanice, po převratu přejmenována na oddělení Sboru národní bezpečnosti, pošta, kostel, fara, železniční stanice. Obecná a měšťanská škola byla přeměněna na jednu osmiletou základní školu. V souvislosti se stoupajícím počtem dětí v polovině padesátých let byly v obci založeny další dvě mateřské školky. V roce 1957 bylo zřízeno zdravotní středisko, ve kterém fungoval praktický lékař, poradna pro matky s dětmi, gynekologická poradna a zubní ordinace. Lázně fungovaly jako rehabilitační ústav pro pacienty postižené obrnou. Z institucí pro volný čas se ve VL nacházelo kino, knihovna, antukové kurty na tenis, fotbalové hřiště.

7.5.7 Kategorie občanské iniciativy

Jestliže se po komunistickém převratu zastavilo v obci úspěšně rozvíjející se hospodářství a byla zlikvidována síť občanské vybavenosti, občanská iniciativa byla naopak velmi intenzivní. Přesto měl komunistický režim na občanskou iniciativu deformující vliv. Jašš (In Gába, Berková, 2001, s. 39) uvádí, že ihned po komunistickém převratu docházelo k politickým čistkám ve spolcích, představitelé všech zájmových spolků byli obměněni. V roce 1949 byla zřízena Újezdní osvětová beseda. Jejím úkolem bylo věnovat se

přednáškové činnosti a výchově k socialismu. Protože se beseda setkala spíše s nezájmem obyvatelstva, byly do ní v roce 1951 povinně sdruženy všechny kulturní spolky v obci. Jašš (In Gába, Berková, 2001, s. 52) uvádí, že tímto získali komunisté absolutní kontrolu nad veškerým kulturním děním v obci.

Dle Jašše (In Gába, Berková, 2001, s. 46) byl Sokol (založen hned po válce) jedním z nejvýznamnějších spolků v obci. Měl oddíl tenisový, lyžařský, odbíjené, pozemního hokeje, kopané, lehké atletiky a gymnastiky, stolního tenisu, základní tělesné výchovy, šachový a oddíl kuželkářský, který však svoji činnost pro nedostatek prostředků brzy ukončil. Koncem roku 1952 měl Sokol 160 členů a významně se podílel na veřejném životě v obci. Na konci padesátých let zaznamenaly oddíly další nárůst zájmu o jejich činnost. Každoročně pořádal lyžařský závod, sokolský ples, tělovýchovné akademie, Sokolský den s hromadnými výstupy cvičenců. Jašš (In Gába, Berková, 2001, s. 47) uvádí, že docházelo ke spontánnímu ústupu z původního odkazu a náplně obce Sokolské. Vznikla zcela nová organizace „Tělovýchovná jednota Sokol Velké Losiny“, ve které se Sokolové věnovali v jednotlivých oddílech pouze svým sportům. Divadelní ochotnický spolek, který Sokolové založili, musel být v roce 1946 s ohledem na potřeby komunistického režimu přejmenován na kroužek dramatický. Těšil se obrovské oblibě a účastnil se různých divadelních soutěží. Většina představení se konala v sále hostince „Zátiší“. Některé hry se odehrály na zámeckém nádvoří, kde se počet návštěvníků pohyboval až kolem dvou tisíc. Dalším spolkem v obci, který se významně podílel na kulturním a společenském dění v obci, byl Československý svaz požární ochrany, který taktéž vznikl hned po válce. Nadále fungoval Myslivecký spolek, Český svaz protifašistických bojovníků, Československý svaz mládeže, Svaz československo-sovětského přátelství, Sdružení rodičů a přátel školy, které vznikly hned po válce do roku 1948. O Jednotném svazu českých zemědělců, který vznikl hned po válce v období 1945–1948, se jako o jediném spolku již v tomto období nepodařilo dohledat zmínky. V obci vznikl dětský divadelní soubor, který hrál představení především pro děti, Československý červený kříž, Svaz zahrádkářů a ovocnářů, Svaz československých žen ve VL. Újezdní osvětová beseda sdružovala kroužek pro místní rozhlas, kroužek loutkářský, agrobiologický, projekční, čtenářský, kroužek názorné agitace a výše zmíněný kroužek dramatický.

V kronice (SOkA Šumperk, fond MNV Velké Losiny, inv. č. 72, s. 194) je uvedeno, že se zastavením provozu lázní pro veřejnost nefunguje ani lázeňský sál s přílehlými prostory, který byl vždy kulturním střediskem obce. Uvádí, že divadelní sál v Zátiší zdaleka nevyhovuje potřebám komunity. Ve VL bylo hojně navštěvované kino.

7.5.8 Kategorie náboženství

V obci byla římskokatolická farnost obsazena katolickým knězem, který měl na starosti i několik okolních farností. Více informací se nepodařilo dohledat.

7.5.9 Kategorie jazyka pro denní komunikaci

Po odsunu původní německé komunity se ve VL namísto němčiny používala čeština. Novoosídlenci přicházeli z Moravy (především z Hané, Valašska, Slovácka), z Čech, Slovenska, Maďarska, Polska, Ukrajiny, Rumunska. Ve VL se mísilo široké spektrum dialogů, zejména hanácký, valašský a slovácký dialog. V běžné mluvě se také užívala některá německá slovíčka, což odkazovalo na původní německou komunitu, ale i na několik obyvatel německé národnosti, kteří odsunuti nebyli. Úředním jazykem byla čeština.

7.5.10 Kategorie vztahu k obci jako k místu svého domova

Jedním z faktorů určujících vztah obyvatel k obci jako k místu svého domova jsou neformální vztahy, jejich kvalita a intenzita. Ke sžívání obyvatel docházelo pomalu a postupně. Rozpory mezi obyvateli vznikaly například mezi reemigranty z Volyně a ostatními novoosídlenci při zabírání domů. Do padesátých let byl pohyb obyvatel v obci značný, někteří novoosídlenci se přistěhovali a vzápětí se odstěhovali. Novoosídlenci se nemohli dobře znát. Zároveň do těchto nejistých vztahů přišel komunistický převrat a s tím komunistické čistky a prověrky obyvatel, které vzbuzovaly strach a ještě větší nejistotu obyvatel k sobě navzájem. Avšak k vytváření vztahu k obci jako k místu svého domova přispívala velká angažovanost Losinských na společenském a spolkovém dění v obci. Spolkový a společenský život v obci budoval dobré a intenzivní neformální vztahy mezi obyvateli. Důležitou skutečností je, že v obci fungovala mezi obyvateli solidarita. Sokol a rodičovské sdružení vybíraly peníze, které investovaly do školy a na podporu dětí chodících do školy. Výstavbu a úpravu v obci, která naprosto stagnovala, začaly iniciovat právě zájmové spolky. Z uvedených poznatků se dá předpokládat, že zájmové spolky se ve VL staly důležitým faktorem při budování vztahu nové komunity k VL jako k místu svého domova.

V tomto sledovaném období, zejména do poloviny padesátých let, však ještě Losinští neměli vytvořen vztah k obci jako k místu svého domova. Svědčí o tom zápisy z kroniky (SOkA Šumperk, fond MNV Velké Losiny, inv. č. 72, s. 48), které udávají katastrofální nezájem obyvatel o udržování svých domů, čistoty a pořádku v obci. Od poloviny padesátých let se v obci projevuje stavební aktivita o úpravu a výstavbu veřejných prostranství a objektů. V roce 1955 byl zrekonstruován hřbitov, což předpokládá jistý vztah místních k obci jako

k místu svého domova. Tento vztah se tedy začíná pomalu vytvářet a nepatrný posun v budování vztahu můžeme zaznamenat již od poloviny padesátých let.

7.6 Analýza Velkých Losin 1960–1989

Analýza popisuje vývoj obce v jednotlivých kategoriích od roku 1960 do převratu v roce 1989, ke kterým se podařilo dohledat informace.

7.6.1 Kategorie počtu obyvatel

V roce 1961 bylo ve VL 2 029 obyvatel (Růžková a kol., 2006, s. 682). To bylo o 128 osob více než v roce 1955 a o 176 osob více než ve sčítání lidu v roce 1950. Nestabilní situace v počtu obyvatelstva způsobená odsunem původní německé komunity se stabilizovala a v první polovině padesátých let docházelo k nárůstu počtu obyvatel. V roce 1970 obec čítala 2 213 osob (Růžková a kol., 2006, s. 682). Počet obyvatel se opět zvýšil přibližně o stejný počet jak v předcházejícím desetiletí, o 184 osob. V následujícím desetiletí byl v obci zaznamenán opravdu velký nárůst počtu obyvatel. V roce 1980 čítala obec 2 527 obyvatel (Růžková a kol., 2006, s. 682), což je podobný počet obyvatel jako před druhou světovou válkou.

7.6.2 Kategorie politické orientace komunity

Jašš (In Gába, Berková, 2001, s. 52) uvádí, že události Pražského jara 1968 přijali obyvatelé Losin s nadějami a odpověděli řadou politických reakcí. Reagovali založením ČSL. Ve vývoji bylo založení Klubu angažovaných nestraníků, což se nakonec neuskutečnilo. Celkem 560 losinských obyvatel podepsalo listinu na podporu reformní politiky vlády KSČ. Po vstupu armády zemí Varšavské smlouvy do ČSR lidé vylepili protestní plakáty na výlohy obchodů, na okna domů, na ploty. Celkem 1 250 obyvatel podepsalo petici, která nesouhlasila s intervencí vojsk Varšavské smlouvy do ČSSR. Na důkaz nesouhlasu se rozezněla siréna a ve stejnou dobu i zvony z kostelní věže. I když byly reakce na Pražské jaro a intervenci vojsk bouřlivé po celé ČSSR, je zřejmé, že v obci bylo množství protikomunistických odpůrců. Není však možné dělat závěry, že VL byly protikomunistickou obcí. Jistý odpor zde však existoval, což nevyvrací, ale ani nepotvrzuje předpoklad prokomunisticky orientované pohraniční obce.

7.6.3 Kategorie hospodářství

Zejména v sedmdesátých a osmdesátých letech se obec snažila zkvalitňovat služby a zvyšovat úroveň svojí občanské vybavenosti, aby tak zvýšila turistický ruch v obci, který byl

před válkou dominantním sektorem. Avšak pro omezení socialistického trhu a omezení lázeňství to nebylo dobře možné. V důsledku socialistického režimu byly VL stále převážně zemědělskou obcí (Srov. Bartoš, In Melzer, Schulz, 1993, s. 499).

Pro hospodářské neúspěchy bylo JZD v roce 1965 převedeno do správy šumperských Československých státních statků. Situace v JZD se tím zlepšila. Nadále fungovala šlechtitelská ovocnářská stanice.

Ve VL fungovalo jen velmi málo průmyslových podniků či provozoven. Šlo o malé nepřilíš významné podniky, s výjimkou ruční papírny z 16. století. Z podniků, které vznikly před tímto obdobím se udržela pouze ruční papírna, výroba cementového zboží z roku 1958, ta však zanikla již v roce 1964, mlékárna z roku 1955, která zanikla v roce 1970, a pekárna z roku 1955. Jediným významnějším podnikem v obci byla ruční papírna. Sloužila jako průmyslová výroba ručního papíru a zároveň jako expozice pro turisty. V osmdesátých letech vyrobila nepatrné množství papíru do zahraničí, ale protože v papírně dokázali vyrobit jen malé množství papíru, papírna sotva stačila pokrýt tuzemskou potřebu. V tomto období vznikly pouze čtyři průmyslové provozovny, stavební středisko a truhlárna, lisovna ovoce, dopravní středisko s dílnami, nová mlékárna, která nahradila zrušenou mlékárnu z roku 1955.

Od šedesátých let, převážně pak v sedmdesátých a osmdesátých letech, se obec snažila zlepšovat infrastrukturu, služby a celkovou občanskou vybavenost s cílem posílit cestovní ruch v obci. Význam terciéru stoupl, i přesto však zůstávala obec nadále převážně zemědělskou. Jednou z hlavních příčin bylo, že lázně nefungovaly pro veřejnost, ale jako ozdravovna. V osmdesátých letech se lázně staly předním pracovištěm v ČSR užívajícím elektroakupunkturu a pořádala se zde školení pro lékaře a elektrodiagnostické semináře. Význam lázní se tím zvýšil. Dle kroniky (SOkA Šumperk, fond MNV Velké Losiny, inv. č. 74, s. 138) chybělo v obci v osmdesátých letech holičství, elektroopravna, sklenářství a větší rozsah krejčovských služeb. V obci se nacházely základní služby. Oblast hotelnictví a pohostinství byla nerozvinutá. V obci fungovala nadále restaurace Zátíší, Hotel Praděd, Brněnka a Přerovka. Až na konci osmdesátých let se začalo s výstavbou Hotelu Diana.

7.6.4 Kategorie sídelního typu obce, bydlení a architektury

Obec si zachovala svůj liniovitý typ. Stavbou dvou sídlišť s obchodem se rozšířila ve svém dolním konci na jedné straně podél hlavní silnice. Neprotáhla se však do délky, protože po druhé straně hlavní silnice byly postaveny domy. Výstavba rodinných domů se prováděla především ve vzniklých prolukách po zchátralých domech původní komunity nebo mezi již stávajícími německými domy, které byly postaveny daleko od sebe a obklopoval je větší pozemek. Ostatní sídliště byla postavena uvnitř obce.

Výstavbou sídlišť ve spodní části obce, zdravotního střediska a Domu služeb byl posílen význam centra obce u Hotelu Praděd směrem k hlavní budově lázní, které se vytvářelo již za první republiky. V tomto období byla definitivně potvrzena jeho dominantní úloha. Historické centrum v horní části obce u školy, kostela a fary bylo posíleno novou výstavbou bytovek v této části obce a neztratilo tak na významu. Definitivně upadlo historické centrum u zámku.

V tomto období se změnila tvář obce především výstavbou několika sídlišť. Rodinné domy se v tomto období stavěly, ale těmito novostavbami neutrpěla zástavba obce výraznějších deformit. Nové domy jsou vkusně zasazeny do zástavby mezi původní domy.

V šedesátých, ale zejména v sedmdesátých a osmdesátých letech pak dochází k navýšení této aktivity v souvislosti s tím, že obec chtěla VL učinit přitažlivými pro turisty a znovu zde oživit cestovní ruch (Jašš, 2007a, s. 6). Proto byla v šedesátých letech postavena nová kamenná železniční zastávka, parkoviště u Hotelu Praděd, benzínová čerpací stanice, v osmdesátých letech zmodernizováno koupaliště, postaven dům služeb s prodejny a provozovny v blízkosti lázní a začalo se se stavbou Hotelu Diana. Dalšími stavebními aktivitami v obci byla rekonstrukce hřiště s přástevním sociálního zařízení a šatnami, stavba nové hasičské zbrojnice, obchodu s potravinami, modernizace školy, stavba zdravotního střediska a další. Již v roce 1955 praktický lékař upozorňoval na špatný stav vody. Veřejný vodovod byl nakonec zřízen až v letech 1970 až 1971. Až v letech 1988 a 1989 se začalo s výstavbou čistírny odpadních vod a kanalizací.

Jašš (In Gába, Berková, 2001, s. 51) uvádí, že až do šedesátých let byla stavební aktivita v oblasti výstavby bytových míst naprosto v útlumu. S nárůstem počtu obyvatel začala být v obci potřeba nových bytových míst. Nedostatek bytů vyvrcholil v roce 1963 založením Stavebního bytového družstva. V letech 1960 až 1964 se prováděla výstavba činžovního domu se sedmi byty. V letech 1965 až 1966 byly postaveny čtyři panelové domy ve spodní části obce, každý s 15 byty (1 blok). V letech 1968 až 1969 byly postaveny další tři bloky, každý se 16 byty. Jašš (In Gába, Berková, 2001, s. 52) uvádí, že v obci byl stále pocíťován nedostatek bytových míst. V letech 1972 až 1975 bylo postaveno pět panelových domů (jeden blok) a další dva bloky ve spodní části obce. I v horní části obce byla stavěna nová bytová místa, avšak ne v takovém rozsahu. V roce 1974 bylo u fotbalového hřiště postaveno osm řadových domků a později sídliště cihlových dvoupatrových domů. Výstavba se týkala především bytů, které daly vzniku několika losinských sídlišť.

Přehledně lze sledovat vývoj bytových míst podle údajů ze sčítání lidu v letech 1930, 1950, 1961, 1970 a 1980. V roce 1930 bylo ve VL 448 bytových míst. V roce 1950 došlo

z důvodu vysídlení původní komunity k úbytku bytových míst na 408. Ještě v roce 1961 bytových míst stále ubývalo, bylo jich 363. Jednalo se o staré již zchátrané domy, které nebyly po odsunu dlouho využívány a nyní musely být strženy. Kvůli zvyšujícímu se počtu obyvatel musela být v obci vystavěna nová bytová místa. V roce 1970 dělal počet bytových míst 380 a v roce 1980 celkem 399.

Po územních změnách správní reorganizace roku 1976 byla dle zákona k VL přiřčena sousedící obec Žárová s Horním Bohdíkovem a Prameny, Maršíkov a Bukovice. Před rokem 1945 to byly německé obce, ve kterých se po odsunu zásadním způsobem snížil počet obyvatel.

7.6.5 Kategorie občanské vybavenosti

VL byly v oblasti základních obslužných institucí v oblasti veřejné správy, školství a zdravotnictví dobře vybavenou obcí. Některé z budov těchto institucí přebrala nová komunita od původní německé komunity. Vzhledem k potřebnosti udržovala obec tyto instituce stále v chodu. V oblasti inženýrských sítí, vodovodu, kanalizace, čističky odpadních vod byla obec vybavena poměrně pozdě. Vybavenost obce institucemi pro volný čas byla poměrně slušná. V oblasti vybavenosti obchody, hotelnictvím a pohostinstvím byla situace horší.

V obci byla četnická stanice, pošta, dvě železniční stanice a několik autobusových zastávek, po roce 1980 klub důchodců a víceúčelové zařízení. Do počátku osmdesátých let fungovaly čtyři mateřské školky, později fungovaly tři. V obci byla základní devítiletá škola. V obci ordinoval praktický lékař, zubní lékař, gynekolog a od roku 1967 také dětský lékař. Byla zde lázeňská ozdravovna obklopená rozsáhlým parkem. Z institucí pro volný čas bylo v obci několikrát zrekonstruované fotbalové hřiště s nově přistavěným sociálním zařízením a šatnami, zmodernizované koupaliště, kluziště kino, obecní knihovna. V obci byl zřízen veřejný vodovod a začala se budovat čistírna odpadních vod a kanalizace. Bylo vybudováno parkoviště u Hotelu Praděd. Z obchodů byly ve VL tři prodejny potravin (z toho byla v roce 1961 jedna zrušena), prodejna smíšeného zboží, prodejna partiového zboží Jednota (v roce 1962 zrušena), prodejna mlékárny, prodejna textilu, obchod s obuví, drogerie a lékárna, fotografický ateliér, holič, pobočka Čsl. spořitelny, zahradnictví, pohřební služba, benzínová pumpa, prádelna, jedno řeznictví. V osmdesátých letech zde fungovalo mimo výše uvedené ještě navíc kadeřnictví, doprava traktorem, stavební údržba. Koncem osmdesátých let se započalo s výstavbou Domu služeb a Hotelu Diana. V hotelnictví a pohostinství fungovala nadále restaurace Zátíší a Hotel Praděd, Brněnka a Přerovka.

7.6.6 Kategorie občanské iniciativy

V občanské iniciativě byl zaznamenán nárůst spolků. S přibývajícím léty se však počet spolků nějak radikálně nezvyšoval. V důsledku toho bylo v obci několik běžně se vyskytujících spolků a několik tendenčních politických spolků. Všechny spolky založené mezi léty 1948 až 1960 fungovaly i nadále. Tělovýchovná jednota Sokol zůstávala stále významným spolkem se stejným počtem členů, avšak počet oddílů se snižoval. Svaz požární ochrany byl velmi čilým spolkem. Pořádal hasičské přehlídky a soutěže, staral se o bezpečnost a pořádek v obci a požární ochranu, pořádal společenské akce. Nadále fungoval Český svaz žen, který pořádal společně s Československým červeným křížem a sborem pro občanské záležitosti charitativní akce pro místní a pracoval na prevenci delikventního chování dětí a mládeže. Dále fungovalo Myslivecké sdružení Ucháč, Svaz zahrádkářů, Český svaz protifašistický bojovníků, Svaz československo-sovětského přátelství, Socialistický svaz mládeže, dramatický kroužek, který však v roce 1968 přestal fungovat stejně jako ostatní kulturní kroužky sdružené v Újezdni osvětové besedě.

V roce 1967 vznikl Svaz chovatelů hospodářských zvířat, dále Svaz ochranářů, klub důchodců a Svazarm s kroužky letecko-modelářským, kynologickým, motoristickým, střeleckým, radistickým, předvojenským výcvikem branců. Svazarm však v roce 1979 ukončil z finančních důvodů svoji činnost. Na jeho základech byl založen Letecko-modelářský klub. Lidé mohli volný čas trávit na koupališti, kluzišti, v kině nebo v knihovně.

7.6.7 Kategorie náboženství

Ve VL fungovala římskokatolická farnost. Nadále byla v provozu fara. Obsazená byla knězem, který zde začal sloužit hned po roce 1945. Měl na starosti i několik okolních farností. Několikrát na něj bylo použito fyzické násilí ze strany příslušníků STB. Z tohoto období se nepodařilo dohledat více informací.

7.6.8 Kategorie vztahu k obci jako k místu svého domova

Od poloviny padesátých let se komunita začíná angažovat v úpravě vzhledu obce a výstavbě v obci. Nejedná se však o žádné větší přestavby či výstavbu. Až od šedesátých let se tato iniciativa naplno rozvíjí. Otázkou zůstává, zda k tomu více vedla nutnost upravit obec, přestavět provozovny a veřejné instituce a postavit nová bytová místa, nebo formující se zodpovědnost Losinských za svoji obec a kvalitu života v ní, což komunita vnímá, až když má k obci vytvořený silný vztah. Uvedené poznatky v analýze ukazují spíše na potřeby místních spolků vybudovat zázemí pro svoji činnost a na nutnost udržet v chodu základní veřejné instituce (škola, pošta, četnická stanice a jiné). Totiž například vodovod byl

zbudovaný až v sedmdesátých letech a kanalizace až na konci let osmdesátých. Až v druhé polovině šedesátých, v sedmdesátých a osmdesátých letech docházelo k významným přestavbám a úpravám v obci. Dle Jašše (In Gába, Berková, 2001, s. 59) byly některé spojeny se snahou znovu posílit cestovní ruch v obci, který byl před válkou naprosto dominantním hospodářským odvětvím. Již zde můžeme pozorovat vyvíjející se vztah obyvatel ke své obci, protože se snaží čerpat ze svých historických zkušeností a smysluplně využívat svých možností. Občanská iniciativa byla stále intenzivní jako v předcházejícím analyzovaném období. Mezi obyvateli se díky členství ve spolcích budovaly neformální vztahy. Od roku 1950 do roku 1961 přibylo přibližně 130 obyvatel, což je značný nárůst. Podobný počet obyvatel přibyl od roku 1961 do roku 1970. Již zde můžeme vyzorovat zabydlenost místních obyvatel v obci a vznik nové generace místních obyvatel, kteří se ve VL narodili a vztah k obci se tak u nich začíná budovat přirozeně.

Od poloviny padesátých let se velmi slabě začíná formovat vztah místních ke své obci. Od poloviny šedesátých letech začíná pomalu nabírat na intenzitě a v sedmdesátých letech je již mnohem více zřetelný. Od osmdesátých let můžeme předpokládat, že obyvatelé VL měli vybudovaný zřetelný vztah ke své obci.

7.7 Analýza Velkých Losin po roce 1989

V této analýze je sledována situace v obci po roce 1989 po současnost (12/2012).

7.7.1 Kategorie počtu obyvatel

Jašš (2007a, s. 7) uvádí, i přestože atraktivní prostředí přilákalo do VL mnoho zájemců o bydlení, dochází od roku 1989 k úbytku obyvatel. Od padesátých do osmdesátých let se postupně zvyšoval počet obyvatel. Avšak již dle výsledků sčítání lidu z roku 1991 došlo ke stagnaci vývoje počtu obyvatel a v následujících letech se počet obyvatel jen postupně snižoval. V roce 1991 čítá obec 2 530 ob. (Český statistický úřad a Ministerstvo Vnitřní ČR, 1994, s. 682). O deset let později je ve sčítání lidu z roku 2001 uvedeno pouze 2 438 ob. (Český statistický úřad a Ministerstvo Vnitřní ČR, 2005, s. 1026), což je o 92 ob. méně. V obecním sčítání z roku 2009 je uvedeno, že VL společně s Ludvíkovem měly 2 361 ob., což znamená úbytek o více než 77 ob.

7.7.2 Kategorie struktury obyvatelstva podle národnosti, regionálního původu, státního občanství

Ve sčítání lidu, domů a bytů v roce 2001 (Český statistický úřad, 2003, s. 298) byly zaznamenány následující informace. Ve VL bylo 13 osob s dlouhodobým pobytem, všichni

ostatní měli pobyt trvalý. Celkem bylo 2 859 ob. s českým státním občanstvím, což je 99 %. Zbývajících 30 ob. mělo jiné než české státní občanství – čtyři slovenské, jeden občanství některého ze států EU s výjimkou Slovenska a 25 osob jiné než výše uvedené státní občanství. K české národnosti se přihlásilo 2 554 ob. (88,4 %), k moravské 210 ob. (7,3 %), ke slezské 1 ob., ke slovenské 61 ob. (2,1 %), k německé 14 ob. (0,5 %), k polské se přihlásilo 11 ob. (0,4 %), k ruské 1 ob., k ukrajinské 1 ob., k rómské se nepřihlásil nikdo a k vietnamské také nikdo. K ostatním národnostem, které nebyly výše uvedeny, se přihlásilo 16 ob. Národnost se nepodařila zjistit u 20 ob. Ve sčítání lidu z roku 2011, uvedeném ve veřejné online databázi (i) ČSÚ se ve VL k české národnosti přihlásilo 1 439 ob., k moravské 375 ob., jeden ob. ke slezské, 30 ob. ke slovenské, sedm k německé, dva k polské, tři k vietnamské. K rómské národnosti se nepřihlásil nikdo. Národnost se nepodařila zjistit u 690 osob.

7.7.3 Kategorie politické orientace komunity

Jašš (In Gába, Berková, 2001, s. 52) uvádí, že události sametové revoluce přijala většina obyvatel zdrženlivě. Po roce 1989 se na první veřejné schůzi OF diskutovalo o nové situaci, o politických a ekonomických reformách, které z ní patrně poplynou. Při této schůzi několikrát došlo k vzájemnému osočování přítomných. Výsledkem jiného jednání bylo, že v MNV se sdružilo pět zástupců KSČ, 5 zástupců bezpartijních, 1 zástupce z ČSS. Předsedou zůstal dosavadní předseda KSČ.

V prvních komunálních volbách, uvedených v kronice (SOkA Šumperk, fond MNV Velké Losiny, inv. č. 74, s. 148), získala nejvíce hlasů koalice Moravskoslezského demokratického bloku (složená z ČSL, ČSN, HSD-SMS, Podnikatelsko-živnostenská strana), druhý nejvyšší počet hlasů získala SZ, třetí OF, čtvrtá KSČ, pátým byl nezávislý kandidát ing. Pfeffer a šestým Rudolf Jašš. MDB získal pět mandátů, SZ taktéž pět mandátů, OF tři a KSČ dva. Komunisté tedy nezískali v obci dostatečnou podporu od občanů k tomu, aby se stali vítěznou stranou. Skončili až na čtvrtém místě, což spíše nepotvrzuje (vhodnější než použít pojem vyvrátit) předpoklad o prokomunisticky orientované poválečně dosídlené pohraniční obci. Nejvíce hlasů dostal Vojtěch Ščuglík a stal se starostou. Vojtěch Ščuglík v těchto volbách kandidoval za SZ, avšak za komunistického režimu byl předsedou MNV. Další dva kandidáti, zvolení do zastupitelstva v těchto volbách, kandidovali jeden za hnutí OF a druhý za SZ, byli taktéž za komunistického režimu poslanci MNV. Je tedy otázkou, zda občané volili na základě toho, že tito lidé měli předpoklady a zkušenosti s vedením obce či volba nově vzniklých politických stran byla jen důsledkem moderního aktuálního trendu a porevolučních nálad, ale smýšlení zůstávalo levicově orientované. V čele obce stál tedy člověk dříve reprezentující zájmy KSČ. Nelze jednoznačně uvést, že VL byly v té době

protikomunistickou obcí, ale zároveň je vyvráceno, že byly prokomunistickou obcí, tak jak je uvedeno v předpokladu o pohraničních nově dosídlených obcích.

Jašš (In Gába, Berková, 2001, s. 53) uvedl, že komunální politická scéna VL vykazovala před rokem 2001 několik zvláštností. V komunálních volbách v roce 1994, 1998 vůbec nekandidovala KSČM. Nejsilnější stranou bylo Sdružení nezávislých kandidátů, jehož členem byl Ščuglík, bývalý člen KSČ za komunistického režimu, novodobý starosta VL. Ve volbách do poslanecké sněmovny však byla ve VL v tomto období KSČM silně volena. Tento rozpor pak v roce 2006 postupně vykrytalizoval v převahu levicových stran ve VL.

Ve volbách roku 2006 do zastupitelstva obce dostala pět mandátů ČSSD, tři mandáty KSČM, tři mandáty ODS, tři mandáty SNK za rozvoj TJ (nezávislí), jeden mandát KDU-ČSL. Starosta byl zvolen z ČSSD.

Ve volbách do poslanecké sněmovny v roce 2006, jejichž výsledky jsou uvedeny ve veřejné online databázi ČSÚ (a), získala nejvyšší počet hlasů ČSSD (36,2 %). Druhá skončila ODS (31,4 %). Poměrně velmi daleko za prvními dvěma stranami skončila KSČM (14,8 %). Čtvrtá skončila KDU-ČSL (7,3 %) a pátá SZ (4,9 %).

V roce 2010 ve volbách do zastupitelstva obce, uvedených ve veřejné online databázi ČSÚ (e), veřejné online databázi ČSÚ (h). získala 5 mand. ČSSD, 4 mand. TOP 09, 3 mand. KSČM, 2 mand. ODS, 1 mand. KDU-ČSL. Byl zvolen nový starosta obce z ČSSD.

Ve volbách 2010 do poslanecké sněmovny dostala ve VL suverénně nejvíce 354 hl. ČSSD (25,3 %). Druhá skončila ODS s 216 hl. (15,5 %). O něco méně, 199 hl. dostaly třetí VV (14,2 %) a taktéž jen o něco méně hlasů než VV dostala KSČM, 182 hl. (13 %) (veřejná online databáze ČSÚ (e):

Politická scéna VL na komunální úrovni je složena pouze z tradičních a nejvíce volených stran v ČR. Stejně tak je to ve VL i se zvolenými stranami do poslanecké sněmovny, které by přesáhly 4 % hranici. Na komunální politické scéně vede ČSSD. Po volbách v roce 2010 se utvořily ve VL dva bloky: levicový (ČSSD, KSČM) a pravicový (TOP 09, ODS, KDU-ČSL), které mezi sebou velmi soupeří a vytváří konfliktní situace. Neřeší se podstata problému, ale přistupuje se k problému buď levicovým nebo pravicovým způsobem a dle toho se volí řešení. I když je rozložení pravicových a levicových sil velmi těsné, pro jeden mandát, který má levice navíc, se ubírá komunální politická scéna směrem ČSSD a KSČM.

Politický vývoj obce přešel postupně v převahu levicových stran, která se formovala již v devadesátých letech. Na závěr je nutné dodat, že VL nejsou silně prokomunisticky orientované, avšak KSČM má významný vliv na komunální politiku v obci.

7.7.4 Kategorie hospodářství

Pád komunistického režimu v roce 1989 výrazně oživil hospodářství v obci. Ve VL začal dominovat terciární sektor, tak jako před válkou. Nejdůležitější složkou terciéru se stal cestovní ruch a lázeňství spolu s poměrně hustou sítí provozoven, služeb, ubytování a pohostinství. Nyní jsou VL známým turistickým a rekreačním místem s řadou památek.

Dle Sčítání lidu, domů a bytů v roce 2001 (Český statistický úřad, 2003, s. 299) nejvíce obyvatel pracuje v průmyslu (467 ob.), dále v odvětví školství, zdravotnictví, veterinární a sociální činnosti (197 ob.); ve stavebnictví (148 ob.); v zemědělství (138 ob.), v odvětví obchodu, oprav motorových vozidel a spotřebního zboží (103 ob.); v pohostinství a ubytování (99 ob.); v odvětví dopravy, pošt a telekomunikací (85 ob.), v jiných než výše uvedených veřejných a osobních službách (52 ob.); v odvětví činnosti v oblasti nemovitostí, služeb pro podniky, výzkum (50 ob.); v odvětví veřejné správy, obrany a sociálního zabezpečení (44 ob.). V sektoru služeb tak celkem pracuje 872 ob., v průmyslu 467 ob. a v zemědělství pouze 138 ob.

Po převratu v roce 1989 došlo k náhlému nárůstu soukromého podnikání a živností. Mnoho provozoven a obchodů bylo prodáno nebo pronajato soukromým osobám. Lázně se otevřely veřejnosti, což posílilo rozkvět husté sítě služeb v oblasti pohostinství, hotelnictví a soukromého ubytování po domech. VL navštěvují zahraniční turisté, nejčastěji z Polska a Německa. S ohledem na podporu cestovního ruchu je obec systematicky zvelebována, dochází k opravám a rekonstrukcím budov, veřejných míst, zkvalitňování života a služeb. Po 90. letech se hustá síť maloobchodních, pohostinských a řemeslných provozoven zredukovala, avšak terciární sektor se zaměřením na cestovní ruch je od roku 1989 nadále dominantním hospodářským odvětvím.

V obci funguje šest prodejen potravin a smíšeného zboží, dvě cukrárny, maso a uzeniny, rychlé občerstvení, Tipsport, prodejna květin, papírnictví, tři kadeřnictví a tři kosmetické salóny a další. Po roce 1989 změnily lázně mnoho majitelů. Ač byly stále v provozu a byly jedním z hlavních hybatelů cestovního ruchu, zaostávaly a některé lázeňské budovy zcela chátraly. V roce 2011 došlo k velkým rekonstrukcím v hlavní budově lázní. Soukromý majitel lázní koupil koupaliště s lázeňským parkem a na rok 2013 chystá rozsáhlou rekonstrukci koupaliště v moderní koupací centrum.

Oblast pohostinství zažila svůj rozkvět poprvé od předválečných let. Na počátku devadesátých let fungovaly jen dvě restaurace. Nyní v této oblasti fungují v obci tři hotely, pět restaurací, pět hostinců. V oblasti hotelnictví vznikla řada nových penzionů a hotelů. Nyní v obci funguje Wellnes Hotel DIANA, Hotel Praděd. Hotel Žerotín, devět penzionů, jeden autokemp. V posledních letech zaznamenávají menší tržby především hotel Praděd a Žerotín.

V posledním roce jde i o hotel Diana, který také patří majiteli lázní. Po zakoupení měl dlouho výbornou obsazenost. Po tom, co majitelé začali investovat především do lázní, aby je ještě více otevřeli veřejnosti, zaznamenala Diana v roce 2012 stagnaci. Po roce 1990 došlo k obrovskému rozvoji privátního ubytování po rodinných domech (dnes 24 privátů). Provoz privátního ubytování byl v obci významný ještě před druhou světovou válkou.

Po roce 1989 vzniklo hned několik průmyslových podniků. Jašš (In Gába, Berková, 2001, s. 56) uvádí, že vzhledem k místním poměrům šlo i o podniky většího rozsahu. Malé průmyslové podniky byly na rozkvětu. V obci funguje zemědělský, stavební, strojírenský, papírenský a sklářský průmysl. Z těch větších vznikla firma Bencovo – výroba plastových nádrží, čistíren odpadních vod, kovových palet a manipulační techniky; H. Cristal – broušení a prodej skla; Vodohospodářské strojírný Kubiček – montáž pro čistírny odpadních vod a rotačních dmýchadel, Lesní těžební závod Desná. Postupně k nim přibýly další průmyslové podniky Lesy Ruda, a. s., středisko školkařské a ovocnářské, Lesy ČR - lesní správa VL, DV Projekt, VDP STAVBY, a. s – vodohospodářské, dopravní, pozemní stavby.

Z období před rokem 1989 fungovaly ve VL nadále pouze čtyři podniky. Byla to ruční papírna (jako nejstarší podnik v obci, po roce 1989 došlo k jejímu rozkvětu, funguje dodnes); lisovna ovoce (zanikla po 1989); pekárna (taktéž zanikla po 1989), Dopravní středisko s dílnami – Lesní závod Loučná nad Desnou, který taktéž zanikl.

Jašš (In Gába, Berková, 2001, s.57) uvádí, že po roce 1989 ztratilo zemědělství na významu. Po pádu komunistického režimu došlo k navrácení zemědělské půdy většině majitelů nebo obci, kteří však půdu neobdělávají, ale pronajali ji větším zemědělským podnikům. V obci se dnes nachází pouze jeden soukromý zemědělec, který podniká. Převážně v horní části VL pak hospodaří místní obyvatelé na malých pozemcích, ale pouze pro svoji spotřebu. Povaha zemědělství zůstala podobná té před rokem 1989. V roce 1997 v důsledku škod způsobených povodní zanikl jediný významnější zemědělský podnik v obci. Přebíral jej šumperský zemědělský podnik. Nadále funguje šlechtitelská stanice, založená v roce 1945.

7.7.5 Kategorie občanské vybavenosti

VL jsou celkem dobře vybavenou obcí s poměrně hustou sítí služeb v oblasti obchodů, pohostinství, hotelnictví a privátního ubytování po soukromých domácnostech místních obyvatel, provozoven a veřejných institucí. Po roce 1989 se vybavenost obce zásadně rozšířila a zkvalitnila. Ze základních institucí je v obci pošta, policejní stanice, lékárna, železniční a autobusová zastávka, kostel a fara, obecní úřad. Nachází se zde základní škola a dvě mateřské školy. V obci ordinuje praktická lékařka pro děti a dorost, praktický lékař pro dospělé, stomatolog, gynekologická ordinace. V obci se nachází veterinář.

V obci nadále funguje knihovna. Vzhledem k cestovnímu ruchu bylo zřízeno informační centrum. Z institucí pro volný čas je v obci tělocvična při základní škole, krytý bazén v lázních, venkovní koupaliště, minigolf, tenisová hřiště. Nedávno bylo obnoveno kluziště. Místní mládež může využívat několik volně přístupných hřišť u školy. V obci funguje dům s pečovatelskou službou pro seniory. Obec nemá vlastní pečovatelskou službu ani osobní asistenci, půjčovnu kompenzačních pomůcek, poradnu. Všechny tyto služby poskytuje okresní město Šumperk.

7.7.6 Kategorie občanské iniciativy

Po pádu komunistického režimu zaznamenala úpadek spolková činnost v obci. Zanikly všechny politické a některé nepolitické spolky. Postupně upadla činnost spolků, které překlenuly rok 1989 s výjimkou TJ Sokol a Sboru dobrovolných hasičů. Vznikly nové spolky.

Po roce 1989 nadále fungoval TJ Sokol, Sbor dobrovolných hasičů, Český svaz zahrádkářů, Český svaz žen, Myslivecké sdružení „Ucháč“, Český červený kříž, Český svaz chovatelů hospodářských zvířat. Vznikl soukromý rybářský spolek Žerotín, Český svaz leteckých modelářů, Český svaz včelařů, Kynologický spolek. Nyní ve VL fungují spolky Teens Jazzband VL (muzikantský spolek), Sbor dobrovolných hasičů, TJ Sokol VL, TJ Morava VL – jezdecká škola, MARLY – skupina orientálního tance. Ve VL se schází několik neformálních skupin, které nejsou oficiálně vedeny jako organizace (spolky). Například volejbalisté, rybáři, klub důchodců, společenství mladých farníků, farní pěvecký sbor. Při škole funguje několik kroužků pro děti a pro dospělé. Ve VL a v okolních obcích se angažuje spolek Podesní, který se snaží obnovovat historické památky a tradice původní německé komunity. Jediné dva spolky, TJ Sokol a Sbor dobrovolných hasičů, zaznamenaly rozkvět. TJ Sokol má oddíl kopané, šachový, stolního tenisu, který se osamostatnil.

Spolků a neformálních skupin tedy není mnoho. Obyvatelé VL mají možnost navštěvovat pravidelné kurzy (např. Zumba a Tai-chi), které pořádají soukromé osoby jako svoji výdělečnou činnost. V obci je koupaliště, minigolf, sauna, kino, knihovna, kluziště, školní tělocvična. Majitelé lázní budou budovat Aquacentrum a obec sportovní halu. Lázeňský sál, tradiční centrum společenského a kulturního dění, sloužící k těmto účelům již před válkou, byl novými majiteli lázní uzavřen a v obci teď chybí místo pro pořádání společenských a kulturních akcí. Největší společenskou akcí v obci jsou již tradiční Svatojánské slavnosti, na jejichž organizaci se podílí hasiči, farnost VL, škola VL a obec VL. Slavnosti každoročně nabízí bohatý společenský, kulturní, zábavný a sportovní program.

7.7.7 Kategorie sídelního typu obce, bydlení a architektury

V obci bylo vystaveno množství rodinných domů, které přímo vyplnily volná místa ve výstavbě obce. VL tedy nemají výrazné proluky ve výstavbě. Přesto nejsou některé části obce zastavěny, ale nejedná se o pozůstatek zbořených domů po odsunu původní německé komunity. Po roce 1989 se v obci postavila dvě velká zařízení, která byla úspěšně začleněna do výstavby obce. Dům s pečovatelskou službou v horní části obce a v dolní části obce u Hotelu Praděd nákupní centrum s obchody a provozovny v přízemí a byty v prvním patře. Jde o vkusnou stavbu, která se svým charakterem hodí na toto místo v centru obce.

Nadále má obec historické centrum kolem kostela, které si svůj význam uchovává díky blízkosti školy, kostela a fary, hřbitova, obchodu s potravinami, pohostinství a penzionu a také díky tomu, že se zde konají Svatojánské slavnosti. Naprosto dominantní centrum se nadále nachází u Hotelu Praděd na hlavní třídě směrem k lázním.

V roce 1991 měla obec 480 bytových míst (Růžková a kol., 2006, s. 683). Jde o 81 domů a bytů více než před deseti lety ve sčítání lidu z roku 1980. I přestože počet obyvatel zůstal v těchto deseti letech stejný, přibýlo osmdesát jedna bytových míst. Jednalo se spíše o rodinné domy. Tato poměrně velká výstavba souvisí s hospodářským rozmachem obce a s tím, že lidé nebyli ve výstavbě omezováni režimem. Do roku 2001 přibýlo dalších třicet dva míst, což již není mnoho. Ale vzhledem k tomu, že v obci bylo o necelých 100 obyvatel méně, znamená to, že VL jsou stále atraktivní obcí.

Jašš (In Gába, Berková, 2001, s. 59) uvádí, že se upustilo od rozsáhlých akcí iniciovaných za komunistického režimu, které měly obnovit cestovní ruch, a přistoupilo se k systematickému zvelebování obce. Byla opravena škola a prostranství u školy. Při této příležitosti byl na své původní místo přestěhován pomník obětem druhé světové války, který se v roce 1979 stěhoval „dočasně“ na jiné místo právě kvůli rozsáhlé přístavbě ke staré škole. Udála se historizující rekonstrukce činžovního domu č.p. 501. Došlo k opravám historických i drobných sakrálních památek, byl opraven kostel a fara. Bylo opraveno zdravotní středisko a mateřská školka, obnoven obecní hřbitov, upraveno parkoviště u hotelu Praděd. Postupně dochází k obnově a úpravě obecní zeleně, parčíků a veřejných prostranství. Obec investovala nemalé peníze do celkového systematického zvelebování, které se promítlo do velmi pěkného vzhledu obce. Lázně byly rekonstruovány a na rok 2013 je naplánována úprava koupaliště na Aquacentrum. Jednou z největších výstaveb byl Dům s pečovatelskou službou a víceúčelové zařízení. Obec plánuje další výstavbu sportovního centra. Po roce 1989 se nemusely v obci řešit spory a problémy s navrácením majetku, jako byl zámek, lázně a papírna původním majitelům, s čímž se potýkaly mnohé vnitrozemské obce. Majetek totiž patřil původním

německým obyvatelům a v rámci Benešových dekretů byl zkonfiskován a připadl obci. Lázně byly prodány soukromým majitelům.

Po roce 1989 docházelo postupně k rekonstrukci silnic a chodníků. Byla obnovena regulace potoka Losinky. V roce 1989 byla postavena čistící stanice odpadních vod a v roce 1995 byla na většině území obce zavedena kanalizace. V horní části obce byla zavedena až v letech 2006 až 2007. V letech 1994 až 1998 docházelo k plynofikaci celé obce.

K VL nadále patří Maršíkov, Bukovice, Žárová s Horním Bohdíkovem a Prameny. V roce 1990 byla k VL přičleněna osada Ludvíkov. Ta byla historicky součástí sousední obce Rapotín.

7.7.8 Kategorie náboženství

Ve sčítání lidu z roku 2001 (Český statistický úřad, 2003, s. 298) bylo z 2 889 obyvatel 952 věřících, což je pouze 33 %. Z toho se k římskokatolické církvi přihlásilo 828 osob, k církvi československé husitské 11 osob, k českobratrské církvi evangelické 18 osob, k pravoslavné církvi v českých zemích 28 osob, k náboženské společnosti Svědkové Jehovovi se přihlásilo sedm osob, k Církvi adventistů sedmého dne se přihlásily čtyři osoby, ke Starokatolické církvi v ČR se přihlásila jedna osoba, do kategorie ostatní a nepřesné určení se přihlásilo 55 osob. Ateistů se přihlásilo 1760, což je 61 %. U 177 osob nebylo náboženské vyznání zjištěno. Ve sčítání lidu, domů a bytů 2011, uvedeném ve veřejné online databázi (i) ČSÚ, se z celkového počtu obyvatel přihlásilo 21 % věřících, 39 % ateistů a 40 % se nevyjádřilo. Z celkových 21 % věřících se jich 36 % nepřihlásilo k žádné církvi 64 % se k nějaké z církví přihlásilo (z toho nejvíce 288 obyvatel k římskokatolické církvi, jeden ob. k církvi československé husitské, čtyři ob. k českobratrské evangelické, tři ob. k Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi, sedm ob. k Pravoslavné církvi v českých zemích.

Ve VL je římskokatolický kostel a fara. Religiozita je v obci malá, i když se v posledních desíti letech zvýšila. Ve farnosti se začaly scházet rodiny, mládež a děti, které se před deseti lety ve farnosti objevovaly spíše výjimečně, ale stále je farnost složena především ze starých lidí. V obci je římskokatolický kněz, který vykonává funkci faráře. Mše svaté jsou v obci slouženy pouze třikrát v týdnu. Protože jde o pohraniční farnost, má místní farář na starosti více farností i v okolních obcích. Lidé z farností se pravidelně scházejí a tráví společně volný čas. Dobrovolníci pořádají akce pro ostatní farníky a pro veřejnost. Přestože je farnost početně velmi malá, je poměrně angažovaná a činorodá.

7.7.9 Kategorie lidové kultury

Díky aktivitě občanského sdružení Svazku obcí údolí Desné byl při příležitosti pekařovské poutě několikrát představen veřejnosti starý kroj z Podesní (kraj obcí údolí řeky Desné, kam patří i VL). Kroj není běžně užíván. Tento kroj získalo sdružení darem od původní obyvatelky Podesní. Mnozí obyvatelé však představu o vzhledu kroje vůbec nemají.

Sdružení Svazku obcí údolí Desné se angažuje v obnovování zaniklých tradic, které prováděla německá komunita v Podesní. Obnovilo Velikonoční jízdy konané v neděli před Velikonočním pondělím. Nejezdí se však na koních, ale na kolech. Sdružení obnovilo pouť v Pekařově. Součástí programu je pěší pouť z VL k pekařovskému kostelíčku. Tuto pěší pouť zřejmě prováděla původní německá komunita. Obec ve spolupráci s hasiči, školou a římskokatolickou farností začala po roce 1989 pořádat Svatojánské slavnosti. Konají se k příležitosti svátku sv. Jana Křtitele, kterému je zasvěcen místní kostel. Jedná se o tradici podobnou pouti. Jestli se však ve VL prováděly pravidelné poutě o svátku sv. Jana Křtitele, se nepodařilo dohledat. Dnes jsou již Svatojánské slavnosti tradicí a největší akcí ve VL.

O Velikonočním pondělí chodí chlapi na šmekustr. Toto označení se dochovalo od předchozí německé komunity, avšak nejde o nijakou zvláštnost, protože toto označení je rozšířené po celé severovýchodní Moravě. Vyskytuje se i v typicky českých pohraničních obcích. Nicméně jde o odkaz na původní německou komunitu. Šmekustrování probíhá tak, že chlapi navštěvují děvčata a za jejich vymrskání, které doprovází básničkou, dostanou malovaná vajíčka, sladkosti a ti starší alkohol. Někdy dostanou peníze. Soutěž s rozbíjením vajíček, kterou provozovala původní německá komunita a která je popsána v analýze 1918–1938, se neprovádí. Žádné jiné specifické zvyky, tradice a obyčeje, které by se daly přisoudit vlivu původní německé komunity, se v současné komunitě neprovozují.

7.7.10 Kategorie jazyka pro denní komunikaci

V obci se mluví česky. Stále se však v běžné mluvě objevují německá slovíčka ve zkomolené české podobě. Používají se k označení různých tradic, náradí, nástrojů, věcí (například šmekustr/pomlázka; gips/sádra; šopa,šupně/stodola; vercajk/náradí a další). Některá německá slovíčka se užívají záměrně pro zdůraznění významu slova (například šnaps/alkohol, šniel/řízek a další). Pro označení zaniklých osad, kopců, částí obce se užívají původní německé názvy. Avšak v tomto případě se již povědomí místních velmi liší. Někteří německá označení znají, někteří vůbec. Důležitým specifikem je, že v běžné mluvě můžeme slyšet zabarvení hanácké, valašské, slovácké jako odkaz nového dosídlení obce především obyvateli z těchto částí Moravy.

7.7.11 Kategorie vztahu k obci jako k místu svého domova

Po roce 1989 skončilo násilné deformování obce v hospodářství a ve výstavbě. Možnost svobodného podnikání učinila ve VL nejdůležitějším terciární sektor se zaměřením na cestovní ruch a lázeňství, tak jak tomu bylo před odsunem původní komunity. Vybavenost obce se taktéž velmi zlepšila, což opět připomínalo předválečnou podobu obce. Nynější komunita po roce 1989 využila svobodných politických podmínek a svého potenciálu lázeňství, památek a krásné horské přírody, kterého již využívala původní německá komunita. Dokázala se tak přiblížit a čerpat ze zkušeností původní komunity. Hlavní myšlenka obnovit terciér však již provázela VL dvacet let, avšak politický režim se podílel na tom, že tato myšlenka nemohla být zrealizována. Ve svobodných podmínkách se obec přirozeně vrátila ke způsobu hospodaření, který se formoval v původní komunitě několik století. Došlo k rozkvětu obce. Lze tedy jasně vypožorovat vůli čerpat z historie, z toho, co již fungovalo, a přání zvelebovat obec, aby se v ní obyvatelům dobře bydlelo a úspěšně hospodařilo. VL jsou nyní upravenou atraktivní obcí se spoustou zachovalých historických památek, což jasně potvrzuje silný vztah místních k obci. Dalším potvrzujícím faktorem je vybudování kanalizace v roce 1995 a další rekonstrukce hřbitova.

Již v předešlé analýze byl potvrzen zřetelný vztah místních k obci jako k místu svého domova. Ve VL vychází měsíčník obce pod názvem Prameny. Tak se nazývala zaniklá osada, dnes součástí VL. V měsíčníku je například rubrika o historii památek a domů ve VL. Pravidelně se zde prezentují místní spolky, škola a farnost. Jde o doklad blízkého vztahu k obci. Důležitým důkazem vztahu místních ke svému domovu je, že v druhé polovině devadesátých let vzniklo občanské sdružení Svazek obcí údolí Desné. Sdružení čerpá z historie původní komunity a obnovuje ji v živou skutečnost. Například obnovilo tradici Velikonočních jízd v neděli po velikonočním pondělím. Obnovilo pouť na Pekařově. Z VL se zřejmě pořádala k tomuto dni pěší pouť ke kostelu do Pekařova, která je také nyní součástí programu. Na pouti v Pekařově je každým rokem představován kroj Podesní (patří sem i VL). Sdružení rekonstruuje a obnovuje kostely a památky ve VL, které od vysídlení německé komunity chátraly anebo zcela zanikly. Tyto rekonstrukce a výstavby provádějí i jednotliví dobrovolníci či skupiny dobrovolníků. V roce 2010 bylo obnoveno poutní místo na Křížovém vrchu (Kreuzbergu) nad školou. Mnoho obyvatel si uvědomuje historii VL s odkazem na německou komunitu a snaží se ji oživit, čerpat z ní a navázat na ni, což je jasným dokladem silného vztahu k obci jako k místu svého domova.

Vzhledem k výše uvedenému i k tomu, že přímo ve VL se již narodila několikátá generace nových obyvatel, je patrné, že losinští mají velmi blízký přirozený vztah k obci jako k místu svého domova. Snaží se obnovovat své historické kořeny a snaží se učit být hrdí na

svoji obec. Lze hovořit o přirozeném silném vztahu, avšak ne o patriotismu a silné hrdosti. Tento stupeň velké vřelosti k obci jako k místu svého domova, který přechází v patriotismus, nebyl identifikován.

8 Komparace vývoje Bludova s Velkými Losinami a závěry v jednotlivých kategoriích

V této kapitole byl porovnán vývoj starousedlické obce Bludov s vývojem ve VL s ohledem na to, jestli a jaký vliv měl v jednotlivých kategoriích odsun původní německé komunity z VL a příchod novoosídlenců do obce. Zjištěné závěry byly prodiskutovány s předpoklady z výzkumných studií uvedených v druhé kapitole.

8.1 Kategorie počtu obyvatel

Postupný nárůst počtu obyvatel do roku 1914 byl zaznamenán jak v Bludově, tak i ve VL. Nárůst počtu obyvatel postupně pokračoval až do druhé světové války, avšak v Bludově byl přerušen obdobím první světové války, kdy v obci došlo k úbytku obyvatel. Ve VL nárůst počtu obyvatel nebyl přerušen první světovou válkou, jako tomu bylo v Bludově, ale byl pouze snížen, což znamená, že v důsledku nedošlo k tak velkému nárůstu počtu obyvatel jako v posledních několika desetiletích. Od roku 1921 do roku 1930 došlo ve VL k velkému nárůstu počtu obyvatel až o 200 osob. Po překonání poválečné krize došlo ve dvacátých letech ke zvyšování počtu obyvatel i v Bludově. Jak uvádí Březina (1927, s. 200), v Bludově se tak dělo ze dvou důvodů. Tvrzení se dá použít i pro VL. Zaprvé se celkově snižovala úmrtnost a zadruhé toto meziválečné období bylo obdobím relativního klidu a hospodářského vzestupu Bludova.

Dále však vývoj počtu obyvatel ve VL vykazuje několik zásadních odlišností od vývoje počtu obyvatel v Bludově. Po druhé světové válce došlo ve VL v důsledku odsunu původní německé komunity k prudkému úbytku počtu obyvatel. Samotný úbytek počtu obyvatel v důsledku odsunu obyvatel německé národnosti byl zaznamenán i v Bludově. Nešlo však o to, že by z Bludova byla odsunuta nějaká větší komunita obyvatel německé národnosti jako byla odsunuta z VL, ale o to, že v poválečných letech odcházeli obyvatelé z Bludova osidlovat blízké německé obce. Počty obyvatel v Bludově se také snížily v důsledku válečných obětí a odsunem obyvatel německé národnosti, kteří v Bludově žili, avšak v těchto případech nešlo o významnější úbytek. V porovnání s předválečným stavem se v Bludově celkově snížil počet obyvatel o necelých 500 k začátku roku 1948 (Státní úřad statistický 1948, s. 149). Celkově tak šlo o odlišnou situaci než ve VL. Z VL bylo přímo nuceně odsunuto 2 015 osob německé národnosti. Jašš (In Gába, Berková, 2001, s. 35). Jak uvádí Jašš (In Gába, Berková, 2001, s. 35) i Černá (2010, s. 5), v obci zůstalo pouze 25 obyvatel německé národnosti. Již v roce 1946 přicházeli novoosídlenci z blízkých českých obcí, kteří

sami znali VL nebo alespoň podobné prostředí a podmínky jako byly ve VL. Novoosídlenci obsadili naprostou většinu živností a provozoven (Jašš, In Gába, Berková, 2001, s. 37). Chtěli navázat na starý způsob hospodaření. Dosídlení obce, přes určité problémy, tak proběhlo v důsledku celkově úspěšně.

Další zásadní rozdíl byl v tom, že se v Bludově velmi rychle, již v roce 1948, pokles počtu obyvatel stabilizoval a v podstatě již ve sčítání lidu z roku 1960 se počet obyvatel dostal do předválečné podoby. Ve VL se úbytek počtu obyvatel stabilizoval později, až v první polovině 50. let, protože mnozí novoosídlenci do VL přicházeli a velmi brzy také odcházeli a až do začátku osmdesátých let se tento úbytek počtu obyvatel dorovnával do předválečné podoby. Vliv zániku, i přes poměrně zdařilé dosídlení, se tedy ve VL objevoval ve snížení obyvatel až do osmdesátých let, na rozdíl od Bludova. Není vyloučeno, že pokud by komunistický režim nezavedl významné deformity do hospodaření ve VL, dorovnání počtu obyvatel do předválečného stavu by proběhlo o dost dříve.

V osmdesátých letech pak nárůst obyvatelstva ve VL stagnoval a již od devadesátých let stabilně dochází k úbytku obyvatelstva na rozdíl od Bludova, kde byla situace v devadesátých letech velmi vyrovnaná a v posledních letech sice dochází k úbytku obyvatelstva, avšak ne k tak intenzivnímu jako ve VL.

I přes poměrně zdařilé dosídlení a postupné dorovnání počtu obyvatel v roce 1980 do předválečné podoby se VL na rozdíl od Bludova (starousedlické obce) potýkají od devadesátých let s vyšším úbytkem obyvatelstva. Tato skutečnost nemusí být způsobena odsunem původní komunity. Může zde hrát roli dostupnost pracovních míst, kdy ve VL je podobná nezaměstnanost jako v Bludově, avšak Bludov má ve své bezprostřední blízkosti dvě větší města Šumperk a Zábřeh, která mohou nabízet volná pracovní místa. Z Bludova je i snazší dostupnost do krajského města Olomouc, které taktéž může nabízet pracovní místa. Obyvatelé Bludova tak nemusí mít takovou tendenci stěhovat se za zaměstnáním jako obyvatelé VL.

8.2 Kategorie struktury obyvatelstva podle národnosti, regionálního původu a státního občanství

VL i Bludov patřily do šumperského politického okresu, ve kterém žilo v naprosté většině německé obyvatelstvo. Bludov byl českou obcí, která ležela na pomyslné hranici tohoto politického okresu Šumperk s politickým okresem Zábřeh, který již měl podíl obyvatel české a německé národnosti vyrovnaný. V Bludově se nacházela malá komunita obyvatel německé národnosti, která postupně od roku 1880 snižovala svůj počet. Již od druhé konce

19. století byl centrem českého národnostního života na Šumperském okrese (Bartoš, In Melzer, Schulz, 1993, s. 200) a v roce 1938 vzorem české národní jednoty pro celou ČSR (Srov. Spurný a kol., 1979, s. 103). Na rozdíl od Bludova byly VL až do roku 1880 čistě německou obcí, do níž po roce 1880 přišlo pouze několik osob české národnosti. Až po roce 1918 začaly VL osidlovat obyvatelé české národnosti, aby tak počesťovali německé obce v pohraničí. Bartoš a kol. (1974, s. 120) uvádí, že v roce 1930 se ve VL hlásilo z 2 569 osob 2 449 obyvatel německé národnosti (95,33 %), 51 obyvatel české národnosti (1,98 %) a 69 obyvatel jiné národnosti (2,69 %) (Bartoš a kol., 1974, s. 120).

V Bludově bylo naopak při posledním předválečném sčítání lidu v roce 1930 z 2 892 osob 2 823 osob české národnosti (97,61 %), 39 osob německé (1,35 %) a 30 osob jiné národnosti (1,15 %) (Bartoš a kol., 1974, s. 51). Přestože byl Bludov českou vlasteneckou obcí, po podepsání Mnichovské dohody byl v roce 1938 zabrán v rámci pátého záborového pásma německou státní mocí a připadl Německé říši. V rámci germanizace se do Bludova přistěhovali Němci z Německé Říše, převážně však Němci z německých obcí na Šumpersku. Počet Němců v obci se zvýšil na přibližně 200 osob. VL byly taktéž v roce 1938 zabráný německou státní mocí.

Po válce zasáhl obě obce poválečný odsun obyvatel německé národnosti, avšak Bludov pouze nepatrným způsobem. Spurný a kol. (1979, s. 118) uvádí, že odsun obyvatel německé národnosti se Bludova příliš nedotkl ve smyslu toho, že by byla odsunuta nějaká větší německá komunita, ale tím způsobem, že bludovští Češi se ve velkém počtu vydávali osidlovat zkonfiskované německé majetky do okolních obcí Šumperska. Spurný a kol. (1979, s. 122) uvádí, že koncem roku 1947 se nacházelo v Bludově již pouze 26 osob německé národnosti. Byli to převážně lidé ze smíšených manželství nebo lidé velmi staří. Počet osob německé národnosti se tak téměř dorovnal do počtu osob německé národnosti v období před zábořem.

Ve VL se po druhé světové válce oproti Bludovu uskutečnily radikální změny, protože téměř celá původní německá komunita byla dle Jašše (In Gába, Berková, 2001, s. 35) organizovaně odsunuta v letech 1946 až 1947. Černá (2010, s. 5) uvádí stejně jako Jašš, že celkově bylo z Losin odsunuto 2 015 osob. Zůstalo pouze 25 obyvatel německé národnosti. Šlo o bojovníky proti fašismu, o nepostradatelné odborníky ve svém oboru a především o ty, co žili ve smíšeném manželství. VL prošly i dalšími radikálními změnami oproti Bludovu. Do VL přicházeli novoosídlenci, většina z Moravy, především z Hané, Valašska a Slovácka. Dále přicházeli novousedlíci z Čech a cizích zemí, z Polska, z Rakouska, z Rumunska, jedna rodina ze Sýrie. Až později přicházeli čeští reemigranti ze západní Ukrajiny z oblasti Volyně. Nové

osídlování obce bylo doprovázeno dvěma specifiky, které ještě navíc mohly ovlivnit specifický vývoj novoosídlenecké obce. První novoosídlenci, kteří přicházeli již v roce 1946 z blízkých českých obcí, znali podmínky a prostředí ve VL nebo znali alespoň podobné prostředí, jelikož se podobalo jejich předcházejícímu bydlišti, což mohlo u mnohých usnadnit hospodaření v novoosídlenecké obci. Hospodářství ve VL se po válce začalo postupně rozvíjet, avšak komunistický režim tento vývoj zcela zdeformoval. Jedná se tedy o specifikum mezi novoosídlenými obcemi, které by mohlo být částečně ovlivněno právě tímto regionálním původem novoosídlenců. V důsledku pak hospodářství zdeformoval více komunistický režim než samotný odsun německé komunity. Dále novoosídlenci přicházející z Ukrajiny svým vyprávěním zvyšovali v obci nedůvěru ke komunistickému režimu (Srov. Jašš, In Gába, Berková, 2001, s. 39). To posilovalo protikomunistickou politiku, která nebyla obvyklá v poválečných letech pro novoosídlenecké obce (Srov. Filip, Spurný, 1965, s. 32), (Srov. Lasovský, In Haišman, Matějová, 1986, s. 192). Jedná se o druhé specifikum ve VL, které by mohlo být alespoň částečně ovlivněno národnostním složením a regionálním původem novoosídlenců.

V dnešní době je situace v oblasti struktury obyvatel podle národnosti a státního občanství ve VL velmi podobná situaci v Bludově. V důsledku tedy došlo k přiblížení se obou obcí v této oblasti. Ve sčítání lidu, domů a bytů 2011, uvedeném ve veřejné online databázi (i), se ve VL přihlásilo z celkem 2 641 obyvatel 1 439 ob k české národnosti, 375 ob. k moravské, jeden ob. ke slezské, 30 ob. ke slovenské, dva k polské, tři k vietnamské. K rómské národnosti se nepřihlásil nikdo. Národnost se nepodařila zjistit u 690 osob. V Bludově byla podobná situace. Ve VL se navíc oproti Bludovu přihlásilo šest obyvatel k ukrajinské národnosti, což by mohl být pozůstatek po dosídlení obce reemigranty z Volyně. V obou obcích se přihlásilo sedm obyvatel k německé národnosti, což je odkaz na existenci německých komunit v obou obcích před druhou světovou válkou, avšak na nynější komunity to nemá patrný vliv. Navíc ve VL se již nijak aktivně neprojevuje to, že novoosídlenci pocházeli z různých částí ČSR i ze zahraničí. Starší generace alespoň udržuje v paměti, odkud jejich rodiče přišli. Z potomků střední generace to již udržují v paměti pouze někteří. Mladá generace již ani neví, odkud jejich předci do VL přišli.

8.3 Kategorie politické orientace komunity

Před druhou světovou válkou vykazovaly obě obce zásadní odlišnosti. Ve VL byly v komunálních volbách voleny německé politické strany na rozdíl od Bludova, kde byly voleny české politické strany. I ve volbách do poslanecké sněmovny byla situace podobná. Na

rozdíl od Bludova však byla ve VL několikrát do zastupitelstva zvolena i česká politická strana, KSČ. Tato strana dostala více hlasů, než byl počet českého obyvatelstva ve VL. Znamená to, že někteří obyvatelé německé národnosti podporovali československou levicovou politiku. Ve VL měla celkovou převahu politických preferencí levicová politika. Do roku 1935 byla ve VL nejvíce oblíbenou stranou jak do obecního zastupitelstva, tak ve volbách do poslanecké sněmovny německá politická strana NSD. Jednalo se o levicovou stranu sociální demokracie. Druhou nejoblíbenější stranou jak na komunální scéně, tak i ve volbách do poslanecké sněmovny byla BdL. Jednalo se o německou pravicovou stranu agrárníků. Oblíbená byla i strana BdG, německá strana živnostenská. V obci byla několikrát do zastupitelstva zvolena česká politická strana KSČ. Bludov byl tradičně lidoveckou obcí. ČSL si uchovávala prvenství jak ve volbách do zastupitelstva, tak i ve volbách do poslanecké sněmovny. Do druhé světové války byla druhou nejsilnější stranou ČSDSD. KSČ si taktéž udržovala značnou oblibu a po ČSL a ČSDSD bývala třetí nejoblíbenější stranou. Tím měla v obci významné postavení.

Německé nacionální strany dlouhou dobu nezískaly ve VL podporu. Politická scéna ve VL byla dlouhou dobu demokratická, dokonce otevřená české politice. V roce 1935 došlo ke zlomu v politické orientaci komunity. Téměř polovina voličů hlasovala ve volbách do poslanecké sněmovny pro nacionální stranu SdP. O více než polovinu hlasů méně dostala tradiční DSD. Zvoleny byly i české strany KSČ a ČSNS. V kronice obce VL je uvedeno, že v roce 1938 hlasovalo v obecních volbách 85 % všech voličů pro nacionální Heinleinovu stranu SdP (SOkA Šumperk, fond MNV Velké Losiny, inv. č. 72). V této vyhrocené atmosféře hlasovalo stále ještě až 15 % voličů pro demokratické německé i české politické strany. Ve VL tedy byla patrná skupina demokraticky nenacionálně smýšlejících obyvatel německé národnosti. V Bludově se naopak vyvíjela politická scéna ve sjednocení českých politických stran v boji proti nacismu. NJ vyzvala všechny spolky a politické strany, aby se sjednotily a vytvořily dohodu k nastávajícím volbám, která by byla příkladem sjednocení v boji proti nacismu. Politické strany tuto dohodu uzavřely. Volby do obecního zastupitelstva vůbec neproběhly. Mandáty byly rozděleny podle dohody. Spurný a kol. (1979, s. 103) uvádí, že Bludov se tak stal vzorem pro celou ČSR. V roce 1938 byly VL stejně jako Bludov zabráný německou státní mocí a připadly Německé říši.

Po roce 1945 byla politická scéna VL levicově orientovaná. Podle voleb do národního shromáždění byly v roce 1946 rozděleny mandáty v zastupitelstvu tak, že KSČ jich získala nejvíce (Černá, 2010, s. 4). Levicové strany KSČ a ČSSD získaly jasnou nadpoloviční většinu. Z tohoto úhlu pohledu by se dalo souhlasit s tvrzením Filipa, Spurného (1965, s.32),

že pohraničí vytvořilo rozsáhlou oblast, v níž byly pozice kapitalismu otřeseny daleko silněji než ve vnitrozemí a komunisté tu hned v poválečných letech získávali téměř absolutní většinu. Ovšem další vývoj ve VL to zcela jednoznačně nepotvrzuje. Převzetí moci komunisty ve VL neprobíhalo vůbec jednoduše. V nedemokratických volbách roku 1948 hodilo 49 z 952 voličů do urny bílé lístky, protože nechtěli volit KSČ (Jašš, In Gába, Berková, 2001, s. 39). V porovnání s Bludovem to však bylo minimum obyvatel. V Bludově, tradičně lidovecké obci, bylo převzetí moci komunisty velmi těžko přijímáno Spurný a kol. (1979, s. 126). V prvních nedemokratických volbách hodila celá třetina voličů do urny bílé lístky. Ve VL bylo odvoláno 10 správců zemědělského majetku a rodinných domů a z obce byl vypovězen majitel lázní. Dva losinští občané byli z politických důvodů odsouzeni na 16 let a 20 let odnětí svobody. Dělal se prověrky a čistky ve všech oblastech obecního života. Jašš (In Gába, Berková, 2001, s. 39) uvádí, že s nezájmem obyvatelstva se setkala Újezdní osvětová beseda, která byla zřízena proto, aby se věnovala přednáškové činnosti a prokomunistické výchově. Všechny obecní spolky byly přinuceny sdružit se do této besedy, aby komunisté mohli převzít moc nad spolkovým děním v obci. Socializace zemědělství probíhala velmi problémově, podobně jako ve starousedlické obci Bludov. Všechny tyto uvedené informace nepotvrzují hypotézu prokomunisticky orientované novoosídlenecké obce, ale zároveň v porovnání se starousedlickou obcí Bludov nebyly VL tak protikomunistickou obcí jako Bludov. V Kronice (SOKA Šumperk, fond MNV Bludov, inv. č. 15) je totiž uvedeno, že v Bludově docházelo k sabotážím a k útokům na komunistické představitele. Spurný a kol. (1974, s. 126) uvádí, že Bludov byl komunisty považován za revolucionářskou obec a místní obyvatelé byli násilně utlačováni. Předpoklad k socializaci veškerých sektorů v obci spočíval v organizačně dobře vybudované a silné místní organizaci KSČ, která bojovala již proti okupantům a po osvobození sjednotila vesnici tak, aby fungovala v poválečném chaosu. Ze zápisů kroniky vyplývá, že docházelo k politickým čistkám a zatýkání místních občanů. Zároveň je však nutné zohlednit, že Bludov byl starousedlickou tradičně lidoveckou obcí a po nástupu komunismu zde došlo k velkému střetu s tradičními lidovci. Ve VL mohli způsobovat negativní postoje ke komunistickému režimu novoosídlenci z Volyně, kteří se nechvalně vyjadřovali o socializaci, kterou zažili na Ukrajině (Srov. Jašš, In Gába, Berková, 2001, s. 39).

V souvislosti s uvolněnou politickou atmosférou v roce 1968 byla situace v obou obcích podobná. V obou obcích se zvedla vlna nesouhlasu proti KSČ a vlna demokratických projevů. V Bludově došlo ke vzniku ČSL a ČSSD. V následné normalizaci pak byli stíháni obyvatelé, kteří se v politicky uvolněné atmosféře demokraticky projeví. Ve VL vznikla ČSL. Ve vývoji byl i vznik Klubu angažovaných nestraníků, což se nakonec neuskutečnilo.

Jašš (In Gába, Berková, 2001, s. 39) uvádí, že samotný vstup armády zemí Varšavské smlouvy do ČSR vzbudil ve VL vlnu protestů. Podepisovaly se petice proti vstupu vojsk na území ČSR a na podporu republiky, vylepovaly se protestní plakáty, jako projev nesouhlasu se rozezvučely sirény a kostelní zvony.

Předpoklad Filipa, Spurného (1965, s. 32) o absolutní většinové oblibě KSČ v novoosídleneckých obcích byl potvrzen pouze v blízkém poválečném období do roku 1948. I když tato absolutní většinová obliba KSČ nebyla ve VL dále potvrzena, je nutné prozkoumat vývoj obce po roce 1989, kdy se politické preference mohly naprosto změnit. V kronice (SOkA Šumperk, fond MNV Velké Losiny, inv. č. 74) je uvedeno, že v prvních svobodných demokratických volbách do zastupitelstva hlasovalo ve VL nejvíce voličů pro koalici Moravskoslezského bloku (ČSL, ČSS, HSD-SMS, Podnikatelsko-živnostenská strana). Druhá skončila SZ, třetí OF a čtvrtá KSČ (SOkA Šumperk, fond MNV Velké Losiny, inv. č. 74.). Komunisté tedy nezískali velký počet hlasů od místních obyvatel, což je doklad toho, že VL nebyly po roce 1989 silně prokomunisticky orientovanou obcí. Starostou obce se stal Vojtěch Ščuglík, který kandidoval za SZ, avšak za komunistického režimu byl předsedou MNV. V čele obce stál tedy člověk dříve reprezentující zájmy KSČ. Další dva zvolení zastupitelé, jeden z OF a druhý ze SZ, byli taktéž za komunistického režimu komunističtí poslanci MNV. Je tedy otázkou, zda občané volili tyto představitele na základě toho, že měli předpoklady a zkušenosti s vedením obce či volba nově vzniklých politických stran byla jen důsledkem moderního aktuálního trendu a porevolučních nálad, ale smýšlení komunity zůstávalo levicově orientované.

Jašš (In Gába, Berková, 2001, s. 53) uvádí, že komunální politická scéna VL vykazovala před rokem 2001 několik zvláštností. V komunálních volbách v roce 1994, 1998 vůbec nekandidovala KSČ. Nejsilnější stranou bylo Sdružení nezávislých kandidátů, jehož členem byl Vojtěch Ščuglík, člen KSČ za bývalého režimu, starosta VL po roce 1989. Jašš (In Gába, Berková, 2001, s. 53) dále uvádí, že však ve volbách pro poslaneckou sněmovnu byla ve VL v tomto období KSČ silně volena. V roce 2006 pak tento rozpor postupně vykrytalizoval v převahu levicových stran ve VL.

Politická scéna VL na komunální úrovni je dlouhodobě složena pouze z tradičních a nejvíce volených stran v ČR. Stejně tak je to i se zvolenými stranami do poslanecké sněmovny, které přesáhly 4% hranici. ČSD je dlouhodobě nejvíce volenou stranou do zastupitelstva i do poslanecké sněmovny. Po volbách do zastupitelstva obce v roce 2010 se vytvořily dva vyrovnané politické bloky, pravicový TOP 09, ODS, ČSL a levicový ČSD a KSČ. Na komunální scéně je politická situace velmi vyostřená, protože levicový i pravicový

blok spolu hodně soupeří. Přestože je rozložení sil pravicového a levicového bloku velmi těsné, pro soupeřivost těchto bloků a pro jeden mandát, který má levice navíc, se ubírá komunální politická scéna směrem ČSD a KSČ. Ve VL má po roce 1989 tedy celkově větší vliv levice. Může se tak dít v důsledku poměrně vysoké nezaměstnanosti, kterou způsobila komunistická deformace hospodářství. V dobách komunistického režimu se intenzivně zaváděl průmysl do těchto oblastí, pro které to nebylo přirozené. Po roce 1989 pak průmysl přestal fungovat, což způsobilo velkou nezaměstnanost, která mohla v důsledku zvýšit příklon voličů k levicově orientovaným politickým stranám. V Bludově je obecní politická scéna pravicová, ale velký význam má i levice. KSČ je ve VL volenou stranou, avšak s poměrně nízkým počtem hlasů, díky vytvořené koalici má však nyní KSČ velký vliv na dění v obci, což se shoduje se situací ve VL. V parlamentních volbách vítězí v Bludově dlouhodobě levice, avšak situace mezi celkovou pravicovou a levicovou politikou je vyrovnaná. Je možné, že členové ODS jsou pro místní obyvatele důvěryhodní a občané k nim mají sympatie, a proto se stávají nejhlasovanější stranou v komunálních volbách, avšak do poslanecké sněmovny pak již více obyvatel volí levici. Dochází v podstatě k podobnému modelu jako před válkou. Jedna pravicová strana, nyní je to ODS (před vznikem ODS v podstatě OF) si udržuje prvenství. Před válkou a těsně po válce to byla ČSL. Avšak velmi odlišná politická strana KSČ (celkově levice – KSČ a ČSD) má taktéž velmi významné postavení v komunitě, tak jako před válkou a těsně po válce. Náhrada ODS za ČSL byla důsledkem negativní deformace komunistickým režimem a antagonistickým vztahem mezi místním farářem a bludovskou komunitou.

Předpoklad prokomunisticky orientované novoosídlenecké obce VL po druhé světové válce byl vyvrácen. Ve VL je však po roce 1989 velmi vyrovnaná politická scéna s převahou levice. Prokomunisticky orientovanou obcí však VL nejsou. Levicová převaha může vyplývat i z deformací hospodářství komunistickým režimem. Zkoumání této kategorie by zasloužilo zvláštní pozornost v samostatné studii. V Bludově již od sedmdesátých let, ve VL spíše až od osmdesátých let, se snažili posílit cestovní ruch.

8.4 Kategorie hospodářství

Jak Bludov, tak VL byly do poloviny 19. století čistě zemědělskou obcí. V polovině 19. století do Bludova začal pronikat průmysl a do VL ve stejné době cestovní ruch v souvislosti s atraktivní polohou obce v Hrubém Jeseníku, s lázeňstvím a s významnými památkami v obci. Již na počátku 20. století se stal terciér se zaměřením na cestovní ruch a lázeňství nejvýznamnějším hospodářským odvětvím ve VL. V souvislosti s tím se ve VL v období první republiky rozvinula hustá síť obchodů, různých provozoven a řemeslných

živností. Významné bylo peněžnictví, pohostinství a ubytování, jak po hotelích a penzionech, tak i tzv. privátní ubytování po domech místních obyvatel, které přinášelo peněžní příjmy pro obec i jednotlivé domácnosti. VL byly za první republiky na hospodářském rozkvětu stejně jako Bludov (srov. Spurný a kol., 1979, s. 94), do kterého začal pronikat terciér později až s otevřením lázní v roce 1927. V Bludově, obci zemědělsko-průmyslového charakteru, se objevil cestovní ruch, zvýšila se občanská vybavenost, řemeslná činnost, přibýlo pohostinství a ubytování. V Bludově se taktéž začalo provozovat tzv. privátní ubytování. Tento slibný hospodářský vývoj obou obcí byl přerušena druhou světovou válkou.

Po válce docházelo v obou obcích k postupné obnově předválečných dominantních hospodářských odvětví bez ohledu na to, že z VL byla v průběhu let 1946 až 1947 odsunuta původní německá komunita. Již v letech 1945 se do VL začali stěhovat první novoosídlenci z blízkých okolních českých obcí. Počet obyvatel byl až do poloviny padesátých let ve VL značně nestabilní, ale i přesto se podařilo dosídlit celkem zdařile hospodářské objekty ve VL (srov. Jašš, 2007a, s. 6). Většina živností a provozoven byla obsazena již v prvních poválečných letech a novoosídlenci obnovili provoz těchto obchodů, provozoven a živností (Jašš, 2007a, s. 6). Lázně se velmi těžko dostávaly z útlumu, avšak postupně se provoz obnovil a tradiční městská klientela začala lázně opět navštěvovat. Novoosídlenci měli tendenci přebírat způsoby hospodaření po svých německých předchůdcích. V Bludově se nejrychleji obnovilo zemědělství. Bludovští zemědělci měli dobré výsledky. Průmysl se obnovoval pomaleji. Větší průmyslové podniky byly obnoveny, avšak z těch menších většina zanikla. Oblast služeb a lázeňství se obnovovala nejpomaleji, možná i protože to nebylo historicky tradičně silné odvětví v obci, ale rozvíjelo se až ve třicátých letech 20. století. Tento slibný poválečný vývoj obnovy hospodářství byl v obou obcích zastaven nástupem komunistického režimu v roce 1948. Ve VL byl zastaven provoz lázní pro veřejnost, což mělo pro tradičně lázeňsky a rekreačně zaměřenou obec naprosto katastrofální dopad. Rušení a zavírání obchodů a řemeslných živností proběhlo nevídaně radikálně. Ve VL se potýkali s nemalými problémy se zásobováním masem, pečivem (Jašš, In Gába, Berková, 2001, s. 41) a jak je uvedeno v kronice (SOkA Šumperk, fond MNV Velké Losiny, inv. č. 72, s. 192), v obci byl nedostatek některých řemeslníků. Ještě v padesátých letech navštěvovali turisté obec pro její atraktivní polohu v Hrubém Jeseníku, avšak pro nedostatek služeb, ubytování a pohostinství byl cestovní ruch úplně utlumen (Jašš, In Gába, Berková, 2001, s. 43). VL se pak staly převážně zemědělskou obcí (Bartoš, In Melzer, Schulz, 1993, s.499), terciér byl zdecimován. V Bludově byl komunistickým režimem zastaven vývoj, který přirozeně

směřoval k posílení terciárního sektoru v obci s rozvojem lázeňství a cestovního ruchu. V obci se prohloubil zemědělsko-průmyslový charakter hospodaření.

Obě obce se později snažily o posílení cestovního ruchu, v Bludově od sedmdesátých a v průběhu osmdesátých let a ve VL později až od osmdesátých let. V obou případech však v důsledku hospodářských opatření komunistického režimu bezúspěšně. Komunistický režim zásadním způsobem deformoval přirozený vývoj hospodářství jak v novoosídlenecké obci VL, tak i ve starousedlické obci Bludov. Komunistický systém Bludov finančně nezruinoval natolik jako VL, protože v Bludově ještě více posílil tradiční orientaci na zemědělství a průmysl. Avšak systém nedovolil přirozenému vývoji transformace obce Bludov k terciéru, což způsobilo obci hospodářské problémy po roce 1989. V obci totiž po roce 1989 zanikly průmyslové podniky, ale pro nerozvinutý terciér nebylo možné zaměstnat obyvatele v terciárním sektoru.

Po roce 1989 došlo v obou obcích k zásadním změnám v oblasti hospodářství. Hospodářský vývoj Bludova si našel nový směr. V podstatě se Bludov dostal opět na křižovatku cest, na které stál po druhé světové válce. V obci výrazně posílil terciér. Byl obnoven provoz lázní pro veřejnost, vzniklo mnoho služeb a řemeslných živností. Obec byla systematicky zkrášlována a modernizována. Bludov bohužel nedisponuje významnějšími památkami. Zámek byl vrácen původním majitelům a zámecké prohlídky se v obci již neprovádí. Bludov se sice nachází blízko podhůří Hrubého Jeseníku, ale jeho poloha není pro turisty nejlukrativnější. Došlo tedy k posílení terciéru, avšak cestovní ruch významně nestoupl. V Bludově zanikly velké průmyslové podniky a dnes se zde nachází pouze jeden velký a pár menších podniků. Nadále funguje zemědělské družstvo, které má významné postavení v hospodářství. Po roce 1989 se Bludov přetransformoval spíše na zemědělskou obec s podílem terciéru a menším významem průmyslu.

Ve VL došlo taktéž k rozbití deformací v hospodářství. Obec naplno využila svého potenciálu blízkosti hor, významných památek a lázeňství. Lázně byly otevřeny pro veřejnost, rozvinula se občanská vybavenost, modernizovala se a zkrášlovala se obec. Do VL začali přicházet turisté z celé republiky i ze zahraničí, převážně z Polska a z Německa. V obci vznikly na místní poměry i větší průmyslové podniky (Jašš, 2007a, s. 7). Přesto je význam průmyslu ve srovnání s terciérem zanedbatelný. Zemědělství má v obci význam nejmenší, nenachází se zde žádní soukromí zemědělci. Až po zániku komunistického režimu se obec postupně přirozenou cestou vrátila ke svému tradičnímu způsobu hospodaření, který zastávala původní německá komunita a který je pro obec vzhledem k jejímu potenciálu nejvýhodnější.

Z kompletního posouzení analýzy vývoje hospodářství VL a Bludova jasně vyplývá, že více než odsun původní německé komunity a dosídlení obce novou komunitou bylo ovlivněno hospodářství deformací komunistickým režimem. Pro tento závěr je ovšem nutné počítat s tím, že ve VL došlo k poměrně bezproblémovému dosídlení obce, kdy novoosídlenci zabrali většinu předválečných provozoven a obchodů a uvedli je do provozu. Novoosídlenci měli tendenci přebrat způsoby hospodaření po svých německých předchůdcích. Intenzivně pracovali na obnově provozu lázní pro veřejnost. Tyto proměnné nelze opominout a je nutné počítat s tím, že v obci, ve které by se dosídlení hospodářských objektů nezdařilo a úspěšně se nenavázalo na předválečný provoz, tyto závěry vůbec nemusí platit.

Ve zkoumané oblasti socializace zemědělství byla učiněna tato zjištění. Na základě uvedených rozborů průběhu socializace v Bludově a ve VL lze nesouhlasit s tvrzením Robka, Heroldové (1983, s. 4), kteří uvádějí, že v severomoravském pohraničí vznikala JZD rychleji než v blízkém vnitrozemí Hané. Lze však předpokládat, že toto tvrzení je myšleno pouze v obecné rovině a nedotýká se konkrétních podmínek v jednotlivých obcích severomoravského pohraničí. Spáčil (1965, s. 48) totiž také uvádí myšlenku, že v pohraničí vznikala JZD rychleji než ve vnitrozemských obcích, ale zároveň jde v této myšlence dál. Rozvíjí ji na konkrétním okrese Šumperk a uvádí, že v šumperském okrese probíhala socializace pomaleji a v menší míře než ve zbývajících severomoravských okresech. Vychází přitom ze skutečných zaznamenaných výsledků, kdy stupeň kolektivizace v okrese Šumperk v roce 1952 dělal pouze 27,5 % společně obdělávané půdy z celkové výměry okresu oproti okrese Jeseník, kde dosahoval 58,7 % (Spáčil, 1965, s. 51). Ve Velkých Losinách, pohraniční obci Šumperského okresu, socializace probíhala skutečně s velkými obtížemi, protože losinští obyvatelé se nechtěli sdružit do JZD. Situace tak nebyla o nic méně problematictější než v Bludově. Dokonce v roce 1950 mělo JZD v Bludově 49 členů (Černá, 2005, s. 7), což je více než ve VL, kdy na konci roku 1951 mělo losinské JZD pouze 15 členů (Jašš, In Gába, Berková, 2001, s.40). Spáčil (1965, s. 51) uvádí, že tato pomalejší kolektivizace by mohla být způsobena tím, že asi 20 % novoosídlenců přicházejících osidlovat německé obce v šumperském okrese pocházelo z českých obcí taktéž šumperského okresu, což byly obce podobného výrobního a podnebního charakteru. Jak uvádí Spurný (In Haišman, Matějová, 1985, s. 206), ti se pak uměli rychleji přizpůsobovat novým podmínkám. Tuto Spáčilovu a Spurného teorii potvrzuje praxe ve VL, protože VL se již v roce 1945 vydaly osidlovat obyvatelé z blízkých českých obcí šumperkého okresu. Většina novoosídlenců pak přišla z oblasti Hané (Srov. Jašš, In Gába, Berková, 2001, 35), kam spadají české obce šumperského okresu (například i Bludov), které provozovaly vyspělé způsoby hospodaření. Dosídlení

provozoven, živností a hospodářských objektů proběhlo ve VL poměrně rychle a bez větších problémů (Jašš, 2007a, s. 6). Novoosídlenci přebírali způsoby hospodaření po svých německých předchůdcích a zároveň byli mnozí obeznámeni s místními hospodářskými a kulturními podmínkami. Důležitým činitelem, který zvyšoval nedůvěru losinských pro vstup do JZD, bylo to, že do VL přicházeli Češi původem z Ukrajiny z Volyně, kteří již měli zkušenosti s kolektivizací na Ukrajině. Jak uvádí Jašš (In Gába, Berková, 2001, s. 40), negativně hodnotili důsledky socializace, a to zvyšovalo nedůvěru mezi lidmi k socializaci.

Průběh socializace zemědělství v Bludově a VL jednoznačně potvrzuje předpoklad Robka, Heroldové (1983, s. 4) jednak o pomalejší kolektivizaci starousedlických obcí v severomoravském pohraničí (na příkladu Bludova) a jednak Spáčilův (1965, s. 51) a Spurného (In Haišman, Matějová, 1985, s. 206) předpoklad o pomalejším a problematickém založení JZD v novoosídleneckých obcích okresu Šumperk (na příkladu VL) oproti ostatním severomoravským novoosídleneckým obcím. Způsobil to specifický způsob poměrně bezproblémového a zdařilého dosídlení VL, osídlení obyvateli z blízkých českých obcí a zkušenosti novousedlíků s kolektivizací v SSSR. Nelze tedy zevšeobecňovat teorie o rychlé kolektivizaci pohraničí a je nutné počítat se specifickými činiteli, kteří tuto kolektivizaci ovlivnily.

8.5 Kategorie sídelního typu obce, bydlení a architektury

Obec VL byla obcí liniovitého typu vystavěnou podél potoka Losinky. Po vysídlení původní německé komunity docházelo k chátrání domů. Kolem roku 1955 bylo strženo asi 90 zchátralých domů (SOkA Šumperk, fond MNV Velké Losiny, inv. č. 72, s. 192). Až do konce šedesátých let se však nové domy nestavěly. Postupně, a to zejména v letech sedmdesátých, osmdesátých a pak po roce 1989 přibýlo nových bytových míst v obci. Často se zastavovaly proluky po zchátralých domech. Nové domy a byty se také stavěly mezi již stávajícími, protože původní obyvatelé si domy vystavěli daleko od sebe a některá prostranství uvnitř obce nebyla před rokem 1945 zastavěna vůbec. Z těchto specifických důvodů, kdy jde v podstatě v prvním případě o vliv zániku původní německé komunity, nedošlo k výraznému rozšíření obce tak, jako tomu bylo v Bludově. V důsledku vysídlení německého obyvatelstva se nezměnil původní tvar obce tím, že by v obci vznikly proluky, které by splynuly s extravilánem obce, jak uvádí Pospěch (In Melzer, Schulz, 1993, s. 283). Tyto proluky vznikly, avšak postupně se zastavěly novými domy. Původní německá komunita a její zánik má tedy vliv na to, že se obec významně nerozšířila tak, jako starousedlická obec Bludov. Kombinuje se zde to, že původní komunita v obci nechávala mnohá nezastavěná prostranství,

kteřá si nová komunita postupně zastavěla ,a novoosídlenci si také zastavěli vzniklé proluky po zchátralých domech.

V období kolem roku 1918 postupně ztratilo význam jedno ze dvou přirozených center obce, centrum u zámku. Druhé přirozené centrum obce, u kostela, začalo ztrácet na významu po roce 1918. Již za první republiky se naopak zformovalo nové centrum obce u lázní. Tento vývoj vzniku nového centra nebyl přerušen odsunem německé komunity a pokračoval i po odsunu. Nové centrum postupně nabíralo na významu a nyní je základním centrem v obci. Druhým, spíše však historickým centrem, je již zmiňované centrum u kostela, které svůj význam ztrácelo již za první republiky. Došlo tedy k posílení již formujících se tendencí před rokem 1945. Vliv zániku německé komunity se do této oblasti nepromítl, spíše jde o přirozený vývoj související s celkovým vývojem hospodářství (posílení nově vznikajícího centra od Hotelu Praděd k lázním) a s vývojem společenských poměrů (zánik starého centra kolem zámku). Tvrzení Sulitky (In Navrátilová, 1986, s. 61) o tom, že ve starousedlických obcích docházelo k bipolaritě fungování starého a nového centra a v novoosídleneckých obcích se tato bipolarita nevyvinula, ale vznikala zde nová centra a stará zanikala nebo zaniklo jedno z původních dvou center, nebylo potvrzeno.

Stavební typ výstavby obce a domů ve VL nebyl tak jednoznačně identifikovatelný jako v Bludově, na území Horní Hané (srov. Spurný a kol., 1979, s.10). Jistý architektonický styl se však dá zaznamenat. Přirozeným vývojem po roce 1918 došlo k obměně tohoto stylu ve VL, podobně jako v Bludově. Ve VL však byl původní vzhled domů postavených před druhou světovou válkou zachován více než v Bludově. Jedná se především o domy starších obyvatel z první generace novoosídlenců. Nelze však mluvit o tom, že by šlo o častý jev. Naprostá většina domů, tak jako v Bludově, změnila svůj vnější vzhled a vzhled zahrad. Nové domy se přirozeně stavěly podle aktuálních trendů.

První světová válka utlumila na nějakou dobu výstavbu domů a bytů, která dosud ve VL probíhala. Po odeznění poválečných hospodářských problémů byla stavební aktivita ve VL obnovena a byla ještě intenzivnější než před první světovou válkou. Bylo to způsobeno klidným meziválečným obdobím, ale také velkým nárůstem počtu obyvatel a hospodářským vzestupem VL. Situace je tedy totožná se situací v Bludově. Po skončení druhé světové války dochází v obou obcích k úplně odlišnému vývoji. V Bludově dochází k intenzivní výstavbě, avšak v Losinách je situace naprosto opačná. Původní německé obyvatelstvo bylo z VL odsunuto, ale obec i přes poměrně úspěšné dosídlení nebyla dosídlena úplně. Až do šedesátých let nebyl ve VL pocíťován nedostatek bytových míst (Jašš, In Gába, Berková, 2001, s. 51). Neosídlené domy chátraly (SOka Šumperk, fond MNV VL, inv. č. 72, s. 192) a

nové nebylo potřeba stavět. Až koncem padesátých let začal být pocíťován nedostatek bytových míst. V šedesátých letech proběhla výstavba, která však zcela nepokryla poptávku po bytech. Až v sedmdesátých letech došlo k výstavbě především panelových sídlišť. Nedostatek bytových míst byl tedy ve VL řešen, ve shodě s tvrzením Vařeky (In Haišman, Matějová, 1986, s. 289)., výstavbou panelových sídlišť v pohraničí. Avšak k výstavbě nedošlo v padesátých letech, jak Vařeka uvádí, ale až v šedesátých letech. V sedmdesátých a osmdesátých letech byla výstavba bytových míst intenzivní. V Bludově panovala naprosto odlišná situace. Stavební ruch byl intenzivní až do konce padesátých let. V šedesátých letech stagnoval, stejně jako oblast hospodářství a občanské iniciativy, ale v sedmdesátých letech se pak výstavba rozjela stejně jako ve VL. Po roce 1989 došlo v obou obcích k nárůstu bytových míst (především rodinných domů). Vliv zániku německé komunity se tedy ve VL promítl především po druhé světové válce, na obec v tomto působil více než omezování stavební aktivity komunistickým režimem. Tohoto času nevyplývá v obci z výše uvedeného přímý vliv zániku původní komunity do této oblasti.

Ve výstavbě a úpravě nebytových míst, veřejných prostranství a komunikačních sítí došlo po druhé světové válce ve VL taktéž k naprosto odlišnému vývoji než v Bludově. Spurný a kol. (1979, s. 133) uvádí, že Bludované pracovali na tom, aby jejich obec byla hezčí a modernější. Mnohými stavebními úpravami a výsadbou zeleně došlo k tomu, že se začala měnit tvář obce. Ve VL byla situace opačná. Novoosídlenci neměli zájem pečovat o vzhled obce (Srov. SOkA Šumperk, fond MNV Velké Losiny, inv. č. 72, s. 38) a jakákoliv stavební aktivita byla do šedesátých let v naprostém útlumu (Jašš, In Gába, Berková, 2001, s. 52). Do konce šedesátých let tak ve VL intenzivně působil vliv odsunu původní komunity na neaktivitu obyvatel v této oblasti. V šedesátých letech již začalo docházet k aktivitě v této oblasti, která dále pokračovala. V Bludově v šedesátých letech výstavba a úprava v této oblasti stagnovala, stejně jako oblast občanské iniciativy. Od sedmdesátých let začínají být Bludované v této oblasti aktivní a výstavba a úprava pokračuje intenzivně až do této doby. V nynější době se v obou obcích spíše zaměřují na úpravy celkového vzhledu obce a zkvalitňování služeb. Zcela se upustilo od velkolepých budovatelských plánů (Srov. Jašš, In Gába, Berková, 2001, s. 59). Ve VL se modernizací a úpravou vzhledu obce snaží posílit cestovní ruch (Jašš, In Gába, Berková, 2001, s. 59). To znamená, že obec funguje ve stejném duchu jako před odsunem původní německé komunity. Vliv již tedy není v této oblasti patrný.

Po správní reorganizaci území naší republiky byla v roce 1976 dle zákona o obci k VL přičleněna sousedící obec Žárová s Horním Bohdíkovem a Prameny, Maršíkov a Bukovice. Šlo o dříve samostatné obce, ve kterých se po odsunu německého obyvatelstva naprosto

zásadně snížil počet obyvatel a již nikdy nebyl dorovnan do předválečné podoby. I k Bludovu byly v roce 1976 dle zákona o obci přičleněny obce Chromeč a Vyšehoří. Chromeč a Vyšehoří byly vždy českými obcemi. Jak uvádí Vařeka (In Haišman, Matějová, 1986, s. 282) správní reorganizace postihla všechny obce starousedlické i nově osídlené, podle něj však s tím rozdílem, což nebylo ve VL potvrzeno, že ve starousedlické obci k tomuto přičleňování obcí docházelo dříve, již v padesátých a šedesátých letech. Vařekův předpoklad ve VL nebyl zcela potvrzen, ale vliv odsunu německé komunity byl ve VL, i přes nutnou správní reorganizaci, jednoznačně potvrzen. V Bludově totiž došlo po roce 1989 k osamostatnění těchto dvou přičleněných obcí, ale ve VL zůstaly přičleněné obce administrativními součástmi VL dodnes. Počet obyvatel sousedních obcí se nedorovnal do předválečné podoby a zároveň tyto původně samostatné obce nejsou dostatečně vybaveny základními službami. Nejde tedy přímo o vliv odsunu na VL jako takové, ale spíše na okolní obce s tím, že se východisko vyřešilo zainteresováním VL do tohoto problému okolních obcí.

8.6 Kategorie občanské vybavenosti

Obec VL, stejně jako Bludov, měla za první republiky velmi dobrou občanskou vybavenost. Ze základních veřejných, školských a zdravotních institucí měl Bludov stejně jako VL poštu, četnickou stanici, školské i zdravotní instituce. Ve VL i v Bludově fungovaly lázně, a tak se v obou obcích rozvinula síť zařízení poskytujících ubytování a pohostinství. V obou obcích bylo rozšířené tzv. privátní ubytování po domech místních obyvatel. Jak v Bludově, tak i ve VL fungovalo množství živnostníků, obchodů a provozoven, v Bludově pak ještě dvě záložny a ve VL jedna záložna, což ukazuje na hospodářský rozmach obou obcí. Z institucí pro volnočasové aktivity bylo v obou obcích kino, knihovny, ve VL pak ještě koupaliště a kluziště. Po záboru a vypuknutí druhé světové války ustával provoz veškerých institucí pro volnočasové aktivity, školství a v poslední řadě i obchodů a provozoven.

Na občanskou vybavenost VL neměl významný vliv odsun původního obyvatelstva. Jak uvádí Jašš (In Gába, Berková, 2001, s. 37), po roce 1945 se novoosídlencům podařilo dosídlit původní obchody a provozovny. Naprostá většina z nich tak navázala na svůj předválečný provoz. Stejně tak i v Bludově postupně docházelo k obnovování provozu obchodů, služeb a řemeslných živností. Veřejné, školské a zdravotnické instituce byly ihned po válce obnoveny, jak ve VL, tak i v Bludově, a ve VL novoosídlenci plynule pokračovali v jejich provozu. K deformacím ve vybavenosti obou obcí došlo až s nástupem komunismu. V důsledku násilné socializace spousta obchodů a provozoven zanikla. Lázně ve VL i

v Bludově ukončily svůj provoz a byly přetransformovány na ozdravovny. S tím se rozpadly sítě privátního ubytování, hotelů, penzionů a pohostinství.

Po roce 1989 došlo ve VL, stejně jako v Bludově, ke zkvalitnění a rozšíření sítě obchodů a provozoven. S rozvojem cestovního ruchu po roce 1989 se ve VL rozšířila nabídka pohostinství, hotelnictví a privátního ubytování. VL se navrátily ke svému tradičně nejsilnějšímu odvětví hospodářství. Až po roce 1989 došlo ve VL stejně jako v Bludově k opětovnému rozkvětu v této oblasti a stavy se nejen dorovnaly do předválečné podoby, ale v mnohém i vybavenost předčily. V obou obcích jsou nyní husté sítě občanské vybavenosti.

8.7 Kategorie občanské iniciativy

Před válkou bylo ve VL několik spolků a v obci se pořádaly společenské a kulturní akce, avšak ve srovnání s Bludovem byla tato občanská iniciativa podstatně menší. V občanské iniciativě měl Bludov výjimečné postavení mezi obcemi, neboť byl centrem veškerého českého společenského a kulturního dění na šumperském většinově německém okrese. Ve VL zase naopak fungovaly čtyři spolky podporující vědomí německé národnosti u místních obyvatel. V roce 1934 vznikl ve VL místní odbor NJ jako protiváha německých vlasteneckých spolků.

Po druhé světové válce všechny německé spolky ve VL zanikly. Ihned však vznikaly spolky zcela nové, které se dokonce svépomocně vybavovaly a rozšiřovaly svoje členské základny. Novoosídlenci se brzy angažovali ve společenském a kulturním dění obce. I v Bludově došlo brzy k obnově spolkového dění. Po roce 1948 byla v obou obcích spolková činnost násilně zpolitizována. Komunistický režim způsobil deformace v oblasti občanské iniciativy a narušil přirozený vývoj v obou obcích. Ve VL nastala odlišná situace než v Bludově. Před válkou byla v Bludově občanská iniciativa velmi čilá. Ve VL byla také, avšak podstatně méně než v Bludově. Po druhé světové válce se ve VL občanská iniciativa zvýšila a naproti tomu v Bludově se místní v této oblasti angažovali podstatně méně. Po roce 1960 s nástupem TV do domácností byl ve VL zaznamenán pokles zájmu o občanskou iniciativu, taktéž jako v Bludově, avšak i přes tento pokles byla občanská iniciativa na rozdíl od Bludova stále činná. Je zajímavé, že novoosídlenci byli takto angažováni. Jedno z možných vysvětlení je v tom, že nástup komunistického režimu v Bludově, starousedlické obci, k tomu navíc lidovecké, způsobil značnou nevoli. Ta se promítla do vztahů v komunitě, vedla k nespokojenosti občanů a přímo ovlivnila obyvatele k nechuti angažovat se a trávit volný čas ve společnosti. Ve VL neměla novoosídlenecká komunita silné kořeny a nástupem komunismu nemusela být komunita tak silně otřesena. Snaha o rychlé zabydlení, chuť

k novému životu a vznikající vztahy obyvatel mezi sebou pak mohly ovlivnit časnou angažovanost v občanské iniciativě novousedlíků. Až do roku 1989 byl spolkový život, společenský a kulturní život ve VL velmi bohatý. V Bludově byl oproti VL spolkový život, společenský a kulturní život méně intenzivní.

Po roce 1989 byl ve VL zaznamenán úbytek spolků a celkové snížení občanské iniciativy. Naopak v Bludově byl zaznamenán značný nárůst spolků a zvýšení občanské iniciativy. V obou obcích tak nastala podobná situace v oblasti občanské iniciativy jako před válkou. Ve VL je v porovnání s Bludovem podstatně méně spolků a neformálních skupin. Stejně tak je to s akcemi pro veřejnost, ať již jde o komerční nabídky volnočasových aktivit pořádaných soukromými osobami, nebo o akce pořádané jednotlivými spolky. Přesto však mají VL v této oblasti poměrně slušné množství nabídek. Dokonce se již u některých akcí vytvořila tradice. Síť institucí pro trávení volného času je ve VL taktéž poměrně slušná. Ve VL, na rozdíl od Bludova, chybí kulturní dům, jehož funkci plnil před válkou i po válce lázeňský sál.

8.8 Kategorie náboženství

VL byly do druhé světové války naprosto religiózní obcí. Ve sčítání lidu z roku 1921 (Ministerstvo vnitra a Státní úřad statistický, 1924, 23) uvedl pouze jeden člověk, že je bez vyznání. Bartoš a kol. (1974, s. 120) uvádí, že již v roce 1930 bylo v obci 33 obyvatel bez vyznání a celkem 98,7 % věřících. Z toho byla naprostá většina 2 395 římsko katolíků. Religiozita byla tedy o něco málo vyšší než v Bludově, ale jedná se pouze o zanedbatelný rozdíl. Dle Bartoše a kol. (1974, s.51) bylo v roce 1930 v Bludově 2 820 věřících (97,5 %) a 70 obyvatel bez vyznání. Naprostá většina 2 656 obyvatel se hlásila k římskokatolické církvi. V obou obcích se náboženství projevovalo v životě komunity, farnosti totiž pořádaly různé akce pro veřejnost a fungovaly zde náboženské spolky. V Bludově byly zaznamenány spory mezi náboženskými spolky. Ze Svatopluka se oddělili někteří členové a založili si spolek Sokol. Tyto dva spolky pak byly ve vzájemných sporech. V kronice Bludova (SOkA Šumperk, fond MNV Bludov, inv. č. 15, s. 350) bylo uvedeno, že po druhé světové válce bylo v Bludově náboženství více ceněno. Z těchto uvedených poznatků lze vyčíst, že ne všichni, kteří se hlásili k církvi, byli hluboce praktikující. Avšak nic to nemění na tom, že se před druhou světovou válkou v obci naprostá většina obyvatel hlásila k některé z církví

Zejména v Bludově, tradiční lidovecké obci, byl komunistický převrat těžko přijímán. Za komunistického režimu docházelo v obou obcích k potlačování projevů náboženství.

Po roce 1989 se náboženství mohlo opět veřejně projevat. Ve sčítání lidu, domů a bytů v roce 2001 (Český statistický úřad, 2003, s. 298) se ve VL přihlásilo 952 věřících (33 %) a 1 760 ateistů (60,9 %). Ve VL se přihlásilo o 13 % více ateistů než v Bludově. To potvrdilo předpoklad Robka, Heroldové (1983, s. 7), že vliv náboženství v novoosídlené obci zeslábl oproti obci starousedlické. Z obce VL, ve které se před druhou světovou válkou všichni až na 33 obyvatel hlásili k nějakému vyznání (v Bludově bylo více než jednou tolik ateistů), byla k roku 2001 většinou ateistická obec. Šlo o důsledek odsunu původní komunity, ale zároveň to bylo ovlivněno komunistickým režimem a celkovým vývojem společnosti, jelikož i ve starousedlické obci Bludov došlo k značnému úbytku religiozity na 43,8 %. Předpoklad Lasovského (In Haišman, Matějová, 1986, s. 192), že v novoosídlených obcích se vliv komunistického režimu na náboženský úpadek projevil obzvláště silně, však nemohl být analyzován. Lasovský totiž předpokládá, že novoosídlené obce byly obzvláště silně komunisticky orientované. Pokud se vrátíme k výsledkům kategorie politická orientace ve VL, zjistíme, že ve VL nebyla zcela jednoznačně shledána obzvláště silná komunistická orientace ani před rokem 1989, ani po roce 1989. Vliv komunistického režimu na úpadek náboženství ve VL byl však jednoznačný.

Zajímavé výsledky přináší sčítání lidu z roku 2011, uvedené ve veřejné online databázi (i) ČSÚ. Ve VL se za věřící označilo 20,8 % obyvatel a v Bludově pouhých 19,7 %. Z toho bylo 200 věřících nehlásících se a 350 hlásících se k nějaké církvi či náboženské společnosti (z toho 288 ob. k Římskokatolické církvi, jeden ob. k Církvi československé husitské, tři ob. k náboženské společnosti Svědkové Jehovovi, sedm ob. k Pravoslavné církvi v českých zemích). V obou případech religiozita poklesla, avšak v Bludově rapidním způsobem. Dokonce se ve VL přihlásilo k víře více procent obyvatel než ve starousedlické obci Bludov, což je zásadní změna od sčítání v roce 2001. Předpoklad Robka, Heroldové (1983, s. 7) o zeslábnutí vlivu náboženství v novoosídlené obci oproti starousedlické obci za těchto okolností již nebyl dále potvrzen. Dalším velmi zajímavým zjištěním bylo, že ve VL se přihlásilo 38,8 % ateistů a v Bludově 31,8 % ateistů. V obou případech byl tedy zaznamenán značný pokles ateismu v obou obcích. V obou obcích se více jak u třetiny obyvatel nepodařilo zjistit přesvědčení v této oblasti, tzv. věřící/bez víry nebylo uvedeno. Což ukazuje na to, že v obou obcích se snížil radikalismus ateistických obyvatel a tito obyvatelé se k religiozitě v tomto sčítání nechtěli vyjadřovat. Dále je nutné při porovnávání obou obcí počítat s proměnou, která v Bludově ovlivnila snížení religiozity. Od roku 1989 se táhla linie sporů mezi místním knězem a obcí, které byly řešeny až před soudem. Spory způsobily, že praktikující křesťané se nezúčastňovali pobožností v místním farním kostele, ale

chodili do okolních obcí. V roce 2012 s příchodem nového administrátora farnosti Bludov se začala situace zlepšovat. Farnost uzavřela s obcí deklaraci o narovnání vzájemných vztahů a další spolupráci mezi obcí a farností, ve které se zavázaly ke vzájemné spolupráci a stanovily konkrétní kroky, které by měly vést k zlepšení vztahů. Od července 2012 má Bludov nového faráře. S příchodem nového faráře a s ohledem na silné náboženské kořeny v Bludově by mohla být oživena činnost farnosti, snížen antagonismus k církvi a zvýšena religiozita. Snížení ateismu ve VL mohlo být způsobeno poměrně činnou a angažovanou farností, která přestože je početně velmi malá, pořádá akce pro farníky a pro veřejnost.

8.9 Kategorie lidové kultury

V roce 1927 uvedl Březina (1927, s. 211), že bludovský lid dávno odložil svůj národní kroj. V Bludově se kroj běžně nepoužívá, pouze při větších slavnostech či oslavách. Ve VL byla situace podobná, avšak odsun původních obyvatel způsobil, že dokonce mnozí obyvatelé nevědí, že ve VL nějaký kroj před rokem 1918 existoval. Zároveň novoosídlenci nepoužívali ve VL svůj kroj, což se shoduje s předpokladem Haišmana, Heroldové, Matějové (1983, s. 28), kteří uvádějí, že tradiční oděv odložili lidé v brzké době po příchodu do pohraničí. Vliv původní komunity lze tedy spatřit v tom, že se dochoval samotný kroj po původní německé komunitě, avšak tento kroj se vůbec nepoužívá, na rozdíl od starousedlické obce Bludov.

Ve VL zůstala stejně jako v Bludově zachována tradice šmekustru na Velikonoční pondělí. Chlapci navštěvovali jednotlivé domy a vyšmekustrovali děvčata. Za odměnu dostali malovaná vajíčka a sladkosti. Tento zvyk přetrvává dodnes po celém území ČR. Následující zvyk, který byl specifický pro původní komunitu ve VL, však zachován nebyl. S vyšmekustrovanými malovanými vajíčky ve dvojicích chlapci soutěžili. Jeden bouchl druhého malovaným vajíčkem do malovaného vajíčka. Komu se z těchto dvou rozbila skořápka, ten obě vajíčka získal. Zachování tohoto svátku souvisí i s tím, že novoosídlenci znali a prováděli tuto tradici před příchodem do VL. Pro označení tohoto mrskání se užívá pojem šmekustr. Toto označení šmekustr se dochovalo po původní německé komunitě. Nejde však o nějakou zvláštnost typickou pro novoosídleneckou obec, protože toto označení je rozšířené i ve starousedlických obcích po celé severovýchodní Moravě, např. i v Bludově. Na rozdíl od VL se však v Bludově uchovaly specifické zvyky prováděné na Zelený čtvrtek a Velký pátek, kdy chodí po obci klapači a ohlašují blížící se mši svatou. V sobotu chodí klapači dům od domu a prosí o výslužku v podobě peněz.

Ve VL se nedochovaly žádné specifické zvyky a obyčeje původní německé komunity. V Bludově naprostá většina zvyků a obyčejů taktéž zanikla, i když v tomto případě šlo o

naprosto přirozený vývoj. Zánik obyčejů a zvyků je tedy důsledkem přirozeného vývoje, ale ve VL byl ještě navíc podpořen odsunem původní německé komunity. Zřetelněji lze vliv odsunu pozorovat na tom, že ve VL se nedochovalo takové množství tradic jako v Bludově. Tímto byl potvrzen předpoklad o nedochování kultury původní komunity, který vychází z teorií Assmanna o komunikativní paměti (Assman, 2001, s. 48). Až s vytvořením vztahu novoosídlenců k VL jako k místu svého domova a v souvislosti s vytvořením občanského sdružení „Svazku obcí údolí Desné“ došlo ve VL po roce 1989 k obnovení několika tradic původní německé komunity. Například se po více jak šedesáti letech začaly pořádat Velikonoční jízdy. V Bludově, ve starousedlické obci, zůstalo těchto tradic zachováno mnohem více. Významnou tradicí, která se konala ještě před rokem 1918 a zůstala dochována dodnes, je například každoroční konání poutě ke kostelíčku Božího Těla nad Bludovem v neděli po svátku Těla a Krve Páně. Dále se dochovalo konání pěší poutě ke kostelíčku o svátku sv. Rozálie. V devadesátých letech 19. století zavázali bludovští sebe i všechny své potomky slavným slibem, že tento svátek budou na věky slavit jako zasvěcený. Tato pouť sloužila jako poděkování sv. Rozálii za ukončení epidemie cholery. Po roce 1918 měla spíše dožínkový děkovný charakter za zdařilou úrodu a nyní se koná pro svoji historickou tradici. Stále se koná v obci pouť ke svátku sv. Jiří a hody k 21. říjnu. Z tradic započatých po roce 1918 se uskutečňuje do dnešních dnů kladení věnců k pomníku padlých v první světové válce a obětí nacismu.

Po roce 1989 v souvislosti s prohloubením vztahu novoosídlenců k VL jako k místu svého domova postupně došlo i ke vzniku nových tradic a celkově k rozvoji kultury nové komunity. Například od roku 2005 začala pořádat obec ve spolupráci s hasiči, školou a římskokatolickou farností tzv. Svatojánské slavnosti.

8.10 Kategorie jazyka pro denní komunikaci

Do roku 1918 se ve VL mluvilo pouze německy. Až po roce 1918 s příchodem obyvatel české národnosti a s otevřením české školy se v obci objevila čeština. Běžně mezi sebou mluvili česky pouze obyvatelé české národnosti, jejichž počet dle údajů Bartoše a kol. (1974, s. 120) v roce 1930 nedosahoval ve VL ani 2 %. Úředním jazykem byla čeština spolu s němčinou. V oficiálních úředních listinách bylo možné používat němčiny, ale vždy s českým překladem. V záznamech archiválií uchovaných v Státním okresním archivu v Šumperku byli losinští šumperskými úřady napomínáni za to, že při styku s úřady používají pouze němčiny. Běžně se však mluvilo pouze německy. V Bludově byla naopak používána v běžné mluvě a v oficiálním styku s úřady pouze čeština. Podle záznamů z kroniky (SOkA Šumperk, fond

MNV Bludov, inv.č. 15, s. 180) většina obyvatel ani německy nerozuměla. Březina (1927, s. 211) uvádí, že Bludov patřil k hornohanácké oblasti, což se projevovalo v mluvě hanáckým nářečím. Odlišně se zde vyslovovalo široké hanácké „e“. Znělo podobně jako německé „ö“. Po záboru Bludova se stala oficiálním úředním jazykem němčina, avšak obyvatelé české národnosti mezi sebou běžně mluvili česky. Po druhé světové válce se situace ve VL vyvíjela naprosto odlišným způsobem než v Bludově. I v Bludově nastaly nepatrné změny, avšak ve VL byla změna naprosto radikální a trvalá. Během dvou poválečných let a po odsunu původní německé komunity se ve VL začalo mluvit česky. Tak, jak předpokládá Utěšený (In Haišman, Matějová, 1986, s. 239), v obci se mísily různé dialekty, protože novoosídlenci byli z různých částí především Moravy a Čech. Nejvíce šlo o nářečí hanácké, valašské a slovácké. V běžné mluvě lidé používali některé německé výrazy. Používaly se především pro různé zvyky a obyčeje, pojmenování věcí každodenní potřeby, hmotného majetku a institucí, pro nadávky a zvolání. Tyto německé výrazy se většinou počest'ovaly. V Bludově došlo taktéž ke změně, ale nebyla to změna velkého rozsahu. Mluvílo se nadále česky, avšak do běžné mluvy se vkradlo několik německých slovíček, která byla již za války v obci hodně zdomácnělá (SOkA Šumperk, fond MNV Bludov, inv. č. 15, s. 208), což se shoduje se situací ve VL. Na rozdíl od VL se však v Bludově postupně německá slovíčka z řeči vytratila a stejně tak se z řeči začal vytrácet i hanácký dialekt.

Vliv odsunu původní komunity je tedy v této oblasti naprosto evidentní. Ve starousedlické obci Bludov se zachovala čeština s hanáckým dialektem, který se přirozeným vývojem pomalu vytrácí. Na rozdíl od Bludova došlo ve VL během dvou poválečných let k úplnému nahrazení dosud užívaného jazyka jiným jazykem. Němčina, kterou se hovořilo v obci od 16 století, byla nahrazena češtinou. Ta byla zpočátku smíchaninou různých česko-moravských dialektů, než se ustálila do nynější poměrně čisté podoby s velmi jemným hanáckým a lašským zabarvením, což potvrzuje předpoklad Utěšeného (In Haišman, Matějová, 1986, s. 241). V minimální míře se ve VL používají německé výrazy, většinou v počestěné podobě, což je dokladem přímého vlivu původní německé komunity.

8.11 Kategorie vztahu k obci jako k místu svého domova

Na základě zjištěných informací se lze domnívat, že před druhou světovou válkou ve VL, stejně jako v Bludově, měli místní obyvatelé vybudovaný vztah k obci jako k místu svého domova. Z období před druhou světovou válkou se podařily dohledat velmi podobné doklady o vztahu místních ke své obci jako k místu svého domova. Ve VL stejně jako v Bludově fungovalo mnoho spolků, obyvatelé se účastnili bohatého společenského a

politického života v obcích, což bylo dobrým předpokladem pro vybudování vztahu ke své obci. V Bludově bylo vybudování tohoto vztahu podporováno ještě navíc silným českonárodnostním vlastenectvím, vzhledem k tomu, že byl centrem kulturního a společenského českonárodnostního života na Šumpersku. Na druhou stranu však v Bludově panovaly spory mezi členy spolku Svatopluk s Orlem proti Sokolovi a spory mezi politickými stranami. Jak je zaznamenáno v kronice (SOkA Šumperk, fond MNV Bludov, inv. č. 15, s. 96), všechny tyto spory byly definitivně ukončeny v roce 1937, když politické strany uzavřely dohodu v boji za zmírnění bídy a proti fašismu. Bludov se stal vzorem národního sjednocení pro celou ČSR (Spurný a kol, 1979, s. 103). Občanská iniciativa ještě v jiném ohledu dosvědčuje vztah místních ke komunitě v obou obcích. Jednalo se o angažovanost obyvatel v pořádání charitativních akcí na pomoc místním potřebným nebo o založení veřejně prospěšných institucí. Dalším společným dokladem vybudovaného vztahu místních obyvatel ke svým obcím jako k místu svého domova je důraz, jaký kladly na pořádek a čistotu ve své obci a úpravu památek. V kronice (SOkA Šumperk, fond MNV Velké Losiny, inv. č. 72, s. 38) je uvedeno, že VL byly před válkou krásně upravenou a čistou obcí. V Bludově zase například fungoval spolek sv. Rozálie s velkou členskou základnou, který se staral o čistotu v obci a úpravu památek.

Události po druhé světové válce způsobily odklon od podobného vývoje obou obcí v této oblasti. Jak uvádí Jašš (2007a, s. 6), odsunem původní německé komunity došlo k zásadním změnám ve VL, byly přetrhány staleté vazby a tradice. V porovnání s Bludovem, starousedlickou obcí, kde po válce došlo k posílení vztahů uvnitř komunity a posílení vztahu místních obyvatel k obci, ve VL lze pozorovat odlišný vývoj v důsledku odsunu původního obyvatelstva a příchodu novoosídlenců. Do začátku padesátých let se obyvatelé VL pravděpodobně příliš dobře neznali, protože v obci byla velká fluktuace obyvatel. Někteří se do obce přistěhovali a vzápětí se zase ihned odstěhovali (Jašš, In Gába, Berková, 2001, s. 35). Do toho přišel komunistický převrat a s tím i komunistické prověrky obyvatel, které mohly vzbuzovat strach a ještě větší nejistotu obyvatel k sobě navzájem. Ke zbudování neformálních vztahů nepřispívaly spory některých novoosídlenců z Volyně s ostatními novoosídlenci (Srov. Jašš, In Gába, Berková, 2001, s. 39). Katastrofální nezáměr novoosídlenců v péči o čistotu a vzhled svojí obce ukazuje na to, že neměli vybudovaný vztah k VL jako k místu svého domova. V kronice (SOkA Šumperk, fond MNV Velké Losiny, inv. č. 72, 38) je uvedeno, že novoosídlenci znečišťovali obec a koryto řeky Losinky, protože do ní házeli odpad a různé nepotřebné věci, zanedbávali své domy a zahrady.

Zatímco novoosídlenci neměli vybudovaný vztah k VL, v Bludově se v prvních poválečných dnech zlepšila soudržnost komunity, dbalo se na úpravu a výstavbu obce a na pořádání vzpomínkových akcí k příležitosti uctění významných historických událostí v Bludově a uctění významných bludovských osobností a na pořádání tradičních poutí a slavností. Vztah místních k obci se tedy nadále rozvíjel. Výstavba a úprava bytových i nebytových míst byla i přes různá omezování komunistickým režimem podle kronikáře (SOKA Šumperk, fond MNV Bludov, inv. č. 15, s. 325) velmi čilá až do roku 1951. Tento čilý stavební ruch byl dokladem kontinuálního vývoje obce. Kronikář dále uvádí, že obyvatelé Bludova chtěli mít svoji obec hezčí a modernější. Jiným v kronice zaznamenaným dokladem o vztahu bludovských k obci jako ke svému domovu je, že ti, co odešli z Bludova osidlovat německé pohraniční obce, se do něj vraceli pohřbívat své blízké.

Ve VL se tedy oproti Bludovu musel vztah novoosídlenců k obci teprve vytvořit. Zásadní úlohu ve vytvoření vztahu novoosídlenců k VL jako k místu svého domova sehrály spolky a zájmová sdružení, které v obci vznikly záhy po válce. Jejich vznik mohl souviset s poválečnou euforií, s potřebou seberealizace novoosídlenců a s úspěšným rozvojem a navázáním na předválečné hospodářství ve VL. Spolky dávaly novoosídlencům prostor ke společnému trávení volného času a ke vzájemnému poznávání. Dobré vztahy pak pomáhaly vytvářet pocit sounáležitosti s místní komunitou a s obcí. Zejména zájmové spolky pak byly základními hybateli ve výstavbě a úpravě obce.

Jistý posun ve vybudování vztahu k obci lze zaznamenat ve VL od poloviny padesátých let, kdy se právě z iniciativy spolků začíná vyvíjet v obci zájem o úpravu vzhledu a kvalitu vybavenosti obce. Avšak více než o uvědomění si zodpovědnosti za vzhled svojí obce a kvalitu života v ní, což člověk vnímá, až když má k obci vytvořený silný vztah, šlo spíše o nutnost uspokojit potřeby místních organizací (vybudovat vhodné prostředí pro jejich činnost) a nutnost udržet v chodu základní instituce jako byla škola, pošta, četnická stanice a další. Po druhé světové válce byly totiž veškeré výstavby a úpravy ve VL zcela utlumeny, což je naprosto odlišné od situace v Bludově. Ve VL byl v této době zrekonstruován hřbitov, což dle Haišmana, Heroldové, Matějové (1983, s. 29.) svědčí o jistém vztahu místních k obci jako ke svému domovu. Dalším dokladem vyvíjejícího se vztahu je stabilizace počtu obyvatel v padesátých letech a postupné zvyšování počtu obyvatel v letech následujících. V padesátých a šedesátých letech začala ve VL vznikat nová generace místních, kteří se již v obci narodili a proto ji snadněji a přirozeněji vnímají jako místo svého domova (srov. Frolec, In Haišman, Matějová, 1986, s. 101). Od poloviny šedesátých let se tedy začal prohlubovat vztah místních ke své obci a v sedmdesátých letech byl již mnohem více zřetelný. Až v šedesátých

letech se stavební aktivita rozvinula naplno, což je přesně opačná situace než v Bludově. V šedesátých letech se celkově v Bludově neobjevily jasné doklady o vztahu místních k Bludovu jako ke svému domovu, avšak například útlum společenské a kulturní aktivity se mohl díť v důsledku masivního nástupu TV, jak předpokládali Haišman, Heroldová, Matějová (1983, s. 29).

V sedmdesátých a osmdesátých letech již tedy losinští obyvatelé měli vybudovaný vztah ke své obci jako k místu svého domova. Ve VL docházelo k významným přestavbám a úpravám a jak uvádí Jašš (In Gába, Berková, 2001, s. 59), obec se tímto způsobem snažila posílit cestovní ruch, který byl ve VL před válkou dominantním hospodářským odvětvím. Z toho lze taktéž vypožorovat vztah obyvatel ke své obci, protože se snažili čerpat ze svých historických zkušeností a smysluplně využívat svého potenciálu. V sedmdesátých a osmdesátých letech můžeme opět naplno i v Bludově spatřit doklady o vztahu místních k obci jako ke svému domovu.

S nástupem demokratického režimu po roce 1989 byly vytvořeny příhodné podmínky pro rozvoj a prohloubení vztahu losinských obyvatel ke své obci. Tento vztah byl již zřetelný před rokem 1989, avšak podmínky komunistického režimu evidentně zbrzdily jeho rozvoj. Na základě analýzy po roce 1989 a zároveň s ohledem na to, že ve VL se již narodila několikátá generace nových obyvatel, je patrné, že losinští mají velmi silný přirozený vztah k obci jako k místu svého domova. Mnozí se snaží obnovovat historické kořeny a učí se být hrdí na svoji obec. Po roce 1989 začal být ve VL terciér opět dominantním sektorem v hospodářství, tak jako před válkou. Již od sedmdesátých let se obec snažila vrátit k původnímu zaměření hospodářství, avšak pro socialistická omezení to nebylo dost dobře možné. Po roce 1989 dokázali losinští využít svého potenciálu lázeňství, památek a horské přírody, kterého již využívala původní německá komunita. Po roce 1989 se lidé více než dříve začali zajímat o historii obce a kulturu původního německého obyvatelstva. Jednotlivci či skupiny dobrovolníků se například snaží opravovat historické památky, které byly postaveny původní německou komunitou, avšak za komunistického režimu velmi zchátraly a některé prakticky upadly v zapomnění. Důležitou formální skupinou angažující se v této oblasti je Sdružení obcí údolí Desné, které obnovuje chátrající památky, ale i zaniklé tradice původní komunity. Po roce 1989 vznikl obecní časopis „Pramen“, který je dokladem blízkého vztahu místních k VL. V měsíčníku se nacházejí rubriky o historii VL. Pravidelně se zde prezentují místní spolky, škola a farnost.

Ve VL lze hovořit o přirozeném silném vztahu obyvatel ke své obci, ale ne o vztahu silné hrdosti až patriotismu k obci, jaký byl zjištěn v Bludově. Přirozený kontinuální vývoj

Bludova dal totiž předpoklad ke vzniku intenzivního vztahu místních k Bludovu jako ke svému domovu, který přechází až v patriotismus. Rozdíl v tomto vztahu by se dal jednoduše charakterizovat tak, že ve VL se učí být hrdí na svoji obec, v Bludově již hrdí jsou. Příkladem tohoto patriotismu v Bludově je pořádání soutěží o nejhezčí opravený dům, zahradu, o nejlepší vypěstovanou zeleninu, pořádání anket, ve kterých veřejnost vyjadřuje svůj názor jak zlepšit obec a zástupci obce se pak podle výsledků snaží zachovat. Příkladem je i samotný název místního měsíčníku „Bludovan“. Dalším příkladem je iniciativa obyvateľky Bludova, která vytvořila tzv. Bludovské týdeníky. Jedná se o promítání natočených filmových záznamů o průběhu různých aktivit v obci ze šedesátých a sedmdesátých let. Dalším příkladem je spolupráce místních na vytvoření obří kraslice, která byla zapsána do databanky českých rekordů. Bludovské spojila touha vytvořit něco jedinečného, co by obec zviditelnilo. Vliv odsunu německé komunity se tedy do této oblasti ve VL intenzivně promítl, postupně se však přirozeným vývojem obrušoval, avšak stále je patrný.

9 Vliv odsunu původní německé komunity na současnou komunitu ve Velkých Losinách

Vliv odsunu původní německé komunity a osídlení obce novoosídlenci (dále v této kapitole pouze jako odsun) se projevil zcela zřetelně v nestabilním počtu obyvatel ve VL, který byl rozkolísaný až do první poloviny padesátých let, než se situace stabilizovala. I přes poměrně zdařilé dosídlení se odsun projevoval ve snížení počtu obyvatel až do začátku osmdesátých let. Na pomalé dorovnání počtu obyvatel do předválečné podoby však mohly mít značný vliv deformace komunistickým režimem v oblasti hospodářství. Na rozdíl od starousedlické obce Bludov se VL potýkají od devadesátých let s poměrně velkým úbytkem obyvatelstva. To však nemusí být důsledkem odsunu, ale v porovnání s Bludovem zde může hrát roli vzdálenější dostupnost VL k bývalým okresním městům Šumperk, Zábřeh a ke krajskému městu Olomouc, která nabízejí pracovní příležitosti.

Vliv odsunu se po druhé světové válce zřetelně promítl do struktury obyvatelstva podle národnosti, protože na místo původních obyvatel německé národnosti přicházeli do obce novoosídlenci převážně české národnosti. Velká část novoosídlenců pocházela z blízkých českých obcí z území Hané, kteří znali předválečný způsob hospodaření ve VL nebo znali podobné hospodářské podmínky ze svých příchozích obcí, což usnadnilo poměrně úspěšné navázání na předválečný způsob hospodaření ve VL. Slibný hospodářský vývoj přerušil až nástup komunistického režimu. Dalším specifickým vlivem odsunu byl příchod reemigrantů z Volyně, jejichž chování při zabírání domů zadávalo podněty ke konfliktům v komunitě, ale zejména vyprávěním svých negativních zkušeností s kolektivizací na Ukrajině působili protikomunisticky ve VL. Ve struktuře obyvatelstva podle národnosti obec nyní nevykazuje zvláštní specifika. V posledním sčítání lidu z roku 2011, uvedeném ve veřejné online databázi (i) ČSÚ, se k německé národnosti přihlásilo sedm osob. Jde o odkaz na původní německou komunitu, který však nijak aktivně neovlivňuje život komunity současně. To, že novoosídlenci pocházeli z různých regionů ČSR i ze zahraničí, se již v komunitě taktéž nijak aktivně neprojevuje.

Ve VL byl vyvrácen předpoklad Spáčila (1965, s. 48) o absolutně většinově prokomunisticky orientovaném pohraničí po roce 1945. Pravicová a levicová politika ve VL je nyní velmi vyrovnaná s tím, že levice má mírnou převahu. VL nejsou prokomunisticky orientovanou obcí. KSČM je ve VL stranou s poměrně nízkým počtem hlasů, avšak díky vytvořené koalici má nyní značný vliv na dění v obci. Na převahu levicových stran ve VL může působit jak samotný odsun, tak i důsledky deformace hospodářství komunistickým režimem (např. velká nezaměstnanost v obci).

V prvních poválečných letech se hospodářství obnovovalo a rozvíjelo v návaznosti na předválečný způsob hospodaření, ve kterém dominoval terciér s důrazem na lázeňství a cestovní ruch. Tento slibný vývoj byl pozastaven nástupem komunistického režimu. Hospodářství bylo zcela přetransformováno. Až po roce 1989 ve VL začal opět dominovat tradiční terciární sektor, jenž je pro VL jednoznačně nejpříznivější. Více než odsunem původní komunity bylo hospodářství ve VL deformováno komunistickým režimem. Odsun nemá vliv na oblast hospodářství. Předpoklad Spáčila (1965, s. 48) o tom, že na Šumpersku docházelo k pomalejší a problematičtější socializaci zemědělství v porovnání s ostatními severomoravskými novoosídlenými obcemi, kde byla socializace rychlejší a jednodušší než ve starousedlických obcích, byl v souladu s vývojem obce VL v porovnání s Bludovem. Ve VL to bylo způsobeno poměrně zdařilým dosídlením obce obyvateli z blízkých českých starousedlických obcí a negativními zkušenostmi Volyňských novoosídlenců s kolektivizací v SSSR. Zároveň bylo zjištěno, že JZD ve VL bylo neúspěšné a neprosperující naproti velmi úspěšně hospodařícímu JZD v Bludově.

Odsun má vliv na to, že nedošlo k větším změnám v sídelním typu obce VL. Předpoklad Pospěcha (In Melzer, Schulz, 1993, s. 283) o vlivu odsunu na vznik proluk byl podpořen pouze v poválečném období. Odsun neměl vliv na vznik ani zánik nových či historických center v obci, jak se domníval Sulitka (In Navrátilová, 1986, s. 61). V této oblasti šlo spíše o přirozený vývoj související s celkovým hospodářským vývojem a vývojem společenských poměrů. Odsun se nepromítl ani do architektury domů v obci. Naopak odsun zřetelně ovlivnil snížení výstavby a úpravy bytových míst, ale i nebytových míst, veřejných prostranství a inženýrských sítí v obci, a to více než restrikce stavební aktivity komunistickým režimem. Tohoto času se však již odsun do staveb a úprav v obci nepromítá. Odsun způsobil opožděnou stavební aktivitu v novoosídlených VL, která začala až v 60. letech, oproti starousedlické obci Bludov, kde započala ihned po válce a v 60. letech pak stagnovala.

Na občanskou vybavenost v obci měl větší vliv komunistický režim s jeho deformacemi, zejména v hospodářství, než samotný odsun původní německé komunity. Po roce 1989 došlo k odstranění deformací a občanská vybavenost se velmi zlepšila. Kvantitou i kvalitou předčila předválečný stav. VL mají hustou síť občanské vybavenosti a odsun se do této oblasti nepromítá.

Po odsunu došlo ve VL ke zvýšení aktivit v oblasti občanské iniciativy. Tato časná angažovanost novousedlíků mohla vyplývat ze snahy o rychlé zabydlení, z chuti k novému životu a z budování vztahů novoosídlenců mezi sebou. V Bludově byl v této oblasti po válce odlišný vývoj. Po roce 1989 došlo ve VL ke snížení aktivity v občanské iniciativě oproti

starousedlické obci Bludov, kde došlo ke zvýšení. V obou obcích tak nastala podobná situace jako před válkou. VL mají poměrně slušné zázemí institucí a příležitostí pro realizaci volnočasových aktivit. Odsun se tedy neprojevil negativním způsobem na občanskou iniciativu a nyní se významně neprojevuje.

Ještě v roce 2001 se náboženství v obou obcích vyvíjelo v souladu s předpokladem Robka, Heroldové (1983, s. 7) o zeslábnutí vlivu náboženství v novoosídlenecké obci oproti starousedlické obci s kontinuálním osídlením. Důležitou úlohu v této oblasti sehrálo obecně jak ve VL, tak i v Bludově potlačování náboženství za komunistického režimu a celospolečenský vývoj. Výsledky sčítání lidu v roce 2011, uvedené ve veřejné online databázi (i) ČSÚ, však zaznamenaly radikální změnu. V obou obcích došlo k poklesu religiozity a v Bludově navíc rapidním způsobem. Předpoklad Robka a Heroldové již nadále nebyl podpořen. Ve VL se přihlásilo více religiózních obyvatel než v Bludově. Radikálně se snížil ateismus v obou obcích a zároveň se zvýšil počet obyvatel, kteří se k náboženství nevyjádřili. Dle těchto výsledků se již odsun ve VL v oblasti náboženství neprojevuje. Je nezbytné zohlednit dvě důležité proměnné, které mohly mít zásadní vliv v konkrétních případech obou obcí. Farnost VL převzal v roce 2001 nový farář, který velmi intenzivně spolupracuje se zástupci obce a farnost se pod jeho vedením významně otevřela veřejnosti a pořádá pro ni mnohé akce, což mohlo snížit ateismus v obci. V Bludově se naopak až do roku 2012 táhly vleklé spory místního faráře s obcí, které byly řešeny až před soudem, což mohlo snížit religiozitu v obci.

V lidové kultuře bylo zjištěno, že zvyky a obyčeje se přirozeným způsobem vytratily jak ze života starousedlické obce Bludov, tak i z VL. Ve VL k tomu však přispěl samotný odsun původní komunity. Dále se ve VL odsun podílel zejména na nedochování různých tradic poutí, hodů a oslav svátků. Avšak především po roce 1989, v souvislosti s upevněním vztahu novoosídlenců k VL jako k místu svého domova, novoosídlenci obnovili několik tradic původní komunity. Vliv původní komunity se tedy do oblasti tradic promítl v tom, že naprostá většina tradic nebyla dochována, ale zároveň se v poslední době vliv projevuje i v tom, že některé tradice byly obnoveny. Ve VL byl podpořen předpoklad Haišmana, Heroldové, Matějové (1983, s. 28) o tom, že tradiční oděv odložili novoosídlenci v brzké době po příchodu do pohraničí. Se vznikem vztahu novoosídlenců k VL jako k místu svého domova postupně došlo i ke vzniku nových tradic a k rozvoji kultury nové komunity.

Odsun se promítá do jazyka a běžné mluvy místních obyvatel. Po druhé světové válce se stala úředním jazykem čeština a s příchodem novoosídlenců se během prvních dvou poválečných let v každodenní komunikaci začalo používat češtiny. Po odsunu původní

komunity čeština zcela nahradila němčinu užívanou již od 16.století. Používaná čeština byla zpočátku smíchaninou různých česko-moravských dialektů, než se ustálila do nynější poměrně čisté podoby s velmi jemným hanáckým a lašským zabarvením, což je v souladu s předpokladem Utěšeného (In Haišman, Matějová, 1986, s. 241). Vliv původní německé komunity se nepatrně projevuje na občasném užívání německých výrazů v běžné mluvě obyvatel.

Vliv odsunu se zřetelně promítl do vztahu obyvatel k obci jako k místu svého domova. Nově vzniklá komunita ve VL neměla tento vztah vytvořený na rozdíl od komunity původní a komunity ve starousedlické obci Bludov. Vztah se však postupně vytvářel. Nyní má komunita přirozený velmi silný vztah k VL jako k místu svého domova, avšak vliv odsunu původní komunity je stále patrný. Ze srovnání s Bludovem totiž vyplynulo, že ve starousedlické obci Bludov mají místní ke své obci přirozený velmi vřelý vztah, který přechází až v patriotismus. Losinští se snaží obnovovat historické kořeny obce a učí se být hrdi na svoji obec, avšak patriotismus, jaký je ve starousedlické obci Bludov, nebyl ve VL identifikován.

Závěr

Po druhé světové válce bylo obyvatelstvo německé národnosti odsunuto z pohraničních území ČSR, které obývalo již od 12. století. Zůstat mohly jen osoby, které prokázaly aktivní odpor proti fašismu, byly nezbytné pro národní hospodářství jako odborníci a osoby vázané ve smíšených manželstvích. Vařeka (1994, s. 179) uvádí, že odsun obyvatel německé národnosti po druhé světové válce změnil většinu pohraničí v cizí životní prostor. Následné osidlování pohraničí pak neznamenovalo pouze geografickou změnu, ale v prvé řadě to byl začátek procesu hlubokých změn ve sféře společenského a kulturního života každého člověka (Sulitka, In Haišman, Matějová, 1985, s. 171). Nekvalitní a řídké nové osídlení vytvořilo spolu s kulturním a společenským vykořeněním předpoklad velmi osobitého a specifického vývoje v pohraničí, kterým se zabývala tato práce.

Zájem o problematiku odsunu německé menšiny z ČSR vedl ke vzniku mnoha studií zabývajících se jeho dopady. Na základě analýzy výzkumů a studií v této oblasti bylo předpokládáno, že odsun obyvatel německé národnosti ovlivnil nově vznikající komunity v pohraničí. Pouze studie Vařeky (1994, s. 179), nepotvrdila všeobecný vliv zániku německé komunity v celém pohraničí. V souladu se závěry uvedených studií byl stanoven předpoklad, že odsun německé komunity měl dopad na nově vznikající komunity, i když na konkrétních místech nabýval různého rozsahu. Na základě výše uvedeného byl vliv předpokládán i ve sledované obci Velké Losiny.

Cílem práce bylo zjistit, zda a jakým způsobem odsun původní německé komunity ovlivnil nově vzniklou komunitu ve Velkých Losinách. Vliv byl sledován v oblasti počtu obyvatel, struktury obyvatelstva podle národnosti, regionálního původu a státního občanství, politické orientace komunity, hospodářství, sídelního typu obce, bydlení a architektury, občanské vybavenosti, občanské iniciativy, náboženství, lidové kultury, jazyka pro denní komunikaci a vztahu obyvatel k obci jako k místu svého domova.

Komparativním srovnáním vývoje novoosídlené obce Velké Losiny se starousedlickou obcí Bludov bylo zjištěno, že vliv odsun původní německé komunity se ve Velkých Losinách intenzivně projevil především ihned po odsunu, a to ve všech sledovaných oblastech. Zjištění tak bylo v souladu s výše uvedeným předpokladem vlivu odsunu vytvořeným na základě analýz výzkumů a studií. Do vývoje obce velmi záhy po odsunu zasáhl nástup komunistického režimu, který ovlivnil oblast hospodářství a občanskou vybavenost Velkých Losin více než samotný odsun obyvatel německé národnosti. Tyto deformace komunistickým režimem byly plně odbourány až po roce 1989. Postupem času vliv odsunu původních obyvatel německé národnosti odezníval a v oblasti občanské

iniciativy, struktury obyvatelstva podle národnosti, regionálního původu a státního občanství, náboženství již není patrný. Vliv odsunu se nejméně projevil v oblasti hospodářství a občanské iniciativy a nyní v těchto oblastech taktéž nemá patrný vliv. Po postupné stabilizaci odsunem rozkolísaného počtu obyvatel v 50. letech a dorovnání počtu obyvatel do předválečného stavu v 80. letech se od 90. let značně snižuje počet obyvatelstva v obci, což nemusí být důsledkem odsunu, ale v porovnání s Bludovem může mít vliv na tuto oblast také delší vzdálenost k bývalým okresním městům Šumperk, Zábřeh a ke krajskému městu Olomouc, která by nabízejí pracovní příležitosti. Odsun se stále projevuje v lidové kultuře. Zejména se nedochovalo slavení poutí a hodů a po roce 1989 došlo k obnovení několika tradic původní německé komunity. V oblasti jazyka pro denní komunikaci se odsun projevuje používáním německých výrazů v běžné mluvě a používáním češtiny s velmi jemným hanáckým a lašským zabarvením. Ve vztahu obyvatel k obci jako k místu svého domova nebyl v důsledku odsunu identifikován patriotismus tak, jako v Bludově.

Práce se snažila pojmout široké spektrum oblastí charakteru a života obecní komunity, což umožnilo plastický a široký pohled na komunitu, avšak zároveň to nutně vedlo k většímu počtu stran diplomové práce. I tak se nabízí možnost pokračování v tomto bádání a zjištěné závěry ještě hlouběji rozpracovat. Poznatky této práce mohou posloužit jako podklady pro inovace v obci či jako námět pro posilnění oblastí v komunitě, které mají jisté rezervy v důsledku dlouhodobého vlivu odsunu původní komunity.

Seznam použité literatury

Použité archivní prameny

Gedenk-buch des Pfarrsprengels, archiv farního úřadu Velké Losiny.

SOkA Šumperk, fond MNV Bludov, inv. č. 15.

SOkA Šumperk, fond MNV Bludov, inv. č. 16.

SOkA Šumperk, fond MNV Bludov, inv. č. 17.

SOkA Šumperk, fond MNV Bludov, inv. č. 18.

SOkA Šumperk, fond MNV Velké Losiny, inv. č. 72.

SOkA Šumperk, fond MNV Velké Losiny, inv. č. 74.

SOkA Špk, Fond MNV Velké Losiny, Inv. číslo 137, karton 18.

SOkAŠ Šumperk, fond OÚ Šumperk, karton 44, inv. č. 351.

Použitá literatura a prameny

ASSMAN, J. *Kultura a paměť: Písmo, vzpomínka a politická identita v rozvinutých kulturách starověku*. 1. vyd. Praha: PROSTOR, 2001. 307 s.

BARTOŠ, J. a kol. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848 až 1960: Okresy Šumperk, Zábřeh, Rýmařov*. 1. vyd. Ostrava: Profil, 1974. 330 s. ISBN 48-007-74.

BERGER, P., LUCKMANN, T. *Sociální konstrukce reality: Pojednání o sociologii vědění*. 1. vyd. Brno: CDK, 1999. 214 s. ISBN 80-85959-46-1.

Bludovan. Č. 1 (2000). Bludov: Obec Bludov, 2000. Vychází měsíčně.

Bludovan. Č. 2 (2000). Bludov: Obec Bludov, 2000. Vychází měsíčně.

Bludovan. Č. 1 (2002). Bludov: Obec Bludov, 2002. Vychází měsíčně.

Bludovan. Č. 6 (2002). Bludov: Obec Bludov, 2002. Vychází měsíčně.

Bludovan. Č. 9 (2002). Bludov: Obec Bludov, 2002. Vychází měsíčně.

Bludovan. Č. 5 (2005). Bludov: Obec Bludov, 2005. Vychází měsíčně.

Bludovan. Č. 1 (2012). Bludov: Obec Bludov, 2012. Vychází měsíčně.

- BŘEZINA, J. *Paměti obce Bludova*. Bludov: obec bludovská, 1927. 212 s.
- BŘEZINA, J. *Vlastivěda moravská: místopis Moravy: část 2: místopis: Šumperský okres, Staroměstský okres, Vizmberský okres*. Brno: Musijní spolek, 1932. 397 s.
- Český statistický úřad a Ministerstvo Vnitřní ČR. *Statistický lexikon obcí České republiky 1992: podle správního rozdělení k 31. prosinci 1992 a výsledků sčítání lidu, domů a bytů ke 3. březnu 1991*. Praha: SEVT, 1994. 995 s. ISBN 80-7049-096-9.
- Český statistický úřad. *Sčítání lidu, domů a bytů k 1.3.2001- základní informace o obcích ČR: okres Šumperk*. Praha: Český statistický úřad, 2003. 329 s. ISBN 80-250-0031-1.
- Český statistický úřad a Ministerstvo Vnitřní ČR. *Statistický lexikon obcí České republiky 2005: podle správního rozdělení k 1.1. 2005 a výsledků sčítání lidu, domů a bytů k 1. březnu 2001*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2005. 1358 s. ISBN 80-7360-287-3.
- ČERNÁ, M. *Místní národní výbor Bludov (1927) 1945 -1990: inventář*. Šumperk: Státní okresní archiv Šumperk, 2005. 29 s.
- ČERNÁ, M. *Místní národní výbor Velké Losiny 1945-1990 (1993): inventář*. Šumperk: Státní okresní archiv Šumperk, 2010. 30 s.
- DOUBRAVSKÝ, Z. Historie obce do roku 1945. In: *Velké Losiny 650 let*. Gába, Z., Berková, M. Šumperk: Okresní vlastivědné muzeum v Šumperku, 2001. s. 13 - 32. ISBN 80-85083-37-X.
- FILIP, Z., SPURNÝ, F. Počátky osídlování severní Moravy v roce 1945. *Severní Morava: vlastivědný sborník*, sv. 12. Šumperk: Vlastivědný ústav v Šumperku, 1965. s. 21 - 33.
- FROLEC, V. Zkušenosti z mezioborového společenského výzkumu hraniční vesnice na jižní Moravě. In *Etnické procesy v pohraničí českých zemí po roce 1945 (společnost a kultura): sborník referátů přednesených na konferenci s mezinárodní účastí konané ve dnech 5. - 8. 1984 v Sobotíně, okr. Šumperk: část 2.* Haišman, T., Matějová, V. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV, 1986. s. 97 - 101.
- GÁBA, Z. Lázně Velké Losiny. In: *Velké Losiny 650 let*. Gába, Z., Berková, M. Šumperk: Okresní vlastivědné muzeum v Šumperku, 2001. s. 99 - 112. ISBN 80-85083-37-X.
- GÁBA, Z. Před sedmdesáti léty ve Velkých Losinách. *Podesní: vlastivědný časopis*, 2008, č. 5. s. 3 - 4.

GRYGAR, J. Historie, paměť, autobiografie (poznámky k tematizování minulosti). *Lidé města: revue pro etnologii, antropologii a etnologii komunikace*, 2002, roč. 7, č. 1, s. 139 - 152.

HAIŠMAN, T. Proces formování nových lokálních společností v pohraničí českých zemí po roce 1945. In *Etnické procesy v pohraničí českých zemí po roce 1945 (společnost a kultura): sborník referátů přednesených na konferenci s mezinárodní účastí konané ve dnech 5. - 8. 1984 v Sobotíně, okr. Šumperk: část 2*. Haišman, T., Matějová, V. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV, 1986. s. 132 - 140.

HAIŠMAN, T., HEROLDOVÁ, I., MATĚJOVÁ, V. Stabilizace, společenská a kulturní integrace obyvatelstva pohraničních obcí v jižních Čechách a na severní Moravě (Benešov nad Černou, o. Český Krumlov, Branná, o. Šumperk). *Český lid: národopisný časopis*, 1983, roč. 70, č. 1, s. 11 - 34.

HANZL, Z. Některé složky životního prostředí v názorech obyvatel východočeské pohraniční obce. In *Etnické procesy v pohraničí českých zemí po roce 1945 (společnost a kultura): sborník referátů přednesených na konferenci s mezinárodní účastí konané ve dnech 5. - 8. 1984 v Sobotíně, okr. Šumperk, část 1*. Haišman, T., Matějová, V. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV, 1985. s. 266 – 270.

HEROLDOVÁ, I. Etnické procesy v pohraničí českých zemí po roce 1945. In *Etnické procesy v pohraničí českých zemí po roce 1945 (společnost a kultura): sborník referátů přednesených na konferenci s mezinárodní účastí konané ve dnech 5. - 8. 1984 v Sobotíně, okr. Šumperk: část 2*. Haišman, T., Matějová, V. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV, 1986. s. 124 – 131.

JAIŠŠ, R. Mnichovské události na podzim roku 1938 ve Velkých Losinách. *Velké Losiny: historická ročenka*, 1998, č. 1. s. 19-22.

JAIŠŠ, R. Rok 1945 ve Velkých Losinách. *Velké Losiny: historická ročenka*, 2000, č. 3. s. 43-46.

JAIŠŠ, R. Historie obce od roku 1945. In: *Velké Losiny 650 let*. Gába, Z., Berková, M. Šumperk: Okresní vlastivědné muzeum v Šumperku, 2001. 33-62 s. ISBN 80-85083-37-X.

JAIŠŠ, R. *Malý průvodce historií lázeňství ve Velkých Losinách*. Velké Losiny: Obec Velké Losiny, 2007a. 59 s.

JAIŠŠ, R. Pokus o geografické vymezení německé iredentity v českých zemích na podzim roku 1918 (s důrazem na oblast Moravy, Slezska a východních Čech. Brno, 2007b, 146 s.

Diplomová práce na Masarykově univerzitě v Brně, Přírodovědecké fakultě. Vedoucí práce Václav Toušek.

JERSÁK, J. *Šumpersko 1938-1945*. Šumperk: Místní správní komise v Šumperku, 1946. 111 s.

KAPUSTA, J. Lidová píseň severní Moravy. *Severní Morava: vlastivědný sborník*, sv. 7. Šumperk: Vlastivědný ústav v Šumperku, 1962. s. 39 - 40.

KNÍŘ, O., SPURNÝ, F. *Před Mnichovem*. Šumperk: Vlastivědný ústav v Šumperku, 1968. 19 s.

LASOVSKÝ, D. Osidlování severní Moravy ve světle Zemského národního výboru v Brně. In *Etnické procesy v pohraničí českých zemí po roce 1945 (společnost a kultura): sborník referátů přednesených na konferenci s mezinárodní účastí konané ve dnech 5. - 8. 1984 v Sobotíně, okr. Šumperk: část 2*. Haišman, T., Matějová, V. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV, 1986. s. 188 – 192.

Ministerstvo vnitra a Státní úřad statistický. *Statistický lexikon obcí v republice Československé 1921: 2 část: Morava a Slezsko: úřední seznam míst podle zákona ze dne 14. dubna 1920, čís. 266 Sb. zák. a nař. vydán Ministerstvem vnitra a Státním úřadem statistickým na základě výsledků sčítání lidu z 15. února 1921*. Praha: Státní úřad statistický, 1924. 219 s.

Ministerstvo vnitra a Státní úřad statistický. *Statistický lexikon obcí v Republice Československé: 2 část: Země Moravskoslezské: úřední seznam míst podle zákona ze dne 14. dubna 1920, čís. 266 Sb. zák. a nař. vydán Ministerstvem vnitra a Státním úřadem statistickým na základě výsledků sčítání lidu z 1. prosince 1930*. Praha: Orbis, 1935. 212 s.

MORÁVKOVÁ, J., VEBEROVÁ, J. *Archiv obce Velké Losiny 1755-1945: inventář*. Šumperk: Státní okresní archiv Šumperk, 2000. 48 s.

NAVRÁTILOVÁ, A. Obřady a obyčeje a jejich úloha v současných etnických procesech. In *Etnické procesy v pohraničí českých zemí po roce 1945 (společnost a kultura): sborník referátů přednesených na konferenci s mezinárodní účastí konané ve dnech 5. - 8. 1984 v Sobotíně, okr. Šumperk: část 1*. Haišman, T., Matějová, V. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV, 1985. s. 3 -10.

PEROUTKA, F. *Budování státu I*. 3. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1991. 442 s. ISBN 80-7106-036-4.

POSPĚCH, P. Zemědělství. In *Vlastivěda šumperského okresu*. Melzer, M., Schulz, J. Šumperk: Okresní úřad Šumperk a Okresní vlastivědné muzeum Šumperk, 1993, s. 139 – 144. ISBN 80-85083-02-7.

ROBEK, A., HEROLDOVÁ, I. K etnické problematice Československa, zvláště českého pohraničí, po druhé světové válce. *Český lid: národopisný časopis*, 1983, roč. 70, č. 1, s. 3 - 8.

RŮŽKOVÁ, J. a kol. *Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005: 1 díl*. 1 vyd. Praha: Český statistický úřad, 2006. 759 s. ISBN 80-250-1310-3.

SOURAL, F. G. Vzpomínky na staré Losiny - jak přišli Rusové = Erinnerungen an das alte Ullersdorf - als die Russen kamen. *Velké Losiny: historická ročenka 2003, 2004*, roč. VI. č. 1, s.40 - 47.

SPÁČIL, V. Počátky socialistických přeměn vesnic na severní Moravě. In *Severní Morava: vlastivědný sborník*. sv. 12. Šumperk: Vlastivědný ústav v Šumperku, 1965. s. 46 - 53.

SPURNÝ, F. Socializace zemědělství na šumperském okrese. In *Etnické procesy v pohraničí českých zemí po roce 1945 (společnost a kultura): sborník referátů přednesených na konferenci s mezinárodní účastí konané ve dnech 5. - 8. 1984 v Sobotíně, okr. Šumperk: část I*. Haišman, T., Matějová, V. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV, 1985. s. 202 - 206.

SPURNÝ, F. a kol., *Bludov dříve a nyní*. Bludov: Místní národní výbor v Bludově, 1979. 160 s.

SPURNÝ, F.,TYLEČKOVÁ, H. *Archiv obce Bludova 1865-1945 (1947): inventář*. Šumperk: Státní okresní archiv Šumperk, 1975. 45 s.

Státní úřad statistický. *Statistická ročenka republiky Československé 1936*. Praha: Orbis, 1936. 299 s.

Státní úřad statistický. *Seznam obcí v zemi Moravskoslezské: II díl: podle stavu z počátku roku 1948*. Praha: Státní úřad statistický, 1948. 90 s.

Státní úřad statistický a Ministerstvo vnitra. *Statistický lexikon obcí Republiky Československé 1955: podle správního rozdělení k 1. lednu 1955, sčítání lidu a sčítání domů a bytů 1. března 1950*. Praha: Státní statistické a evidenční vydavatelství tiskopisů, 1955. 574 s.

SULITKA, A. Tradícia a procesy stretávania sa kultur v novoosídlenom pohraničí. In *Etnické procesy v pohraničí českých zemí po roce 1945 (společnost a kultura): sborník referátů*

přednesených na konferenci s mezinárodní účastí konané ve dnech 5. - 8. 1984 v Sobotíně, okr. Šumperk: část 1. Haišman, T., Matějová, V. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV, 1985. s. 169 - 175.

SULITKA, A. Sídelní typ a společenskotvorná úloha skupinového uvědomění přesídlenců (na příkladě severomoravského pohraničí). In *Etnické procesy v nově osídlených oblastech na Moravě: na příkladě vybraných obcí v Jihomoravském a Severomoravském kraji.* Navrátilová, A. Brno: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR v Brně, 1986. s. 54 - 64.

ŠRMKOVÁ, M. Memoráty a studium etnických procesů. In *Etnické procesy v pohraničí českých zemí po roce 1945 (společnost a kultura): sborník referátů přednesených na konferenci s mezinárodní účastí konané ve dnech 5. - 8. 1984 v Sobotíně, okr. Šumperk: část 2.* Haišman, T., Matějová. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV, 1986. s. 65 - 69. UTĚŠENÝ, S. K vývoji severomoravského pohraničí po roce 1945 po jazykové stránce. In *Etnické procesy v pohraničí českých zemí po roce 1945 (společnost a kultura): sborník referátů přednesených na konferenci s mezinárodní účastí konané ve dnech 5. - 8. 1984 v Sobotíně, okr. Šumperk: část 2.* Haišman, T., Matějová, V. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV, 1986. s. 235 - 243.

VAŘEKA, J. Sídelní a stavební změny v novoosídleneckém pohraničí ČSR. In *Etnické procesy v pohraničí českých zemí po roce 1945 (společnost a kultura) : sborník referátů přednesených na konferenci s mezinárodní účastí konané ve dnech 5. - 8. 1984 v Sobotíně, okr. Šumperk, část 1.* Haišman, T., Matějová. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV, 1986. s. 280-290.

VAŘEKA, J. Kulturní hranice a národní identita. *Český lid: národopisný časopis*, 1994, roč. 81, č. 3, s. 177 - 183.

VOLBRACHTOVÁ, L. Kulturní paměť, historické vědomí a kolektivní paměť v procesu interpretace vzpomínek. *Český lid: národopisný časopis*, 1994, roč. 81, č. 4, s. 285 - 294.

WAGNEROVÁ, A. *Neodsunuté vzpomínky: česká zkušenost pohraničí.* Praha: PROSTOR, 2000. 241 s. ISBN 80-7260-045-1.

Použité elektronické zdroje

Český statistický úřad. *Výsledky voleb do PS 2006 parlamentních stran v obcích vybraného SO ORP (VOLPS_05_OB1.164)* [databáze online (a)]. [cit. 2012-9-12].

Dostupné z: <http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?>

[vo=tabulka&cislotab=VOLPS+05_OB1.164&kapitola_id=483&voa=tabulka&go_zobraz=1&verze=0](http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?vo=tabulka&cislotab=VOLPS+05_OB1.164&kapitola_id=483&voa=tabulka&go_zobraz=1&verze=0).

Český statistický úřad. *Výsledky voleb do zastupitelstev obcí 2006 navrhujičich stran v obcích vybraného okresu1 (VOLZO_05OB2.63)* [databáze online (b)]. [cit. 2012-9-12].

Dostupné z: <http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?>

[vo=null&cislotab=VOLZO_05OB2.63&kapitola_id=505&voa=tabulka&go_zobraz=1&verze=0](http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?vo=null&cislotab=VOLZO_05OB2.63&kapitola_id=505&voa=tabulka&go_zobraz=1&verze=0).

Český statistický úřad. *Získané mandáty voleb do zastupitelstev obcí 2006 navrhujičich stran v obcích vybraného okresu* [databáze online (c)]. [cit. 2012-9-12].

Dostupné z <http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?>

[vo=null&cislotab=VOLZO_06OB2.63&kapitola_id=505&voa=tabulka&go_zobraz=1&verze=0](http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?vo=null&cislotab=VOLZO_06OB2.63&kapitola_id=505&voa=tabulka&go_zobraz=1&verze=0).

Český statistický úřad. *Platné hlasy podle volebních stran ve volbách do PS 2010 ve vybraném území (VOL0142UU)* [databáze online (d)]. [cit. 2012-9-12]. Dostupné z:

<http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?>

[vo=tabulka&childsel0=5&cislotab=VOL0142UU&kapitola_id=573&voa=tabulka&go_zobraz=1&aktualizuj=Aktualizovat&childsel0=5&pro_4_39=525588](http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?vo=tabulka&childsel0=5&cislotab=VOL0142UU&kapitola_id=573&voa=tabulka&go_zobraz=1&aktualizuj=Aktualizovat&childsel0=5&pro_4_39=525588).

Český statistický úřad. *Platné hlasy podle volebních stran ve volbách do PS 2010 ve vybraném území (VOL0142UU)* [databáze online (e)]. [cit. 2012-9-12]. Dostupné z:

<http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?>

[vo=tabulka&childsel0=5&cislotab=VOL0142UU&kapitola_id=573&voa=tabulka&go_zobraz=1&aktualizuj=Aktualizovat&childsel0=5&pro_4_39=541265](http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?vo=tabulka&childsel0=5&cislotab=VOL0142UU&kapitola_id=573&voa=tabulka&go_zobraz=1&aktualizuj=Aktualizovat&childsel0=5&pro_4_39=541265).

Český statistický úřad. *Platné hlasy pro volební strany ve volbách do zastupitelstev obcí 2010 (VOL0442UU)* [databáze online (f)]. [cit. 2012-9-12]. Dostupné z:

<http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?>

[vo=tabulka&childsel0=5&cislotab=VOL0442UU&kapitola_id=674&voa=tabulka&go_zobraz=1&aktualizuj=Aktualizovat&childsel0=5&pro_4_288=525588](http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?vo=tabulka&childsel0=5&cislotab=VOL0442UU&kapitola_id=674&voa=tabulka&go_zobraz=1&aktualizuj=Aktualizovat&childsel0=5&pro_4_288=525588).

Český statistický úřad. *Získané mandáty a kandidáti ve volbách do zastupitelstev obcí 2010 (VOL0412UU)* [databáze online (g)]. [cit. 2012-9-12]. Dostupné z: <http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?>

[vo=tabulka&childsel0=5&cislotab=VOL0412UU&kapitola_id=674&voa=tabulka&go_zobraz=1&aktualizuj=Aktualizovat&childsel0=5&pro_4_220=525588](http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?vo=tabulka&childsel0=5&cislotab=VOL0412UU&kapitola_id=674&voa=tabulka&go_zobraz=1&aktualizuj=Aktualizovat&childsel0=5&pro_4_220=525588).

Český statistický úřad. *Získané mandáty a kandidáti ve volbách do zastupitelstev obcí 2010 (VOL0412UU)* [databáze online (h)]. [cit. 2012-9-12]. Dostupné z: <http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?>

[vo=tabulka&childsel0=5&cislotab=VOL0412UU&kapitola_id=674&voa=tabulka&go_zobraz=1&aktualizuj=Aktualizovat&childsel0=5&pro_4_220=541265](http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?vo=tabulka&childsel0=5&cislotab=VOL0412UU&kapitola_id=674&voa=tabulka&go_zobraz=1&aktualizuj=Aktualizovat&childsel0=5&pro_4_220=541265).

Český statistický úřad. *Sčítání lidu domů a bytů 2011: vše o území: Bludov – obec/město (okres Šumperk)* [databáze online (ch)]. [cit. 2013-1-13]. Dostupné z: <http://vdb.czso.cz/sldbvo/#!stranka=vse-o-uzemi&tu=>.

Český statistický úřad. *Sčítání lidu domů a bytů 2011: vše o území: Velké Losiny – obec/město (okres Šumperk)* [databáze online (i)]. [cit. 2013-1-13]. Dostupné z: <http://vdb.czso.cz/sldbvo/#!stranka=vse-o-uzemi&tu=>.

Příloha č. 1.

Seznam českých politických stran a jejich zkratk použitých v této práci

AGR – Republikánská strana československého venkova, Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu

ČND - Československá národní demokracie, Národní sjednocení

ČSD – Československá sociálně demokratická strana dělnická, Československá sociální demokracie, po roce 1989 jako **ČSSD** – Česká strana sociálně demokratická

ČSL – Československá strana lidová, po roce 1989 jako strana **KDU** – **ČSL** – Křesťanská demokratická unie – Československá strana lidová

ČSN – Československá strana národně sociální, Československá strana, Československá strana národně socialistická

HSD-SMS - Hnutí za samosprávnou demokracii - Společnost pro Moravu a Slezsko

KSČ – Komunistická strana Československa, po roce 1989 jako **KSČM** – Komunistická strana Čech a Moravy

Podnikatelsko-živnostenská strana

Politické hnutí JZD

Sdružení NV = Sdružení nezávislých kandidátů

Suverenita JB = Suverenita Jany Bobošíkové

SZ = Strana zelených

US-DEU = Unie svobody - Demokratická unie

VV - Věci veřejné

ŽOS – Živnostenská strana, Československá živnostensko obchodnická strana středostavovská

Zdroj (převzato a dle potřeby diplomové práce upraveno): BARTOŠ, J. a kol. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848 až 1960: Okresy Šumperk, Zábřeh, Rýmařov*. 1. vyd. Ostrava: Profil, 1974. s.52. ISBN 48-007-74.

Seznam německých politických stran a jejich zkratk použitých v této práci

BdL – Bund Der Landwirte

DCV - Deutsche christlich soziale Partei, Deutsche christlich soziale Volkspartei

DGP - Deutsche Gewerbetepartei

DNP – Deutsche Nationalpartei

DNS - Deutsche Arbeiterpartei, Deutsche nationalsozialistische Arbeiterpartei

DSD – Deutsche sozialdemokratische Arbeiterpartei

SdP - Sudetendeutsche Partei

Zdroj (převzato a dle potřeby diplomové práce upraveno): BARTOŠ, J. a kol. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848 až 1960: Okresy Šumperk, Zábřeh, Rýmařov*. 1. vyd. Ostrava: Profil, 1974. s.52. ISBN 48-007-74.